

LLATINOAMERICANA 2012

m u n d i a l

BON VIURE - BON CONVIURE
SUMAK KAWSAY

La nostra portada: el SUMAK KAWSAY, de Maximino CEREZO BARREDO

LATINOAMERICANA 2012
mundial

BUEN VIVIR / BUEN CONVIVIR
SUMAK KAWSAY

Sumak Kawsay, el Bon Viure, la utopia indígena ancestral dels pobles indígenes d'Abya Yala, ignorada i desplaçada –quan no sufocada– pels colonitzadors, que va inspirar i mantenir la lluita i la resistència indígenes, avui reviu en l'autoafirmació d'aquests pobles, en la seva voluntat de posar sobre la taula i oferir al continent aquesta aportació seva a la construcció de la Nova Societat, sobretot en aquesta hora en que es revela el fracàs del model de desenvolupament il·limitat del "viure sempre millor", del "viure millor que els altres" i "a costa de la natura"...

Mino Cerezo arrodoneix aquesta visió global, harmònica, completa, rotunda, que conjuga cel i terra, natura i humanitat, animals, vegetals i humans, amb un lloc per a tothom, fins i tot per al germà llop de sant Francesc, la balena amenaçada, el lleó i el xai d'Isaïes, el colom de la pau i el seu ram d'olivera...

Sumak kawsay (en quítxua de l'Equador).

Suma qamaña (aïmara).

Teko porã (guaraní).

Küme mogen (maputxe de Xile i Argentina).

Un any més...

Continua en línia l'**Arxiu telemàtic de la Llatinguaméricana** amb tots els materials que ha produït en aquests 21 anys. Animadors de comunitats, mestres, professors, agents de pastoral... hi trobaran un arxiu de recursos per a les seves activitats de formació, reflexió, debat... disponibles per tema, títol, autor, any de publicació... en tres idiomes (servicioskoinonia.org/agenda/archivo).

latinoamericana.org/2012/info és la nova pàgina que habitem a la xarxa per oferir i vehicular més materials, idees, recursos pedagògics... dels que caben físicament en aquest llibre de paper. Continuem doncs amb la "complementarietat entre paper i telemàtica" que sempre ha caracteritzat aquesta obra.

Un any més, continuem en paper reciclat. És un paper menys vistós. No té la blancor artificial del paper ordinari –aconseguida amb químics, i a base de fusta nova–, però, en canvi, no contamina, recicla, reutilitza, i salva arbres, dels que tanta falta en té el planeta. Ens volem acostumar a aquesta mena de paper més «natural», i afavorir-lo i fins i tot «exigir-lo» allà on puguem. El paper normal, que ens surt una mica més barat a nosaltres, li surt molt més car al planeta.

Continuem posant l'accent en la visió, en la mentalitat, en la consciència, en l'educació... Òbviament, apuntem a la pràctica, però el nostre «carisma» és provocar les transformacions de consciència necessàries per tal que apareguin pràctiques radicals noves, des d'una altra visió sistèmica, no només reformes, o pegats... Som aliats, companys d'esperança de tots els que busquen aquesta mateixa transformació de consciència. Treballem per la mateixa Causa. La nostra Agenda vol continuar essent una caixa de materials i eines per a l'educació popular. Consulteu també «servicioskoinonia.org/teologiapopular», on solem publicar els nostres «cursos de teologia popular».

Llatinoamericana'2012 es publica **en anglès en format digital**. Recolliu-la a: latinoamericana.org/English

Dades personals

Nom: .....

Domicili:.....

.....

.....

Ciutat:.....

Comarca i País:.....

☎ a casa: .....

☎ a la feina: .....

☎ mòbil:.....

Correu-e: .....

DNI núm.:.....

Passaport núm.:.....Grup sanguini i RH:.....

En cas de pèrdua aviseu: .....

.....

.....

En cas d'urgència o accident aviseu:.....

.....

<http://latinoamericana.org>

És el nostre «portal», la nostra «seu» a internet. Adreceu-vos-hi per saber d'ella més enllà de la seva publicació en paper una vegada a l'any. Hi podreu trobar les convocatòries dels concursos, la publicació dels seus resultats, la temàtica de l'any vinent, i qualsevol novetat.

Usant l'entrada a «l'arxiu telemàtic de l'Agenda» també podreu **llegir o copiar els mateixos textos**, tant de l'any en curs (a partir de febrer) com d'anys anteriors.

Més: si voleu que us avisin de qualsevol novetat important en la línia de les Grans Causes (material nou, campanya militant, novetat bibliogràfica...) subscribiu-vos-hi (gratuïtament) a «**Novedades Koinonía**», que, en breus correus quinzenals o mensuals, us comunicarà les novetats (sense enviar-les, només avisant, sense carregar la vostra bústia).

Subscribiu-vos-hi a: <http://servicioskoinonia.org/informacion/index.php#novedades>; allà mateix també us hi podreu donar de baixa qualsevol moment. Si teniu dificultats, escriviu a l'adreça que apareix en el portal.

Trobareu més informació de la campanya i dels materials de l'Agenda a Catalunya i Llatinoamèrica a <http://www.llatinoamericana.org>

© José María VIGIL y Pedro CASALDÁLIGA
Apdo 0823-03151 / Panamá / República de Panamá
☎ 507-268.32.64

Disseny: José Maria Vigil, Diego Haristoy i Mary Zamora
Portada i dibuixos: Maximino Cerezo Barredo
Portal: <http://latinoamericana.org>

Correu-e: useu el punt de contacte disponible en el portal <http://latinoamericana.org>
Arxiu telemàtic de l'Agenda: <http://servicioskoinonia.org/agenda/archivo>

Aquesta llista d'editors està disponible a:
<http://latinoamericana.org/2012/editores>

Per aquesta edició:

Comissió de l'Agenda Llatinoamericana de Girona i Comitè Oscar Romero de Barcelona
(coordinant 5 comitès de Catalunya) - Tel.: (34) 972 219 916 / (34) 933 498 803
Traducció: Josep Domènech (portuguès) i Carles Serra (castellà)
Correcció: Maria Llorent.
Dipòsit Legal: GI-948-2011
Impressió: Impremta Pagès - Tel. 972 420 107 - Anglès (La Selva) GIRONA

Hi col·labora:

L'Agenda Llatinoamericana'2012 també és editada/distribuïda per les següents entitats:

CANADÀ-EUA (en anglès)

<http://latinoamericana.org/English>
Dunamis Publishers / c/o 6295, rue Alma / Montréal QC,
H2S 2W2, Canadà / dunamis@live.com

MÈXIC:

Llibreria de les CEBs, Comunidades Eclesiales de Base /
Tenayuca 350, Col. Santa Cruz Atoyac / 03310 MÈXICO
DF / ☎ (52)-55 56 88 63 36 / Fax: (52-55)-56 01 43 23
/ ceb_libreria@prodigy.net.mx

MCCLP-APD /Guanajuato 51-C, Dpto. 301, Col. Roma
/ 06700 MÈXICO DF / ☎-fax: (52)-55 564 98 85 /
danrogu@prodigy.net.mx

GUATEMALA:

Centre Claret / Ap. 29-H, Zona 11 / 01911-GUATEMALA /
☎ 502-2 478.65.08 i 78.49.66 / Fax: (502)-278.41.95 /
cjchm@hotmail.com

EL SALVADOR:

CEIPES/FUNDAHMER, ☎ 2243-2126 y 2257-7987, Av.
Amazonas, Colònia Jardines de Guadalupe #4, Antiguo
Cuscatlán, La Libertad, ceipes@terra.com / ceipes1@gmail.com

HONDURES:

Guaymuras / Ap. 1843 / Fax: (504) 38 45 78 /
TEGUCIGALPA
Família Dominicana / Ap. 2558 / ☎ (504) 550 62 65 /
SAN PEDRO SULA
Llibreria Caminante / 4 calle, 10 Av., Barrio Guamilito /
☎(504) 557 5910 / libreriacaminante@sulanet.net /
SAN PEDRO SULA

CUBA:

Centre Ecumènic Martín Luther King / L'HAVANA / ☎ 537
260 39 40 / direccion@cmlk.co.cu

REPÚBLICA DOMINICANA

Amigo del Hogar / Ap. 1104 / SANTO DOMINGO / ☎ (1-
809) 542 75 94 / Fax: (1-809) 565 42 52 / amigo.hogar@codetel.net.do

PUERTO RICO:

REDES, Redes de Esperanza y Solidaridad / Ap. 8698 /
CAGUAS / Tel-Fax: (1-787) 747 57 67 / PUERTO RICO
00726-8698 / inforedes@redesperanza.org

NICARAGUA:

Fundació Verapaz / Costat Nord dels Jutjats / Reparto

Belmonte. Casa 54 / Ap. P-177 / MANAGUA / ☎ (505)
2265 06 95 / revista_alternativas@hotmail.com

COSTA RICA:

Comissió Agenda Llatinoamericana Costa Rica FRENAPI
Frente Nacional de Pueblos Indígenas Serpaj-C.R. /
(506) 22411094 / Fax (506) 22972694 / aglatcr@
gmail.com / gonzalomateocmf@yahoo.es

PANAMÀ:

Poseu-vos-hi en contacte a través de http://
latinoamericana.org

VENEÇUELA:

Cooperativa Educativa Claret / DELTA AMACURO / (58)
287-808.6544 / latinoamericana.ve@gmail.com
Missioners Claretians / CARACAS / ☎ (58) 212 - 2380164 /
marinopd@cantv.net

Acció Ecumènica 860 15 48 / Fax: 861 11 96 / eku@
cantv.net / accioneecumenica@gmail.com

Distribuidora de Estudios C.A. ☎ 562 58 18 / Fax: 561 82
05 / admin_estudios@etheron.net

Ediciones El Pueblo / ☎-Fax: 451 65 96 / edipueblo@
cantv.net

Moviment Juvenil ANCLA / ☎-Fax: 322.75.68 / anclacmf@
cantv.net

Fe y Alegría, Zona Central, Valencia / ☎ 0241-868.40.01 /
fyazonacentral@cantv.net

Vicaria Apostòlica de Tucupita / ☎ 0287-7212 244 Fax:
0287 - 7211 812 / vicartu@cantv.net

FUNDALATIN / ☎ 953.5976 / Fax: 284.65.56 /fundalatin@
cantv.net

COLÒMBIA:

Fundació Editors Verbo Divino / BOGOTÁ, D.C. /
directorfevd@etb.net.co

Llibreria: Av. 28 núm. 37-45 (Barri La Soledad) / PBX:
268 66 64 Fax: 368 81 09 / fevdcol@etb.net.co /
ventasoledad@feverbodivino.com / BOGOTÁ, D.C.

Llibreria: Ctra. 66 N° 34-92, local 202 (Barri
Conquistadores) / ☎ 265 62 48 / Telefax: 316 01 88 /
libreriavdmed@une.net.co / MEDELLÍN.

EQUADOR:

Centre de Formació i Espiritualitat Mons. Leónidas Proaño
/ Av. Rumichaca S26-275 i Moromoro / Ciudadela
Turubamba / QUITO / Telefax: (593-2) 2840059
/ centrolp@ecuanex.net.ec / ecuapymes.com/
centrodeformacion

PERÚ:

Red Educativa Solidaria / Carrer Loa 160 / Ancón - LIMA /

redperu2001@yahoo.es / lima4balarezo@yahoo.es

BOLÍVIA:

Moviment Franciscà de Justícia i Pau de Bolívia / Casella
827 / COCHABAMBA / ☎-Fax: (591) 4 425 1177 /
oficinacentral@Movfra-JPIC-Bol.org

ARGENTINA:

Editorial Claretiana / Lima 1360 - C1138ACD - Cap. Fed.
(Bs. As) / (54)4305-9597 i 4305-9510 / Fax: 4305-
6552 / www.editorialclaretiana.com.ar

PARAGUAI:

Pastoral Juvenil Salesiana / Don Bosco 816 amb Humaitá
/ Casella 587 / 1209-ASUNCIÓN / ☎ (595) 21 448 422
, 443 957 Fax: 449 160 / dpjpar@webmail.pla.net.py /
boletin@webmail.com.py

URUGUAI:

OB SUR, Observatori del Sud / José E. Rodó 1727 / Casella
6394 / 11200-MONTEVIDEO / ☎ (598) 2 409 0806 /
Fax: 402 0067 / obsur@adinet.com.uy

XILE:

ECCLA, Ediciones y Comunicaciones Claretianas / Zenteno
764 / Casella 2989 / SANTIAGO-21 / ☎ (56) 2 695 34
15 / Fax: 695 34 07 / eccla@eccla.cl

BRASIL (en portuguès):

Comissão Dominicana de Justiça e Paz / Goiânia /
www.dominicanos.org.br/?secao=jep / justpaz@
dominicanos.org.br

ESPANYA:

23 comitès de solidaritat, coordinats per: Comitè Oscar
Romero / Paricio Frontiñán s/n / 50004-ZARAGOZA
/ ☎ (34) 976 43 23 91 / Fax: (34) 976 39 26 77 /
zaragoza@comitesromero.org / comitesromero.org

CATALUNYA (en català):

Comissió Agenda Llatinoamericana / c. Mestre Francesc
Civil, 3, bx. / 17005-GIRONA / ☎ (34) 972 21
99 16 / llatinoamericana@solidaries.org / www.
llatinoamericana.org

Comitè Oscar Romero / Passeig Fabra i Puig 260, 2n, 2a
/ 08016 BARCELONA / ☎ (34) 933 498 803 / fax: (34)
933 405 834 / cor-bcn@teleline.es

ITALIA (en italià): http://latinoamericana.org/Italia
Comunità di Sant'Angelo / Via Marco d'Agate,11 - 20139
Milano - Italia / santangelosolidale@tiscali.it

SUISSA (diversos idiomes):

Librairie Latino-américaine Nueva Utopía / Rue de la
Grand-Fontaine 38 / CH-1700 FRIBOURG / ☎-Fax: (41-
26) 322 64 61 / nueva.utopia@bluewin.ch

**Els continguts d'aquesta agenda són propietat del Poble Llatinoamericà,
el qual dona permís per copiar, citar, reproduir i difondre'ls lliure i no comercialment.**

Índex temàtic de continguts

Entrada

Presentació de l'Agenda, José María VIGIL, Panamà	8
Introducció, Pere CASALDÀLIGA, São Félix do Araguaia, Mato Grosso, Brasil	10
Aniversaris majors de 2012	12
Premis i convocatòries	14

I. VEURE

Amèrica Llatina, el continent més desigual	21
2000-2009, la dècada més calenta	21
Pobles indígenes avui: molt lluny del Sumak Kawsay, ONU	22
El Bon Viure, tradició indígena, Fernando HUANACUNI, Fòrum Públic en el Congrés del Perú	24
El Bon Viure a les Constitucions polítiques de l'Equador i Bolívia	26
Bolívia: la constitució política del Viure Bé, Álvaro GARCÍA LINERA, La Paz, Bolívia	28
Paraules sobre les Grans Causes	30

II. JUTJAR / SOMIAR

Utopies ahir i avui, José COMBLIN, João Pessoa PB, Brasil	32
Grans Causes avui: bon viure, bon conviure, Alfredo GONÇALVES	36
La Utopia en els nostres dies, João Batista LIBÂNIO, Belo Horizonte, MG, Brasil	38
La natura no és muda, Eduardo GALEANO, Montevideo, Uruguai	40
Viure Bé, el gran paradigma indígena, Gregorio IRIARTE, Cochabamba, Bolívia	41
Sumak Kawsay: horitzó, plataforma, aliança, Pablo SUESS, São Paulo, SP, Brasil	42
Vindrà, que ho he vist. Contorns d'un projecte en construcció, Paulo SUESS, São Paulo, SP, Brasil	44
2012: Any de l'ONU de l'energia sostenible per a tothom i de les cooperatives	46
Viure millor o el Bon Viure?, Leonardo BOFF, Petrópolis RJ, Brasil	66
L'esquerra com a Gran Causa, Rafael DÍAZ SALAZAR, Madrid, Espanya	67
El socialisme del Bon Viure, Boaventura De SOUZA, Coimbra, Portugal	78
Suma Qamaña, viure bé, i no pas millor, David CHOQUEHUANCA, La Paz, Bolívia	92
Dona i Sumak Kawsay, Bon Viure, Margot BREMER, Asunción, Paraguai	104
El Bon Viure guaraní: Tekó Porã, Bartomeu MELIÀ, Asunción, Paraguai	116
La Gran Causa per la qual viure i lluitar, Leonardo BOFF, Petrópolis, RJ, Brasil	130
Elements d'espiritualitat a la Revolució Bolivariana, Marcelo BARROS, Recife, PE, Brasil	142
Sumak Kawsay i Regne de Déu, Utopia de Jesús, José María VIGIL, Panamà, Panamà	154

Punts calents

Sumak Kawsay i postneoliberalisme, Pablo DÁVALOS, Quito, Equador	168
És urgent canviar de model, Ministeri de Relacions Exteriors, Bolívia	180
Justícia com a equitat, Marc PLANA, Mataró	192

Edició Catalana

La transició del Poble , <i>Xavier JOANPERE</i>	212
Diàleg per a la mobilització , <i>Jordi CALVO RUFANGES</i>	213
L'alteritat ben entesa , <i>Cécile BARBEITO</i>	214
Individu i comunitat en el món contemporani: una discussió prioritària , <i>Joel FELIU</i>	215

III. ACTUAR

Crisis de les Grans Causes, reptes de futur , <i>Frei BETTO, São Paulo, SP, Brasil</i>	216
Alliberament i Sumak Kawsay des de l'equitat de gènere , <i>Elsa TAMEZ, San José, Costa Rica</i>	217
Transformar el capitalisme, una necessitat per al Bon Viure , <i>Josep Manel BUSQUETA, Lleida</i>	218
L'economia solidària , <i>Luis RAZETO, Santiago de Xile</i>	220
Les causes de tants desastres ambientals , <i>«Brasil de fato», São Paulo, SP, Brasil</i>	222
Escoltar el clam de la mare Terra , <i>Declaració d'entitats religioses, Cochabamba, Bolívia</i>	223
Per un bon conviure, superar l'«especisme» , <i>RIBEIRO DE OLIVEIRA i Rodrigo SALLES, Juiz de Fora, MG, Brasil</i> ...	224
Vers una altra noció de «riquesa» , <i>Edgardo LANDER, Caracas, Veneçuela</i>	226
Materials pedagògics sobre el Bon Viure , <i>Martín VALMASEDA, Cobán, Guatemala</i>	228

Testimonis

Com qui passa pel foc , <i>Alejandro DAUSÁ, Argentina-Bolívia</i>	230
La Causa dels Drets Humans a Bolívia , <i>Gregorio IRIARTE, Cochabamba, Bolívia</i>	232
Donant la vida pel bon viure dels immigrants , <i>Rosa Martha ZÁRATE, San Bernardino CA, EUA</i>	234

Premis en els concursos

Conte Curt Llatinoamericà: El desert , <i>Yolanda CHÁVEZ, Los Ángeles, CA, Estats Units</i>	236
Pàgines Neobíbliques: Pel doble camí d'Emaús , <i>Diego Facundo SÁNCHEZ, Mendoza, Argentina</i>	238
Perspectiva de Gènere: Revolucionar l'espiritualitat, camí cert , <i>Marilín PEÑA, Santiago de Cuba</i>	240

Final

Serveis Koinonia	237
Punt de trobada: Comunicacions dels lectors	242
Col·lecció «Temps axial»	243
Qui és qui	244
Directorí	246-256

Presentació de Llatinoamericana'2012

Llatinoamericana'2012 es complau a dedicar les seves pàgines a la Utopia indígena del "**Bon Viure**", **Sumak Kawsay** en la seva expressió quítxua, la més coneguda en el continent. No es tracta d'un tema realment nou, però sí d'una riquesa de saviesa que només els darrers anys els pobles indígenes estan traient a la llum i oferint-la al món com la seva aportació a l'aventura humana. Escoltar aquesta proposta, acollir-la, donar-la a conèixer arreu del nostre continent i més enllà, i meditar-la, és el que volem fer en aquesta Agenda, sumant-nos a la reflexió col·lectiva que s'està duent a terme dins i fora del continent sobre aquest *Sumak Kawsay*.

El *Bon Viure* s'ha de combinar amb un **Bon Conviure**. No vivim bé si no convivim bé, entès això, efectivament, en un sentit integral: convivència entre els humans, convivència amb la resta d'espècies –per evitar l'"especisme"–, i convivència amb tota la natura, en harmonia integral.

Bon Viure que no és pas la *bona vida* insolidària, ni el *viure millor* de l'acumulació o del progrés indefinit a qualsevol preu. *Bon Viure* que pot dur en bona part al decreixement, a la vida "natural", a la sobrietat per tal que tothom també pugui *viure bé*. El més radical del missatge que el *Sumak Kawsay*, tot i que sense explicitar-lo, ens presenta és la necessitat i la urgència d'un "canvi sistèmic". Allò que està en joc sota la temàtica de tot aquest debat, és la inviabilitat del sistema actual i la necessitat d'esforçar-nos per trobar una alternativa, començant sens dubte per canviar els nostres caps.

Aquest canvi sistèmic inclou el reconeixement dels erroris paradigmes de base sobre els que hem construït tot l'edifici, la identificació del moment

històric i els camins pels quals ens desviem, la necessitat de canviar conceptes i nocions bàsiques que ens estan fent mal, així com la urgència per revertir el sender mal caminat i el creixement nociu a què encara ens sentim absurdament lligats.

Doncs bé, alhora que escoltar i acollir profundament aquesta proposta indígena del *Bon Viure*, també volem posar-la en diàleg amb les Grans Causes Llatinoamericanes per les quals sempre hem advocat. ¿Encaixen en el Bon Viure les que hem anomenat Causa Popular, Causa Indígena, Causa Negra, Causa Feminista i Causa Ecològica? ¿Continuen tenint vigència? ¿Continuem estant en un temps hàbil per a Grans Causes o, com n'hi ha que diuen, ja no és temps d'utopies ni de projectes històrics?

Podríem dir que les Grans Causes han configurat per a tots nosaltres la Utopia Llatinoamericana dels darrers temps. El nostre *Bon Viure* tradicional llatinoamericà ha estat fet d'esforç i passió per aquestes Grans Causes. Elles ens han marcat les vies d'acció i de praxi per lluitar per *l'altre món possible*, que per als cristians és una concreció d'aquell altre *Bon Viure* que Jesús va anunciar i que va anomenar *Malkuta Yahvéh*, Regne de Déu. Per aquestes Grans Causes ens hem esforçat generosament, a elles han consagrat la seva vida la nostra gent gran, i per elles van lliurar també la seva vida els nostres màrtirs. Per això també volem recollir en aquesta Agenda alguns testimonis personals.

El **contingut** de l'Agenda l'estructurem així:

En un primer moment tractem de fer-nos càrrec, d'escoltar i acollir aquesta proposta indígena del *Sumak Kawsay*, en el **VEURE**. Diversos autors, inclouent

alguns ideòlegs de primera línia de la proposta indígena, ens l'exposen i expliquen.

A continuació –en el **JUTJAR**– diferents autors conjunten les seves reflexions per discernir la proposta, discernir les seves riqueses, les seves possibilitats i tal vegada les seves limitacions, així com per posar-les en diàleg amb les Grans Causes Llatinoamericanes que tradicionalment van concretar la nostra lluita pel *Bon Viure* llatinoamericà.

A l'**ACTUAR** reunim pistes, suggeriments,

invitacions, testimonis... que senyalen camins a seguir, opinions i conclusions sobre aquest diàleg amb el *Sumak Kawsay*. No hi manca l'habitual secció de publicació de treballs premiats en els diferents concursos que l'Agenda Llatinoamericana convoca.

Fraternal/sororalment

José María VIGIL

Ús pedagògic de l'agenda

A més de ser per a ús personal, aquesta Agenda està pensada com un instrument pedagògic per a comunicadors, educadors populars, agents de pastoral, animadors de grups, militants...

Els textos són sempre breus i àgils, presentats sota el concepte pedagògic de la "pàgina-cartell", pensada i maquetada de manera que, fotocopiada directament, es pugui repartir com a "material de treball" a l'escola, a la reunió de grup, a l'alfabetització d'adults... o exposada en el taulell d'anuncis. També, perquè aquests textos es puguin transcriure al butlletí de l'associació o a la revista del lloc.

La presentació dels textos es regeix per un criteri "econòmic" que sacrifica una possible estètica d'espais blancs i il·lustracions en favor d'un volum de missatge més gran. La manca de més espais blancs per a anotacions (per poder mantenir el preu popular) es pot substituir enganxant-hi cintes adhesives. També se li pot afegir una cinta com a registre, i anar retallant el cantó de la fulla de cada dia per tenir una localització instantània de la setmana en transcur.

Ecumenisme

Aquesta agenda es regeix per un "ecumenisme de suma", no "de resta". Per això no elimina allò propi dels catòlics ni el que és específic dels protestants, sinó que ho reuneix. Així, en el "santoral" les commemoracions protestants s'han "sumat" a les catòliques. Quan no coincideixen, la protestant és en cursiva. Per exemple: l'apòstol Pere l'Església catòlica el celebra el 22 de febrer ("la càtedra de Pere"), i les Esglésies protestants ho fan el 18 de gener ("la confessió de Pere"); les diferències es poden distingir tipogràficament.

Gentilment, el bisbe luterà Kent Mahler ens va presentar en aquestes pàgines, en una edició anterior, els "sants protestants".

L'Agenda és aconfessional i, sobretot, macroecumènica: s'emmarca en aquest món de referències, creences, valors i utopies comú als Pobles i homes i dones de bona voluntat, que els cristians anomenem "Regne", però que compartim amb tothom en una recerca fraterna i humilment servicial.

Una obra no lucrativa

A molts països, aquesta Agenda és editada per organismes i entitats populars, institucions sense ànim

de lucre, que destinen els beneficis que n'obtenen de la venda als seus objectius de servei popular o de solidaritat. Aquests centres fan constar el caràcter no lucratiu a l'edició corresponent.

En qualsevol cas, l'Agenda Llatinoamericana com a tal, en la seva coordinació central, també és una iniciativa no lucrativa, que va néixer i es va desenvolupar sense l'ajuda de cap agència. Els ingressos generats per l'Agenda, després de retribuir adequadament l'esforç de les firmes que hi escriuen, es dediquen a obres de comunicació popular alternativa i de solidaritat internacional. Els "Serveis Koinonia", atesos permanentment i en millora constant, d'accés mundial gratuït, la Col·lecció "Tems Axial", i alguns dels premis finançats per l'Agenda, en són els casos més coneguts.

Una agenda col·lectiva...

Aquesta és una obra col·lectiva. Deu la seva existència i la seva xarxa a la col·laboració generosa d'un sens nombre d'entusiastes. Per això ha recorregut aquest camí i avui és el que és. I vol continuar essent... una "obra col·lectiva, un patrimoni comunitari, un anuari antològic de la memòria i l'esperança del Continent espiritual...".

BON VIURE - BON CONVIURE

La nostra Agenda 2011 va arribar fins a Déu: «Quin Déu?», es preguntava. Semblava que ja no es podria anar més lluny; s'hauria arribat al Misteri. La veritat és que es pot i s'ha d'anar més lluny, apropant-nos-hi més, endinsant-nos-hi més, traduint la vivència del Misteri-Déu, humanament i històricament, descobrint-lo i acollint-lo en els passos continus de la seva família humana. El 2011 l'Agenda es preguntava «Quin Déu?»; ara, el 2012, es pregunta: «Quina Humanitat?». Quina Humanitat podem i volem ser; quina vida podem i volem viure; quina convivència anhelem.

Des del seu primer número, fa 21 anys, la nostra Agenda ha assumit el repte d'aportar, modestament però amb molta passió, en l'anàlisi i el compromís de les Grans Causes de la Nostra Amèrica. Però allargant l'horitzó ha esdevingut una agenda llatinoamericana i **mundial**. Les grans causes són inevitablement mundials, sobretot ara en temps de globalització. I són causes grans perquè comprenen les nostres vides, la societat, el planeta, l'univers...

Hem confessat sempre que les nostres causes «valen» més que la nostra vida, perquè són elles les que donen sentit a la vida. Som allò que estimem, allò que fem, allò que somiem. Una paraula somiadora i militant ve acompanyant l'Agenda en totes les seves conjectures i propostes: «Utopia». Som impenitentment somiadors; creiem, amb el proverbi etíop, que «tribu que no somia és tribu morta».

Aquesta Agenda 2012 també somia i, reforçant la viabilitat dels nostres somnis, s'associa a la trobada d'una altra paraula, fecunda matriu de la utopia ancestral dels nostres pobles indígenes, recuperada avui quan definitivament s'ensorren certes paraules «majors», veritables dogmes d'un suposat «ben estar», d'un progrés sense límits, d'una història arribada al seu «més enllà no hi ha res més». Són tan ridículament majors aquestes certes paraules que arriben a l'extrem de condensar la felicitat en una ampolla de coca-cola.

Aquesta paraula alliberadora, en versió andina *Sumak Kawsay*, el Bon Viure, ens ve a trobar com un evangeli de vida possible, digne i per a totes les persones i tots els pobles. Bona nova del Bon Viure davant del mal viure de la immensa majoria i contra «la bona vida», insultant, blasfema, d'una minoria que intenta ser i estar-se ella sola a la casa comuna de la Humanitat.

«Bon Viure-Bon Conviure» proclama l'Agenda, perquè és inimaginable una bona vida humana que no sigui una bona convivència humana. Som relació, sociabilitat, comunitat, amor. Se sobreentendria que una bona vida personal ha de ser també comunitària; però és millor destacar-ho explícitament, per no caure en sobreentesos que ignoren allò que s'ha d'entendre i assumir, vitalment, radicalment. Jo sóc jo i la Humanitat sencera. Dos són els problemes i les solucions: la resta de les persones i jo. Això gairebé no es pot "sobreentendre"; s'ha de cridar.

El CIMI, Consell Indigenista Missioner, de Brasil, va treure per la Setmana dels Pobles Indígenes 2011, un tríptic de conscientització i de compromís amb la Causa Indígena, amb aquest títol: «Vida per a tothom i per sempre». Afegint: «La Mare Terra clama pel Bon Viure». I el CIMI defineix: «El concepte del Bon Viure va en la direcció oposada a un model de desenvolupament que considera la terra i la natura com a productes de consum... El Bon Viure és un sistema de vida que es contraposa al capitalisme, perquè aquest últim s'ha constituït en un model de mort i explotació...». «S'ha de pensar el Bon Viure com un sistema de vida viable, tenint en compte la dimensió històrica i les possibilitats que ofereix per al futur. Per això és necessari considerar el Bon Viure com a alternativa al model capitalista, fent memòria històrica, tenint en compte la vida i els anhels, no pas precisament dels vencedors», sinó i sempre i radicalment la vida, els anhels, el plor i la sang dels vençuts. «Per practicar el Bon Viure és necessari escoltar allò que diuen aquells que lluiten cada dia per un món més frater i just».

El professor Dávalos diu que «els moviments socials, i en especial el moviment indígena, han proposat un nou paradigma de vivència i convivència que no s'assenta ni en el desenvolupament ni en la noció de creixement, sinó en nocions diferents com la convivialitat, el respecte a la natura, la solidaritat, la reciprocitat, la complementarietat».

El tríptic del CIMI invoca «vida per a tothom i per sempre». Aquest «sempre» que acompanya al llarg de la història l'ansietat i l'esperança de la Humanitat mortal. No es pot pensar la vida sense pensar la mort. No es pot pensar el Bon Viure si no es pensa simultàniament el Bon Morir. La mort és el darrer gran detall de la vida, el darrer vers del sonet. Si no hi ha resposta per a la mort no hi ha resposta per a la vida. Agraint i accionant tot allò que de «qualitat de vida» ens poden aportar la filosofia i la ciència, apel·lem definitivament l'Esperança. Bon Viure-Bon Conviure-Bon Morir.

Jesús de Natzaret, profeta de la Utopia més gran («que siguem bons com Déu és bo, que ens estimem com Ell ens va estimar, que donem la vida per les persones que estimem»), va promulgar, amb la seva vida i amb la seva mort i la seva victòria sobre la mort, el *Sumak Kawsay* del Regne de Déu. Ell és personalment un paradigma, perenne i universal, del Bon Viure, del Bon Conviure, del Bon Morir.

ANIVERSARIS MAJORS DEL 2012

MARTIROLOGI LLATINOAMERICÀ

35 anys: 1977

1.1: Mauricio López, rector de la Universitat de San Luis, Argentina, protestant, membre del Consell Mundial d'Esglésies, desaparegut. Assassinat el març.

27.1: Miguel Ángel Urusa Nicolau, sacerdot salesià, desaparegut, màrtir de la joventut argentina.

1.2: Daniel Esquivel, obrer paraguaià, màrtir, entre els immigrants paraguaians a l'Argentina.

9.2: Agustín Goiburú, metge, Paraguai.

12.3: Rutilio Grande, capellà, Manuel Solórzano i Nelson Lemus, camperols, màrtirs a El Salvador.

16.3: Antonio Olivo i Pantaleón Romero, màrtirs entre els camperols de Perugorria, Argentina.

21.3: Rodolfo Aguilar, capellà, 29 anys, màrtir de l'alliberament a Mèxic.

8.4: Carlos Armando Bustos, caputxí, testimoni de la fe entre els pobres de Buenos Aires, assassinat.

27.4: Rodolfo Escamilla, sacerdot, màrtir, Mèxic.

6.5: Oscar Alajarín, militant de l'Església metodista, màrtir de la solidaritat a l'Argentina.

11.5: Alfonso Navarro, sacerdot, i Luis Torres, escolà, màrtirs a El Salvador.

13.5: Luis Aredez, metge, màrtir de la solidaritat entre els pobres d'Argentina.

23.5: Elisabeth Käsemann, militant alemanya luterana, detinguda, torturada i assassinada, Buenos Aires, Argentina.

14.6: Mauricio Silva Iribarnegaray, sacerdot uruguaià, germanet de l'Evangeli, escombriaire a Buenos Aires, màrtir dels pobres. Segrestat i desaparegut.

11.7: Carlos Ponce de León, bisbe de San Nicolás, màrtir de la justícia, «oficialment» en accident, Argentina.

10.8: Jesús Alberto Páez Vargas, líder del moviment comunal, pare de 4 fills, desaparegut, Perú.

26.8: Felipe de Jesús Chacón, camperol, catequista, assassinat per forces de seguretat a El Salvador.

22.9: Eugenio Lyra Silva, advocat de la Federació dels treballadors agrícoles, màrtir de la justícia al Brasil.

18.10: Matança de la sucrera Aztra, Equador. Més de 100 morts, per protestar contra l'empresa que no els pagava.

9.11: Justo Mejía, sindicalista camperol i catequista, màrtir de la fe a El Salvador.

27.11: Fernando Lozano Menéndez, estudiant de la

Universitat Catòlica, assassinat pels militars, Perú.

8.12: Alicia Domont i Leonie Duquet, religioses, màrtirs solidàries amb els desapareguts, Argentina.

28.12: Matança dels camperols d'Huacataz, Perú.

30 anys: 1982

6.1: Victoria de la Roca, religiosa guatemalena, màrtir dels pobres d'Esquipulas. Desapareguda.

8.1: Domingo Cahuec Sic, indígena achí, catequista delegat de la Paraula, a Rabinal, Baixa Verapaz, Guatemala.

10.1: Dora Azmitía «Menchy», mestra de 23 anys, màrtir de la joventut estudiantil catòlica a Guatemala.

18.1: Sergio Bertén, religiós belga, i companys, màrtirs de la solidaritat amb els camperols de Guatemala.

20.1: Carlos Morales, sacerdot dominic, màrtir entre els camperols indígenes a Guatemala.

22.1: Matança de camperols a Pueblo Nuevo, Colòmbia.

30.1: María Magdalena Mónico Juárez, catequista, assassinada per la Policia d'Hisenda, El Salvador.

13.2: Santiago Miller, lasallista nord-americà, màrtir de l'educació alliberadora als indígenes guatemalencs.

25.2: Tucapel Jiménez, 60 anys, màrtir de les lluites dels sindicalistes xilens.

3.3: Hipólito Cervantes Arceo, sacerdot mexicà màrtir de la solidaritat amb els exiliats de Guatemala.

3.3: Emiliano Pérez Obando, delegat de la Paraula i jutge de Districte, màrtir de la revolució nicaragüenca.

17.3: Jacobus Andreas Koster, «Koos», i companys periodistes, màrtirs per la veritat a A.L., El Salvador.

1.4: Ernesto Pili Parra, militant, màrtir de la pau i la justícia a Caquetá, Colòmbia.

22.4: Félix Tecu Jerónimo, indígena achí, delegat de la Paraula, Rabinal, Baixa Verapaz, Guatemala.

29.4: Mor Mons. Enrique Alvear, bisbe dels pobres, perseguit per Pinochet, pastor i profeta a Xile.

9.5: Luis Vallejos, arquebisbe d'El Cuzco, Perú, amenaçat per la seva opció pels pobres, mort en «accident».

8.6: Luis Dalle, bisbe d'Ayaviri, Perú, amenaçat per la seva opció pels pobres, mor en «accident».

12.6: Nova matança del riu Sumpul, El Salvador. Més

de 300 camperols, gairebé tots ancians, dones i nens, són assassinats quan intenten arribar a la frontera.

27.6: Juan Pablo Rodríguez Ran, sacerdot indígena, màrtir de la justícia a Guatemala.

13.7: Fernando Hoyos, jesuïta, educador dels indígenes, mort per l'exèrcit, Guatemala.

20.8: América Fernanda Perdomo, cap de Relacions de la Comissió de DDHH d'El Salvador, segrestada.

12.9: José Alfonso Acevedo, «Foncho», catequista, màrtir del servei als desplaçats de San Salvador.

17.9: Alirio, Carlos i Fabián Buitrago, Giraldo Ramírez i Marcos Marín, catequistes de la parròquia de Cocorná, assassinats, Colòmbia.

25 anys: 1987

25.2: El líder indígena Caincoñen (Atilio Caballero), Formosa, Argentina, màrtir defensor de la terra.

21.3: Luz Marina Valencia, religiosa, màrtir de la justícia entre els camperols de Mèxic.

31.3: Roseli Correa da Silva, camperola, a Natalino, Brasil.

10.4: Martiniano Martínez, Terencio Vázquez i Abdón Julián, militants baptistes, màrtirs de la llibertat, Oaxaca, Mèxic.

8.5: Vicente Cañas, missioner jesuïta, exemple d'inculturació missionera, assassinat pels que cobejaven la terra dels indis, Mato Grosso, Brasil.

15.5: Màrtirs indígenes, víctimes de la confiscació de les seves terres, a Bagadó, Colòmbia.

25.5: Bernardo López Arroyave, sacerdot colombià, màrtir a mà dels terratinents i militars.

2.6: Sebastián Morales, diàcia evangèlic, màrtir de la fe i la justícia, Guatemala.

15.6: Dotze persones assassinades a Santiago de Xile per serveis de seguretat en l'«Operació Albània».

21.7: Alejandro Labaca, Vicari d'Aguaricó, i Inés Arango, missionera, a la selva equatoriana.

23.7: Màrtirs camperols de Jean-Rabel, a Haití.

27.8: Héctor Abad Gómez, metge, màrtir de la defensa dels drets humans a Medellín, Colòmbia.

22.10: Nevardo Fernández, màrtirs de la lluita per les reivindicacions indígenes a Colòmbia.

23.10: João «Ventinha», *posseiro* a Jacundá (PA), Brasil, assassinat per tres pistolers.

25.10: Carlos Páez i Salvador Ninco, líders indígenes, Luz Estela i Nevardo Fernandes, obrers, Colòmbia.

26.10: Herbert Anaya, coordinador de la Comissió de

Drets Humans d'El Salvador.

29.10: Manuel Chin Sooj i companys, camperols i catequistes màrtirs a Guatemala.

8.11: Màrtirs indígenes de Pai Tavyeterá, Paraguai.

12.11: Miguel Àngel del Tránsito Ortiz, coordinador, animador parroquial. Assassinat mentre vigilàva l'església a Plan del Pino, El Salvador.

15.11: Fernando Vélez, advocat i militant, màrtir dels drets humans a Colòmbia.

3.12: Víctor Raúl Acuña, sacerdot, Perú.

28.12: Més de 100 garimpeiros de Serra Pelada, Marabá, Brasil, rodejats per la policia en el pont del riu Tocantins, amb més de 70 desapareguts.

20 anys: 1992

6.1: Augusto María i Augusto Conte, militants, testimonis de la solidaritat i de la causa dels DDHH a l'Argentina.

6.2: Mor Sergio Méndez Arceo, bisbe de Cuernavaca, Patriarca de la Solidaritat.

15.2: María Elena Moyano, «Mare Coratge», tinent-alcaldeessa de Lima, assassinada per la seva lluita contra el terrorisme.

15.4: Aldemar Rodríguez, catequista, i companys, màrtirs de la solidaritat entre els joves, Cali, Colòmbia.

1.10: Julio Rocca, cooperant italià, màrtir de la solidaritat a Perú.

18.12: Manuel Campo Ruiz, marianista, assassinat a la presó per guardes del centre, per robar-li, quan visitava un pres. Rio de Janeiro.

15 anys: 1997

19.05: Manoel Luís da Silva, sense terra, assassinat pels latifundistes, a São Miguel de Taipú, on acampava amb 140 famílies. La policia va encobrir el crim.

16.10: Fulgèncio Manoel da Silva, sindicalista rural, màrtir de la justícia, tirotejat a Santa Maria da Boa Vista. Brasil.

8.12: Samuel Hernán Calderón, sacerdot que treballava amb els camperols a Oriente, Colòmbia, assassinat per paramilitars.

22.12: Matança d'Acteal, Chiapas, Mèxic. Grups paramilitars lligats als latifundistes ataquen el grup indígena pacifista tzotzil. 46 morts.

Premis atorgats el 2012...

• El Premi del **Concurs de Conte Curt Llatinoamericà** (350 euros) s'ha atorgat a **Yolanda CHÁVEZ** (yolachavez17@att.net), de Los Ángeles, Califòrnia, EUA, pel seu conte «El desierto». El publiquem en aquesta mateixa edició de l'Agenda (pàg. 236-237). El Jurat ha fet una menció honorífica en favor d'**Oscar José RODRÍGUEZ PÉREZ**, de Caracas, Veneçuela (vangelis42@gmail.com), per «L'esperança té cara de camins oberts» i a **Juan Bautista GATICA AMENGUAL**, de Santiago de Xile, (gatica_amengual@hotmail.com), pel seu conte «Hilton Cortientes».

Convoquem per l'any vinent la XVIII edició del Concurs (pàg. 17).

Una àmplia antologia de «Contes curts llatinoamericans» -més de vuitanta ja-, no només els guanyadors, sinó els millors d'entre tots els que s'han presentat a concurs al llarg dels nostres vint anys, s'estan posant en línia com una secció dels Serveis Koinonia, a: servicioskoinonia.org/cuentoscortos

• El premi del Concurs de **Pàgines Neobíbliques**, dotat amb 350 euros, s'ha concedit a **Diego Facundo SÁNCHEZ CAMPOO** (yiyosanchez99@hotmail.com), de Mendoza, Argentina, per la seva pàgina neobíblica «Pel doble camí d'Emaús». Publiquem el text (pàg. 238-239) en aquesta edició. El Jurat atorga també una menció honorífica a la pàgina de **Richard Joel RICO LÓPREZ** (tsurichardrico@hotmail.com), d'Acarigua, Veneçuela, per la seva pàgina «Pregària en dolor major», i a la de **Milton Leonel CALDERÓN** (pjl@lasalle.edu.ec), de Guayaquil, Equador, per la seva pàgina «La Justícia a Lc 15,11-32. Una lectura des del jovent». Felicitacions als guanyadors, i a tots els participants...

Convoquem la XVII edició d'aquest Concurs en aquesta

Agenda Llatinoamericana'2012 (pàg. 17).

Una àmplia antologia de «Pàgines Neobíbliques» (ja més d'un centenar) rebudes per al concurs enguany i altres anys, continua essent publicada com a secció dels Serveis Koinonia: servicioskoinonia.org/neobiblicas

• El jurat del Concurs de Gènere sobre el tema «Gènere i compromís polític», patrocinat pel **Centre de Comunicació i Educació CANTERA**, de Managua, Nicaragua, ha atorgat el premi, dotat amb 500 US\$, a **Marilín PEÑA PÉREZ** (marilin@planm.occ.co.cu), de Santiago de Cuba, pel seu treball «Revolucionar l'espiritualitat és un camí cert cap al canvi social» (el publiquem a la pàgina 240).

Amb les mateixes bases sota un nou enfocament, queda convocat el certamen per l'any vinent, amb el tema de «Feminisme i la Utopia del Bon Viure» (pàg. 17).

• En el Certamen de **Novetats Ecoteològiques**, convocat pel **Grup d'investigació «Ecoteologia»**, de la Facultat de Teologia de la Universitat Javeriana de Bogotà, el Jurado ha atorgat un accèssit a **Emilio ROJO**, emilioestudio@hotmail.com, de Partido de Tigre, Buenos Aires, Argentina, pel seu treball «Elogi a la transparència: Breu assaig sobre l'aigua i la nostra relació amb ella. Aportació a la nostra espiritualitat i teologia». L'accèssit inclou un joc de materials ecoteològics i ecopedagògics.

Felicitacions a totes les persones que han participat en l'esforç per liderar el canvi de paradigma en la relació amb la Mare Terra, la resignificació de l'experiència de Déu i la responsabilitat en la cura de la Creació.

Amb una nova temàtica, es convoca de nou aquest any en la seva VIII edició (pàg. 20).

Els premis que proclama aquesta pàgina són els concedits en els certàmens convocats per l'Agenda'2011; vegeu-los també a: <http://latinoamericana.org/2012/premios>

Les convocatòries d'aquesta Agenda'2012, per al 2013, vegeu-les a: <http://latinoamericana.org/2012/convocatorias>

...en els certàmens convocats el 2011

- El Certamen «**Cap a un Concili macroecumènic**», ha quedat desert.

Amb les mateixes bases, nova dotació i nova temàtica, es convoca la XI edició del Certamen (pàg. 19).

- El premi del concurs convocat pel **Col·lectiu Ronda**, de Barcelona, s'ha atorgat a «Betlem, hostel del peregrí», de Saltillo, Coah., Mèxic. Veieu el veredict del Jurat del Col·lectiu Ronda (pàg. 16).

El concurs es convoca novament per al proper any, amb nova temàtica, en la seva ja X edició (pàg. 18).

- El **Premi Antonio Montesinos**, patrocinat per la **Revista Alternativas** i la **Fundació Verapaz** de Nicaragua, s'ha atorgat a José COMBLIN en la seva XVI edició.

Recordem que per aquest Premi es poden presentar candidats per a la consideració del Jurat; veieu la convocatòria, renovada per a la seva XVII edició (pàg. 17).

- El concurs convocat per «**Redes de Solidaridad y esperanza**», ha tingut com a guanyadora Maite PÉREZ MILLET, de Santiago de Cuba, qui ha rebut els 500 dòlars i el diploma acreditatiu del premi. Felicitacions cordials.

- El Jurat de la Comissió de l'Agenda Latinoamericana, de Girona, ha atorgat el Premi a la Difusió dels Principis del Decreixement (dotat amb 500 euros), en la seva tercera edició, a **Eduardo Julio LÓPEZ BASTIDA**, professor de la Universitat de Cienfuegos, Cuba. El concurs es convoca en la seva IV edició (pàg. 16).

FELICITACIONS a tots els premiats, i el nostre **AGRAÏMENT** a tots els que hi han participat. Us esperem un any més...

Cada any, els premis dels concursos de l'Agenda Latinoamericana es publiquen en l'edició següent, i també, el primer de novembre, a la seva seu virtual: <http://latinoamericana.org>

La Revista «**ALTERNATIVAS**»
i la Fundació **VERAPAZ**,
de Managua, Nicaragua, atorguen el

«**PREMI ANTONIO MONTESINOS
al gest profètic en defensa
de la dignitat humana**»,
en la seva XVI edició, de 2012, a:

José COMBLIN

Va abandonar la seva pàtria, Bèlgica, gairebé acabat d'ordenar sacerdot, per venir, als seus 35 anys, a treballar a l'Amèrica Llatina, seguint la crida de Pius XII en ajuda d'aquest continent. Va entrar en contacte amb joves de la JOC, va ser professor de teologia, escriptor prolífic, però, sobretot, animador d'agents de pastoral i de comunitats pobres compromeses.

Va ser cridat per Hélder Câmara per fer-li d'assessor, i hi va col·laborar prolongadament.

Va estar en els mateixos inicis de la reflexió que donaria origen a la teologia de l'alliberament, i a algun dels seus grans temes, com l'opció pels pobres. Va ser expulsat del Brasil, i després de Xile, havent de passar un bon temps com a "turista visitant" pel que fa al seu estatut legal.

Tota la seva vida va ser un testimoni de seguiment de Jesús i de vivència convinguda del seu Evangeli, des d'una opció radical pels pobres, per la defensa dels drets humans, dedicant la seva vida principalment a les comunitats pobres, camperoles, de la perifèria de les ciutats, de l'interior del camp.

El 27 de març de 2011, estant en ple acte de servei a les comunitats populars camperoles, el va sorprendre l'esperada mort, per al "gran viatge", com tot sovint s'hi referia. La seva vida sencera ha estat "un gest profètic en defensa de la dignitat humana".

X PREMI COL·LECTIU RONDA

Defensa jurídica dels pobres i dimensió espiritual

VEREDICTE

Al IX Premi "Col·lectiu Ronda" corresponent a l'"Agenda Llatinoamericana 2011" hi han presentat les seves experiències en relació amb la defensa dels més pobres set entitats.

Tots els treballs presentats formulen la seva experiència amb la defensa dels pobres a partir de la seva pròpia dimensió espiritual.

Per temàtiques afecten especialment col·lectius exclosos per diferents causes, si bé totes elles tenen el seu origen en l'explotació del sistema neoliberal. Destaquem, menors, dones, immigrants i les seves famílies, presos, i persones amb discapacitat.

Totes les experiències relatades reuneixen qualitats més que suficients per ser objecte d'un reconeixement per part de la societat, i també per part de Ronda, tot i que lamentablement no el podem atorgar a tots els participants.

En qualsevol cas és una crida d'atenció sobre situacions d'extrema fragilitat en les quals el sistema col·loca determinats col·lectius més pobres i una ferma esperança en les lluites empreses pels postulants al premi a fi que aquestes situacions de greu injustícia desapareguin.

El veredict, adoptat per unanimitat, s'atorga al treball presentat sota el títol "Mèxic, Cementiri dels Centramericans", de "Belén, hostel de l'immigrant i Frontera amb Justícia, AC de Mèxic", de Saltillo, Coah., Mèxic, tant pel seu actiu posicionament i denúncia de la violació dels drets dels immigrants –especialment centramericans– en el seu maltractat transitar vers unes condicions de vida millors, amb tota mena de riscos, vexacions, tortures i fins i tot la mort, en mans de les bandes delictives i amb el consentiment i implicació de les "forces de l'ordre", com per la tasca d'acolliment i defensa que duen a terme a l'"Hostal de l'immigrant a Belén".

Can Fulló 8 d'abril de 2011.
Col·lectiu Ronda, Consell Rector.

PREMI A LA DIFUSIÓ DELS PRINCIPIS DEL «DECREIXEMENT»

IV Edició

La «Comissió de l'Agenda Llatinoamericana», de Girona,

CONVOCA aquest concurs, amb les següents bases:

Temàtica: El "decreixement", com alternativa al creixement il·limitat.

Contingut i format: Es premiarà la persona, comunitat o entitat que, mitjançant treballs escrits, organització de cursos o conferències, treballs de recerca, realització de material audiovisual, creació de material pedagògic dirigit a persones adultes o a escolars, execució d'accions directes, etc., realitzi una millor difusió dels principis del "decreixement".

Termini i enviamet: Els treballs o memòries dels actes organitzats hauran d'arribar abans del 30 de juny de 2012 a Comissió de l'Agenda Llatinoamericana, C. Mestre Francesc Civil 3, baixos / 17005 Girona / Tel. (34) 972 21 99 16 correu-e: llatinoamericana@solidaries.org.

Idioma: En qualsevol dels idiomes en què es publica aquesta Agenda: català, castellà, portuguès, anglès o italià.

Premi: 500 Euros. El jurat el podrà declarar desert, però també podrà concedir un o més accèssits de 100 Euros. La decisió del jurat es farà pública el primer de novembre de 2012 a llatinoamericana.org/2012/premios i a llatinoamericana.org

Concurs de «Pàgines Neobíbliques», XVII edició

L'Agenda Llatinoamericana convoca la XVII edició del Concurs de "Pàgines Neobíbliques":

1. Temàtica: basant-se en alguna figura, situació o missatge bíblic, tant del Primer com del Segon Testament, els textos intentaran una "relectura" des de l'actual situació llatinoamericana i mundial.
2. Els textos no podran passar de 9.000 pulsacions. En castellà, portuguès o català, en prosa o poesia, tenint en compte que, donant per suposada una qualitat bàsica

en la forma, allò que es premia és el contingut, l'encert i la creativitat en la "relectura" de la pàgina bíblica escollida.

3. Els treballs hauran d'arribar abans del 31 de març del 2012 a: agenda@latinoamericana.org
4. Premi: 400 € i la seva publicació a l'Agenda del 2013. La decisió del jurat es farà pública l'1 de novembre del 2012 a <http://latinoamericana.org/2013/premios>

Concurs «Gènere i compromís polític», XVII edició

El Centre d'Educació i Comunicació Popular CANTERA (www.canteranicaragua.org) i l'Agenda Llatinoamericana convoquen la XVII edició del concurs "Perspectiva de gènere en el desenvolupament social". Les bases són:

1. Temàtica: "Feminisme i la Utopia del Bon Viure. L'aportació del feminisme al Bon Viure harmònic entre els gèneres, la Natura i l'Univers". En estil d'assaig.
2. Extensió i idioma: No podrà passar de mil paraules

o 6.000 pulsacions. En castellà o portuguès, o en altres idiomes adjuntant una traducció al castellà.

3. Els treballs hauran d'arribar abans del 15 de març de l'any 2012 a: Cantera, Apt. A-52, Managua, Nicaragua, cantera@ibw.com.ni, tel.: (505) 277 53 29
4. El text guanyador es premiarà amb 500 US\$. El jurat podrà declarar desert el premi, però també podrà concedir un o més accessits de 100 US\$.

Premi Antonio Montesinos al gest profètic en defensa de la dignitat humana, XVII edició

La Revista "Alternativas" i la Fundació Verapaz convoquen la XVII edició del "Premi Antonio Montesinos al gest profètic en defensa de la dignitat humana a Amèrica Llatina". Bases:

1. Amb aquesta distinció es vol significar la comunitat, grup humà o persona que amb la seva defensa dels drets humans actualitzi millor avui el gest profètic d'Antonio Montesinos a l'Espanyola quan es va enfrontar a la violència de la conquesta amb el seu crit "I aquests, que no són éssers humans?".

2. Qualsevol grup, persona o comunitat pot presentar-hi candidats, raonant-ne els motius i acompanyant-los amb firmes si ho creu oportú, abans del 31 de març del 2012 a: Fundació Verapaz / Apt. P-177 / Managua / Nicaragua / tel.: (505) 265 06 95 / revista_alternativas@hotmail.com

3. El jurat admetrà a concurs tant accions puntuals, com treballs duradors o actituds profètiques mantingudes al llarg de molt de temps.
4. Premi: 500 US\$. Es podrà declarar desert.

Concurs de «Conte Curt Llatinoamericà», XVIII edició

L'Agenda Llatinoamericana convoca aquesta divuitena edició del Concurs, amb les següents bases:

1. Hi pot concursar qualsevol persona que sintonitzi amb les Causes de la Pàtria Gran.
2. Extensió i idioma: màxim de 18.000 pulsacions. En castellà o portuguès.
3. Temàtica: el conte ha de tractar d'il·luminar, des del seu propi caràcter literari, l'actual conjuntura espiritual d'Amèrica Llatina: les seves utopies, dificultats, motivacions per a l'esperança, alternatives, la

interpretació d'aquesta hora històrica...

4. Els textos hauran d'arribar abans del 31 de març del 2012 a: agenda@latinoamericana.org
5. El conte guanyador es premiarà amb 400 €, i es publicarà a l'Agenda Llatinoamericana'2013 (en uns 18 països). La decisió del jurat es farà pública l'1 de novembre del 2012 a <http://latinoamericana.org/2013/premios>
6. El jurat podrà declarar el premi desert, però també podrà concedir accessits de 100 €.

PREMI
«COL·LECTIU RONDA»
X EDICIÓ

EXPERIÈNCIES SUMAK KAWSAY / EL VIURE BÉ

La cooperativa de treball **Col·lectiu Ronda de Barcelona, assessoria jurídica, laboral, econòmica i social** dedicada al servei de les persones i classes marginades pel sistema neoliberal, fidel a la seva tradició de pensament i de compromís, convoca la X edició del premi Col·lectiu Ronda, per a l'any 2012, per contribuir a enfortir les iniciatives de convivència harmoniosa entre totes les persones i col·lectivitats.

Des d'Europa coneixem ben poc del SUMAK KAWSAY/EL VIURE BÉ. No obstant per al Col·lectiu Ronda la Utopia que proposen els Pobles Indígenes –utopia, camí i fi– basat en la convivència en comunitat, en la germanor i en la complementarietat, sense explotadors ni explotats, sense marginadors ni marginats coincideix plenament amb el paradigma que tantes vegades tractem d'assolir.

Així doncs aquesta convocatòria es dirigeix a aquelles experiències en les quals es tracti de Viure Bé, en el sentit que li reconeixen els Pobles Indígenes en les que es prioritzi viure en comunitat, viure en harmonia amb les persones i amb la natura, compartir i treballar. En definitiva, en les experiències ancestrals, però summament presents, de SUMAK KAWSAY. Especialment es dirigeix a aquelles entitats o comunitats on es presti especial atenció als exclosos, marginats, oprimits i tots aquells que individual o col·lectivament pateixin qualsevol mena de dominació o explotació.

Per tot això el Col·lectiu Ronda d'Advocats,

CONVOCA:

les entitats, grups, col·lectius i persones que des d'una dimensió SUMAK KAWSAY, o propera a ella, es dediquin a fomentar el Viure Bé en el sentit exposat, d'acord amb les següents bases:

BASES:

Presentació d'un informe clar i concret i precís, sobre l'experiència duta a terme i la seva relació amb el Sumak Kawsay/Viure Bé. S'hi haurà de referir el context social, la composició i la motivació de l'entitat concursant, així com les activitats realitzades i l'avaluació dels resultats obtinguts. S'hi haurà d'incorporar la presentació de l'entitat i una memòria explicativa de les seves activitats.

Idioma: castellà, portuguès o català, o qualsevol altre en els quals es publica l'Agenda, acompanyat d'una traducció a qualsevol dels esmentats.

Enviament i termini: S'haurà d'enviar, abans del 31 de març del 2012 a les següents adreces de correu electrònic: agenda@latinoamericana.org i a jpujol@cronda.coop. Es poden consultar altres formes d'enviament a les mateixes adreces.

Premi: 1.500 (mil cinc-cents) euros. Es podrà declarar desert, i també es podrà concedir algun accésit.

CERTAMEN
AGENDA/MISSIÓ INSTITUT
XI EDICIÓ

EL BON VIURE I LA UTOPIA DE JESÚS

Plantejament

La teologia llatinoamericana de l'alliberament va dur al primer pla de l'atenció del cristianisme el redescobriment del caràcter històric-escatològic del missatge de Jesús. El missatge central de Jesús, la "Causa" per la qual va viure, lluitar i morir no va pas ser una doctrina, o una moral, la vida sobrenatural o una institució religiosa... sinó una Utopia, que ell considerava el mateix somni de Déu, el "Regnat de Déu". La teologia de l'alliberament va recordar a totes les Esglésies que sense "viure i lluitar per aquesta Causa-Utopia de Jesús" no hi ha veritable cristianisme.

Però ¿podem els cristians ignorar que la petja de Déu, la seva revelació, també s'ha manifestat en moltes altres tradicions religioses? Quin valor podem reconèixer els cristians, des del punt de vista ètic i teològic, a la proposta d'"el Bon Viure" que diferents tradicions indígenes americanes vénen fent valer públicament a les nostres societats llatinoamericanes? Quina relació podem reconèixer i establir entre la utopia del Bon Viure i la Causa de Jesús?

L'**Agenda Llatinoamericana**, en l'onzena edició d'aquest certamen,
C O N V O C A els teòlegs i teòlogues,
i els convida a elaborar teològicament aquesta temàtica, sobre les següents

Bases:

-Poden participar teòlegs/ues de qualsevol país i de qualsevol confessió o religió. Es valorarà especialment la participació de les teòlogues, tot i que sense discriminació de gènere envers els teòlegs.

-Extensió mínima: 15 pàgines (30.000 pulsacions).

-Els treballs han de ser inèdits i originals, ben centrats en el tema, i es presentaran en castellà, portuguès o català.

-Lliurament: abans del 31 de març del 2012, per correu-e, a l'**Agenda**

Llatinoamericana (agenda@latinoamericana.org), amb còpia a raul.fornet@mwi-aachen.org

-El premi, patrocinat pel **MWI, Missionswissenschaftliches Institut** d'Aachen (Aquisgrà, Alemanya), consistirà en 1.000 (mil) euros.

-En participar, els concursants atorguen als convocants el dret a publicar els textos guanyadors, en qualsevol mitjà.

CONCURS D'EXPERIÈNCIES ECOTEOLÒGIQUES «REGNAT DE DÉU I SUMAK KAWSAY»

VIII Edició

L'equip d'investigació «ECOTEOLOGIA», Facultat de Teologia, Pontificia Universitat Javeriana, de Bogotà, Colòmbia,

CONVOCA el concurs d'experiències ecopedagògiques «**REGNAT DE DÉU I SUMAK KAWSAY: innovacions ecoteològiques davant la crisi ambiental**» les bases del qual són:

1. **Participants:** El certamen té un enfocament macroecumènic, per tant hi poden participar, sense cap mena de restricció, totes les persones, comunitats i institucions que sintonitzin amb les Causes de la Pàtria Gran amb un sentit de responsabilitat vers la cura de la Creació.

2. **Temàtica:** Atès l'enfocament general de l'Agenda Llatinoamericana Mundial 2012, cada treball haurà de socialitzar experiències ecopedagògiques (cursos, tallers, fòrums, jornades, etc.) que, de manera creativa i eficaç hagin abordat l'aportació de l'ecoteologia a la solució de la crisi ambiental, tenint en compte el diàleg intercultural entre la perspectiva del Regnat de Déu i el Sumak Kawsay. En aquest sentit, se cerca com explicitar una "eco-sofia" que, en doble via, nodreixi el cristianisme amb les aportacions de les tradicions ancestrals i alhora, enriqueixi les cultures amb la vida en abundància oferta per Jesús a través dels signes, fets i paraules amb els quals va revelar el Regnat de Déu.

3. **Pautes:** Per presentar les experiències, els concursants poden fer ús de vídeos, fotografies, diapositives en els quals es descrigui el context, les estructures ecològiques, els problemes ambientals, el perfil dels participants, es precisi el caràcter de l'esdeveniment, i s'explicitin els continguts ecoteològics, metodologies i estratègies didàctiques amb què s'articulen la saviesa de l'Evangeli amb la saviesa proposada a través del Sumak Kawsay en l'horitzó de la sostenibilitat de la vida en el planeta. En qualsevol cas, cal redactar un document més descriptiu i analític de l'experiència. L'extensió màxima d'aquest document és de deu fulls mida carta (o 20.000 caràcters) en castellà o portuguès. Si el treball és en un altre idioma diferent s'ha d'incloure una traducció al castellà.

4. **Termini:** Els textos hauran d'arribar abans del 31 de març del 2012 a ecoteologia@gmail.com amb còpia a acaceres@javeriana.edu.co o a: Carrera 5 núm. 39-00, Pis 2 Edifici Arrupe, «Equipo Ecoteologia», Facultat de Teologia, Pontificia Universitat Javeriana, Bogotà D.C., Colòmbia.

5. **Incentius:** El text guanyador en cada modalitat es premiarà amb 300 US\$ i un paquet de materials ecopedagògics. El jurat podrà declarar desert el premi, així com concedir un o més accessits. Així mateix, els millors treballs es divulgaran a través de la pàgina de la Universitat Javeriana, des de l'enllaç d'Ecoteologia. L'Agenda Llatinoamericana Mundial definirà si publica total o parcialment aquells treballs que millor contribueixin a impulsar el diàleg ecologia-teologia en el nostre *Oikos*: la Creació.

AMÈRICA LLATINA: EL CONTINENT MÉS DESIGUAL

EL 20% MÉS RIC RETÉ EL 57% DE LA RIQUESA

“En acabar el 2010, Amèrica Llatina continuava essent la regió més desigual del món”. Això és el que afirma Amnistia Internacional en el seu *Informe Anual 2011. Estat dels drets humans en el món*. Entre els quinze països més desiguals del món, deu es troben a l'Amèrica Llatina i el Carib. El més desigual és Bolívia, seguit de les Illes Comores, Madagascar, Sud-àfrica, Haití, Tailàndia, Brasil, Equador, Uganda, Colòmbia, Paraguai, Hondures, Panamà, Xile i Guatemala. L'ONU reconeix que els darrers anys hi ha hagut una reducció de la desigualtat al Brasil. A l'Amèrica Llatina els països amb menor desigualtat social són Costa Rica, Argentina, Veneçuela i Uruguai.

Gràcies a l'arribada de governs democràtics populars, els darrers anys la despesa pública en polítiques socials ha assolit, en general, un 5% del PIB dels 18 països del continent. Del 2001 al 2007 la despesa social per habitant es va incrementar un 30%.

Avui al Brasil un 20% de les entrades de les famílies prové de programes de transferència de diner del poder públic, com ara jubilacions, “Bossa família” i assistència social. Segons l'IPEA, el 1988 aquestes transferències representaven el 8,1% de l'entrada familiar *per càpita*. Des d'aleshores, gràcies als programes socials del govern, 21,8 milions de persones han sortit de la pobresa extrema. Aquesta política de transferència de diner ha compensat les pèrdues sofertes per la població la dècada de 1980/90, quan els sous es varen deteriorar per la inflació i la desocupació. El 1978, amb prou feines un 8,3% de les famílies brasileres rebien recursos governamentals; el 2008 l'índex va pujar fins al 58,3%.

S'han produït avenços en la reducció de la pobresa a l'Argentina, Brasil, Mèxic i Veneçuela. Tot i que hi ha dades que indiquen que disminueix lentament en el continent, gairebé una cinquena part de la població continua vivint en l'extrema pobresa. Malgrat la reducció de la desigualtat a molts països –sobretot a Veneçuela–, la majoria dels menys desenvolupats no ha experimentat millores tangibles i, en acabar 2010, “Amèrica Llatina continuava essent la regió més desigual del món”.

2000-2009: LA DÈCADA MÉS CÀLIDA

L'ATLÀNTIC PUJA 0,3° PER DÈCADA

EFE

Santander, 11 de maig de 2011

La dècada compresa entre el 2000 i el 2009 ha estat la més càlida de què se'n té registre fins a l'actualitat a l'Atlàntic Nord, malgrat que el ritme d'increment de les temperatures ha anat disminuint en la seva segona meitat, segons ha informat l'Institut Espanyol d'Oceanografia (IEO).

Aquesta és una de les dades més rellevants donades a conèixer avui, en la segona jornada del congrés científic sobre el canvi climàtic a l'Atlàntic Nord que celebren aquesta setmana a Santander el Consell Internacional per a l'Exploració del Mar (ICES), l'Organització de les Pesqueres de l'Atlàntic Nord-est (NAFO) i l'IEO, organisme públic dedicat a la investigació en ciències del mar.

En un comunicat, l'IEO senyala que la temperatura mitjana de l'Atlàntic Nord està creixent a una mitjana de 0,3° centígrads per dècada en aigües superficials i de 0,2° per dècada en les aigües a 1.000 metres de profunditat. No obstant, a les zones més boreals l'escalfament és més agut i les temperatures creixen gairebé 1° per dècada.

Els científics d'aquest congrés, que celebra a Espanya la seva tercera edició, després de les cites de Finlàndia (1991) i el Regne Unit (2001), han observat, a més, que l'escalfament del mar està afectant especialment el plàncton a l'Atlàntic Nord.

Aquest efecte s'aprecia en dos sentits: per un costat, s'estan produint canvis en la proporció de les diferents espècies d'algues marines presents a les aigües; i per un altre, també hi ha canvis en l'estructura de mida de les comunitats planctòniques, augmentant la proporció dels organismes vius més petits, com ara les bacteries.

“Aquests canvis en els nivells de base de la cadena tròfica poden afectar la resta de la cadena, degut a que successivament els éssers vius més grans s'alimenten dels més petits, fins assolir la totalitat dels organismes marins de l'Atlàntic Nord, incloses les espècies d'interès pesquer”, apunta l'IEO.

POBLES INDÍGENES AVUI: MOLT LLUNY DEL SUMAK KAWSAY

Fòrum Permanent de l'ONU per a les Qüestions Indígenes

Segons aquest document de l'ONU, la situació actual dels pobles indígenes està molt lluny de la seva utopia del Bon Viure. Heus-ne aquí un extracte. En recomanem vivament la seva lectura completa i el seu estudi

• **Injustícia perpètua.** Els pobles indígenes pateixen les conseqüències de la injustícia històrica, o sigui la colonització, la desposseïció de les seves terres, territoris i recursos, l'opressió i discriminació, així com la manca de control dels seus modes de vida propis. Els estats colonials i moderns, en la recerca del creixement econòmic, els han denegat àmpliament el seu dret al desenvolupament. Com a resultat d'això, els pobles indígenes solen perdre davant d'actors més poderosos i es converteixen en els grups més empobrits dels seus països.

• **La tercera part dels pobres del món.** Els pobles indígenes continuen essent els més nombrosos entre els pobres, els analfabets i els desocupats. Els pobles indígenes sumen uns 370 milions. Malgrat ser aproximadament el 5% de la població mundial, els pobles indígenes constitueixen el 15% dels pobres del món. També representen un terç dels 900 milions d'índigits rurals.

• **Suïcidi, violència i empresonament.** L'hàbit de fumar i l'ús indegut d'estupefaents són molt comuns entre els pobles indígenes; també són alts els percentatges de suïcidi i d'empresonament. Aquests problemes s'accentuen més a les zones urbanes, on els pobles indígenes estan apartats de les seves comunitats i cultures, i ben poques vegades són acceptats com a membres de la societat dominant en peu d'igualtat. També hi ha més probabilitats que entre els pobles indígenes es registrin delictes violents.

• **Problema també als països desenvolupats.** El benestar dels pobles indígenes és un problema no tan sols dels països en desenvolupament. Fins i tot als països desenvolupats, els pobles indígenes gairebé invariablement estan darrera la població no indígena en la majoria dels indicadors del benestar. La seva esperança de vida és més curta, la qualitat dels serveis mèdics i l'educació és més baixa i els seus índexs de desocupació són més elevats. Un nen aborigen nascut avui dia a Austràlia té una esperança de vida de gairebé 20 anys menys que un compatriota no aborigen. L'obesitat, la diabetis tipus 2 i la

tuberculosi són actualment problemes de salut greus entre els pobles indígenes dels països desenvolupats.

• **Ser indígena és ser pobre.** Estudis de les condicions socioeconòmiques dels pobles indígenes d'Amèrica Llatina demostren que ser indígena equival a ser pobre i que amb el temps aquesta situació s'ha perpetuat. Fins i tot quan han pogut acumular capital humà (és a dir, oportunitats d'educació o capacitació), no el poden convertir en guanys significativament majors ni reduir la pobresa que els diferencia de la població no indígena. Aquesta conclusió val tant en els països on els pobles indígenes constitueixen una petita porció de la població general, com Mèxic i Xile, com allà on constitueixen una gran part de la població, com Bolívia.

• **Les cultures indígenes sota amenaça de desaparició.** Mai està de més destacar la importància de la terra i els territoris per a la identitat cultural indígena. No obstant, els pobles indígenes no han deixat de patir la pèrdua de terres, territoris i recursos naturals. El resultat ha estat que les cultures indígenes estan a punt de desaparèixer a moltes parts del món. Degut a que aquests pobles han quedat exclosos dels processos d'adopció de decisions i dels marcs normatius dels estats nació en els quals viuen i a haver estat objecte de processos de dominació i discriminació, s'ha considerat que les seves cultures són inferiors, primitives, intranscendents, quelcom que s'ha d'eradicar o transformar.

• **Dintre de 100 anys desapareixeran el 90% dels idiomes.** És comú calcular que existeixen entre 6.000 i 7.000 llengües vives en el món d'avui. En la seva majoria són parlades per ben poques persones, mentre que una immensa majoria de la població mundial en parla unes poques. Prop del 97% de la població mundial parla el 4% dels idiomes, mentre que només un 3% parla el 96% restant. Una gran majoria d'aquests idiomes són el patrimoni de pobles indígenes i molts (si no la majoria) estan a punt de desaparèixer. Prop del 90% dels idiomes actuals podrien desaparèixer els propers 100 anys.

• **Idiomes en extinció, deteriorament per a les comunitats.** Malgrat que alguns pobles indígenes estan aconseguint revitalitzar els seus idiomes, molts d'altres estan embrancats en una batalla perduda, perquè els seus idiomes simplement ja no es transmeten d'una generació a l'altra. La majoria dels governs són conscients d'aquesta crisi de la llengua, però els fons que s'hi assignen se solen destinar només a deixar constància de la seva existència i molt poc va a parar a programes de revitalització dels idiomes. La llengua, per altra banda, no és només un mitjà de comunicació, sinó que sol estar vinculada amb la terra o regió que tradicionalment han ocupat els pobles indígenes; és un component essencial de la identitat col·lectiva i individual de la persona i, consegüentment, dóna un sentit de pertinença i comunitat. Quan mor l'idioma, aquest sentit de comunitat es deteriora.

• **Els pobles indígenes representen la major part de la diversitat cultural del món.** A tot el món hi ha aproximadament 370 milions de persones indígenes, que ocupen el 20% de la superfície terrestre. Es calcula també que representen unes 5.000 cultures indígenes diferents. Per aquest motiu, els pobles indígenes del món representen la major part de la diversitat cultural del planeta, tot i que constitueixen una minoria numèrica.

• **Els drets sobre la terra són a la legislació però no són pas realitat.** Són ben pocs els països que reconeixen els drets dels pobles indígenes a la terra, però ni tan sols en aquests països s'han completat els procediments d'atorgament de títols i demarcació de les terres, i sovint es retarden o queden arxivats quan canvien els dirigents o les polítiques. Fins i tot en els casos que els pobles indígenes posseeixen títols legítims de propietat de les seves terres, aquestes terres solen ser arrendades per l'Estat com a concessions mineres o fusteres sense consultar amb els pobles indígenes i, encara menys, demanar el seu consentiment lliure i fonamentat previ. La manca de seguretat jurídica de la tinença segueix essent un problema decisiu per als pobles indígenes a gairebé tot arreu.

• **Les noves tecnologies obliguen al reassemtament.** La promoció de les noves tecnologies, com les llavors millorades, els fertilitzants i plaguicides químics, etc., i la

introducció de plans de conreus comercials i grans plantacions han causat la degradació ambiental i destruït ecosistemes autosostenibles, situació que ha afectat moltes comunitats indígenes fins al punt d'obligar-les a reassemtar-se en un altre lloc.

• **El cost del desenvolupament insostenible.** Les grans rescloses i les activitats mineres han causat a molts països el desplaçament forçat de milers de persones i famílies indígenes, que no han rebut una indemnització adequada. Diverses comunitats han estat traslladades dels parcs nacionals en contra de la seva voluntat, mentre que el desenvolupament turístic d'alguns països ha causat el desplaçament de poblacions indígenes i el seu creixent empobriment. Quan els pobles indígenes han reaccionat i han tractat de fer valer els seus drets, en molts casos han estat objecte de maltractament físic, empresonament, tortura i, fins i tot, han mort.

• **El canvi climàtic posa en perill la mateixa existència dels pobles indígenes.** Per a molts pobles indígenes, el canvi climàtic ja és una realitat, i cada vegada són més conscients que és evident que el canvi climàtic no és simplement un problema ambiental, sinó que té conseqüències socioeconòmiques greus. El Banc Mundial considera també que el canvi climàtic podria impedir que s'aconseguissin els objectius de desenvolupament del mil·lenni, inclosos els d'eradicació de la pobresa, la mortalitat infantil, la lluita contra el paludisme i altres malalties, així com la sostenibilitat ambiental. Per a molts pobles indígenes, el canvi climàtic és una amenaça potencial per a la seva mateixa existència i una important qüestió de drets humans i d'equitat.

• **Greus efectes en les dones.** Els desallotjaments forçosos i la confiscació de terres han causat efectes greus en particular entre les dones indígenes, les quals, com a resultat d'això, sovint veuen el seu volum de feina augmentat –han de caminar llargues distàncies per trobar fonts alternatives d'aigua o llenya–, deixen de percebre ingressos per les seves activitats productives i queden en situació de dependència econòmica dels homes.

EL BON VIURE, TRADICIÓ INDÍGENA

FERNANDO HUANACUNI

Fòrum Públic "El Bon Viure dels Pobles Indígenes Andins"

Exposició que va fer Fernando Huanacuni, aimara bolivià, en el Fòrum Públic "El Bon Viure dels Pobles Indígenes Andins" realitzat el dijous 28 de gener de 2010 en el Congrés de la República del Perú. El Fòrum fou organitzat per la Coordinadora Andina d'Organitzacions Indígenes (CAOI). Huanacuni és autor d'un estudi per a la CAOI titulat: "Bon Viure/Viure Bé: filosofia, polítiques, estratègies i experiències dels pobles indígenes andins". www.minkandina.org

Tot està interconnectat, interrelacionat i és interdependent

Anem a compartir aquí en la nostra *pacha*, temps i espai, totes les reflexions d'aquest torrent de les aigües i els aiguavessos dels nostres avis, de les nostres àvies.

L'ensenyança dels avis i àvies no és pas només racional, té l'ímpetu i la força de la vivència, la claredat de la ment i del cor. Davant les noves condicions de la realitat a les quals ens ha dut la modernitat, el desenvolupament, l'humanisme, l'antropocentrisme, el deteriorament de la nostra vida i la vida en el seu conjunt, avui emergeix vigorosa, forta, translúcida, la veu dels pobles indígenes originaris.

Hem d'anar envers quelcom, cap a algun lloc. En aimara diem *Taki*, el camí sagrat. Indubtablement aquí apareixen l'*allin kausay* (quítxua), *sumak qamaña* (aimara), *vivir bien* (castellà). Aquest horitzó ens permet reconstituir la nostra força, la nostra vitalitat, saber qui som, com vivim, amb quines forces, i qui ens acompanya.

Harmonia i equilibri

Viure bé ens fa reflexionar que hem de viure en harmonia i en equilibri. En harmonia amb la Mare Terra. La *Pachamama* no és pas un planeta, no és pas el medi ambient... és la nostra Mare Terra. Viure en harmonia amb el cosmos, perquè el cosmos també té cicles, ritmes; viure en harmonia amb la història, saber que estem en temps del *Pachakuti*, l'època del reordenament de la vida, de la revitalització de les forces naturals davant la conducta antinatural del pensament occidental.

Viure bé és viure en harmonia amb els cicles de la vida, saber que tot està interconnectat,

interrelacionat i és interdependent; *viure bé* és saber que el deteriorament d'una espècie és el deteriorament del conjunt. Pensaments i savieses dels nostres avis i àvies que avui ens donen la claredat de l'horitzó del nostre caminar.

El moviment indígena originari, en l'horitzó del viure bé, no només cerca reconstituir el poder polític, social, jurídic o econòmic: essencialment cerca reconstituir la Vida, retrobar-nos amb nosaltres mateixos.

Som Pachamama

Som fills de la Mare Terra, som fills del cosmos, per tant no existeix la dicotomia ésser humà-natura, som natura, som *Pachamama*, som *Pachacamac*, som vida. Per tant, som responsables també com a "agricultors de la vida".

En aquestes noves condicions emergents, *reconstituir la nostra identitat és tornar als principis bàsics convencionals, no humans, sinó de la vida, de la natura*. Tornar a la nostra saviesa, als nostres ancestres, al camí sagrat. No és pas retrocedir, sinó reconstituir-nos en els principis i valors que no tenen temps, que no tenen espai.

Viure en equilibri amb qui? Amb totes les formes d'existència. "Tot viu", diem en aimara: les muntanyes, el riu, els insectes, els arbres, les pedres, tot viu; per tant, és part d'un equilibri perfecte de la vida. I nosaltres, per reconstituir el *viure bé*, hem de viure en equilibri amb totes les formes d'existència i no només amb tot allò que veiem; fins i tot amb el que no veiem: els nostres avis, àvies, els nostres ancestres, perquè ells també estan amb nosaltres.

Procés de naturalització

Cal sortir d'aquesta visió monocultural, uninacional, sortir del "monocultiu mental". Així

com el monocultiu ha deteriorat la mare terra, la vitalitat i la fertilitat de la mare terra, hem de sortir del monocultiu mental que també ha deteriorat la capacitat natural que tenim cadascú. Estem emergint en estats plurinacionals, sortint de l'estat colonial, de la república que només ens ha sumit en una individualitat humanista.

Quan parlem de viure bé estem parlant d'un procés de naturalització, i no pas només d'humanització, perquè el procés d'humanització que Occident ha plantejat continua veient l'ésser humà com "el rei de la creació", i la resta d'éssers com a objectes. Viure bé significa entrar en aquest procés de naturalització, tornar a la nostra natura, saber que tot viu i saber que tot està interconnectat i tot és interdependent. Sortir de les premisses d'Occident. Occident diu: "guanyar no és que ho sigui tot, és que és l'únic". I ens sumeix en una competència deslleial, deshonest a entre humans. Una competència no pas només amb els humans, sinó amb qualsevol mena d'existència. Viure bé significa comprendre que si un guanya o perd, tots hem guanyat o perdut.

Viure bé significa mirar bé l'horitzó, reconèixer que la vida humana no és pas l'únic paràmetre, ni la manera d'entendre a través d'allò racional tampoc no és l'única. En aimara diem: "sense perdre el cap, caminem el sagrat camí del cor". És obrir-nos a la vida, és comprendre que la vida té facetes importants per reconstituir la mateixa vida.

Reconstituir la nostra identitat

L'estat que estem qüestionant –humanista, individualista, jeràrquic, depredador, homogeneïtzador...– emergeix d'una cosmovisió, i aquesta cosmovisió té un caràcter individual, masclista i humanista. Per tant, per reconstituir la cultura de la vida en l'horitzó del *viure bé*, hem de reconstituir la nostra cosmovisió i això significa la nostra identitat. Significa fer-nos les preguntes fonamentals: qui som realment, quin cor tenim, qui han sigut els nostres avis i amb quina força han pogut caminar.

Aquest és un temps de reordenament de la vida, *pachakuti*, diem en aimara i quítua. Reordenament no només per assolir el poder polític, sinó, essencialment, per reconstituir la vida. Aquest és el missatge dels avis i àvies, i avui repercuteix amb més força davant les condicions adverses de la humanitat en què el modernisme i el capitalisme ens han

submergit.

Viure bé, no pas "millor que"

Cal diferenciar *viure bé* del *viure millor*. Viure millor significa guanyar a costa de l'altre, és acumular per acumular, és tenir el poder pel poder. Però viure bé és tornar-nos l'equilibri i l'harmonia sagrada de la vida. Tot allò que viu es complementa en un *ayni* que és una consciència de vida; l'*ayni* és la consciència que tot està interrelacionat. L'arbre no viu per a ell mateix; l'insecte, l'abella, la formiga, les muntanyes, no viuen pas per a ells mateixos, sinó en complementarietat, en reciprocitat permanent: d'això en diem *ayni*.

Temps del Pachakuti

La gran pregunta és: per a què vivim nosaltres. Perquè des de la visió occidental semblàriem com el virus que està deteriorant la mateixa vida en el seu conjunt, sense saber que el deteriorament de qualsevol espècie, petita o gran, és el deteriorament de tots nosaltres i de la vida mateixa. Avui la nostra generació es desvetlla per la crida d'una responsabilitat generacional: saber que nosaltres no som éssers individuals, som els ulls dels avis, som la veu dels avis, per tant també som l'acció i l'esperança dels avis. També som la llavor dels que vindran després de nosaltres, la llavor que aportarà per tal que la cultura de la vida s'enforteixi.

Davant les condicions antinatura, s'enforteixen i es revitalitzen les forces naturals: aquest és el temps en què estem vivint. *Pachakuti*: reordenament de la vida, un bon temps. Nosaltres tenim un avi anomenat *Tata Avelino Siñani*, que ha fet l'escola *ayllu*, mostrant la pedagogia i el sistema comunitari d'educació. Ell deia que el millor temps per veure-hi era la foscor. En aimara deia: ara és quan, no pas demà, i no pas passat, ara. Per tant tota aquesta saviesa del *viure bé*, el nostre horitzó, camí, força del *viure bé*, ens està mostrant la grandesa de la vida dels nostres avis i àvies, avui reflectida en l'esperança de la nostra generació.

Viure bé és tornar-nos l'equilibri i l'harmonia, comprendre que hi ha cicles de la Mare Terra. Per tant s'ha de sembrar i recollir en la seva època, i no pas en altres èpoques. Sortir del monocultiu que ha destrossat la nostra vida i la fertilitat de la Mare Terra. Sortir del monocultiu mental que no ens permet veure tanta diversitat de la vida.

EL BON VIURE A LA CONSTITUCIÓ DE L'EQUADOR

Preàmbul:

NOSALTRES, el poble sobirà de l'Equador, *reconeixent* les nostres arrels mil·lenàries, forjades per dones i homes de diferents pobles, *celebrant* la natura, la Pacha Mama, de la qual en som part i que és vital per a la nostra existència, *invocant* el nom de Déu i reconeixent les nostres diverses formes de religiositat i espiritualitat, *apel·lant* a la saviesa de totes les cultures que ens enriqueixen com a societat, com a hereus de les lluites socials d'alliberament davant totes les formes de dominació i colonialisme,

I amb un profund compromís amb el present i el futur,

Decidim construir,

Una nova forma de convivència ciutadana, en diversitat i harmonia amb la natura, per assolir el **bon viure**, el **sumak kawsay**;

Una societat que respecta, en totes les seves dimensions, la dignitat de les persones i les col·lectivitats;

Un país democràtic, compromès amb la integració llatinoamericana –somni de Bolívar i Alfaro–, la pau i la solidaritat amb tots els pobles de la terra; i,

En exercici de la nostra sobirania, a Ciutat Alfaro, Montecristi, província de Manabí, ens atorguem la present Constitució...

Articles que citen el **sumak kawsay** o **bon viure**

Art. 14.- Es reconeix el dret de la població a viure en un ambient sa i ecològicament equilibrat, que garanteixi la sostenibilitat i el **bon viure**, **sumak kawsay**.

Es declara d'interès públic la preservació de l'ambient, la conservació dels ecosistemes, la biodiversitat i la integritat del patrimoni genètic del país, la prevenció del dany ambiental i la recuperació dels espais naturals degradats.

Art. 26.- L'educació és un dret de les persones al llarg de la seva vida i un deure ineludible i inexcusable de l'Estat. Constitueix un àrea prioritària de la política pública i de la inversió estatal, garantia de la igualtat i inclusió social i condició indispensable per al **bon viure**.

Art. 32.- La salut és un dret que garanteix l'Estat, el desenvolupament del qual es vincula a l'exercici d'altres drets, entre ells el dret a l'aigua, l'alimentació, l'educació, la cultura física, el treball, la seguretat social, els ambients sans i altres que sostenen el **bon viure**.

Art. 74.- Les persones, comunitats, pobles i nacionalitats tindran dret a beneficiar-se de l'ambient i de les riqueses naturals que els permetin el **bon viure**. Els serveis ambientals no seran susceptibles d'apropiació; la seva producció, prestació, ús i aprofitament seran regulats per l'Estat.

Art. 83/7. Promoure el bé comú i anteposar l'interès general a l'interès particular, conforme al **bon viure**.

Art. 85/1. Les polítiques públiques i la prestació de béns i serveis públics s'orientaran a fer efectius el **bon viure** i tots els drets, i es formularan a partir del principi de solidaritat.

Art. 97.- Totes les organitzacions podran desenvolupar formes alternatives de mediació i solució de conflictes, en els casos que permeti la llei; actuar per delegació de l'autoritat competent, assumint la deguda responsabilitat compartida amb aquella autoritat; demanar la reparació de danys causats per ens públics o privats; formular propostes i reivindicacions econòmiques, polítiques, ambientals, socials i culturals; i la resta d'iniciatives que contribueixin al **bon viure**.

Art. 250.- El territori de les províncies amazòniques forma part d'un ecosistema necessari per a l'equilibri ambiental del planeta. Aquest territori constituirà una circumscripció territorial especial per a la qual existirà una planificació integral recollida en una llei que inclourà aspectes socials, econòmics, ambientals i culturals, amb un ordenament territorial que garanteixi la conservació i protecció dels seus ecosistemes i el principi del **sumak kawsay**.

Art. 258.- La província de Galápagos tindrà un govern de règim especial. La seva planificació i desenvolupament s'organitzarà en funció d'un estricte interès als principis de conservació del patrimoni de l'Estat i del **bon viure**, de conformitat amb allò que

determini la llei.

Art. 275.- El règim de desenvolupament és el conjunt organitzat, sostenible i dinàmic dels sistemes econòmics, polítics, socioculturals i ambientals, que garanteixen la realització del **bon viure**, del *sumak kawsay*.

El **bon viure** requerirà que les persones, comunitats, pobles i nacionalitats gaudeixin efectivament dels seus drets, i exerceixin responsabilitats en el marc de la interculturalitat, del respecte a les seves diversitats, i de la convivència harmònica amb la natura.

Art. 277.- Per a la consecució del **bon viure**, seran deures generals de l'Estat:...

Art. 278.- Per a la consecució del **bon viure**, a les persones i a les col·lectivitats, i les seves diverses formes organitzatives, els correspon:...

Art. 283.- El sistema econòmic és social i solidari; reconeix l'ésser humà com a subjecte i finalitat; tendeix a una relació dinàmica i equilibrada entre societat, estat i mercat, en harmonia amb la natura; i té per objectiu garantir la producció i reproducció de les condicions materials i immaterials que possibilitin el **bon viure**.

Art. 290/2. Es vetllarà per tal que l'endeutament públic no afecti la sobirania, els drets, el **bon viure** i la preservació de la natura.

Art. 319.- Es reconeixen diverses formes d'organització de la producció en l'economia, entre d'altres les comunitàries, cooperatives, empresarials públiques o privades, associatives, familiars, domèstiques, autònomes i mixtes. L'Estat promourà les formes de producció que assegurin el **bon viure** de la població i desincentivarà aquelles que atemptin contra els seus drets o els de la natura; animarà la producció que satisfaci la demanda interna i garanteixi una activa participació de l'Equador en el context internacional.

Art. 387.- Serà responsabilitat de l'Estat:

1. Facilitar i impulsar la incorporació a la societat del coneixement per als objectius del desenvolupament.

2. Promoure la generació i producció de coneixement, fomentar la investigació científica i tecnològica, i potenciar els sabers ancestrals, per contribuir així a la realització del **bon viure**, al *sumak kawsay*.

Capítol segon:

PRINCIPIIS, VALORS I FINALITATS DE L'ESTAT

Article 8. I. L'Estat assumeix i promou com a principis èticomorals de la societat plural: *ama qhilla*, *ama lulla*, *ama suwa* (no siguis fluix, no siguis mentider ni siguis lladre), *suma qamaña* (viure bé), *ñandereko* (vida harmoniosa), *teko kavi* (vida bona), *ivi maraei* (terra sense mal) i *qhapaj ñan* (camí o vida noble).

II. L'Estat se sustenta en els valors d'unitat, igualtat, inclusió, dignitat, llibertat, solidaritat, reciprocitat, respecte, complementarietat, harmonia, transparència, equilibri, igualtat d'oportunitats, equitat social i de gènere en la participació, benestar comú, responsabilitat, justícia social, distribució i redistribució dels productes i béns socials, per **viure bé**.

Article 9. Són finalitats i funcions essencials de l'Estat, a més dels que estableixen la Constitució i la llei:

1. Constituir una societat justa i harmoniosa, fonamentada en la descolonització, sense discriminació ni explotació, amb plena justícia social, per consolidar les identitats plurinacionals.

2. Garantir el benestar, el desenvolupament, la seguretat i la protecció i igual dignitat de les persones, les nacions, els pobles i les comunitats, i fomentar el respecte mutu i el diàleg intracultural, intercultural i plurilingüe.

3. Refermar i consolidar la unitat del país, i preservar com a patrimoni històric i humà la diversitat plurinacional.

4. Garantir el compliment dels principis, valors, drets i deures reconeguts i consagrats en aquesta Constitució.

5. Garantir l'accés de les persones a l'educació, la salut i el treball.

6. Promoure i garantir l'aprofitament responsable i planificat dels recursos naturals, i impulsar la seva industrialització, a través del desenvolupament i l'enfortiment de la base productiva en les seves dimensions i nivells, així com la conservació del medi ambient, per al benestar de les generacions actuals i futures.

BOLÍVIA: LA CONSTITUCIÓ POLÍTICA DEL VIURE BÉ

ÁLVARO GARCÍA LINERA

Vicepresident de l'Estad Plurinacional de Bolívia, La Paz.

Bolívia és un país que està aprenent a acceptar-se ell mateix després de segles de negació del colonialisme que ens va ensenyar a sentir vergonya de la nostra diversitat. Durant massa temps el poder ens va fer creure que ser indis era la desgràcia d'aquesta terra. Quan els primers colonitzadors ens explotaven, dubtaven de si teníem ànima; durant la República ens definien com a pobles als quals els calia un patró per viure, mentre ens imposaven relacions servils; els anys setanta, a algun dictador se li va ocórrer la idea de dur africans blancs per "millorar la raça", posant de manifest que el colonialisme va ser la forma històrica de dominació permanent envers la majoria plurinacional de Bolívia.

El nostre país, a diferència dels veïns llatinoamericans, es va constituir enmig de la incertesa i la por a tanta identitat índia que envoltava els colonitzadors, primer criolls i més tard republicans, que després de l'alçament de Túpac Katari, el 1780, van viure amb el trauma històric del setge a les ciutats i acabada la Guerra Federal, el 1899, varen assumir com a enemic permanent el poble indi i varen generalitzar l'exclusió per evitar qualsevol temptació democràtica.

És per això que en les grans guerres nacionals amb els països veïns –que les vam perdre totes– van ser els pobles indígena-originari-camperols, els qui com a "carn de canó" van estar al capdavant de les batalles defensant un país del qual no se'n sentien part i en el qual no se'ls havia convidat a participar, i això no obstant va ser en aquests espais on la diversitat d'un país plurinacional es trobava i es reconeixia com a tal, on es varen començar a gestar els moviments socials que canviarien Bolívia.

Guerres externes i guerres internes, les més comunes en aquesta societat senyorial que es defensava d'ella mateixa davant l'assetjament indi que, amb els anys, teixia xarxes socials cada vegada més extenses i precisava cada vegada de millor manera la demanda de construir un país nou.

La història de Bolívia està plena de dictadures militars i democràcies excloents, que únicament expressen l'estructura senyorial d'una societat que mai es va voler mirar en el mirall de la seva realitat, i va viure de cara al Primer Món, copiant, imitant i servint els interessos d'aquests països, que es varen conjugar amb la complicitat del poder local.

Els pobles indígena-originari-camperols, la gran majoria del país, només varen presenciar com els pa-

trons canviaven de cara en els diferents moments de la història; fins i tot els sectors progressistes, abans que reconèixer-los com a protagonistes, en varen fer objecte de paternalisme i assistencialisme, expressions també del colonialisme.

No obstant, a l'ensem de l'acció senyorial, els pobles varen assumir que la resistència era part de la seva proposta històrica, i com més reprimits eren, més es reconeixien en la seva identitat, s'afirmaven en la seva relació harmoniosa entre ells com a comunitat i amb la natura, i més es diferenciaven dels que tenien com a política l'odi, la cobdícia i el menyspreu racista.

És per això que diguem que la repressió i l'oblit com a acció civilitzadora violenta varen tenir com a resposta la proposta d'aprendre a "Viure Bé", de no deixar de lluitar contra l'opressió i el servilisme, però sense pensar igual que els opressors, sense odiar, discriminar, envejar i sobretot sense explotar el treball de l'altre. Es tractava de pensar una proposta civilitzadora completament diferent, que faci l'ésser humà "comunitat" i alhora sigui complementari amb la natura.

Per això, les grans batalles que varen lliurar els moviments socials contra el neoliberalisme es varen convertir en referents històrics, del país i del continent, per la defensa dels recursos naturals i de la vida. La guerra de l'aigua a Cochabamba, la guerra del gas a El Alto i els innombrables setges indígena-originari-camperols, varen generar el context per a l'enderrocament neoliberal i la possibilitat històrica d'una nova època.

L'elecció d'Evo Morales com a president significa un trencament històric en la història boliviana i llatinoamericana. Per primera vegada, les majories voten per un d'ells, s'arrisquen a alliberar-se d'apadrinaments i senyories per atrevir-se a construir un món diferent. Per això, una de les primeres mesures assumides pel nou govern, va ser precisament la de convocar una assemblea constituent que definís els contorns i les profunditats del nou país. Una assemblea que per primera vegada reunís els representants de la plurinacionalitat boliviana, però alhora aquelles minories que durant dècades havien governat aquest país.

La majoria de la plurinacionalitat va tenir tot un procés de trobada, quan es van veure en el repte de conciliar els mandats locals que cadascun dels assembleistes va rebre, amb la perspectiva de construir una visió de país per a Bolívia. Aquest va ser el moment fundacio-

nal, quan la diversitat va començar a teixir els trossos d'història per construir-ne una de nova.

El Pacte d'Unitat, que conglomerava les principals organitzacions indígena-originari-camperols (CSUTCB, Bartolinas, CONAMAQ, CIDOB i APG), fonamentals en la lluita antineoliberal, també va aportar les seves propostes i reflexions sobre el procés de canvi, i es va fer present a l'Assemblea Constituent, no només amb prop de la meitat dels assembleïstes de la majoria del MAS-IPSP, sinó amb un document de proposta on clarament es va exposar que el *suma qamaña* (Viure Bé), *ñandereko* (vida harmoniosa), *teko kavi* (vida bona), *ivi Mara'ei* (terra sense mal) i *ghapaj ñan* (camí o vida noble)... expressen les utopies andinoamazòniques i han estat una forma de vida comunitària de resistència al colonialisme, que avui es volen rescatar com a propostes davant del món capitalista. Durant centenars d'anys els nostres pobles han sobreviscut en harmonia amb la Pachamama i amb la comunitat, les utopies han estat part de la seva vida, i ara, en convertir-se en el projecte polític dels pobles indígena-originari-camperols, es converteixen en el camí per avançar dintre de la nova història.

La política del consens és part de la vida comunitària, així com la rotació de les responsabilitats. D'aquesta manera, malgrat el complot opositor, del racisme que va fer víctimes els propis assembleïstes, de la destrossa de béns estatals, de la humiliació dels camperols als carrers, en definitiva, de la resposta senyorial a la proposta comunitària i d'inclusió per al país, es va aprovar la Constitució de l'Estat Plurinacional, assumint que som part d'una història republicana i liberal, però incorporant l'horitzó comunitari del *Viure Bé*, a ser desplegat i realitzat per les organitzacions socials i l'Estat Plurinacional. S'ha constitucionalitzat el reconeixement de la nostra identitat plurinacional que es troba estructuralment lligat a aquesta utopia del *Viure Bé* com a realitat i com a tasca.

Al llarg del text constitucional es proposa la convivència entre aquestes dues maneres d'entendre el país. Juntament als drets individuals que varen ser una fita liberal de l'Europa de la Revolució Francesa, i que han estat el paràmetre del constitucionalisme amb el qual es varen inaugurar les nostres repúbliques, s'inclouen els drets col·lectius dels pobles indígena-originari-camperols, que tanta lluita i tanta sang els ha costat arreu del continent, per finalment ser reconeguts per Nacions Unides. Bolívia va ser el primer país en constitucionalitzar aquesta fita històrica, paradoxalment un país que va viure d'esquenes a la seva realitat i que des de les seves classes dominants mirava el Primer Món només per copiar-ne el marc legislatiu amb el qual vam viure l'era

republicana.

En relació a la justícia, la dels poderosos sobre els oprimits, en la interpretació de la justícia ordinària, s'incorpora a l'àmbit constitucional aquella que sempre va ser menyspreada, però també aprofitada pels colonialistes quan permetia que els temes interns dels pobles poguessin tenir la seva pròpia justícia. Avui, la justícia "d'indis" (*justícia comunitària*) ha deixat de ser un folklorisme per ser part del reconeixement que existeixen formes diferents i plurinacionals de millorar la convivència i solucionar els conflictes.

També la representació política dels pobles indígena-originari-camperols en els òrgans de l'Estat es va constitucionalitzar, i malgrat que molts d'aquests espais han estat possibles mercès a mèrits propis en el marc de l'equitat i la inclusió, també s'han generat legalment espais de representació per tal que aquest país mai més els deixi de banda.

La qüestió de les **autonomies** és un altre gran tema que ha constitucionalitzat el dret a l'autodeterminació dels pobles indígenes, perquè en definitiva, ells que varen viure durant segles subordinats i resistint, avui tenen la possibilitat de reconstruir-se també territorialment en el marc de l'Estat Plurinacional.

Un altre espai fonamental de participació és el de l'**economia comunitària** que, en el marc de l'economia plural reconeguda per l'Estat Plurinacional, és el reconeixement ple d'una economia de la vida que ha sobreviscut gairebé en la clandestinitat, permetent que els pobles puguin viure compartint la pobresa en què els havia sumit aquesta mena de colonització permanent de les oligarquies. El repte major és que aquesta economia, des de la comunitat, sigui una resposta al capitalisme que a més d'explotar intensivament el treball, està exterminant els recursos del planeta.

Potser el més important de l'esperit constitucional és que els pobles indígena-originari-camperols són part del país i part constituent de l'**Estat Plurinacional**. "Evo President" és l'expressió històrica d'aquesta fita de la lluita dels pobles, i la possibilitat històrica per tal que tots els bolivians/es tinguin el legítim dret a somiar amb una vida millor. Els pobles indígena-originari-camperols són l'avantguarda de la Revolució Democràtica i Cultural, que avui construeix un país per a tothom, però que té com a horitzó polític de vida el Socialisme Comunitari per fer possible el *Viure Bé*... Un acte històric de creació que només les revolucions dels nostres pobles són capaces d'alliberar.

PARAULES PER A LES GRANS CAUSES

Se'ns ha dominat més per l'engany que no pas per la força; i pel vici se'ns ha degradat més bé que no pas per la superstició. L'esclavitud és la filla de les tenebres; un poble ignorant és un instrument cec de la seva pròpia destrucció.

La llei del deure és més poderosa per a mi que els sentiments del cor. Sobre el meu cor no mana ningú més que la meva consciència.

L'home de bé i de valor ha de ser indiferent als xocs de la mala sort.

El valor, l'habilitat i la constància corregeixen la mala fortuna.

Simón BOLÍVAR

Amb els pobres de la terra vull compartir la meva sort.

Fer és la millor manera de dir.

L'únic autògraf digne d'un home és el que deixa escrit amb les seves obres.

Faci éssers humans, qui vulgui fer pobles.

Per anar davant de la resta, es necessita veure-hi més que no pas ells.

Tot ésser humà veritable ha de sentir a la seva galta el cop donat a qualsevol galta d'un altre home.

Val més un minut dempeus que una vida agenollat.

Veure un crim amb calma és cometre'l.

Qui té un dret no obté el de violar l'aliè per mantenir el seu.

És preferible el bé de molts a l'opulència de pocs.

José MARTÍ

Estima com puguis, estima a qui puguis, estima tot el que puguis. No et preocupis de la finalitat del teu amor.

Amado NERVO

La nostra filosofia i el nostre alliberament no poden ser només una etapa més de l'alliberament de l'ésser humà sinó la seva etapa final. L'ésser humà a alliberar no és pas només el d'aquesta Amèrica o del Tercer Món, sinó qualsevol ésser humà, incloent el propi dominador.

Leopoldo ZEA

Nosaltres anirem cap al sol de la Llibertat o cap a la Mort; i si morim, la nostra Causa continuarà vivint. Uns altres ens seguiran.

La injustícia no té cap raó d'existir a l'Univers, i el seu naixement va ser de l'enveja i antagonisme dels homes, abans d'haver comprès el seu esperit.

La sobirania d'un poble no es discuteix, es defensa amb les armes a la mà.

Jo vull Pàtria lliure o morir.

La meva honra més gran és sorgir del si dels oprimits, que són l'ànima i nervi de la raça.

Per naturalesa, el meu caràcter és introvertit, i només parlo molt quan em toquen la glàndula de la *llatinoamericanitis aguda* que tinc.

Augusto César SANDINO

Em sento patriota d'Amèrica Llatina, de qualsevol país d'Amèrica Llatina, de la manera més absoluta, i tal vegada, si fos necessari, estaria disposat a donar la meva vida per l'alliberament de qualsevol país llatinoamericà, sense demanar res a ningú.

Tots els dies s'ha de lluitar perquè aquest amor a la humanitat vivent es transformi en fets concrets, en actes que serveixin d'exemple, de mobilització.

M'he sentit guatemalenc a Guatemala, mexicà a Mèxic, peruà al Perú, com em sento cubà a Cuba i com em sento argentí aquí i a tot arreu, aquest és l'estrat de la meva personalitat, no puc oblidar el mate i *l'asado*...

No crec que siguem parents molt propers, però si vostè és capaç de tremolar d'indignació cada vegada que es comet una injustícia al món, som companys, que és més important.

El revolucionari veritable està guiat per grans sentiments d'amor.

Sigueu capaços de sentir, en el més profund, qualsevol injustícia realitzada contra qualsevol, a qualsevol part del món. És la qualitat més bonica del revolucionari.

Ernesto CHE GUEVARA

Peruanitzem el Perú.

Tenim el deure de no ignorar la realitat nacional,

però també tenim el deure de no ignorar la realitat mundial. Perú és un fragment d'un món que segueix una trajectòria solidària.

Tot obrir que en aquest moment mor als carrers de Berlín, o a les barricades d'Hamburg, dona la seva vida no només per la causa del proletariat alemany, sinó també per la nostra mateixa Causa.

José Carlos MARIÁTEGUI

Tota manifestació de democràcia, ja sigui en l'ordre polític, social o cultural, es nodreix de la democràcia econòmica que produeix un canvi profund d'estructures.

El governant que pretén encarrilar el seu país cap a la democràcia ha de començar per ser un veritable demòcrata, i demostrar-ho tolerant l'oposició, per més cruenta que esdevingui en el míting, a la premsa, en la diatriba personal.

Lázaro CÁRDENAS

L'educació és l'ànima dels pobles i adob dels exèrcits de la llibertat.

La posteritat ens farà justícia.

No he merescut la mort perquè no he comès cap altra falta que donar la llibertat a Costa Rica i procurar la pau a la república (d'Amèrica Central).

Francisco MORAZÁN

La Causa dels Pobles no admet la menor demora.

Que els més infeliços siguin els més privilegiats.

Que els indís en els seus pobles es governin ells.

Per a mi no hi ha res més sagrat que la voluntat dels pobles.

Jo no sóc vendible, ni vull cap altre premi pel meu afany que veure lliure la meva nació.

José Gervasio ARTIGAS

Als homes que consagren la seva vida a la llibertat de la Pàtria el que els espera és la presó.

La pàtria és amor i sacrifici.

No som petits, és que estem agenollats.

La llei de l'amor i la llei del sacrifici no admeten separació.

Quan la tirania és llei, la revolució és ordre.

Gran és l'imperi que desafiem; però més gran és el dret a la llibertat.

La victòria d'un porto-riqueny sobre un altre porto-riqueny és la derrota de la pàtria.

Pedro ALBIZU CAMPOS

A la pàtria no se li posen condicions.

Omar TORRIJOS

Ser jove i no ser revolucionari, és una contradicció fins i tot biològica.

Salvador ALLENDE

Dir la paraula veritable és transformar el món.

La Pedagogia de l'oprimit deixa de ser de l'oprimit i passa a ser la pedagogia dels homes en procés de permanent alliberament.

Paulo FREIRE

Només val la pena viure per aquelles Causes per les quals també mereix la pena morir.

Albert CAMÚS

Ser d'esquerres és creure que no es pot ser feliç sol.

Paul THIBAUD

Hi ha homes que lluiten un dia i són bons. N'hi ha d'altres que lluiten uns anys i són millors. N'hi ha d'altres que lluiten molts anys i són molt bons. Però n'hi ha que lluiten tota la vida, aquests són els imprescindibles.

Bertold BRECHT

Sóc un home de Causes. Vaig viure sempre predicant, lluitant, com un croat, per causes que commouen. Són moltes, massa: la salvació dels indís, l'escolarització dels nens, la reforma agrària, el socialisme en llibertat, la universitat necessària... Certament, he sumat més fracassos que no pas victòries en les meves lluites, però això no importa. Seria horrible haver estat del costat dels que van vèncer aquestes batalles.

Darcy RIBEIRO

Les causes no estan perdudes, sinó que són pendents; només es perden aquelles que s'obliden o s'abandonen

Xavier JOANPERE

Només podem col·laborar en la creació d'un món en la mesura en què hi estem ficats

Joan ALSINA

Afegiu-hi la vostra frase preferida...

UTOPIES AHIR I AVUI

UN DÉU QUE NO DEIXA DE VENIR

JOSÉ COMBLIN

João Pessoa, PE, Brasil

• A l'Apocalipsi de Joan el nom de Déu és "aquell-que-és, que-era, i que-ve" (1, 4). No diu pas "que serà", que seria una fórmula típica dels filòsofs grecs, que indicaria que Déu seria immutable, sempre igual, i que mai fa res de nou. Joan pretén precisament negar aquell Déu i proclamar que Déu es mou, canvia, causa novetats. Al final del llibre diu: "l'Esperit i l'Esposa diuen: Vine!" (22, 17). "Sí, vinc de seguida!" (22, 20).

Mentre hi hagi cristians o jueus al món, hi haurà utopies, projectes irrealitzables, somnis d'un món diferent... perquè són les úniques religions que anuncien un Déu "que ve", no tant que serà.

Joan va tenir la visió del regne dels mil anys, regne de Crist enmig del seu poble, regne de pau i felicitat, en els capítols 7 i 20 del seu apocalipsi. Aquest regne vindria abans de la fi del món. Després vindrien els grans cataclismes de la fi del món i l'arribada d'un nou món, un nou cel i una nova terra, una nova Jerusalem, amb el regne definitiu de Déu.

Aquesta visió de Joan va tenir molta importància en els primers temps del cristianisme. Va donar una força extraordinària als màrtirs. Aquests sabien que després dels seus patiments entrarien en un regne de felicitat, a la nova terra. Durant tota la història del cristianisme l'esperança del regne de mil anys ha donat als cristians valor en temps de persecució, desastres o cataclismes.

El **mil·lenarisme**, el regne dels mil anys, sempre va ser condemnat i combatut per les autoritats eclesiàstiques, que veien en aquesta esperança un rebuig a la institució eclesiàstica. Esperar un regne de Jesús en aquesta terra era menysprear la institució eclesiàstica, com si no tingués a veure amb el regne de Crist. La doctrina oficial diu que abans del judici no hi haurà res més que l'Església que coneixem ara.

• El mil·lenarisme cristià té **arrels a l'Antic Testament**, per exemple a Ez 37. Jesús sembla haver donat peu, de vegades, a esperances semblants. Els deixebles esperen governar el món amb Jesús, en el seu regne. A Mc 10, 30 Jesús promet als perseguïts

una recompensa ara i en la vida eterna, com si abans de la fi del món ja hi hagués una compensació per a ells. Els fidels que aclamaven Jesús en la seva entrada a Jerusalem esperaven que arribés per instal·lar el seu regne...; quan va començar a parlar de la seva mort, les esperances mil·lenaristes van caure.

Les **persecucions dels primers segles** van donar lloc a la renovació de les esperances mil·lenaristes. Alguns historiadors pensen que aquest anunci de l'arribada del regne dels mil anys en aquesta terra va ser un dels motius de conversió de molts habitants de l'imperi romà, especialment de les víctimes que més estaven patint a l'Imperi.

Quan **Constantí** va decretar la llibertat de l'Església i va decidir convertir-la en la religió oficial de l'imperi, hi va haver bisbes i cristians de la base que van pensar que estava començant el regne de Crist a la terra. Aquest mil·lenarisme va servir sobretot als governants, perquè per a les víctimes de l'imperi els senyals del regne de mil anys no estaven gaire clares. Però va caure l'imperi a occident i l'Església romana va assumir la pretensió que la cristiandat era la materialització del regne de Crist a la terra. Va prevaler la idea que aquella era l'única època de la història del món abans del final anunciat. No es podia esperar cap altre regne de Crist a la terra que no fos el regne de l'Església en la cristiandat.

Però, davant la corrupció de l'Església romana i d'extensos sectors del món episcopal o monàstic, va aparèixer un profeta, **Joaquim de Fiori**, un abat de finals del segle XII, que va anunciar l'adveniment d'un regne de l'Esperit Sant. Va tenir molt èxit entre els germans de sant Francesc els segles XIII i XIV. Aquest regne de l'Esperit seria un regne sense poder, animat pels monjos, cristians sense poder. Aquest regne de l'Esperit Sant era una nova versió del mil·lenarisme.

La corrupció de l'Església romana va augmentar molt amb els Papes d'Avinyó en el segle XIV. Les queixes que denunciaven l'avarícia i l'ambició de riquesa dels papes van arribar a ser un clam que demanava una reforma general a l'Església. I la **Reforma** va arribar. **Luter** creia que la seva Reforma era com

una nova fase de preparació de la fi del món. En el món reformat aquesta idea d'un nou mil·lenni va tenir partidaris. Però aviat es va produir la gran insurrecció dels camperols i artesans a Alemanya (1525), i tots els prínceps, protestants i catòlics, van reprimir-la.

Thomas Münzer va ser el teòleg de la insurrecció coneguda com a *Guerra dels camperols*. Va sostenir que els camperols rebels instal·larien el regne dels mil anys. A Münster, el 1534, els anabaptistes que van prendre la ciutat van tenir la mateixa esperança: estaven començant el regne dels mil anys. Com era d'esperar, aquelles insurreccions van ser reprimides amb una crueltat abominable.

El mil·lenarisme va inspirar molts moviments de revolta popular. Aquells moviments no tenien poder militar, comptaven només amb el poder de Déu. La certesa d'estar fent realitat l'arribada del regne de Crist els donava l'energia i la confiança necessàries.

- Hi va haver també un **mil·lenarisme polític** en el qual el poder governant considerava el seu govern com la realització del regne de Crist en aquest món.

A partir de Teodosi, al final del segle IV, l'Església es va identificar amb l'Imperi bizantí que va durar fins al 1453, quan la capital va ser conquerida pels turcs. Aquell imperi era el regne de Crist.

La ideologia mil·lenarista de Bizanci va passar al **Sacre Imperi Germànic** a partir del segle X. També a Occident l'Església es va transformar en un servei de l'Imperi. L'Església era la funció políticoreligiosa del clergat. Qui cercava realment l'evangeli es refugiava en la vida monàstica, on es formaven les úniques veritables comunitats cristianes.

Quan va caure Constantinoble i amb ella l'Imperi bizantí, el regne del mil·lenni va passar a Rússia. El regne de Crist va passar de Roma a Bizanci i d'allà cap a Moscou. El tsar de Rússia va ser el representant de Crist en el regne de Déu en aquesta terra.

El mil·lenarisme polític va tenir altres expressions. Després del Sacre Imperi, la seva nova forma serà el *poble escollit*. El **segle XIX**, quan **Anglaterra** va conquerir l'Índia i la reina Victòria va ser proclamada Emperadriu de l'Índia, va néixer la consciència que Anglaterra era el *poble escollit* per Déu per governar el món. R. Kipling va poder proclamar que "L'Imperi britànic és la més bella realització de Déu després de la creació". Però Anglaterra va trobar la rivalitat

d'Alemanya. Embolicada en dues guerres destructives, va haver de cedir el govern del món als EUA on el militarisme polític va ser i encara és molt fort. Des del començament, o sigui, des de l'arribada dels Puritans el 1629, els EUA van néixer amb la consciència de ser una *Nació escollida*. Els Puritans estaven destinats a instal·lar el regne dels mil anys, el regne de Crist. Aquesta ideologia no s'ha perdut mai. Fins avui mateix els EUA consideren que la seva nació ha rebut l'encàrrec de Déu de governar el món com el *poble escollit entre tota la resta*. Tots els presidents expressen aquesta convicció en els seus discursos inauguraus.

- Hi va haver també un **mil·lenarisme eclesiàstic**. Els papes van donar Amèrica en possessió als reis d'**Espanya** i **Portugal**, amb la missió que hi establissin el regne de Crist. Els reis havien d'estendre l'Església. Quan Hernán Cortés va iniciar l'assalt a Tenochtitlan, capital dels asteques (avui Mèxic DF), va manar escriure a les banderes de les seves tropes: "Seguim el senyal de la creu, amb ella vencerem!"

Encara subsisteixen restes d'aquest sistema a l'Església llatinoamericana actual, malgrat Medellín i la seva inspiració. Subsisteixen en el triumfalisme catòlic. Quan les potències europees van conquerir la major part d'**Àfrica** i **Àsia**, les missions catòliques i protestants en aquells continents van tenir com a finalitat la *implantació de l'Església*. No pas l'evangelització, sinó l'extensió del Regne de Crist, amb l'ajuda de les potències colonials. Va ser un mil·lenarisme que encara té conseqüències. Van néixer Esglésies implantades, no pas pobles evangelitzats.

- La **Revolució francesa** és una data simbòlica: comença la desintegració de la cristiandat i el naixement d'una societat secularitzada.

Als reptes de la ciència i de la tecnologia l'Església catòlica, com les protestants, no hi ha sabut respondre. Va defensar les restes de la cristiandat i continua defensant-se, però ha perdut gairebé tota influència en la societat. Els mil·lenarismes religiosos subsisteixen en sectes, sense projecció a la societat, excepte als EUA, que és el país més desenvolupat en ciència i tècnica, però alhora és el país amb l'oposició més forta a la visió del món de les ciències, la major afecció al literalisme bíblic, i el país que té més sec-

tes religioses mil·lenaristes.

A la resta del món les ciències i la tecnologia van ser assumides per una nova burgesia que va acabar prenent el poder i divulgant la seva ideologia. La burgesia va néixer amb **una expressió secularitzada del mil·lenarisme**: el projecte de formar per la ciència i la tecnologia una nova humanitat en comptes del regne de Déu que no va ser realitzat per la cristiandat. En veure que la religió no aconseguia allò que havia promès, la burgesia va prometre una vida millor, realment humana, i va prendre el lloc del clero per dirigir la societat cap a la felicitat a la terra, no pas al cel.

Al Brasil el programa oficial dels governs i de la nació és el “desenvolupament”, o sigui, exactament la utopia de la burgesia: la transformació de la condició material i social per mitjà de la ciència i de la tecnologia. Els països emergents estan convençuts que la seva missió és fer del seu país una còpia dels EUA. Tots els països del món volen arribar a ser un dia com els EUA.

A la pràctica aquesta versió secularitzada del regne de Déu consisteix en la promoció extraordinària d'una minoria de la humanitat, d'aquells que concentren en el seu poder els recursos de la ciència i la tecnologia, que els permeten reservar-se els recursos de la natura. Les masses posen els treballadors, o queden fora del sistema. La mateixa burgesia avui ja no s'atreveix a propagar la seva ideologia mil·lenarista: s'accontenta amb dir que ella representa l'única possibilitat, que no hi ha alternativa al seu sistema.

La societat burgesa va suscitar la reacció de les masses dels treballadors dominats i explotats. El segle XX va ser **el segle de les esperances mil·lenaristes secularitzades** de les víctimes de la burgesia, revolucions en part triomfants i en part frustrades.

Primer es va produir la reacció de les masses dels treballadors de la indústria, i després dels del camp. En aquest context va néixer el **socialisme**, projecte de societat en què la propietat és col·lectiva. En el món burgès la propietat està en mans de pocs, tant la propietat de la terra com la de les màquines. El propietari explota perquè el treballador, per menjar, ha d'acceptar allò que li ofereixen. El segle XX va ser el segle del socialisme, el somni d'una societat socialista en el qual la propietat seria social. A la pràctica, la unió dels treballadors va poder aconseguir alguns drets, i alguna participació en la propietat. Però

les revolucions socialistes van acabar cedint davant l'ofensiva dels propietaris. La burgesia va acabar venent, encara que hagués de fer algunes concessions. El socialisme radical que suprimia tota propietat particular, a la pràctica va concentrar tota la propietat a les mans de l'Estat i no va realitzar el somni. L'estructura comunista subsisteix avui a Cuba i a Corea del Nord.

Hi va haver **utopies polítiques a les colònies**. Els pobles colonitzats somiaven amb la independència política. Les revolucions d'independència van aconseguir salvar-los de la dominació econòmica. Però les empreses estrangeres sotmeten les antigues colònies.

El **feminisme** va ser una altra utopia del segle XX. La revolució de les dones va aconseguir conquestes importants, però, sobretot en el món popular, la dependència de les dones encara és molt dura a causa de les condicions de treball i l'acumulació de les tasques domèstiques.

La utopia de la **igualtat racial** va tenir alguns resultats més o menys sensibles en diferents països. Les lluites contra la discriminació no van suprimir la posició d'inferioritat social dels negres.

Ambdues associacions encara són actuals i urgents. Es pot aconseguir molt amb una organització forta a la societat.

• Quines serien les **possibles futures utopies**? Allò que actualment s'ofereix és moltes vegades la repetició d'utopies antigues. Encara es parla de socialisme. Un problema és que en la situació econòmica actual la indústria ha perdut molta de la seva importància. Ja no existeixen classes obreres homogènies i nombroses. La feina creixerà però en el sector terciari. Però encara no ha aparegut un moviment dels treballadors del sector terciari, tot i que aquests treballadors estiguin moltes vegades esgotats i explotats per l'excés de tensió a la feina. Un altre problema rau en la concentració de les empreses: els països no aconsegueixen controlar les megaempreses d'abast mundial, les multinacionals. Per això, amb un moviment nacional no n'hi ha prou, cal un moviment mundial. A part d'això, les potències mundials tindrien capacitat per resistir els moviments en els països petits. Els **EUA** mai accepten decisions preses per l'ONU, l'OCM, la FAO o altres organitzacions mundials. La **Xina**, estarà disposada a acceptar-les quan sigui la primera potència?

• Però heus aquí que ara apareixen **dos perills** que amenacen la humanitat sencera. Ja no es tracta pas d'utopies o de somnis, sinó pura i simplement de supervivència.

El primer perill són les **armes atòmiques**. Més de 20 països ja tenen bombes atòmiques, i el nombre creixerà, inevitablement. Ja hi ha bombes per aniquilar la humanitat varies vegades, en poques hores. Fins ara no hi ha voluntat política d'emprar armes atòmiques, però els estats majors dels exèrcits de diversos països ja tenen estudis sobre bombes atòmiques de baixa intensitat. Un escenari de guerra atòmica no és pas difícil d'imaginar.

El segon perill és la **destrucció de la natura**. Ha aparegut un moviment ecològic que proposa una forma de viure que respecti la natura. Va néixer com a utopia el segle passat. Ja es manifestaven els mals provocats per la destrucció de la natura, a causa de les indústries, les deixalles, la contaminació de l'aigua, de l'aire, de la terra... Aquest somni va generar moviments polítics per controlar la destrucció de la natura i substituir el consumisme per la vida natural. Lluiten contra les indústries contaminants, contra la multiplicació de les deixalles, que provoquen dolences i amenacen la supervivència de la vida al planeta. L'escalfament de la terra sembla estar provocant ja perturbacions en el clima. L'ecologia va deixar de ser una utopia: és un problema de vida o mort. Ja no es tracta de somiar, sinó d'impedir la mort de la natura. En comptes de la utopia somiada, ha sobrevingut l'angoixa.

Amb aquesta situació, el projecte de "desenvolupament sense fi" de la producció, pretès per la burgesia, queda desqualificat. Cosa que no vol pas dir que s'abandoni. Fa temps que la ideologia capitalista ha estat abandonada... Però no se sap com fer-ho per controlar el poder de les 500 corporacions, que aviat seran 400, després 300, fins a la concentració final en un súper heroi, que al final caurà, com sempre. Què vindrà després?

Després del clero va venir la burgesia. Després de la burgesia... què? Vindrà una altra classe, un altre grup humà animat per una altra utopia?

• Encara no està clara la situació a **Amèrica Llatina**. Encara no sabem si els actuals governs de **Veneçuela, Bolívia, Equador** i altres països, són els

precursors d'aquesta classe nova que tindria la possibilitat de rebre el suport de les grans majories, o si seran les properes víctimes de la repressió de l'imperi nord-americà.

El **bolivarianisme** assimila fragments dels moviments socialistes del segle passat. Però no sembla haver format una consciència popular. Allò que manté **Chávez** en el poder és el carisma del propi Chávez, molt més que la seva ideologia. Ha aconseguit millorar molt la condició de les classes baixes de la societat, i això li val l'estima del poble. A **Bolívia** allò que manté el poder d'Evo Morales és la cohesió del poble indígena, sobretot aimara, cohesió que no procedeix d'una ideologia, sinó d'una història. A l'**Equador** tampoc existeix una ideologia que aconsegueixi garantir a Correa un poder popular. El que succeeix en els governs de l'Argentina i l'Uruguai difícilment es pot considerar una ideologia política. Encara no aconseguim veure si allò que està succeint a les esquerres llatinoamericanes es basa en una ideologia ferma o estan cercant una ideologia.

• **Encara hi ha utopies religioses?** Al Vaticà predomina la utopia d'una resurrecció de la cristiandat. És la utopia de Benet XVI i dels moviments, Opus Dei, Legionaris, Comunió i Alliberament, i altres. Accepten com a fet inevitable la disminució del nombre de catòlics. Hem de preveure que els catòlics seran una petita minoria. Però serà una minoria de forts, fermes, irreductibles, un nucli de diamant. Gràcies a ells l'Església podrà acumular un poder polític i econòmic que en farà l'elit de la humanitat, l'elit indispensable per dirigir el món i refer una cristiandat. Aquesta és la utopia dominant, la que dirigeix la política vaticana.

Hi ha grups a l'Església que somien amb un retorn als anys de Medel·lín. Són grups de laics, amb ben pocs sacerdots i religiosos, i sense suport de la jerarquia. El seu somni és una Església realment evangèlica. Era la utopia del Vaticà II, avui dia molt minoritària, com a mínim a Europa i a Amèrica.

D'altra banda, el creixement de les esglésies pentecostals procedents dels EUA pot fer que s'estenguin utopies de tipus conservador fonamentalista.

Però les utopies, d'una manera o altra, continuen i continuaran, i ens toca ara a nosaltres ser els seus testimonis i lluitar per la seva realització.

GRANS CAUSES AVUI: BON VIURE, BON CONVIURE

ALFREDO GONÇALVES

São Paulo, SP, Brasil

Què signifiquen expressions com “canvi d'època”, “transició de paradigmes” o “nou model civilitzatori”...? En el seu clàssic estudi sobre *La ciutat en la història*, Lewis Mumford es refereix a dos models arquitectònics contrastants de vida urbana, el simbiòtic i el depredador. Segons l'historiador, “no constituïen pas opcions absolutes, sinó que apuntaven en direccions diferents: el primer era el camí de la cooperació voluntària, de la mútua acomodació, de la comunicació i l'enteniment més ampli. L'altre era el de la dominació depredadora, que condueix a l'explotació immisericable i, amb el temps, al debilitament parasitari, fent que la forma d'expansió, amb la seva violència, els seus conflictes... transformés la mateixa ciutat en un instrument destinat a l'extracció i concentració d'excedents”.

També segons Mumford, històricament, “l'herència urbana es va bifurcar”. El model de la simbiosi amb la natura i les seves limitacions de recursos, en què preval la cura maternal amb el *bon viure* i el *conviure* pacífic, va donar lloc al model depredador, marcat per la dominació patriarcal, disposada a conquerir totes les possibilitats del medi ambient, de la força humana i del patrimoni cultural. El disseny de la ciutat circular, com a niu, úter, acollida, es va substituir pel traçat rectilini, cantellut, geomètric, on el progrés de la matemàtica exerceix el paper central de quantificar, calcular, fer rendir. Els símbols punxeguts, com obeliscs i torres, predominantment masculins, desplacen els gots de terrissa i els cistells trenats, utensilis arrodonits d'inspiració femenina.

No cal dir que en els països d'occident de manera particular, la ciència i la tecnologia sempre van estar al servei d'un model fortament depredador. La llei de la selecció natural, de Darwin, a *L'origen de les espècies*, es va acabar aplicant impecablement al desenvolupament socioeconòmic i polític. La penetració de terres verges i la mercantilització de les seves riqueses, juntament amb la destrucció dels pobles indígenes, va ser el tret fonamental de l'avançament de l'economia capitalista i neoliberal, primer mercantilista, després industrial i finalment financera. És evident que la revolució industrial hi va tenir un impuls gegantesc,

culminant en el que Eric J. Hobsbawm va batejar com “l'era dels imperis”.

Els resultats d'aquest ús indiscriminat i irresponsable dels recursos naturals són ben coneguts. També són àmpliament conegudes les reaccions violentes de la natura davant l'acció igualment violenta de l'ésser humà sobre ella. A la violència d'un projecte de creixement matemàtic a qualsevol preu, el planeta hi respon de mal humor: sequeres i inundacions que s'intercalen; inesperades onades de fred i calor que difuminen els límits de les estacions; tempestes inusitades, com huracans, tifons, ventades; migracions humanes massives amb milions de “refugiats o immigrants climàtics”...

En aquesta perspectiva i sense la pretensió de desmentir la teoria copernicana, el planeta Terra es troba avui en el centre d'innombrables debats. Científics, moviments socials i ambientalistes, entre d'altres forces vives i actives, no es cansen d'alertar sobre la deforestació i la desertificació del sòl, la pol·lució de l'aire i de les aigües, l'emissió creixent de gasos hivernacle, el desglaç de les glaceres i l'escalfament planetari, l'extermi de nombroses espècies de fauna i flora...

No n'hi ha prou amb conservar la vida humana, en una visió antropocèntrica. Valdria la pena tornar a una relectura del llibre del Gènesi. En l'aliança que Déu estableix amb el Poble d'Israel, simbolitzada en l'arc de Sant Martí, el text insisteix no només sobre la vida dels éssers humans. Les paraules són emfàtiques: el pacte es firma en nom de “tots els éssers vius i totes les generacions futures”. La voluntat de Déu és no només defensar la vida en totes les seves formes –la biodiversitat– sinó també conservar-la per a l'eternitat (Gn 9, 12-17). Hi ha en joc una nova forma de relació amb les coses i amb les persones. Produir, vendre/comprar i consumir ha estat l'ideal de la modernitat. Avui és urgent repensar tota la civilització, en el sentit d'una convivència pacífica, fraterna, solidària amb el planeta i amb la natura: respectar el dret de la Terra a generar vida!

La protecció de la vida, juntament amb els diferents ecosistemes, sobrepassa el programa de qual-

sevol país o nació, de qualsevol religió o partit, de qualsevol poble o cultura. És una tasca universal, de la que ningú se'n pot amagar. Cada espècie de vida que desapareix de la terra disminueix les possibilitats humanes de sobreviure. Arreu creix la consciència ecològica que o salvem la biodiversitat o ens morim amb el planeta.

Segons Pablo Suess, convé recordar el concepte indígena del Sumak Kawsay (= bon viure), de la nació quítua, àmpliament debatut a Cochabamba, Bolívia, a la *Conferència dels Pobles sobre el Canvi Climàtic i els Drets de la Mare Terra*. De fet, en la recerca d'un nou paradigma civilitzatori –just, sostenible, planetari– hi ha en joc una relació totalment renovada, ja sigui amb el planeta i els seus recursos naturals, ja sigui amb els éssers vius en general i amb les persones en particular. No es tracta pas de lluitar per assolir el patró de vida dels països centrals o de les elits dels països perifèrics. La febre de consum que s'hi promou a través d'estridents formes de màrqueting, de propaganda i de publicitat, no s'adapta al ritme natural de les diverses formes de vida. Per mantenir aquest patró, milions de persones acaben essent sistemàticament excloses, posades al marge de la història i de la mateixa vida.

El repte per a les Grans Causes d'avui és la reconstrucció d'un nou estil de vida: frugal, responsable i equitatiu. Per tal que el *bon viure* i el *bon conviure* sigui extensiu a tots els éssers vius, a la biodiversitat orgànicament entrelaçada –plantes, animals i persones– cal una tasca doble: d'una banda, suprimir luxes ostensius i escandalosos; per l'altra, combatre la fam i la misèria en totes les seves formes. En una paraula: el nou paradigma parteix del pressupòsit que cal eliminar les asimetries i desequilibris que divideixen continents i països, així com estils de vida extremats dins d'una mateixa nació.

El nou ordre mundial, assentat en el paradigma de la cura i de la coexistència responsable amb la natura i les seves formes de vida, porta incorporada la necessitat d'un toc femení. No es tracta pas només d'una major participació de les dones en les decisions sobre el model socioeconòmic i políticocultural. Es tracta, abans que res, de redescobrir el potencial femení que resideix en tota persona, home o dona. Potencial que ha romàs asfixiat per l'agitació febril de la cultura de produir, fer, aparentar i consumir.

Si és veritat que després de la crisi ve la cruïlla, aquesta en constitueix el seu costat positiu, doncs crisi és sinònim d'ambigüïtat. Passada l'angoixa, l'abatiment i la perplexitat que tota crisi produeix, ve la necessitat d'aixecar cap i continuar endavant. I aquí ens trobem amb la cruïlla, que pressuposa una doble presa de posició: d'una banda, una obertura a les diferents alternatives que es presenten, al pluralisme cultural, social, polític i religiós; per altra banda, el valor de reflexionar, aprofundir les causes i conseqüències de la mateixa crisi, i de prendre noves opcions. En una paraula, a la cruïlla la crisi es torna fecunda, el desert es manifesta fèrtil i l'obscuritat ens obliga a encendre les petites llums. Llums que avui dia es tradueixen en les milers d'iniciatives populars que van brotant sobre el terreny, especialment l'economia solidària, i que apunten a la possibilitat d'una civilització renovada, en la qual l'explotació i l'acumulació d'uns pocs serà substituïda per la idea del *bon viure* i del *bon conviure*.

La vida ensenya que, en les tragèdies i les tempestes, el timó del vaixell acostuma a passar a mans de les dones. O com a mínim, preval el costat femení de tot ésser humà, el qual, en el remolí de les aigües braves, preval mitjançant la saviesa i la paciència d'esperar el moment oportú per prendre un nou rumb. Mentre les onades són molt altes, és impossible entrellucar el far i orientar l'embarcació. Calmada la tempesta, aleshores sí, la llum passa a il·luminar la nit fosca, possibilitant de remar amb seguretat en direcció a port. Cruïlla, per altra banda, és un moment oportú per consultar les arrels i les fonts del projecte original, per tornar al bressol matern. Per més adults i crescuts que siguem, en els moments de crisi tornem al pit de la mare. Per això aquesta tornada només té sentit en la mesura que ens serveix per enfortir-nos i fer-nos avançar cap a la frontera. En les crisis, els dèbils i nostàlgics es refugien al bressol, mentre que els adults, energitzats per la llet primordial, se senten desafiat pels embats de la història i del futur, per les Grans Causes, o per la necessitat de reciclar i recrear la pròpia civilització. □

LA UTOPIA EN ELS NOSTRES DIES

JOAO BATISTA LIBÂNIO

Belo Horizonte, MG, Brasil

El filòsof alemany H. Marcuse va escriure, l'any 1967, *El final de la utopia*, en extasiar-se davant dels progressos tecnològics que es porten a terme ara i aquí, allò que en altres temps anomenàvem "utopia". *El final de la història* va anunciar el filòsof nipoamericà F. Fukuyama, en veure com s'ensorrava l'imperi socialista i quedar-se "incòlome" la democràcia americana. Segons aquest autor, la democràcia americana significa el final de la història i de tota utopia. Què n'ha quedat, doncs, de tot plegat? La tecnologia i el capitalisme. Si això fos veritat, seria un trist destí per a la humanitat. Per què no s'ha mort la utopia? Vet aquí el desafiament per al pensament i l'acció de tot ésser humà. Amenacen la utopia i l'escepticisme enfrontat al futur, de mort, l'eternitat present en el temps i el sistema neoliberal que s'imposa com a plena realització de l'ésser humà. Desvetlla la utopia la rebel·lia de l'ésser humà enfrontat a la mort com a destí inexorable i definitiu de la humanitat que, en paraules de Gadamer, "torna a voler sempre el futur", i que, en el somni expressat pel Fòrum Social Mundial, crida: "Un altre món és possible." Oscil·lem entre la fredor del pur present i l'escalfor del futur promès. Ens espanta veure com la societat s'enfonsa paradoxalment en el marasme i en el pantà del consumisme desfermat i albirar en l'horitzó com es recarrega d'esperança amb nous moviments socials.

L'enfosquiment de la utopia

Les tecnologies batallen contra la utopia. I les més avançades en el camp de l'electrònica i de la biologia creen per a nosaltres el tipus de món i de gent que desitgem de manera immediata. I això ho fan ràpidament, sense cap altre esforç que el talent dels científics. Lliurem-lo aquest "admirable nou món", sempre i quan en recollim els guanys i les empreses es facin la barba d'or. Aleshores s'hi sumen dues poderoses forces destructores de tota utopia: la tecnologia i el sistema capitalista neoliberal. Ho aconsegueixen reduint l'ésser humà a una cosa, un robot, un quasi animal, tot afartant-lo de present. No necessiten res que es trobi en el futur. Tot s'aconsegueix ara i aquí.

Per tal que no surti cap sospir de transcendència, han inventat el mòbil i els recursos tecnològics de la informació i la comunicació. D'aquesta manera, la gent, durant el seu temps d'oci, que és quan neixen els somnis, es queda enganxada a qualsevol dels mil i un aparells existents. Les notícies de la tele, els *youtubes*, els *twitters*, els *facebooks*, els *MSN* i tota la parafernàlia mediàtica els

poblen la imaginació amb imatges per a tots els gustos, des del sensacionalisme fúnebre de catàstrofes alienes fins a les coloraines del plaer. No queda temps per estar sols. Sense silenci no se somia pas. Sense tranquil·litat no es pot imaginar un demà millor. Sense solitud no hi ha utopia.

Li manca la doble distància del temps i de l'espai. No és aquí ni avui. Demà i en algun lloc. La cultura virtual dominant els destrueix tots dos. Es viu *on line* tota l'estona, i s'arriba a qualsevol lloc sense moure's de l'habitació. N'hi ha prou amb posar els ulls damunt la pantalla de l'ordinador i veure escenes i persones d'arreu del món, i sentir-ne la veu. Per què voler més coses, doncs? Irònicament, la cultura virtual porta a terme la definició que Sant Tomàs va donar de l'eternitat: "La perfecta possessió d'una vida interminable totalment i simultàniament." Cada cop tenim més la sensació de posseir aquesta "vida interminable". La tenim encapsulada en bilions de pàgines web. De fet, no n'hi ha prou amb una vida humana per recórrer-les totes. Tenim la sensació que és un no-acabar-mai. I això passa "totalment i simultàniament". Aleshores, si ja tenim aquí l'eternitat, ¿què més volem?

Aquesta eternitat creada per nosaltres aparenta ser més interessant que la promesa per la religió en un cel monòton, ple d'àngels i sants, que trobem ben avorrits. Aquí tot passa pels sentits, fets per al plaer. Al cel, no ho sabem amb certesa. El que diuen els teòlegs no ens sedueix. La globalització supleix perfectament la vida eterna per la rapidesa, la novetat, els colors i l'abundància d'ofertes. No necessitem res més.

I per a més inri, la societat adorna aparadors i més aparadors, botigues i més botigues de quilòmetres de béns de consum. Els ulls no poden ni abastar-los tots. Les mans es cansen de tocar-los. El cor salta de bé en bé fins que deixa de bategar. Ras i curt: en la societat globalitzada del consum, de la cultura virtual i de la realització de tots els somnis, no hi ha espai per a la utopia. La utopia s'ha mort.

El renaixement de la utopia

Però vet aquí que apareix un terrible emperò. La societat i la cultura actuals no poden arribar del tot a l'ésser humà. Ni a tots. Queden energies intocades i persones resistents que, tot i aquesta dosi gegantina d'anestèsia general, psíquica i espiritual, s'arremanguen les mànigues i es posen a pensar, a somiar i a lluitar per un

món diferent.

Sense anar més lluny, les dones. Senten en l'aire de la cultura i de la societat, unes certes pudoretas masculistes. No se senten reconegudes en el món de la política, en moltes institucions, en estructures i relacions socials, en les esglésies. En fi: en el teixit de la història. Les dones han pres consciència de la seva dignitat singular, original. Volen la utopia d'un món sense masclisme, en què elles exerceixin un paper únic i insubstituïble. No els cal cap concessió per viure la vocació i la professió amb què somien i que desitgen. No volen amotllar-se al model masculí, ni imitar maldestrament els homes. Ja tenim aquí la utopia del feminisme, per tal de mobilitzar no tan sols les dones, sinó també els homes lúcids i conscients: un món sense masclisme, sense explotació del cos i de la feina de la dona, i sense enviliment de la seva dignitat. Si la Terra parlés, ja fa molt de temps que hauria cridat un "prou" davant l'explotació devastadora a què els humans la sotmeten. Cada dia creix el nombre de persones que s'adonen de la tragèdia. I es tornen portaveus del crit de la Terra (L. Boff, *Ecologia: el crit de la terra, el crit dels pobres*, São Paulo, Atica, 1995). Vet aquí el moviment ecològic, obrint els braços utòpics per tal de construir un món d'harmonia franciscana amb la natura, d'equilibri en l'explotació dels béns no renovables, de senzillesa. Per a espant dels juristes capquadrats, es parla dels "Drets de la Terra", dels "béns de tothom, imprivatitzables, com ara l'aigua, la terra i l'aire". Aquí tenim la Carta de la Terra per poder-los proclamar. L'ecologia ens fa un senyal de salutació.

L'ésser humà ha domesticat els animals salvatges. Ha vist com el treball se li feia més lleuger i com li augmentaven els guanys. Una gran proesa. Però el cuc del mal li ha rosegat el cor. Per què no fem el mateix amb l'altre animal, l'animal que està dotat d'intel·ligència i de moltes altres qualitats? El profit, el guany, el lucre encara serien més grans. Així ho ha fet. Aquí tenim el pobre, l'explotat, el marginalitzat. La societat ha crescut i la multitud de pobres s'ha comptat per milions i ara fins i tot per bilions.

Aquest mateix home s'ha aturat, ha pensat, ha somiat. Per què no construïm un món diferent, en què aquest pobre ja no sigui explotat i hi hagi col·laboració, harmonia, fraternitat, solidaritat per produir els béns en societat d'igualtat de dret? Vet aquí la utopia de l'alliberament dels pobres. El mateix instint de dominació ha provocat una altra perversitat. Hi ha hagut grups humans que s'han sentit amos de la terra i dels bens, o que els han cobejat. Allà hi havia éssers humans com ells. Què calia fer? Imposar-se a la força, conquerir amb

armes territoris i béns rendibles, aprofitar les eventuais superioritats per tal de derrotar els que s'oposin als seus plans de domini. Això és la guerra. S'ha tornat atraient perquè mou la indústria de les armes. Han vingut, però, milions de morts, destruccions impensables. Quina trista lliçó! Què cal fer, doncs? Caminar en sentit contrari: vet aquí la utopia de la pau! Al principi tothom pertanyia a un mateix origen, a una mateixa raça negra. Els mil·lenis i mil·lenis de procreació han discriminat els cossos. Un munt de factors socials i polítics han creat vincles entre raça i dominació: raça i superioritat de possibilitats, raça i diferència de recursos. El racisme s'ha escampat pertot arreu. En l'horitzó utòpic no hi ha el final, sinó el mateix començament, en què tots els humans, fills d'una mateixa raça, confraternitzaran, diversos, en la mateixa festa de la creació. Vet aquí la utopia ètnica! Al principi no hi havia res del que veuen els ulls. No existia ni el caos. No hi havia res. La mirada de l'home de la Bíblia, a l'hora de pensar en aquest joc entre el no-res i les coses, s'ha topat amb el Déu creador. Al principi hi ha Déu. L'home ha romàs mil·lenis i mil·lenis considerant totes les coses originàries del gest creador de Iahvè, Déu Ú i Únic. Va arribar Jesús. Jesús va parlar de Déu com a Pare i Esperit. I la nostra intel·ligència es va obrir envers un misteri més gran. "Al principi no hi ha la solitud de l'Ú, sinó la comunió de tots Tres" (L. Boff). Tot ve d'un Déu trinitari, d'una comunió.

Una altra mirada. Tanta guerra, tanta violència, tant odi entre nosaltres. Aleshores, què cal fer? Tornar a l'origen dels orígens, que és la comunió. Sorgeix la utopia de la fraternitat i de la comunió universal!

Qui s'atreveix a dir la bestiesa que la història ha arribat al final, que la tecnologia i el sistema capitalista han vençut la utopia quan els ulls veuen el que veuen i la intel·ligència pensa el que pensa?

I nosaltres, cristians?

Tenim el Regne de Déu. Ell no és cap utopia. És més que una utopia. La utopia acaba en l'horitzó de la història. El Regne de Déu juga amb el "ja" i amb "l'encara no". El "ja" ens va ser anunciat per Jesús en el sermó de la muntanya. Ell ens anima a lluitar per totes les utopies, tot alimentant-les. Mateu ens parla de l'"encara no" quan imagina el judici final, en què tots els que han cregut en les utopies terrestres viuran en el Regne definitiu. "Veniu, beneïts del meu Pare, rebeu en herència el Regne que ell us tenia preparat des de la creació del món." (Mt 25-34). Aleshores sí que s'acabaran totes les "utopies" –enteses com a "no-llocs"– perquè s'hauran transformat en "topies" –"llocs"– de plenitud de vida, de justícia i d'amor: el Regne de Déu portat a cap en l'eternitat de Déu. □

LA NATURA NO ÉS MUDA

EDUARDO GALEANO

Montevideo, Uruguay

El món pinta natures mortes, els boscos naturals sucumbeixen, els pols es fonen, l'aire es torna irrespirable i l'aigua inbevable, es plastifiquen les flors i el menjar, i el cel i la terra es tornen més bojós que una cabra.

I mentre passa tot això, un país llatinoamericà, l'Equador, ha redactat una nova constitució. I en aquesta constitució s'obre la possibilitat de reconèixer, per primera vegada en la història universal, els drets de la natura.

La natura té molt a dir, i ja va essent hora que nosaltres, els seus fills, no continuem fent-nos els sords. I potser fins i tot Déu escolti la crida que ressona des d'aquest país andí, i afegeixi l'onzè manament que se li havia oblidat a les instruccions que ens va donar des del mont Sinaí: "Estimaràs la natura, de la qual en formes part".

Un objecte que vol ser subjecte

Durant milers d'anys, gairebé tota la gent va tenir el dret de no tenir drets.

A la pràctica, no són pas pocs els que continuen sense drets, però com a mínim es reconeix, ara, el dret de tenir-ne; i això es bastant més que un gest de caritat dels amos del món perquè es consolidin els seus serfs.

I la natura? En certa manera, es podria dir, els drets humans abasten tota la natura, perquè ella no és pas una targeta postal per ser mirada des de fora; però bé sap la natura que fins i tot les millors lleis humanes la tracten com a objecte de propietat, i mai com a subjecte de dret.

Reduïda a mera font de recursos naturals i bons negocis, ella pot ser legalment malferida, i fins i tot exterminada, sense que se sentin les seves queixes i sense que les normes jurídiques impedeixin la impunitat dels seus criminals. Com a molt, en el millor dels casos, són les víctimes humanes les que poden exigir una indemnització més o menys simbòlica, i això sempre després que s'hagi fet el mal, però les lleis no eviten ni aturen els atemptats contra la terra, l'aigua o l'aire.

Sona estrany ¿no? Això que la natura tingui drets... Una bogeria. Com si la natura fos persona!

En canvi, sona d'allò més normal que les grans empreses dels Estats Units gaudeixin de drets humans. El 1886, la Cort Suprema dels Estats Units, model de la justícia universal, va estendre els drets humans a les corporacions privades. La llei els va reconèixer els mateixos drets que a les persones, dret a la vida, a la lliure expressió, a la privacitat i a tota la resta, com si les empreses respireessin. Han passat més de cent vint anys i així continua essent. A ningú li crida l'atenció.

Crits i xiuxiueigs

No té res d'estrany, ni d'anormal, el projecte que ha incorporat els drets de la natura a la nova Constitució de l'Equador.

Aquest país ha patit moltes devastacions al llarg de la seva història. Per esmentar només un exemple, durant més d'un quart de segle, fins el 1992, l'empresa petroliera Texaco va vomitar impunement seixanta-vuit mil milions de litres de verí damunt de terres, rius i gent. Una vegada aconclerta aquesta obra de beneficència a l'Amazònia equatoriana, l'empresa nascuda a Texas va contraure matrimoni amb la Standard Oil. Aleshores, la Standard Oil de Rockefeller havia passat a anomenar-se Chevron i estava dirigida per Condolezza Rice. Després un oleoducte va traslladar la Condolezza a la Casa Blanca, mentre la família Chevron-Texaco continuava contaminant el món.

Però les ferides obertes en el cos de l'Equador per la Texaco i altres empreses no són pas l'única font d'inspiració d'aquesta gran novetat jurídica que s'ha tirat endavant. A més, i no és pas el de menys, la reivindicació de la natura forma part d'un procés de recuperació de les més antigues tradicions de l'Equador i d'Amèrica tota. Es proposa que l'Estat reconegui i garanteixi el dret a mantenir i regenerar els cicles vitals naturals, i no és pas per casualitat que l'assemblea constituent va començar per identificar els seus objectius de renaixement nacional amb l'ideal de vida del *sumak kawsay*. Això significa, en llengua quítxua, vida harmoniosa: harmonia entre nosaltres i harmonia amb la natura, que ens engendra, ens alimenta i ens abriga i que té vida pròpia, i valors propis, més enllà de nosaltres.

Aquestes tradicions continuen miraculosament

VIURE BÉ, EL GRAN PARADIGMA INDÍGENA

GREGORIO IRIARTE

Cochabamba, Bolívia.

vives, malgrat la pesada herència del racisme que a l'Equador, com arreu d'Amèrica, continua mutilant la realitat i la memòria. I no són pas només el patrimoni de la seva nombrosa població indígena, que les va saber perpetuar al llarg de cinc segles de prohibició i menyspreu. Pertanyen a tot el país, i al món sencer, aquestes veus del passat que ajuden a endevinar un altre futur possible.

Des que la creu i l'espasa van desembarcar a terres americanes, la conquesta europea va castigar l'adoració de la natura, que era pecat d'idolatria, amb penes d'assotament, forca o foc. La comunió entre la natura i la gent, costum pagana, es va abolir en nom de Déu i després en nom de la Civilització. Arreu d'Amèrica, i en el món, continuem pagant les conseqüències d'aquest divorci obligatori. □

Volem proposar algunes reflexions sobre el "Bon Viure". És un antic paradigma que ens mostra la saviesa ancestral dels pobles indígenes americans, així com la seva identitat.

- El *Bon Viure* o *Viure Bé* conté un missatge universal i esperançador davant d'un món que va perdent els seus valors morals més profunds i importants.

Se'ns presenta com a alternativa al "viure millor" de la cultura occidental. El "viure millor" el relacionem amb els ingressos personals, el consum i les satisfaccions que ens ofereix la tecnologia moderna. El *Bon Viure* fa esment a l'harmonia amb tots els nostres germans, amb les diferents cultures, amb Déu i la natura.

- Davant la modernitat amb la seva fe cega en el progrés, el *Bon Viure* (*Suma Qamaña* en aimara i *Sumak Kawsay* en quítxua) ofereix viure de manera diferent, oberts a tot el món i a totes les persones, a la recerca d'una societat més fraternal, igualitària i justa. És un nou paradigma, amb una lògica molt diferent a la mentalitat "postmoderna", tremendament individualista i economicista.

- El *Bon Viure* ens pot ajudar a percebre la realitat i els mites ancestrals, no pas d'una forma rígida segons les nostres categories, sinó com un incentiu al diàleg obert amb diferents cultures. És una invitació a relacionar-se d'una manera diferent amb "l'altre", acceptant i respectant tant la igualtat com les diferències.

Aquest nou paradigma posa en tela de judici els grans projectes de la modernitat. *Bon Viure* proposa un altre

estil de vida fonamentat en l'ètica de la convivència en base a pactes i aliances.

- També ens convida a cedir protagonisme a favor dels nous actors per construir, més enllà dels dogmatismes polítics i de la corrupció imperant, una societat on siguin presents el bé comú, la solidaritat, la subsidiarietat, l'equitat, la pacífica convivència, etc.

- Implica també una reformulació de tot el projecte educatiu per a una autèntica formació. Ens podria servir com una actualització en el nostre medi dels quatre principis bàsics proposats per la UNESCO: a) aprendre a aprendre, b) aprendre a ser, c) aprendre a fer, i d) aprendre a conviure.

- Viure bé es tradueix en un imperatiu ètic i en una xarxa de solidaritat per superar les desigualtats, tornar la dignitat a totes les persones i elevar l'autoestima dels que es troben deprimits. És lluitar per fer possible la gran Utopia de la fraternitat universal entre tots els pobles i races.

- No obstant, no és pas tot tan senzill. També ens envolten moltes ambigüitats. Hi ha present, per exemple, la paradoxa aimara: d'una banda un fort sentit comunitari, però, d'altra banda, un creixent individualisme que debilita i fins i tot anul·la els vincles de solidaritat.

- És evident que allò que ens proposa el *viure bé* està molt lluny de ser una realitat concreta de les nostres comunitats aimares. És un ideal, un gran projecte cultural que ens pot dur a una interpel·lació ètica davant la crisi de valors de la nostra cultura moderna.

SUMAK KAWSAY: HORITZÓ, PLATAFORMA, ALIANÇA

PABLO SUESS

São Paulo, SP, Brasil

El paradigma *sumak kawsay*, d'origen quítxua, apunta l'horitzó del *bon viure* tradicional del món andí. En les seves constitucions, Bolívia i l'Equador han recuperat aquest concepte i han procurat contextualitzar-lo en el món d'avui com a projecte alternatiu al desenvolupisme de les economies mundialitzades. Els intèrprets del *sumak kawsay* apunten al seu caràcter processual, crític, plural i democràtic. El *sumak kawsay* ha de ser comprès com a plataforma política amb un horitzó utòpic i com a aliança de diferents cultures i múltiples sectors, disposats a construir noves relacions socials sobre la base d'una nova relació amb la natura.

Utopia immigrant

Ben al contrari del que s'esperava, la utopia és una immigrant dels països pròspers, que suposadament ja no en tenen necessitat, i que ve als països pobres. El discurs polític hegemònic menysprea el gran relat que resisteix a la reducció de la paraula a titulars dels diaris, eslògans de propaganda o a tòpics. En aquest gran relat, amb el seu índex utòpic que no es dissolgui en el pragmatisme quotidià, ressona la causa universal i la crítica dels que no es conformen amb el món així com està. Aquesta causa qüestiona els imperatius agressius de la societat de consum amb les seves exigències de creixement, producció accelerada i satisfacció instantània. Ornamentats pels mitjans de comunicació, que fan estimar l'opressor, perdonar el corrupte i menysprear l'oprimit, assistim a un rebaixament de l'esperit revolucionari d'un proletariat aburgésat, sindicats burocratitzats i líders populars convertits en màquines administratives de governs tinguts per progressistes.

També les Esglésies –que haurien d'oferir un gran capital contracultural, que alhora qüestiona la cultura hegemònica i valoritza les cultures marginades–, s'han acomodats a l'interior del sistema, a canvi del reconeixement de la seva llibertat institucional i del seu prestigi històric. Però aquest acomodament té un preu alt: la pèrdua de l'esperit crític *ad extra* i *ad intra*, o sigui, la corrosió lenta i silenciosa del seu esperit profètic i de la percepció de la diferència entre ideal i realitat.

Esperit crític significa tenir consciència d'aquesta

diferència entre l'ordre implantat i la proposta constitucional que va precedir a la implantació d'aquest ordre. Pel que fa a l'ordre implantat no es tracta només de l'ordre representat pels estats i els seus governs. També les Esglésies formen part d'aquest ordre històric implantat que necessita, sempre de nou, una mirada crítica. En els temples religiosos existeix, igualment, una diferència entre lleis en vigor per ordre divina i les lleis obeïdes a través de pràctiques institucionals, una diferència entre proposta evangèlica i resposta institucional.

Molts deuen recordar, encara, la indignació d'aquests sectors davant les demandes de perdó que l'aleshores papa Joan Pau II va dirigir en diverses ocasions a jueus, africans i indígenes. Quan a la IV Conferència del CELAM, a Santo Domingo, el 19 d'octubre de 1992, va sorgir la proposta d'una petició col·lectiva de perdó als pobles indígenes, l'arquebisbe de San Juan de Cuyo, Argentina, Italo Severino di Stéfano, va declarar que seria una petició inoportuna, perquè podria ser explotada per sectors ideològics, i perquè reflectiria un complex de culpa que disminuïria l'ardor de la nova evangelització.

Dos dies més tard, durant l'Audiència General, a Roma, el papa es va pronunciar sobre l'oportunitat d'aquella petició de perdó: "L'oració del Redemptor es dirigeix al Pare i alhora als homes, contra els qui s'han comès moltes injustícies. A aquests homes no parem de demanar-los perdó, sobretot, als primers habitants de la nova terra, als *indis*, i a aquells que varen ser deportats d'Àfrica com a esclaus per a feines pesades. 'Perdona'ns les nostres ofenses': aquesta oració també forma part de l'evangelització (...)".

La diferència entre allò suficient de la realitat eclesial i la seva promesa, entre l'ordre regnant i la veritat eterna està legítimament apuntat per sectors de la societat secular i de la mateixa Església, que zelen amb lleialtat per la conformació –mai plena– de la institució amb el seu fundador Messies. La precarietat de la realitat eclesial, que es viu amb humilitat i desig de perdó, podria honrar la institució que no negocia els seus ideals a la cantonada del mal menor, sinó que els recorda, pronunciant el seu *mea culpa*.

Com vam veure a Santo Domingo, no pas sempre

aquest zel dels profetes, teòlegs i pastors ha estat ben rebut per sectors que viuen a certa distància amb el dia a dia del poble de Déu. Les seves teologies estan descontextualitzades i donen respostes a preguntes secundàries. Aquesta va ser la raó per la qual, en un determinat moment, la Teologia de l'Alliberament i la Teologia Índia, entre d'altres, es van dur al silenci per sectors que consideraven Medellín (1968) un accident en la història de l'Església. Ben al contrari, es tracta de l'assumpció de tradicions mil·lenàries i de l'arrelament de l'evangeli en aquestes cultures. L'assumpció, segons sant Irineu, és la propedèutica de la redempció (Puebla 400). Encara avui, la simple menció d'aquestes teologies, que representen la gràcia profètica postconciliar de l'Església llatinoamericana, és vetada. Si els teòlegs es tornen funcionaris institucionals en comptes de defensors dels afligits la teologia degenera en ideologia.

Però el vi novell de la Causa del Regne no cap ni s'acaba als bocois vells (cf. Mt 9, 17) d'una funcionalitat sistèmica. La condemna oficial a la clandestinitat genera traumes, però també forja llenguatges estratègics *in off*. La profecia pot migrar cap a d'altres espais i sigles, entre els quals, avui reconeixem al *sumak kawsay*, el *bon viure*, del món quítua. Allò que l'encíclica *Pacem in Terris*, de Joan XXIII, el Vaticà II i Medellín van anomenar "signes dels temps" –l'emancipació dels obrers, dels països colonitzats i de les dones–, en realitat van ser lluites evangèliques abandonades a les Esglésies. Van reaparèixer metamorfosejades en el món secular, perquè en el seu bressol eclesial no varen trobar espai per viure ni per hostatjar-s'hi de pas. A l'horitzó de la Utopia del Regne, tots som *posseïros* d'esperança, sense possessió sobre la veritat. Posseir-la significaria el final de la història. L'esperança continua com una eterna immigrant, a la recerca de la veritat enmig dels desesperats.

Felicitat, dignitat, resurrecció

Segons Ernst Bloch, les utopies socials del *bon viure*, amb el seu punt de gravetat en el sistema econòmic, apunten la felicitat o com a mínim la reducció de la fam i de la misèria. Les utopies del dret natural, amb el seu punt de gravetat en el camp cultural jurídic dels drets humans, apunten la dignitat, el cap alt i la protecció legal de llibertat i seguretat. La vida concreta és amenaçada en ambdós camps: per la fam i pel menyspreu o, com diria Marx, en la base i

en la superestructura. El primat de la dignitat humana exigeix la prioritat donada a l'alliberament econòmic. Entre els dos, hi ha una relació de mitjans i finalitats.

El patiment dels petits –dels sobrecarregats que passen gana i dels menyspreats que pateixen humiliació– apunta els reptes ètics de la humanitat, causats per l'acceleració de la destructivitat del capital. I és aquest patiment el que pot canviar el rumb de la història, el patiment autoreflexiu i organitzat, que genera en els pobres discerniment i consciència sobre el patiment que es pot evitar i l'inherent a la condició humana. Els noms concrets d'aquests reptes ètics són: esgotament dels recursos humans i naturals i manipulació genètica i psicològica a l'interior i en funció del mercat total. D'aquí n'ergeixen tasques urgents de transformació: la redistribució dels béns d'acord amb les potencialitats del planeta Terra, el reconeixement de l'Altre en l'horitzó d'una harmonia universal i la participació democràtica de tots, sense privilegis de classe.

Però, per a la utopia que articula felicitat i dignitat manca encara quelcom per configurar el *bon viure*. Allunyats de la vida humana la fam i el menyspreu, encara continua amenaçada per l'apropiació privilegiada d'alguns. Per tant, el bon viure necessita ser pensat per a tothom. Aquest tercer element utòpic, la justícia distributiva i redistributiva, ens fa recordar, concretament, aquells que varen morir injusticiats. L'horitzó utòpic inclou, al costat de la felicitat i dignitat, no pas la justícia dels vencedors i supervivents, sinó la justícia dels injusticiats, vius o morts. El Messies vindrà quan a la taula hi hagi lloc per a tothom. Però també vindrà com a memòria d'aquells que, castigats per gana i menyspreu, van caure en el túmul de l'oblit. La justícia per tothom és impensable sense la gràcia de la resurrecció dels morts i d'un judici final (cf. *Spe Salvi* 43s). La història de la humanitat ha mostrat que l'ànsia de la resurrecció i la victòria sobre la mort va reunir metges i xamans, teòlegs i filòsofs en una batalla que, avui, no està vençuda ni perduda. Està present a gairebé totes les cultures i es pot col·locar en imaginaris molt diferents. Des del tríode 'felicitat, dignitat, continuïtat de la vida', comprenem que el *sumak kawsay* sempre serà projecte, horitzó i esperança religiosa.

VINDRÀ, QUE HO HE VIST

CONTORNS D'UN PROJECTE EN CONSTRUCCIÓ

PABLO SUESS

São Paulo, SP, Brasil

"I allò que en aquell moment es revelarà als pobles sorprendrà tothom, no pas per ser exòtic, sinó pel fet d'haver estat sempre amagat, quan haurà estat allò obvi" (Caetano Veloso).

Sumak Kawsay com a projecte

A l'imaginari de la humanitat, en els rostres soferts dels pobres i en els murs dels sistemes hi ha esquerdes, fins i tot esvorancs, pels quals passen raigs de llum i instants de felicitat. Són espais en els quals s'articulen utopies amb esperances d'un món amb vida plena, sense fam ni menyspreu. D'alguna d'aquestes esquerdes sistèmiques n'han irromput les discussions constitucionals a Bolívia i l'Equador al voltant del paradigma planetari d'origen quítxua: el *sumak kawsay*, que significa *bon viure*. En aquest moment històric en què assistim a l'esgotament d'un cercle civilitzatori, les discussions sobre la real possibilitat del *bon viure* continuen també a d'altres països.

El *sumak kawsay*, com a horitzó utòpic, és un paradigma crític i autocrític en construcció que apunta a una plataforma pluricultural i multisectorial. Apunta cap a l'èxode d'una situació esclavitzant i proposa un camí transformador. No pas tothom vol un nou camí, que serà ardu. Uns privilegien la situació esclavitzant i uns altres s'acomoden a l'esclavitud, reconciliant-se amb la precarització de la vida amb mesures de mitigació. Quan els programes d'eradicació de la pobresa de governs progressistes es financien amb la plusvàlua de l'explotació del treball i l'exportació de recursos naturals no renovables, aquests programes perpetuen la misèria que diuen que pretenen eliminar.

El paradigma del *bon viure*, amb el seu horitzó utòpic, no és pas un receptari ni pot ser la descripció d'un programa de govern en els seus detalls. *Sumak kawsay* és la visió d'un altre món possible. En aquest món, la humanitat forma part de la seva natura, però no s'hi dilueix. Per les conquestes culturals, la humanitat no es va emancipar de la natura, sinó que va afegir elements essencials a aquesta natura, com llibertat i igualtat, dignitat i autonomia, solidaritat i esperança, valors i sentit.

Però en la història de la seva evolució cultural hi va afegir també una pulsio destructiva envers la natura i davant la pròpia espècie humana. Aquesta pulsio

sobrepassa la mera destructivitat natural, perquè, també pel que fa a barbàrie, és cultura. Per tant, els afegits culturals de la humanitat es poden usar per progrés i dominació, per civilització i barbàrie. Amb aquest saber crucial, el paradigma planetari del *sumak kawsay* procura marcar pistes d'un nou equilibri, que podríem anomenar reconciliació entre humanitat i natura, o aliança de les víctimes de la barbàrie humana.

Per la seva natura reparadora i el seu horitzó utòpic, la proposta del *sumak kawsay* no va ser impulsada per superpotències del món globalitzat. Va irrompre de la memòria històrica i cultural de països petits i sectors explotats marcadament indígenes de Bolívia i de l'Equador. En la història humana, allò radicalment nou, revolucionari i messiànic es gesta sempre a la perifèria i a les fronteres dels imperis.

Discerniment, transformació, límit

Quins són els eixos de l'horitzó utòpic incorporats al paradigma constitutiu i fundacional del *sumak kawsay*, que procura no pas simplement reproduir una tradició quítxua mil·lenària, sinó exposar aquesta tradició a les potencialitats del món modern? El *bon viure* s'ha de veure com un aprenentatge històric, com a alternativa per al desenvolupament humà i econòmic d'avui i com a nova síntesis consensual entre el saber tradicional, la història republicana, la societat democràtica i el somni d'una vida que permet barrejar finitud i dignitat, materialitat i espiritualitat. L'horitzó utòpic del *sumak kawsay* compleix dues tasques, una tasca crítica –el discerniment girat al passat i aclarit per les potencialitats patològiques i destructives que bloquegen el futur de la humanitat–, i una tasca transformadora, que s'inspira en les potencialitats productives i humanitzadores d'avui. La primera, la crítica, és d'advertència; la segona, la transformadora, ve a descriure la bellesa d'una nova albada i el marc d'un quadre del qual n'aconsegueix mostrar amb prou feines les primeres pinzellades. On el *sumak kawsay* de l'any 2012 sobrepassa aquest límit

de les “primeres pinzellades”, on comença a presentar un quadre de futur ja dibuixat en molts detalls més enllà de principis i valors, allà decebrà, no només fills i nêts, sinó també tots els contemporanis, perquè haurà incorporat creativitat i esperança en un quadre previsible, mesurable i pragmàtic. La construcció del *bon viure per tothom* no és pas un procés lineal planejat en oficines. “Sorprendrà tothom per no ser exòtic, sinó pel fet d’haver estat sempre amagat, quan haurà estat allò obvi”.

Crítica succinta del model en curs

El *sumak kawsay* fa una crítica radical al model de desenvolupament basat en el creixement, en l’acceleració de la producció, en l’acumulació dels lucre i en l’aportació de recursos naturals. Comunitats indígenes, els territoris de les quals són travessats per les noves fronteres demarcades per empreses mineres i per l’agronogoci (soja, canya de sucre) pateixen avui l’impacte mortal de l’extractivisme.

El *bon viure* no s’ha de confondre amb el benestar en l’expectativa de creixement i consum il·limitats, sinó més aviat com a fre d’emergència i recerca d’un nou model postextractivista. Per crear dependència en els sectors de l’energia, miner, pesquer i agropequari, l’extractivisme impedeix l’autonomia dels estats i la llibertat de les nacions. L’extractivisme, en qualsevol de les seves expressions, és incompatible amb el paradigma del *bon viure*. En el camp energètic, qui pensa en el futur de la humanitat necessita substituir la despesa de fonts no renovables, estigmatitzar el deteriorament ambiental i pensar en la innovació d’una economia postpetrolera.

La destrucció ambiental està basada en la lluita dels humans contra la natura. Els pobles indígenes, que des de la colonització van ser considerats “els naturals”, han estat incorporats a aquesta destrucció de la natura.

Vindrà, que jo ho he vist

La natura no és pas enemiga, sinó aliada. El Dret Natural apunta no només a la dignitat humana, sinó també a la dignitat de la natura com a aliada del *bon viure* de la humanitat. El *sumak kawsay* reconeix la natura com a subjecte de drets.

Els éssers humans formen part de la natura. Per tant, el *bon viure* supera les dicotomies cartesianes entre *res cogitans* i *res extensa*, entre natura i humanitat, i entrellaça el temps lineal amb el temps circular, el mite de la història i l’objectivitat de la

producció amb la subjectivitat de la mare terra, que és matriu, *matrix* i *màter*. *Sumak kawsay* o *bon viure* és possible quan les persones viuen en comunitat entre elles i amb la natura. En considerar la natura com a subjecte i no pas com a objecte, en tractar-la com a aliada i no pas com a serva, el *sumak kawsay* proposa la seva incorporació a la història, no pas com a força productiva, sinó com a relació recíproca entre aliats que són éssers socials i naturals alhora.

En el *bon viure*, el valor d’ús de la mercaderia està per sobre del valor de canvi, defraudat per la plusvàlua, expropiada pel capital. La revalorització de la persona humana i de la natura forma part d’aquella saviesa divina que la humanitat ha rebut per molts camins.

Regne, resistència, rebel·lia

La construcció del *sumak kawsay* es fa mitjançant la pràctica d’una ciutadania radical, que es preocupa per les condicions materials i espirituals dels ciutadans. La pluriculturalitat d’aquest projecte va més enllà de la cultura quítxua i apunta a les múltiples aportacions d’una aliança àmplia per la vida.

El cristianisme com a projecte de vida té una contribució important –tot i que no pas hegemònica– per fer al *bon viure*. Interpreta la saviesa present en els diferents camins de resistència i rebel·lia del Regne en les esquerdes del sistema opressor i de la societat alienada. Aquesta saviesa travessa la història i fa, sempre de nou, que neixi la vida i convisqui la humanitat. La saviesa del Regne, com a saviesa del ben conviure de tothom, exigeix la despossessió que desestabilitza el sistema per la desafecció consentida de privilegis de la societat de classe. La desafecció, com a exercici de lliurar-se d’allò innecessari per tal que tothom pugui usufructuar allò necessari, sobrepasa l’esfera d’allò privat i d’allò individual. El despreniment, en la seva forma individual, pot ser comprès com a conversió, ascési, en la seva forma comunitària o sociopolítica, com a ruptura i solidaritat.

Els horitzons utòpics del Regne i del *sumak kawsay* poden sumar les seves energies crítiques i creatives davant allò que encara no és. Els nous espais de bon viure i de conviure no seran estructurats per la prosperitat del “més i millor”, sinó per un horitzó de felicitat i dignitat, de sentit i esperança.

2012: ANY INTERNACIONAL DE L'ONU... DE L'ENERGIA PER A TOTHOM...

L'Assemblea General:

Reiterant els principis de la Declaració de Rio sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament i del Programa 21, i recordant les recomanacions i conclusions contingudes en el Pla d'Aplicació de les Decisions de la Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible,

Recordant els Objectius del Desenvolupament del Mil·leni i el seu document final,

Preocupada perquè, en els països en desenvolupament, més de tres mil milions de persones depenen de la biomassa tradicional per cuinar i com a font de calefacció, perquè a mil cinc-cents milions de persones els manca electricitat i perquè milions de pobres no es poden pagar aquests serveis energètics moderns, fins i tot si estan disponibles,

Reconeixent que l'accés a serveis energètics moderns i assequibles en els països en desenvolupament és essencial per aconseguir els objectius de desenvolupament convinguts internacionalment, inclosos els Objectius de Desenvolupament del Mil·leni, i el desenvolupament sostenible, la qual cosa ajudaria a reduir la pobresa i milloraria les condicions i el nivell de vida de la majoria de la població mundial,

Posant de relleu la importància d'invertir en l'accés a opcions de tecnologia energètica menys contaminant i en un futur amb capacitat d'adaptació al canvi climàtic per a tothom, així com la necessitat de millorar l'accés a recursos i serveis energètics per al desenvolupament sostenible que siguin fiables, de cost raonable, econòmicament viables, socialment acceptables i ecològicament racionals, i prenent en consideració la diversitat de les situacions, les polítiques nacionals i les necessitats específiques dels països, en particular els països en desenvolupament,

Posant de relleu també la necessitat d'adoptar més mesures per estimular l'aportació de recursos financers suficients, de bona qualitat i que arribin en el moment oportú,

Reafirmant el seu suport a l'aplicació de

polítiques i estratègies nacionals que combinin, quan correspongui, un major ús de fonts d'energies noves i renovables i tecnologies de baixes emissions, un ús més eficient de l'energia, un major ús de tecnologies avançades, incloses tecnologies menys contaminants per a l'aprofitament dels combustibles fòssils, i l'ús sostenible de recursos energètics tradicionals, així com a un major accés a serveis energètics moderns, fiables, assequibles i sostenibles, i a una major capacitat nacional per atendre la creixent demanda d'energia amb la difusió de tecnologies energètiques adequades, assequibles i sostenibles i la transferència d'aquestes tecnologies en condicions mútuament convingudes als països en desenvolupament i els països d'economia en transició,

1. *Decideix proclamar l'any 2012 Any Internacional de l'Energia Sostenible per a Tothom;*

2. *Pren nota* dels esforços desplegats pel sistema de l'ONU per assegurar l'accés a l'energia per a tothom i protegir el medi ambient, l'ús sostenible de recursos energètics tradicionals, tecnologies menys contaminants i fonts d'energia més noves;

3. *Sol·licita* al Secretari General que organitzi i coordini les activitats que es vinguin a realitzar durant l'Any;

4. *Anima tots* els Estats Membres, el sistema de l'ONU i tota la resta d'agents a aprofitar l'Any Internacional per conscienciar sobre la importància d'abordar els problemes energètics, en particular els serveis energètics moderns per a tothom, l'accés a serveis d'energia assequibles, l'eficiència energètica i la sostenibilitat de les fonts i de l'ús de l'energia, amb la finalitat d'assolir els objectius de desenvolupament convinguts internacionalment, inclosos els Objectius de Desenvolupament del Mil·leni, i assegurar el desenvolupament sostenible i la protecció del clima mundial, i per promoure mesures en l'àmbit local, nacional, regional i internacional.

Assemblea General, 69a sessió plenària, 6 de desembre de 2010

...I DE LES COOPERATIVES

L'Assemblea General,

Reconeixent que les cooperatives, en les seves diferents formes, promouen la participació possible de totes les persones en el desenvolupament econòmic i social, i són cada vegada més un factor clau del desenvolupament econòmic i social i contribueixen a l'eradicació de la pobresa,

Observant amb goig la funció que pot desenvolupar l'establiment de cooperatives en la millora de les condicions socials i econòmiques dels pobles indígenes i de les comunitats rurals,

1. *Pren nota* de l'informe del Secretari General;

2. *Proclama* l'any 2012 **Any Internacional de les Cooperatives;**

3. *Anima tothom* a aprofitar l'Any per promoure cooperatives i augmentar la consciència sobre la seva contribució al desenvolupament econòmic i social;

4. *Crida l'atenció* dels estats sobre futures activitats per promoure el creixement de les cooperatives com a empreses comercials i socials que puguin contribuir al desenvolupament sostenible, l'eradicació de la pobresa i la creació de mitjans de vida en diversos sectors econòmics a les zones urbanes i rurals i donar suport a la creació de cooperatives en esferes noves i que comencin a perfilar-se;

5. *Anima* els governs a seguir examinant les disposicions que regeixen les activitats de les cooperatives a fi de promoure el seu creixement i sostenibilitat, entre d'altres coses, establint per a les cooperatives condicions equiparables a les d'altres empreses comercials i socials;

6. *Insta* els governs a parar atenció al paper i la contribució de les cooperatives

a) Aprofitant i desenvolupant plenament les possibilitats que tenen les cooperatives de contribuir a la consecució dels objectius de desenvolupament social, en particular l'eradicació de la pobresa, la generació de feina plena i productiva i una major integració social;

b) Animant i facilitant l'establiment i el desenvolupament de cooperatives, fins i tot adoptant mesures per tal que les persones que viuen en la pobresa o pertanyin a grups vulnerables, incloses les dones, els

joves, les persones amb discapacitat, les persones d'edat i les persones indígenes, puguin participar plenament, de forma voluntària, en les cooperatives i atendre les seves necessitats de serveis socials;

c) Prenent mesures apropiades per crear un entorn favorable al desenvolupament de les cooperatives, entre d'altres coses, establint una associació efectiva entre els governs i el moviment cooperativista mitjançant consells consultius o òrgans assessors conjunts, i promovent i implementant millor legislació, investigació, intercanvi de bones pràctiques, capaciació, assistència tècnica i foment de la capacitat de les cooperatives en els àmbits de gestió, auditoria i tècniques de comercialització;

d) Augmentant la consciència del públic sobre la contribució de les cooperatives a la generació de feina i al desenvolupament socioeconòmic;

7. *Convida* tots els governs a que, en col·laboració amb el moviment cooperativista, elaborin programes destinats a augmentar la capacitat de les cooperatives, fins i tot perfeccionant les aptituds dels seus membres en matèria d'organització, gestió i finances, i a instaurar i donar suport a programes destinats a millorar l'accés de les cooperatives a les noves tecnologies;

8. *Convida* els governs i les organitzacions internacionals a que, en col·laboració amb les cooperatives i les organitzacions de cooperatives, promoguin, quan correspongui, el creixement de les cooperatives agrícoles mitjançant l'accés fàcil a finançament assequible, l'adopció de tècniques de producció sostenibles, les inversions en infraestructura rural i reg, l'enfortiment dels mecanismes de comercialització i el suport a la participació de la dona en les activitats econòmiques;

9. *Convida* també els governs i les organitzacions internacionals a que, en col·laboració amb les cooperatives i les organitzacions de cooperatives, promoguin, quan correspongui, el creixement de les cooperatives financeres amb la finalitat d'assolir un finançament inclusiu.

Gener							Juliol						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1							1
2	3	4	5	6	7	8	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	16	17	18	19	20	21	22
23/30	24/31	25	26	27	28	29	23/30	24/31	25	26	27	28	29

Febrer							Agost						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5			1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12	6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	20	21	22	23	24	25	26
27	28	28					27	28	29	30	31		

Març							Setembre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4						1	2
5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9
12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16
19	20	21	22	23	24	25	17	18	19	20	21	22	23
26	27	28	29	30	31		24	25	26	27	28	29	30

Abril							Octubre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1							1
2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7
9	10	11	12	13	14	15	8	9	10	11	12	13	14
16	17	18	19	20	21	22	15	16	17	18	19	20	21
23/30	24	25	26	27	28	29	22	23	24	25	26	27	28
							29	30	31				

Maig							Novembre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5				1	2	3	4
7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11
14	15	16	17	18	19	20	12	13	14	15	16	17	18
21	22	23	24	25	26	27	19	20	21	22	23	24	25
28	29	30	31				26	27	28	29	30		

Juny							Desembre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3						1	2
4	5	6	7	8	9	10	3	4	5	6	7	8	9
11	12	13	14	15	16	17	10	11	12	13	14	15	16
18	19	20	21	22	23	24	17	18	19	20	21	22	23
25	26	27	28	29	30		24/31	25	26	27	28	29	30

2

0

1

2

Gener'2011						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24/31	25	26	27	28	29	30

Febrer						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28						

Març						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Abril						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Maig						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24/31	25	26	27	28	29

Juny						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Juliol						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

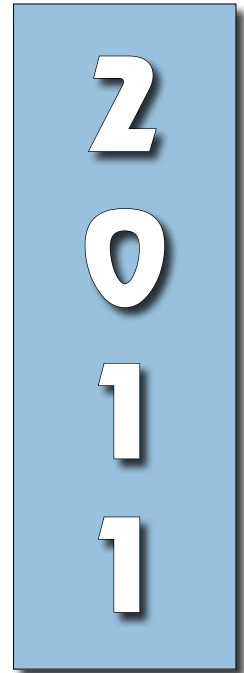
Agost						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Setembre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

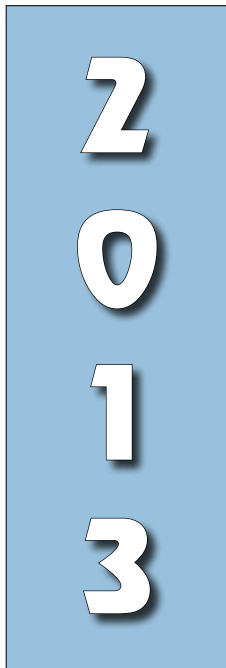
Octubre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24/31	25	26	27	28	29	30

Novembre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Desembre'2011						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Latinoamericana

Gener'2013						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Febrer						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

Març						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Abril						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Maig						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Juny						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Juliol						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Agost						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Setembre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24	25	26	27	28	29

Octubre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Novembre						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Desembre'2013						
Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24/31	25	26	27	28	29

1 Dg	1 Dc	1 Dj
2 Dl	2 Dj	2 Dv
3 Dm	3 Dv	3 Ds
4 Dc	4 Ds	4 Dg
5 Dj	5 Dg	5 Dl
6 Dv	6 Dl	6 Dm
7 Ds	7 Dm	7 Dc
8 Dg	8 Dc	8 Dj
9 Dl	9 Dj	9 Dv
10 Dm	10 Dv	10 Ds
11 Dc	11 Ds	11 Dg
12 Dj	12 Dg	12 Dl
13 Dv	13 Dl	13 Dm
14 Ds	14 Dm	14 Dc
15 Dg	15 Dc	15 Dj
16 Dl	16 Dj	16 Dv
17 Dm	17 Dv	17 Ds
18 Dc	18 Ds	18 Dg
19 Dj	19 Dg	19 Dl
20 Dv	20 Dl	20 Dm
21 Ds	21 Dm	21 Dc
22 Dg	22 Dc <small>Cendra</small>	22 Dj
23 Dl	23 Dj	23 Dv
24 Dm	24 Dv	24 Ds
25 Dc	25 Ds	25 Dg
26 Dj	26 Dg	26 Dl
27 Dv	27 Dl	27 Dm
28 Ds	28 Dm	28 Dc
29 Dg	29 Dc	29 Dj
30 Dl		30 Dv
31 Dm		31 Ds

1 Dg	1 Dm	1 Dv
2 Dl	2 Dc	2 Ds
3 Dm	3 Dj	3 Dg
4 Dc	4 Dv	4 Dl
5 Dj	5 Ds	5 Dm
6 Dv	6 Dg	6 Dc
7 Ds	7 Dl	7 Dj
8 Dg <small>Pasqua</small>	8 Dm	8 Dv
9 Dl	9 Dc	9 Ds
10 Dm	10 Dj	10 Dg
11 Dc	11 Dv	11 Dl
12 Dj	12 Ds	12 Dm
13 Dv	13 Dg	13 Dc
14 Ds	14 Dl	14 Dj
15 Dg	15 Dm	15 Dv
16 Dl	16 Dc	16 Ds
17 Dm	17 Dj	17 Dg
18 Dc	18 Dv	18 Dl
19 Dj	19 Ds	19 Dm
20 Dv	20 Dg	20 Dc
21 Ds	21 Dl	21 Dj
22 Dg	22 Dm	22 Dv
23 Dl	23 Dc	23 Ds
24 Dm	24 Dj	24 Dg
25 Dc	25 Dv	25 Dl
26 Dj	26 Ds	26 Dm
27 Dv	27 Dg <small>Pentecostés</small>	27 Dc
28 Ds	28 Dl	28 Dj
29 Dg	29 Dm	29 Dv
30 Dl	30 Dc	30 Ds
	31 Dj	

1 Dg	1 Dc	1 Ds
2 Dl	2 Dj	2 Dg
3 Dm	3 Dv	3 Dl
4 Dc	4 Ds	4 Dm
5 Dj	5 Dg	5 Dc
6 Dv	6 Dl	6 Dj
7 Ds	7 Dm	7 Dv
8 Dg	8 Dc	8 Ds
9 Dl	9 Dj	9 Dg
10 Dm	10 Dv	10 Dl
11 Dc	11 Ds	11 Dm
12 Dj	12 Dg	12 Dc
13 Dv	13 Dl	13 Dj
14 Ds	14 Dm	14 Dv
15 Dg	15 Dc	15 Ds
16 Dl	16 Dj	16 Dg
17 Dm	17 Dv	17 Dl
18 Dc	18 Ds	18 Dm
19 Dj	19 Dg	19 Dc
20 Dv	20 Dl	20 Dj
21 Ds	21 Dm	21 Dv
22 Dg	22 Dc	22 Ds
23 Dl	23 Dj	23 Dg
24 Dm	24 Dv	24 Dl
25 Dc	25 Ds	25 Dm
26 Dj	26 Dg	26 Dc
27 Dv	27 Dl	27 Dj
28 Ds	28 Dm	28 Dv
29 Dg	29 Dc	29 Ds
30 Dl	30 Dj	30 Dg
31 Dm	31 Dv	

1 Dl
 2 Dm
 3 Dc
 4 Dj
 5 Dv
 6 Ds
7 Dg
 8 Dl
 9 Dm
 10 Dc
 11 Dj
 12 Dv
 13 Ds
14 Dg
 15 Dl
 16 Dm
 17 Dc
 18 Dj
 19 Dv
 20 Ds
21 Dg
 22 Dl
 23 Dm
 24 Dc
 25 Dj
 26 Dv
 27 Ds
28 Dg
 29 Dl
 30 Dm
 31 Dc

1 Dj
 2 Dv
 3 Ds
4 Dg
 5 Dl
 6 Dm
 7 Dc
 8 Dj
 9 Dv
 10 Ds
11 Dg
 12 Dl
 13 Dm
 14 Dc
 15 Dj
 16 Dv
 17 Ds
18 Dg
 19 Dl
 20 Dm
 21 Dc
 22 Dj
 23 Dv
 24 Ds
25 Dg
 26 Dl
 27 Dm
 28 Dc
 29 Dj
 30 Dv

1 Ds
2 Dg Advent, C
 3 Dl
 4 Dm
 5 Dc
 6 Dj
 7 Dv
 8 Ds
9 Dg
 10 Dl
 11 Dm
 12 Dc
 13 Dj
 14 Dv
 15 Ds
16 Dg
 17 Dl
 18 Dm
 19 Dc
 20 Dj
 21 Dv
 22 Ds
23 Dg
 24 Dl
 25 Dm
 26 Dc
 27 Dj
 28 Dv
 29 Ds
30 Dg
 31 Dl

2012

Desembre'2011

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4	19	20	21	22	23	24	25
5	6	7	8	9	10	11	26	27	28	29	30	31	
12	13	14	15	16	17	18							

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
2	3	4	5
9	10	11	12
16	17	18	19
23	24	25	26
30	31		

DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Febrer
		1	2	3	4	5	20	21	22	23	24	25	26	
6	7	8	9	10	11	12	27	28	29					
13	14	15	16	17	18	19								

Divendres		Dissabte		Diumenge		GENER	
Divendres	Dissabte	1	Diumenge	1		1	
						2	
						3	
						4	
						5	
						6	
						7	
6	7	8				8	
						9	
						10	
						11	
						12	
13	14	15				13	
						14	
						15	
						16	
						17	
						18	
20	21	22				19	
						20	
						21	
						22	
						23	
						24	
27	28	29				25	
						26	
						27	
						28	
						29	
						30	
						31	

2

Dilluns

1Jn 2,22-28 / Sl 97
Jn 1,19-28

Basili el Gran

Gregori Nacianzè
J.K. Wilhelm Loehe

1904: Desembarcament de marines a la República Dominicana «per protegir interessos nord-americans».

1979: Francisco Jentel, defensor d'indis i camperols, víctima de la Seguretat Nacional al Brasil.

1981: José Manuel de Souza «Zé Piau», camperol, víctima dels «grileiros» de Parà, Brasil.

1994: Daniel Rollano, militant de la vida, evocador constant de la memòria dels màrtirs del seu poble argentí.

3

Dimarts

1Jn 2,29-3.6 / Sl 97
Jn 1,29-34

Genoveva

1511: El «grito de Coayuco», la gran rebel·lió dels tainos encapçalada per Agüeybanà el Brau, Puerto Rico.

1981: Diego Quic, indígena, catequista, líder de les organitzacions populars de Guatemala, desaparegut.

1994: Antulio Parrilla Bonilla, bisbe, lluitador independentista i de la causa dels perseguits, "Las Casas" del segle XX a Puerto Rico.

4

Dimecres

1Jn 3,7-10 / Sl 97
Jn 1,35-42

Rigobert

1975: José Patricio León «Pato», animador de la JEC i militant polític, desaparegut a Xile.

2005: La Cort Suprema autoritza el processament de Pinochet per crims de la Operació Còndor.

2010: Els Emirats Àrabs inauguren el Burj Dubai, l'edifici més alt del món, 818 m., 370 més que el Taipei 101.

5

Dijous

1Jn 3,11-21 / Sl 99

Jn 1,43-51

Telèsfor i Emiliana

Kaj Munk

1534: Guarocuya «Enriquillo», cacic cristià de La Española (Rep. Dominicana), primer en rebel·lar-se en defensa dels seus germans.

1785: La Reina Maria I ordena suprimir tota la indústria brasileria excepte la de roba pels esclaus.

2007: † Axel Mencos, heroi de la resistència i la pastoral compromesa, Guatemala.

6

Divendres

1Jn 5,5-13 / Sl 147

Mc 1,7-11

Melcior, Gaspar, Baltasar

1848: Un decret de Carlos A. López declara els guaranis ciutadans paraguaïans.

1915: Reforma agrària a Mèxic, fruit de la revolució, primer repartiment de latifundis a l'A.L.

1927: Tropes dels EUA ocupen Nicaragua per combatre Sandino. No en sortiran fins al 1933.

1982: Victòria de la Roca, religiosa guatemalenca, màrtir dels pobres, desapareguda.

1986: Julio González, bisbe de El Puno, Perú, mort en un accident sospitos.

1992: Augusto María i Augusto Conte, militants de la solidaritat i els DDHH a l'Argentina. **20 anys.**

2006: Mor la comandant Ramona de l'EZLN.

7

Dissabte

1Jn 5,14-21 / Sl 149

Jn 2,1-12

Ramon de Penyafort

1835: Victòria de Cabanagem, "el moviment popular més notable del Brasil". Els rebels prenen Belém i assumeixen el govern de la província.

1981: Sebastião Mearim, líder rural a Parà, Brasil, assassinat per «grileiros».

1983: Felipe i Mary Barreda, militants cristians revolucionaris assassinats per la Contra a Nicaragua.

1999: Mor Mons. Bartolomé Carrasco Briseño, bisbe d'Oaxaca, Mèxic, destacat en l'opció pels pobres i els indígenes.

8

Epifania del Senyor

Is 60,1-6 / Sl 71

Ef 3,2-6 / Mt 2,1-12

Severi

1454: El papa Nicolau autoritza el rei de Portugal a esclavitzar qualsevol nació del món africà, sempre que s'administri el baptisme.

1642: Mor Galileu Galilei, condemnat per la Inquisició. El Vaticà no el rehabilitarà fins tres segles i mig després (el 30/12/1992).

1850: Juan, líder de la Revolució del Queimado, Espírito Santo, Brasil, és penjat.

1912: Fundació del Congrés Nacional Africà.

1982: Domingo Cahuec Sic, indígena achi, catequista delegat de la Paraula, camperol, a Rabinal, Baixa Verapaz, Guatemala.

9

Dilluns

Is 42,1-4-6-7 / SI 28

Eulogi, Julià, Basilissa
1662: Lisboa ordena l'extinció dels indis Janduim del Brasil (Estats de CE, RN i PB)

1858: Primera vaga coneguda del Brasil, la dels tipògrafs, que hi són els pioners de la lluita obrera.

1959: Neix Rigoberta Menchú a Chimal, departament del Quiché, Guatemala.

Plena: 08h30m a Cranc

10

Dimarts

1Sm 1,-9-20 / Int. 1Sm 2

Aldus
1911: Vaga de 5 mesos dels sabaters de São Paulo per la jornada de 8 hores.

1920: Es crea la Lliga de les Nacions, després de les mactances de la Primera Guerra Mundial.

1978: Pedro Joaquín Chamorro, periodista, lluitador per les llibertats contra la dictadura somocista.

1982: Dora Azmitia «Menchy», militant, mestra de 23 anys, màrtir de la joventut estudiantil catòlica a Guatemala. **30 anys.**

1985: Ernesto Fernández Espino, pastor luterà, màrtir dels refugiats salvadorencs.

Dimecres

1Sm 3,1-20 / SI 39

Higiní, Martí de León
1839: Naixement d'Eugenio María de Hostos, lluitador per la independència de Puerto Rico.

Series of horizontal lines for writing notes.

16 Dilluns

1Sm 15,16-23 / Sl 49

Marcel

Mc 2,18-22

1992: Es firmen els Acords de Pau a El Salvador.

2004: Comença a Mumbai el 4rt Fòrum Social Mundial.

Dia internacional contra l'esclavitud infantil.

En memòria del nen Iqbal Mashib, antic esclau, que unit al Front d'Alliberament del Treball del Pakistan, va aconseguir tancar diverses fàbriques de nens esclaus. (www.solidaridad.net)

Minvant: 10h08m a Lliura

17 Dimarts

1Sm 16,1-13 / Sl 88

Antoni Abad

Mc 2,23-28

1961: Lumumba, heroi de la independència d'Àfrica, és assassinat al Congo.

1981: Sílvia Maribel Arriola, infermera, primera religiosa màrtir en un front de combat, acompanyant al poble salvadorenc.

1981: Ana María Castillo, militant cristiana, màrtir de la justícia a El Salvador.

1988: Jaime Restrepo López, sacerdot, màrtir de la causa dels pobres, Colòmbia.

1991: Comença la guerra del Golf Pèrsic.

1994: Terratrèmol a Los Angeles.

1996: Juan Luis Segundo, teòleg de l'alliberament, mor a l'Uruguai.

18 Dimecres

1Sm 17,32-51 / Sl 143

Beatriu, Prisca

Mc 3,1-6

La confessió de Pere

1535: Fundació de la Ciutat dels Reis (Lima).

1867: Neix a Metapa, Nicaragua, Rubén Darío.

1978: Germán Cortés, militant cristià i polític, màrtir de la causa de la justícia a Xile.

1981: José Eduardo, líder sindical d'Acre, Brasil, assassinat per encàrrec.

1982: Sergio Bertén, religiós belga, i companys, màrtirs de la solidaritat, Guatemala. **30 anys.**

23 Dilluns

2Sm 5,-10 / Sl 88

Mc 3,22-30

Ildefons

1914: Revolta de Juazeiro, Brasil. Victòria dels sertanejos, capitanejats pel P. Cícero.

1958: Caiguda del darrer dictador de Veneçuela, General Marcos Pérez Jiménez.

1983: Segundo Francisco Guamán, quitxua, màrtir de la lluita per la terra a l'Equador.

Nova: 08h39m a Aquari

24 Dimarts

2Sm 6,12b-15.17-19 / Sl 23

Mc 3,31-35

Francesc de Sales

1835: Els negres malès organitzen a Salvador la revolució urbana més gran del Brasil.

1977: Primer Congrés Indígena d'Amèrica Central.

2011: † Samuel Ruiz, bisbe de Chiapas, Mèxic, defensor dels indígenes, successor de Bartolomé de Las Casas.

25 Dimecres

Hch 22,3-16 / Sl 116

Mc 16,15-18

Conversió de Sant Pau

Jornada per la Unitat dels cristians

1524: Surten d'Espanya els «dotze apòstols de Mèxic», franciscans.

1554: Fundació de São Paulo.

Series of horizontal lines for writing notes.

Series of horizontal lines for writing notes at the bottom of the page.

VIURE MILLOR O EL BON VIURE?

LEONARDO BOFF

Petrópolis, Rio de Janeiro, Brasil

Segons la ideologia dominant, tot el món vol viure millor i gaudir d'una millor qualitat de vida. De manera general associa aquesta qualitat de vida al Producte Interior Brut de cada país. El PIB representa totes les riqueses materials que produeix un país. Aleshores, d'acord amb aquest criteri, els països més ben situats són els Estats Units, seguits del Japó, Alemanya, Suècia i d'altres. El PIB és una mesura inventada pel capitalisme per estimular la producció creixent de béns materials de consum.

Els darrers anys, veient el creixement de la pobresa i de la urbanització *favelada* del món i fins i tot per un sentit de decència, l'ONU va introduir la categoria IDH, l'Índex de Desenvolupament Humà. Inclou valors intangibles com salut, educació, igualtat social, cura de la natura, equitat de gènere i altres. Ha enriquit el sentit de "qualitat de vida", que era entesa de manera molt materialista: gaudeix d'una bona qualitat de vida qui consumeix més i millor. Segons l'IDH, la petita Cuba es presenta més ben situada que els Estats Units tot i que amb un PIB comparativament ínfim.

Per davant de tots els països hi ha Butan, encaixonat entre la Xina i l'Índia, als peus de l'Himalaia, molt pobre materialment, però que va establir oficialment l'Índex de Felicitat Interna Bruta. Aquesta no es pas mesura per criteris quantitativs, sinó qualitativs, com ara bon govern de les autoritats, distribució equitativa dels excedents de l'agricultura de subsistència, de l'extracció vegetal i de la venda d'energia a l'Índia, bona salut i educació i, especialment, bon nivell de cooperació de tothom per garantir la pau social.

En les tradicions indígenes d'Abya Yala, nom per al nostre continent indoamericà, en comptes de "viure millor" es parla del "bon viure". Aquesta categoria va entrar a les constitucions de Bolívia i l'Equador com

l'objectiu social a ser perseguit per l'Estat i per tota la societat.

El "viure millor" suposa una ètica del progrés il·limitat i ens incita a una competició amb els altres per crear més i més condicions per "viure millor". No obstant, per tal que alguns puguin "viure millor" milions i milions han i han hagut de "viure malament". És la contradicció capitalista.

Ben al contrari, el "bon viure" apunta a una ètica d'allò suficient per a tota la comunitat, i no pas només per a l'individu. El "bon viure" suposa una visió holística i integradora de l'ésser humà, immers en la gran comunitat terrenal, que inclou a més de l'ésser humà, l'aire, l'aigua, els sòls, les muntanyes, els arbres i els animals; és estar en profunda comunicació amb la Pachamama (Terra), amb les energies de l'Univers, i amb Déu.

La preocupació central no és pas acumular. A més, la Mare Terra ens proporciona tot allò que necessitem. Amb el nostre treball suplím allò que ella per les excessives agressions no ens pot donar, o l'ajudem a produir de manera suficient i decent per a tothom, també per als animals i les plantes. El "bon viure" és estar en permanent harmonia amb tot, celebrant els ritus sagrats que contínuament renoven la connexió còsmica i amb Déu.

El "bon viure" ens convida a no consumir més del que l'ecosistema pot suportar, a evitar la producció de residus que no podem absorbir amb seguretat i ens incita a reutilitzar i reciclar tot allò que hem usat. Serà un consum reciclable i frugal. Aleshores no hi haurà escassetat.

En aquesta època de recerca de nous camins per a la humanitat, la idea del "bon viure" té molt per ensenyar-nos.

L'ESQUERRA COM A GRAN CAUSA

RAFAEL DÍAZ SALAZAR

Madrid, Espanya

La història de l'esquerra és la d'una llarga marxa en la lluita contra la barbàrie provocada pels éssers humans. Aquesta lluita s'ha dirigit a disminuir les injustícies i conquerir una fraternitat més gran entre aquests éssers anomenats –no pas en va– *animals racionals*. Ja sabem que en el desenvolupament civilitzador hi ha proves sobrades d'una cosa i de l'altra, i no sabia pas dir de què n'hi ha més abundància: l'animalitat o la racionalitat.

La lluita per suprimir la barbàrie i assolir la fraternitat humana és molt antiga. Hi ha qui identifica el naixement de l'esquerra amb la història de les tres Internacionals obreres sorgides el 1864, el 1889 i el 1919, respectivament. D'altres el troben en dates més endarrerides, com la Revolució Francesa del 1789, la fase del primer desenvolupament del socialisme utòpic a Anglaterra i França la dècada de 1810, o la publicació del *Manifest Comunista* (1848). Fins i tot n'hi ha que han afirmat que les arrels històriques de l'esquerra socialista moderna s'han de cercar més lluny, ni més ni menys que dos-cents anys abans de la publicació del *Manifest Comunista*, concretament en el període de la guerra civil anglesa (1642-1652), en el qual va sorgir el moviment radical dels *diggers* que defensava idees igualitaristes.

Per anomenar amb el nom genèric d'esquerra el conjunt de moviments que han lluitat i continuen lluitant contra la barbàrie de l'explotació i la dominació que impedeixen la fraternitat, la igualtat i la llibertat, ens n'hem d'anar encara molt més enrera. Des d'aquesta premissa, jo establiria l'origen de l'esquerra en la rebel·lió dels esclaus dirigida per Espàrtac entre els anys 73-71 abans de Crist. Una guerra que va acabar amb la seva mort lluitant contra les tropes de M. Licinius Crassus, a Apúlia, i amb la victòria definitiva de Pompeu, que va aniquilar l'exèrcit d'esclaus.

Durant aquests 2.073 anys, les lluites d'alliberament de milions d'éssers humans han alimentat el curs humanitzant del riu de la història. Crec que hem d'inserir la nostra perspectiva en un horitzó més ample, que desterrí d'una vegada per totes la imatge de la caiguda del mur de Berlín com la fi de la història i el principi d'un futur unidimensionalment marcat

pel fracàs de l'experiment bolxevic; al cap i a la fi, un més dels molts que s'han creat en una llarga història de recerca de com construir un món que harmonitzi la igualtat, la fraternitat i la llibertat. Aquesta perspectiva àmplia pot alliberar l'esquerra de sobrecàrrega ideològica i centrar-la en arrels morals i objectius humanitzants. Des d'aquest enfocament, les cultures polítiques, les ideologies i els programes es converteixen en mers mitjans, en instruments que s'han de sotmetre a la dinàmica de prova i error per anar aconseguint les finalitats morals i socials que són les que veritablement atorguen la identitat més profunda a allò que avui anomenem en el llenguatge col·loquial "l'esquerra".

Per aquestes raons, si se li hagués de cercar un adjectiu per concretar la identitat de fons que uneix el seu passat i el seu futur, crec que el més adient seria el d'*espartaquista*, molt més que el de marxista, socialista o postmarxista. Espàrtac com a arquetip d'una esquerra que cerca l'eradicació del patiment humà causat per mecanismes d'explotació i dominació i que apel·la a la revolta moral, al compromís polític de totes aquelles persones que –des de diverses ideologies, ètiques o religions– volen acabar amb situacions d'inhumanitat i desigualtat al voltant d'un programa comú d'acció.

La lluita continuarà amb el nom o sense el nom d'esquerra, marxisme o socialisme, mentre hi hagi col·lectius d'humans que es rebel·lin contra l'explotació, la dominació i l'empobriment d'uns éssers per uns altres. Convé deixar clara aquesta idea en un moment en què s'ha de saber distingir molt bé els objectius de les modalitats i mètodes per assolir-los. Els nostres són temps per ancorar-se en allò essencial i estar molt oberts en la recerca de mediacions de tota mena per assolir les finalitats de l'esquerra, les quals s'han de redefinir en cada conjuntura històrica.

Allò essencial és saber precisar els fins i els mitjans d'un projecte col·lectiu i universal per aconseguir que disminueixin les explotacions, injustícies, opressions, desigualtats i pobreses que continuen existint.

2012

Gener

DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1	16	17	18	19	20	21	22
2	3	4	5	6	7	8	23	24	25	26	27	28	29
9	10	11	12	13	14	15	30	31					

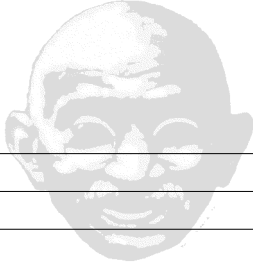
Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
Dillans	Dimarts	1	Dimecres	2	Dijous		
6	7	8		9			
13	14	15		16			
20	21	22		23			
27	28	29					

30 Dillans

Martina 2Sm 15,13-14.30;16,5-13a / Sl 3
 Mc 5,1-20
 1629: Antônio Raposo, bandeirante, destrueix les missions guaranis de Guaíra, PR, Brasil i esclavitzava 4.000 indígenes.
 1948: Mahatma Gandhi mor assassinat.

Dia de la no-violència i la pau.

31 Dimarts

Joan Bosco 2Sm 18,9-10.14b.24-25a.30-19,3 / Sl 85
 Mc 5,21-43
 1865: La 13a esmena de la Constitució declara abolida l'esclavitud als EUA.
 1980: Matança de 40 quichés a l'Ambaixada d'Espanya a Guatemala: María Ramírez, Gaspar Viví, Vicente Menchú i companys, màrtirs d'El Quiché.
 Creixent: 05h09m a Taure

1 Dimecres

Cecili, Viridiana 2Sm 24,2,9-17 / Sl 31
 Mc 6,1-6
 1870: Jonathan Jasper Wright és elegit a la Cort Suprema de l'Estat, convertint-se en el primer negre que aconsegueix un lloc tan alt a la judicatura dels EUA.
 1932: En el cementiri general de San Salvador afusellen Agustín Farabundo Martí, juntament amb Alonso Luna i Mario Zapata, la vigília d'una gran insurrecció camperola. **80 anys.**
 1977: Daniel Esquivel, obrer paraguaià, màrtir, membre de l'Equip de Pastoral d'immigrants paraguaians a l'Argentina. **35 anys.**

Setmana mundial per a l'harmonia interreligiosa (ONU)
(primera setmana de febrer)

2 Dijous

MI 3,1-4 / Sal 23

Presentació del Senyor

Hb 2,14-18 / Lc 2, 22-40

1976: José Tedeschi, sacerdot i obrer, màrtir dels immigrants i «villeros» a l'Argentina. Segrestat i mort.

1989: Alfredo Stroessner, dictador del Paraguai, és derrocat mitjançant un cop incurrent de l'alta oficialitat.

1991: Expedito Ribeiro de Souza, president del Sindicat de Treballadors Rurals, a Rio Maria, Parà, Brasil, assassinat.

3 Divendres

Blai i Oscar

Ansgar d'Hamburg

1795: Neix Antonio José de Sucre.

1929: Neix Camilo Torres.

4 Dissabte

Eclo 47,2-13 / Sl 17

Mc 6,14-29

Andreu Corsini

1Re 3,4-13 / Sl 118

Mc 6,30-34

1794: Alliberament dels esclaus a Haití. Primera llei abolicionista a Amèrica Llatina.

1927: La columna Prestes es refugia a Bolívia.

1979: Benjamín Didincué, líder indígena màrtir per la defensa de la terra a Colòmbia.

1979: Matança de Cromotex, Lima (Perú). 6 obrers morts i dotzenes de ferits.

1981: Matança de Chimaltenango (Guatemala). 68 camperols morts.

1992: intent de cop d'estat a Veneçuela. **20 anys.**

5

Sè Diumenge ordinari

Jb 7,1-4,6-7 / Sl 146

1Cor 9,16-19,22-23 / Mc 1,29-39

Àgata

1977: La Guàrdia Somocista destrueix la comunitat contemplativa de Solentiname, compromesa amb la revolució de Nicaragua.

1988: Francisco Domingo Ramos, líder sindical, assassinat per encàrrec dels «fazendeiros» a Pancas, Brasil.

6 Dilluns

1Re 8,1-7.9-13 / Sl 131

Pau Miki

1694: Zumbí i els seus, assetjats a Palmares i ja sense pólvora, fugen a la selva.

1916: † Rubén Darío, nicaragüenc, príncep de les lletres castellanès.

1992: † Sergio Méndez Arceo, bisbe de Cuernavaca, Mèxic, Patriarca de la Solidaritat. **20 anys.**

1997: El Congrés equatorià, amb el 95% dels vots, destitueix el president Abdalá Bucaram en el segon dia de vaga nacional massiva.

Mc 6,53-56

Ricard

7 Dimarts

1Re 8,22-23.27-30 / Sl 83

Mc 7,1-13

Jeroni Emilià

1756: Matança de Sepé Tiarajú (São Sepé) i 1500 indis de la República Cristiana dels Guaranís, a Caiboaté, São Gabriel, RS, Brasil, pels exèrcits d'Espanya i Portugal.

1974: Independència de Grenada. Festa nacional.

1986: Jean Claude Duvalier abandona Haití després de 29 anys de dictadura familiar.

Plena: 22h54m a Lleó

8 Dimecres

1Re 10,1-10 / Sl 36

Mc 7,14-23

1712: Rebel·lió dels esclaus a Nova York.

1812: Gran repressió contra els habitants dels quilombos de Rosario, Brasil.

Lined writing area for the calendar page.

9 Dijous

1Re 11,4-13 / Sl 105
Mc 7,24-30

Miquel Febres Cordero
Comença l'Any Xinès (Yüan Tan).
1977: Agustín Goiburú, metge, Paraguai. veure wikipedia.
35 anys.
1985: Felipe Balam Tomás, religiós missioner, servidor dels pobres, màrtir, Guatemala.
1995: Diamantino García Acosta, capellà jornalier andalús identificat amb els pobres, fundador del Sindicat d'Obrers del Camp, de l'ONG Entrepobles i l'Associació pro Drets Humans d'Andalusia, Espanya.

10 Divendres

1Re 11,29-32;12,19 / Sl 80
Mc 7,31-37

Escolàstica
1986: Alberto Königsnecht, bisbe de Juli, Perú, mort en accident sospitos després d'haver estat amenaçat de mort per la seva opció pels pobres.

Dissabte

1Re 12,26-32;13,33-34 / Sl 105
Mc 8,1-10

Lourdes
1990: Després de 27 anys empresonat, Nelson Mandela, màxim exponent de la resistència negra internacional contra l'Apartheid, és alliberat.
1998: Les comunitats Negres del Medio Atrato (Colòmbia) aconsegueixen del Govern un títol col·lectiu de 695.000 hectàrees de terra.

Dia mundial del malalt.

febrer

12

6è Diumenge ordinari
Lv 13,1-2,44-46 / Sl 31
1Cor 10,31-11,1 / Mc 1,40-45

Eulàlia
1541: Pedro de Valdivia funda Santiago de Xile.
1542: Orellana arriba a l'Amazones.
1545: Els conqueridors arriben a les mines de plata de Potosí, on moriran 8 milions d'indis.
1809: Naixement d'Abraham Lincoln.
1817: San Martín derrota les forces realistes a Chacabuco.
1818: Independència de Xile.
1894: L'exèrcit nicaragüenc ocupa Bluefields i s'annexiona el territori de la Mosquitia.
1905: Naixement de Federica Montseny, primera dona ministra a Espanya.
2005: Dorothy Stang, màrtir de la terra i de la lluita ecològica, assassinada a Amapú, Brasil, per sicaris dels terratinents.

13 Dilluns

Benigne

Any Nou Tibetà

1976: Francisco Soares, sacerdot, màrtir de la justícia entre els pobres de l'Argentina.

1982: Santiago Miller, germà de La Salle nord-americà, màrtir de l'educació alliberadora a l'Església indígena guatemalenc. **30 anys.**

St 1,1-11 / Sl 118

Mc 8,11-13

14 Dimarts

Valentí, Ciril i Metodi

1981: Franz de Castro Rolzwarth, màrtir de la pastoral de presons, Jacareí, São Paulo, Brasil.

1992: Rick Julio Medrano, religiós, màrtir de l'Església perseguida de Guatemala. **20 anys.**

1998: Manuel Pérez Martínez, sacerdot espanyol mort amb la guerrilla colombiana de l'ELN.

St 1,12-18 / Sl 93

Mc 8,14-21

Claudi

1600: José de Acosta, missioner, historiador i defensor de la cultura indígena. Perú. 1966: Camilo Torres, sacerdot, màrtir de les lluites d'alliberament del poble, Colòmbia.

1981: Juan Alonso Hernández, sacerdot màrtir entre els camperols de Guatemala.

1991: Ariel Granada, missioner colombià assassinat per les guerrilles a Massangulu, Moçambic.

1992: María Elena Moyano, dirigent popular màrtir de la pau, a Villa El Salvador, Perú. **20 anys.**

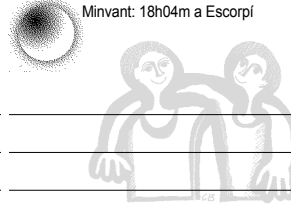
2003: Primera manifestació social mundial: 15 milions de persones a 600 ciutats, contra la guerra dels EUA contra l'Iraq.

St 1,19-27 / Sl 14

Mc 8,22-26

Dia de l'amistat.

Minvant: 18h04m a Escorpí

Dijous

St 2,1-9 / Sl 33

Mc 8,27-33

Juliana i Onèsim

1981: Albino Amarilla, líder camperol i catequista, mort per l'exèrcit, màrtir del poble paraguaià.

1985: Alí Primera, poeta i cantor veneçolà de la justícia per al poble llatinoamericà.

1986: Mauricio Demierre, cooperant suís, i companyes camperoles, assassinats per la contrarevolució, tornant d'un Viacrucis per la pau, Nicaragua.

17 Divendres

Fundadors Servites

1600: La Inquisició crema viu Giordano Bruno per la seva llibertat de pensament i d'expressió.

1997: 1300 militants del MST surten de São Paulo cap a Brasília, per la reforma agrària. **15 anys.**

1997: Mor Darcy Ribeiro, escriptor militant, antropòleg brasiler, senador. **15 anys.**

18 Dissabte

St 3,1-10 / Sl 11

Mc 9,2-13

1519: Hernán Cortés salpa de Cuba cap a la conquesta de Mèxic.

1546: Martí Luter mor a Alemanya.

1853: Félix Varela, lluitador de la causa de la independència cubana.

1918: Neix Julia Manzanal, sindicalista i única dona comissària política durant la Guerra Civil.

1984: Edgar Fernando García, activista social, capturat il·legalment i desaparegut a Guatemala.

febrer

19

7è Diumenge ordinari

Is 43,18-19.21-22.24b-25 / Sl 40

2Cor 1,18-22 / Mc 2,1-12

Àlvar i Conrad

1590: Bernardino de Sahagún, missioner a Mèxic, protector de la cultura dels nostres pobles.

1990: Els estudiants prenen la Universitat de Tennessee, tradicionalment afroamericana, per exigir un tracte econòmic igual.

20 Dilluns

Eleuteri

St 3,13-18 / Sl 18
Mc 9,14-29

Rasmus Jensen

1524: El Memorial de Sololá testimonia que avui, «el dia 1-Ganel, van ser destruïts els quichés pels homes de Castella».

1974: Domingo Laín, sacerdot màrtir de les lluites d'alliberament, Colòmbia.

1978 A Colòmbia el decret 1142 ordena tenir en compte la llengua i la cultura dels indis.

Dia Mundial (de l'Onu) de la Justícia Social.

21 Dimarts

Pere Damià

St 4,1-10 / Sal 54
Mc 9,30-37

1934: Augusto C. Sandino, líder popular nicaraguenc, assassinat a traïció per Somoza.

1965: Malcom X, líder alliberacionista afroamericà, és assassinat als EUA.

1985: Camperols crucificats a Xeatzan, enmig de la passió del poble guatemalenc.

Nova: 23h35m a Peixos

22 Dimecres

Càtedra de Pere

Dimecres de Cendra: Jl 2,12-18 / Sl 50
2Cor 5,20-6,2 / Mt 6,1-6.16-18

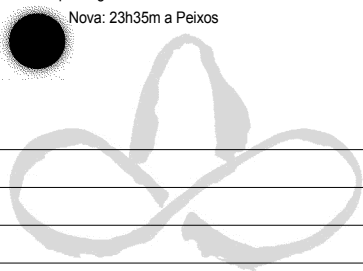
1910: Intervenció dels marines a Nicaragua.

1979: Independència de Santa Lúcia. Festa nacional.

1990: Camperols màrtirs d'Iquicha, Perú.

2007: Mor a Nicaragua Carme Blanch, sindicalista i cooperant catalana.

febrer

23 Dijous

Dt 30,15-20 / SI 1
Lc 9,22-25

Bartomeu, Policarp
Ziegenbalg

1936: Elias Beauchamp i Hiram Rosado, del Partit Nacionalista de Puerto Rico, ajusticien el coronel Riggs, per la mort de quatre nacionalistes.
1970: Independència de Guyana.

24 Divendres

Is 58,1-9a / SI 50
Mt 9,14-15

Sergi
Maties Apòstol

1821: Pla d'Iguala. Proclamació de la Independència de Mèxic.
1920: Nancy Astor, primera dona elegida parlamentària, fa el seu primer discurs a Londres.

Diada de la Solidaritat a les comarques gironines

25 Dissabte

Is 58,9b-14 / SI 85
Mc 5,27-32

Just i Valeri
Isabel Fedde

Dia Nacional de la Dignitat de les víctimes del conflicte armat, Guatemala.
1778: Neix José de San Martín.
1980: Cop militar a Suriname.
1982: Tucapel Jiménez, 60 anys, màrtir de les lluites dels sindicalistes xilens.
1985: Guillermo Céspedes, militant i revolucionari, màrtir de la lluita del poble colombià.
1989: Caincoñen, indígena toba, assassinat per defensar la seva terra, a Formosa, Argentina.
1990: Derrota electoral del FSLN a Nicaragua.

febrer

26

1r Diumenge de Quaresma
Gn 9,8-15 / SI 24
1Pe 3,18-22 / Mc 1,12-15

Paula Montal, Alexandre

1550: Antonio de Valdivieso, bisbe de Nicaragua, màrtir en la defensa dels indígenes.
1885: Les potències europees es reparteixen entre elles el continent africà, a Berlín.
1965: Jimmie Lee Jackson, activista negre dels drets civils, mor apallissat per la policia.
1992: Mor José Alberto Llaguno, bisbe, apòstol inculturat dels indis Tarahumara, Mèxic. **20 anys.**

«EL SOCIALISME DEL BON VIURE»

BOAVENTURA DE SOUZA SANTOS

Coimbra, Portugal

Debat civilitzatori

Un context molt important per analitzar el continent és el debat civilitzatori. En el continent tenim un debat civilitzatori. No és pas simplement una transició del capitalisme al socialisme; és quelcom molt més ampli, o com a mínim diferent. Aquest debat civilitzatori, és al continent des de la conquesta, quan es varen destruir les diverses cultures ancestrals d'aquest continent. Però degut a una lluita tenaç, sobretot els darrers 30 anys, el moviment indígena i el moviment afro han aconseguit rescatar aquesta diversitat cultural i això ens ha permès ampliar un debat que no es produeix en cap altre continent.

És un debat de diferents cosmovisions, de diferents concepcions de desenvolupament, d'estat... però que estan intentant dialogar. És un diàleg molt difícil, però no és pas el "xoc de civilitzacions" de Samuel Huntington; és una altra cosa. És la possibilitat d'un diàleg nou, difícil, però que s'ha de fer, perquè les constitucions noves, aquest constitucionalisme transformador del continent, ja mostren aquestes possibilitats de diàleg. És el que hi ha a les constitucions de Bolívia i de l'Equador. ¿Com podríem nosaltres pensar que pobles oblidats com ho eren els indígenes, tindrien a les constitucions de l'Equador i Bolívia una presència conceptual tan forta que és orgull dels equatorians i bolivians, que és orgull de tots els progressistes del món? D'on ve la paraula *Pachamama*, d'on ve el *Sumak Kawsay* que hem fet nostres? Estem aprenent d'ells i aquesta és la gran riquesa d'aquest debat civilitzatori.

Per això dic que no hi ha una transició en el continent; n'hi ha dues: la transició del capitalisme al socialisme i la transició del colonialisme a l'autodeterminació; en definitiva, del racisme a la possibilitat que tenim de la convivència de diferents nacionalitats dins del mateix estat. I aquí comencen els problemes de la sobirania.

Aquest argument, molt simple i molt difícil de fonamentar, és que la plurinacionalitat reforça el nacionalisme. La concepció de nació cívica, d'origen liberal, ciutadana –tots som equatorians, bolivians,

brasilers, portuguesos– era el concepte liberal de la ciutadania i la nació cívica, geopolítica. Però hi ha un concepte ètnicocultural que s'ha reivindicat no només a l'Equador; s'ha reivindicat a Etiòpia, a Nova Zelanda, a Canadà, a Bèlgica, a Suïssa... que és la possibilitat d'una altra mena de nacionalitat. Una nacionalitat que té arrels ètnicoculturals i que no topa, no crea un conflicte necessàriament amb el primer de nació. Perquè els pobles indígenes i els pobles afrodescendents d'aquest continent han lluitat per l'autodeterminació, però mai per la independència. Des de fa temps no és pas independència el que volen, sinó el reconeixement de les seves nacions.

Vaig a dir quelcom que pot ser polèmic: no he vist gent tan nacionalista com els indígenes, tan amants del seu país. Van lluitar, van morir pel seu país a les guerres de la independència, i després de la independència; són equatorians, peruans, colombians, però també són aimares, quítxues, shuar. No hi ha conflicte; ans al contrari, es reforça la idea d'una nacionalitat més forta, feta de diversitats.

Sobirania i participació

Aquesta és, al meu parer, la gran novetat que l'Equador durà al món. En són dues de grans que assenyalaré. La primera és que la revolució ciutadana de l'Equador no és pas la revolució ciutadana liberal; perquè hi ha diferents formes de ciutadania: la ciutadania individual i la ciutadania dels pobles originaris i les seves organitzacions ancestrals. Són nacionalitats, identitats que s'ajunten en un projecte nacional, que és el projecte del seu país, però amb les seves regles de pertinença, amb les seves formes ancestrals, amb el seu dret, amb les seves autonomies que de cap manera fan perillar la nació; ans al contrari, la reforcen.

Aleshores la idea que els dono és que la sobirania s'està reforçant en el continent i no hi ha cap més altre país que l'Equador que avui sigui un símbol de la reivindicació de la sobirania. Va ser la base militar de Manta, va ser l'auditoria del deute, va ser el TLC, va ser tancar la negociació CAN-UE. O sigui, hi ha tot un moviment en aquest país per la seva sobirania, pel seu nacionalisme. Hi ha un nacionalisme nou,

Resum

d'esquerra, que és plurinacional, i s'ha de reconèixer aquest element de la plurinacionalitat i la diversitat de la participació ciutadana. I aquesta participació, a parer meu, és el que dóna riquesa al procés. Per què?, perquè hi ha diferents formes de participació, i aquesta participació ha de ser segons les regles de diferents jocs dins del marc constitucional, que ningú el posa en dubte.

De fet podem combinar aquestes dues transicions: de capitalisme a socialisme i de colonialisme a l'autodeterminació. La diferència entre parlar de Socialisme del Segle XXI i Socialisme del Bon Viure no és pas trivial. El Socialisme del Bon viure combina les dues transicions: del capitalisme al socialisme, de colonialisme a descolonització, a la fi del racisme, a la fi de l'extermini.

I això ens porta a altres concepcions de democràcia. La Constitució de Bolívia diu que hi ha tres formes de democràcia. Això enriqueix la teoria que va venir del Nord –per això també necessitem teories del Sud. Diu que hi ha tres formes de democràcia: democràcia representativa, participativa i democràcia comunitària. Diferents formes democràtiques que enriquiran les formes de participació, perquè aquestes s'ajunten i no estan en contra de la democràcia representativa. Estan enriquint la democràcia representativa. Per què? perquè la democràcia representativa és liberal i no es defensa de les forces feixistes, com hem vist milers de vegades en aquest continent i a Europa. Per això és necessari tenir forces, formes radicals, revolucionàries, de democràcia, que són les que sorgeixen de totes aquestes lluites; que no ens obliguen, a més, a diferents concepcions de temps.

La transició del capitalisme al socialisme té una durada de 200 anys, podríem dir en la seva forma més madura. La transició del colonialisme a la descolonització va ser de llarga durada, des de la conquesta. I aquí realment, quan entrem en aquestes formes de llarga durada, els pobles s'afirmen de manera diferent. Jo em vaig sorprendre que no es parli dels pobles indígenes; gairebé gens del seu paper, del seu rol protagonista en molts d'aquest processos, i cal dir-ho. Per què? perquè la presència dels pobles indígenes no es pot mesurar per criteris quantitius de democràcia representativa, per la senzilla raó que com menors són, més preciosos resulten. Perquè com menys són, més greu va ser el genocidi, més els van matar i per

això més importants són, preciosos avui per a la justícia històrica. No estem pas parlant de justícia racial; estem parlant de justícia històrica. D'aquí la riquesa dels processos constitucionals de Bolívia i l'Equador en aquest rescat de la justícia. No és pas només la justícia social, també és una justícia històrica i així es fa una transició més forta per una altra forma de vida.

Drets de la Pachamama

Quan nosaltres parlem dels drets de la Pachamama, estem parlant d'una cosa indígena? No. Estem parlant d'una barreja. Allò que jo anomeno una "ecologia de sabers". És una barreja de sabers; saber ancestral amb el saber modern, eurocèntric, progressista. Per què? Llenguatge del dret i llenguatge de Pachamama. En la cosmovisió indígena, no hi ha aquest concepte de dret, hi ha més el concepte de deure i no tant el concepte de dret. Dret de la Pachamama és una barreja meravellosa, entre pensament eurocèntric i pensament ancestral i aquesta és la riquesa que no podem deixar perdre. És la riquesa del capital social organitzatiu d'aquesta diversitat. I aquesta força, si es deixa perdre ara que tenim la plurinacionalitat a la Constitució, això seria una pèrdua de dècades. Aquesta gran novetat és allò que anomenem el "constitucionalisme transformador". Perquè del constitucionalisme modern se'n varen esborrar les diferències en nom de la igualtat; però amb això van matar més indígenes després de la independència que no pas abans. Allò va ser una tragèdia.

Aleshores, hem de veure com crear un futur que ha de recollir allò ancestral. La modernitat occidental mai en va saber: el futur sempre és a davant, mai al darrera. Nosaltres estem rescatant el passat com a forma de futur, més respectuós de la diversitat d'aquest continent.

I aquesta és la riquesa, al meu parer, del Socialisme del Bon Viure, potser és una expressió més bonica que no pas Socialisme del Segle XXI. Perquè de vegades quan sento a parlar del Socialisme del Segle XXI, s'assembla molt al del segle XX. Quan parlem del "Socialisme del Bon Viure" no hi ha pas confusió possible, és una altra cosa nova que està sorgint.

2012

Febrer

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29				

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
						1	
5		6		7		8	
12		13		14		15	
19		20		21		22	
26		27		28		29	

Dl Dm Dc Dj Dv Ds Dg
1
2 3 4 5 6 7 8
9 10 11 12 13 14 15

Dl Dm Dc Dj Dv Ds Dg *Abril*
16 17 18 19 20 21 22
23 24 25 26 27 28 29
30

MARÇ

Divendres		Dissabte		Diumenge	
2	Divendres	3	Dissabte	4	Diumenge
9		10		11	
16		17		18	
23		24		25	
30		31			

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	

27 Dilluns

Lv 19,1-2.11-18 / Sl 18

Gabriel de la Dolorosa
1844: La República Dominicana s'independitza d'Haití.
Festa nacional.

1989: El «caracazo»: 400 morts i 2000 ferits.

1998: Jesús Mª Valle Jaramillo, 4rt president de la Comissió de DDHH assassinat, Antioquia, Colòmbia.

2005: 40 dels 57 països membres del Conveni Mundial contra el tabaquisme comencen a quedar vinculats jurídicament.

2010: Terratrèmol de 8'8 a Xile, gairebé 500 morts.

2011: Sebastião Bezerra da Silva, del Moviment Nacional dels Drets Humans, màrtir de la tortura, Tocantins, Brasil.

28 Dimarts

Is 55,10-11 / Sl 33

Romà
1924: Els marines desembarquen a Hondures i ocupen Tegucigalpa.

1985: Guillermo Céspedes Siabato, laic compromès amb els Cristians pel Socialisme i les CEBs, obrer, després mestre, poeta. Assassinat per l'exèrcit mentre jugava a futbol. Colòmbia.

1989: Teresita Ramírez, de la Companyia de Maria, assassinada a Cristales, Colòmbia.

1989: Miguel Àngel Benítez, sacerdot, Colòmbia.

2004: (29 de febrer) Aristide surt d'Haití davant l'avenç de la resistència militar alçada en contra seu.

29 Dimecres

Jon 3,1-10 / Sl 50

Lc 11,29-32

2004: Aristide fuig d'Haití davant l'avenç de la resistència militar alçada en contra seu.

1

Dijous

Est 14,1.3-5.12-14 / SI 137

Mt 7,7-12

Rosend, Albí

Jordi Herbert

1739: Es firma a Jamaica un tractat de pau de 15 punts entre cimarrons i blancs.

1954: Lolita Lebrón, Irving Flores, Andrés Figueroa Cordero i Rafael Cancel Miranda ataquen el Congrés dels EUA per cridar l'atenció sobre el Puerto Rico colonial.

1959: Naixement de la CLAR, Confederació Llatinoamericana de Religiosos.

Creixent: 02h21m a Bessons

2

Divendres

Ez 18,21-28 / SI 129

Mt 5,20-26

Simplici

Joan i Carles Wesley

1791: Mor John Wesley a Anglaterra.

1897: Tercer atac contra Canudos, Brasil.

1963: Goulart promulga l'Estatut dels Treballadors, que en el seu moment suposa un avenç.

3

Dissabte

Dt 26,16-19 / SI 118

Mt 5,43-48

Emeteri, Celoni, Medir

1908: Neix Juan Antonio Corretjer, poeta nacional de Puerto Rico, patriota i revolucionari fundador de la Lliga Socialista.

1982: Hipólito Cervantes Arceo, sacerdot mexicà màrtir de la solidaritat amb els exiliats de Guatemala.

1982: Emiliano Pérez Obando, delegat de la Paraula, màrtir de la revolució nicaragüenca.

2000: Torna a Xile el dictador Pinochet després de 503 dies de detenció a Londres.

2005: La OMC condemna els subsidis dels EUA al seu cotó, els quals perjudiquen el lliure comerç.

4

2n diumenge de Quaresma

Gn 22,1-2.9-13.15-18 / SI 115

Rm 8,31b-34 / Mc 9,2-10

Casimir

1962: Els EUA comencen a operar un reactor nuclear a l'Antàrtida.

1970: Record d'Antonia Martínez Lagares, màrtir de la lluita universitària de 1970, assassinada per la policia de Puerto Rico.

1990: Nahamán Carmona, nen del carrer, mort a cops per la policia, Guatemala.

2004: L'armada argentina reconeix per primera vegada que va torturar durant la dictadura.

5

Dilluns

Dn 9,4b-10 / Sl 78

Lc 6,36-38

Adrià
1996: 3000 famílies en l'ocupació més gran del MST, a Curiópolis, Brasil.

6

Dimarts

Is 1,10.16-20 / Sl 49

Mt 23,1-12

Oleguer, Rosa de Viterbo
1817: Revolució de Pernambuco, Brasil.
1854: S'abolix l'esclavitud a l'Equador.
1996: Pascuala Rosado Cornejo, fundadora de la comunitat autogestionària de Huaycán, assassinada a trets i dinamitada al mercat Ate-Vitarte de Lima per no avenir-se a les exigències del terrorisme.
2005: La Cort Suprema de l'Argentina confirma la presó perpètua d'Arancibia Clavel per haver assassinat el general xilè Prats el 1974, com a delicte de lesa humanitat, imprescriptible.
2007: † Rufina Amaya Márquez, testimoni i única supervivent de la matança del Mozote perpetrada el 1981 per l'exèrcit salvadoreny.

7

Dimecres

Jr 18,18-20 / Sl 30

Mt 20,17-28

Perpètua i Felicitat
Tomàs d'Aquino
1524: Avui, «el dia 7-Qat, els reis Ahipop i Ahipop Qamahay han estat cremats per Tunatiuh (Pedro de Alvarado). El cor de Tunatiuh no tenia compassió» (Anals dels Cakchiuels).
1994: Joaquín Carregal, Remigio Morel, Pedro Medina i Daniel de la Sierra, sacerdots de la diòcesi de Quilmes, Argentina, profetes de la justícia.
2009: Fujimori, condemnat a 25 anys de presó, Perú.

5
6
7

8 Dijous

Joan de Déu

Jr 17,5-10 / Sl 1
Lc 16,19-31

Dia internacional de la dona. Es va establir el 1910. Es va triar aquesta data perquè el 8 de març de 1857 van morir moltes treballadores de la confecció, de Nova York, que exigien millors condicions de treball i el dret al vot.

Plena: 10h39m a Verge

9 Divendres

Domènec Savi

Gn 37,3-28 / Sl 104
Mt 21,33-43.45-46

Francesca Romana

1989: 500 famílies ocupen una hisenda i en són expulsades per la policia militar: 400 ferits i 22 presos. Brasil.

10 Dissabte

Macari

Mq 7,14-15.18-20 / Sl 102 / Sl 1
Lc 15,1-3.11-32

1928: Elías del Socorro Nieves, agusti, i els germans Jesús i Dolores Sierra, laics, assassinats durant la Revolució dels Cristeros, proclamant la seva fe.

3r diumenge de Quaresma
Ex 20,1-17 / Sl 18
1Cor 1,22-25 / Jn 2,13-25

Constantí, Vicenç, Ramir

1797: Derrotats pels anglesos, els garífunes de San Vicente són deportats a Hondures.

1914: S'obre el canal de Panamà.

1990: Patricio Aylwin assumeix la presidència de Xile. La dictadura de Pinochet dóna pas a una democràcia «concertada».

2004: Atemptat d'un grup islàmic a Madrid. 192 morts i més de 1400 ferits.

Dilluns

2Re 5,1-15a / Sl 41

Innocenci, Gregori

1977: Rutilio Grande, capellà, i Manuel i Nelson, camperols, màrtirs a El Salvador. **35 anys.**

1994: L'Església anglicana ordena a Bristol, Anglaterra, el primer grup de 32 dones que accedeixen al sacerdocí.

2005: L'Argentina entrega Paul Schaefer a Xile, ex-nazi col·laborador de Pinochet a «Colonia Dignidad», acusat de desaparicions, tortures i abusos sexuals contra menors.

13

Dimarts

Dn 3,25.34-43 / Sl 24

Roderic, Salomé, Eulogi

1957: José Antonio Echeverría, estudiant, militant d'Acció Catòlica, màrtir de les lluites per alliberar Cuba de la dictadura de Batista.

1983: Mariana García, advocada dels pobres, fundadora de la Comissió de Drets Humans, màrtir de la justícia a El Salvador.

1998: María Leide Amorim, líder camperola dels Sense Terra, assassinada a Manaus en represàlia per haver dirigit una ocupació del MST.

Dimecres

Dt 4,1,5-9 / Sl 147

Matilde

1549: Mor el sant negre franciscà San Antonio de Cathegeró.

1795: El líder garífuna Joseph Satuyé mor davant dels anglesos durant la II Guerra del Carib.

1849: Arriben a Bluefieds (Nicaragua) els missioners moraus que evangelitzaran la Mosquitia.

1997: Declaració de Curitiba: Dia internacional d'acció contra els embassaments, i a favor dels rius, l'aigua i la vida.

2009: Evo Morales comença a distribuir terra de latifundis a indígenes, emparat en la nova Constitució.

DIARS

Dijous

Jr 7,23-28 / Sl 94

Lc 11,14-23

Lluïsa de Marillac

1951: Mor a Viedma, Argentina, Artemides Zatti, salesià, l'«infermer sant de la Patagònia»; beatificat el 14 de abril de 2002.

1961: Es crea l'Aliança pel Progrés.

1986: Antonio Chaj Solís, pastor, Manuel de Jesús Recinos i companys, militants evangèlics, màrtirs del servei a Guatemala.

1995: Condemnen el general Luis García Meza a 30 anys de presó, per crims comesos després del seu cop d'estat el 1980 a Bolívia. Primer cas de detenció dels militars colpistes llatinoamericans.

Mirvant: 02h25m a Sagitari

16 Divendres

Os 14,2-10 / Sl 80

Mc 12,28b-34

Raimon de Fitero

1630: Benkos Biohó, líder i heroi negre en la lluita per la llibertat, Colòmbia.

1977: Antonio Olivo i Pantaleón Romero, màrtirs de la justícia entre els camperols de Perugorria, Argentina. **35 anys.**

17 Dissabte

Os 6,1-6 / Sl 50

Lc 18,9-14

Patrici

1973: Alexandre Vanuchchi, estudiant i militant cristià, assassinat per la policia, Brasil.

1982: Jacobus Andreas Koster, «Kooos», i companys periodistes, màrtirs per la veritat a Amèrica Llatina, El Salvador. **30 anys.**

1990: María Mejía, mare camperola quiché, d'Acció Catòlica, assassinada a Sacapulas, Guatemala.

18

4t diumenge de Quaresma

2Cro 36,14-16.19-23 / Sl 136

Ef 2,4-20 / Jn 3,14-21

Ciril de Jerusalem

1871: Comuna de París, primera revolució obrera de la història.

1907: Desembarcament de marines a Hondures.

1938: El president mexicà Lázaro Cárdenas decreta la nacionalització del petroli.

1981: Presentación Ponce, delegat de la Paraula, i companys, màrtirs a la revolució nicaragüenca.

1989: Neftalí Liceta, sacerdot, i Amparo Escobedo, religiosa, i companys, testimonis del Déu de la Vida entre els pobres del Perú.

19 Dilluns

2Sm 7,4-5a.12-14a.16 / Sl 88

Josep

Mt 1,16.18-21.24a

1849: Revolució del Quemado, (E.S., Brasil). Més de 200 negres s'organitzen per proclamar l'alliberament dels esclaus.

1915: Alçament de Quitxues i Aimaràs al Perú encapçalats per Rumi Maka.

1980: Primera Trobada de Pastoral Afroamericana, a Buenaventura, Colòmbia.

1991: Felisa Urrutia, Carmelita Vedruna, assassinada a Cauga, Veneçuela, màrtir del servei als pobres i de la solidaritat.

20 Dimarts

Ez 47,1-9.12 / Sl 45

Jn 5,1-3.5-16

Serapió

1838: El govern de Sergipe (Brasil) prohibeix anar a l'escola als «africans», esclaus o lliures, i als portadors de malalties contagioses.

1982: Cop d'Estat de Ríos Montt a Guatemala.

1995: Menche Ruiz, catequista, profeta i poeta popular, missioner fidel de les comunitats de base d'El Salvador.

2003: Els EUA comencen a envair l'Iraq, al marge de les Nacions Unides.

21 Dimecres

Is 49,8-15 / Sl 144

Jn 5,7-30

Filemó, Nicolau

1806: Neix Benito Juárez, Oaxaca, Mèxic.

1937: Matança de Ponce, Puerto Rico.

1975: Carlos Dormiak, sacerdot salesià, assassinat per la seva línia alliberadora, Argentina.

1977: Rodolfo Aguilar, capellà, 29 anys, màrtir de l'alliberament del poble mexicà. **35 anys.**

1987: Luz Marina Valencia, religiosa, màrtir de la justícia entre els camperols de Mèxic. **25 anys.**

Equinocci, de tardor al Sud, de primavera al Nord, a les 6h14m.

Dia internacional contra la discriminació racial.

22 Dijous

Ex 32,7-14 / Sl 105
Jn 5,31-47

Benvingut, Lea

1873: Abolició de l'esclavitud a Puerto Rico.

1980: Lluís Espinal, sacerdot i periodista català, màrtir de les lluites del poble bolivià.

1988: Rafael Hernández, líder camperol, màrtir de la lluita per la terra entre els seus germans de Mèxic.

Dia internacional de l'aigua.

Nova: 15h37m a Àries

23 Divendres

Sb 2,1a.12-22 / Sl 33
Jn 7,1-2.10.25-30

Toribi de Mogrovejo

1606: Toribio de Mogrovejo, arquebisbe de Lima, pastor del poble inca, profeta de l'Església colonial.

1976: María del Carmen Maggi, profesora, degana de la Facultat d'Humanitats de la Universitat Catòlica de Mar del Plata, màrtir de l'educació alliberadora, Argentina.

2003: Rachel Corrie (23) nord-americana assassinada per una aplanadora militar israeliana a Rafah, voluntària de l'International Solidarity Movement.

2005: Xile reconeix que el 1976 la dictadura va assassinar Carmelo Soria.

24 Dissabte

Jr 11,18-20 / Sl 7
Jn 7,40-53

Josep Oriol

1918: Les dones canadenques conquereixen el vot.

1976: Cop militar de Jorge Videla contra Isabel Perón a l'Argentina.

1980: «San Romero de América», arquebisbe de San Salvador, profeta i màrtir.

2004: Kichner converteix l'ESMA, centre de tortura de la dictadura argentina, en el Museu de la Memòria del terrorisme d'Estat argentí: 4.000 assassinats i 30.000 desapareguts.

Dia internacional pel Dret a la Veritat sobre les Violacions dels Drets Humans i la Dignitat de les Víctimes (establert ONU 17/juny/2010)

Visiteu avui la pàgina de Mons. Romero i les seves homilies: <http://servicioskoinonia.org/romero>

MARÇ

25

5è Diumenge de Quaresma
Jr 31,31-34 / Sl 50
Hb 5,7-9 / Jn 12.20-33

Anunciació

1986: Donato Mendoza, delegat de la Paraula i companys, màrtirs de la fe entre els seus germans pobres de Nicaragua.

2002: Absolució de Safiya Hussaini, nigeriana condemnada a morir per lapidació.

26 Dilluns

Is 7,10-14;8,10 / Sl 39
Hb 10,4-10 / Lc 1,26-38

Brauli

Anunciació

1989: Maria Gómez, mestra catequista màrtir del servei al seu poble Simití a Colòmbia.

1998: Onalício Araujo Barros i Valentín Serra, líders del MST, executats pels fazendeiros a Parauapebas, Pará, Brasil.

27 Dimarts

Rupert

1502: Colom arriba a Cariari, Costa Rica.

1984: Els Txukahamãe bloquegen una carretera principal exigint les seves terres sagrades al Xingú.

2011: † José Comblin, teòleg llatinoamericà, profeta radical, compromès amb els pobres, escriptor prolífic, Brasil.

28 Dimecres

Sixt

1750: Neix Francisco de Miranda a Caracas.

1985: Héctor Gómez Calito, defensor de drets humans, capturat, torturat i brutalment assassinat a Guatemala.

1988: 14 indígenes tikunes assassinats i 23 de ferits pel llenyataire Oscar Castelo Branco i 20 pistolers. Reunits a Benjamin Constant, Brasil, esperaven l'ajuda de la FUNAI davant de les amenaces del llenyataire.

Dia mundial del teatre.

març

29 Dijous

Gn 17,3-9 / Sl 104
Jn 8,51-59

Beatriu de Silva
Joan Nielsen Hauge

1904: Neix Consuelo Lee Corretjer, revolucionària, poeta i mestra, líder del moviment independentista portoriqueny.

1967: Per primera vegada brolla petroli a l'Amazònia equatoriana.

1985: Rafael i Eduardo Vergara Toledo, germans, militants cristians, màrtirs de la resistència contra la dictadura a Xile.

30 Divendres

Jr 20,10-13 / Sl 17
Jn 10,31-42

Gladys, Joan Clímac

1492: Decret dels Reis Catòlics que expulsa els jueus d'Espanya.

1870: Els homes afroamericans guanyen el vot als EUA: ratificació de la 15a esmena.

1985: José Manuel Parada, sociòleg, Santiago Natino, publicista i militant, i Manuel Guerrero, líder sindical, Santiago de Xile.

2007: † Maria Julia Hernández, defensora dels DDHH a El Salvador.

31 Dissabte

Ez 37,21-28 / Int. Jr 31
Jn 11,45-57

Benjamí,
Amós, Joan Donne

1767: Expulsió dels jesuïtes d'Amèrica Llatina.
1866: Esclata la guerra entre Espanya per una part i Xile, Bolívia i Perú per l'altra.

1987: Roseli Correa da Silva, camperola, a Natalino, Brasil.
25 anys.

Creixent: 21h41m a Cranc

1

Diumenge de Rams
Is 50,4-7 / Sl 21
Flp 2,6-11 / Mc 14,1-15,47

Hug

1680: Lisboa declara abolida l'esclavitud dels indis al Brasil, per influència d'Antonio Vieira.

1923: Primer congrés feminista celebrat a Amèrica Llatina, a Cuba.

1964: Cop militar contra João Goulart. Comencen 21 anys de dictadura militar a Brasil.

1980: Comença la gran vaga de metal·lúrgics a São Paulo i a l'interior.

1982: Ernesto Pili Parra, militant, màrtir de la pau i la justícia a Caquetá, Colòmbia. **30 anys.**

SUMA QAMAÑA: VIURE BÉ, NO PAS MILLOR

DAVID CHOQUEHUANCA

Cancel·ler de l'Estat Plurinacional de Bolívia, La Paz

El *Suma Qamaña* (en aimara "Viure Bé") està basat en la vivència dels nostres pobles, un *Viure Bé* que significa viure en comunitat, en germanor, i especialment en complementarietat, és a dir compartir i no pas competir, viure en harmonia entre les persones i com a part de la natura.

El *Suma Qamaña* està renyit amb el luxe, l'opulència i el malbaratament, està renyit amb el consumisme. No és pas el mateix que el *viure millor*, el viure millor que l'altre, a costa de l'altre. No cerquem, no volem que ningú visqui millor. Volem que tothom pugui viure bé. D'altra banda, per viure millor s'ensenya a competir, per exemple, per ser el millor alumne de l'escola, per vendre més, guanyar més diners, cercar més luxe a costa dels altres. Robar, atemptar contra la natura, mentir, no és pas *Suma Qamaña*. Allò possiblement ens permeti el viure millor, però no és pas *Suma Qamaña*, ja que per *viure millor*, enfront dels altres, cal explotar, es produeix una profunda competència, es concentra la riquesa en poques mans.

Suma Qamaña és basar-se en l'*Ama Sua*, *Ama Llulla* i *Ama Qhella*, no robis, no siguis fluix, no menteixis, *jan k'arimti*, *jan lunthatampi*, *jan jairampi*, que són els seus codis principals recollits també per la Constitució Política de l'Estat Plurinacional. És fonamental que dins de les comunitats respectem aquests principis per aconseguir el *Suma Qamaña*.

Saber escoltar i compartir, saber viure i somiar

El *Suma Qamaña* té quatre principis fonamentals, que són:

1) El **saber escoltar**, té una importància enorme, escoltar-nos entre nosaltres, escoltar la Mare Terra, tots els éssers, el riu, les nostres aus, sobretot, els més humils. I qui escolta aprèn, canvia, està preparat per servir el seu poble.

2) **Saber compartir** és saber distribuir la riquesa de manera equilibrada entre tots, allò que és del poble és per al poble. A Bolívia, nacionalitzant els recursos naturals, que tornin a mans del poble. Compartir és deixar de competir per complementar-se, és saber donar per rebre, és reconèixer que tots som germans i tenim una sola mare, que és la natura, que és Pachamama, que és aquesta terra.

3) **Saber viure en harmonia i complementarietat** com a éssers humans, i especialment amb la Mare Terra.

4) I **saber somiar**, sobre com defensar la nostra identitat, com complementar-nos de manera equilibrada, per tal que el més abandonat tingui la possibilitat de compartir l'educació, la salut, la convivència natural i comunal.

Saber-se alimentar, saber beure i saber dansar

Entre d'altres aspectes fonamentals, *Suma Qamaña* és saber-se alimentar, saber combinar els menjars adequats a partir de les estacions de l'any (aliments segons l'època). Alimentar-se bé en base a la pràctica dels nostres avantpassats, que s'alimentaven amb un determinat producte durant tota una estació, garanteix la salut.

Hem de saber beure. A les nostres comunitats tenim veritables festes que estan relacionades amb les èpoques de l'any. Cada festa té un significat i l'alcohol és present a la celebració, però se'n consumeix sense exagerar ni ferir ningú. No és pas anar a un bar i emmetzinar-nos amb cervesa i matar les neurones.

Viure Bé és saber dansar, no pas simplement saber ballar. La dansa es relaciona amb fets concrets com ara la collita o la sembra. Les comunitats continuen honorant amb dansa i música la *Pachamama*, principalment en èpoques agrícoles, tot i que les danses originàries siguin considerades com a expressions folklòriques a les ciutats.

Saber-se comunicar i saber treballar

Suma Qamaña és saber-se comunicar. A l'Estat Plurinacional es pretén reprendre la comunicació que existia a les comunitats ancestrals. El diàleg és el resultat d'aquesta bona comunicació. Ens hem de comunicar com ho feien abans els nostres pares, i com resolien els problemes sense que es presentessin conflictes, ja que més que resoldre (conflictes), cerquem reconstruir (l'equilibri) per aconseguir una solució comunal que permeti la reconstrucció de l'harmonia de la comunitat i com a part de la mare natura.

A diferència del capitalisme, on es paga per treballar, a l'Estat Plurinacional es reprèn el pensament ancestral de considerar el treball com a felicitat i

Suma Qamaña (aimara) = Sumak Kawsay (quítxua) = Viure Bé (català).

fiesta. Per ser part del creixement de la persona, en la nostra cultura treballem des de petits.

En el *Suma Qamaña*, el treball és felicitat, des del nen fins a l'avi. Treballar és aprendre a créixer, és com respirar o caminar. No coneixem persona ni ningú vivint i gaudint del treball aliè. No treballar i explotar l'altre possiblement ens permeti *viure millor*, però això no és pas *Suma Qamaña*.

Més enllà del socialisme, el més important és la vida

A nosaltres, ens han ofert dos camins, un camí que va pel cantó del capitalisme, on allò més important són els diners, l'obtenció de la plusvàlua, el guany; la vida no importa pas, les persones no interessin. D'altra banda, el socialisme cerca la satisfacció de les necessitats cada vegada més creixents, tant materials com espirituals, de l'ésser humà.

En el *Suma Qamaña* allò més important no és pas l'ésser humà i encara menys els diners; allò més important és la vida. Anant més enllà del socialisme, tot està en funció de la vida. L'ésser humà està en segon terme, primer hi ha les formigues, les papallones, l'aigua, els rius, les pedres, els arbres, els turons, la lluna, les plantes, els animals. Després anem nosaltres.

Som part de la natura, som natura

Els éssers humans som una part "només" del cosmos, de la natura, no som pas el centre, sinó simplement una petiteta part. No ens toca cercar una vida harmònica entre l'ésser humà i la natura, ja que som part de la natura, som natura. Quan diem "ésser humà i natura" el separem de la natura.

Anomenada *tumpa* en aimara, la responsabilitat de la comunitat és tenir cura dels seus membres i del seu entorn, de manera que cada un tinguem cura de la salut i el benestar de tots i tot sense que manqui ningú. Sempre ens preocupem, ens vigilem, ens estem tafanejant.

En el *Suma Qamaña*, tots i tot ens podem sentir bé, gaudir plenament una vida basada en codis que han resistit més de 500 anys. Són la identitat que ens han legat els nostres avis, l'equilibri, la complementarietat i el consens, que estan tots relacionats amb el *Suma Qamaña*. A l'altra banda hi ha la dignitat, la justícia, la llibertat i la democràcia, que estan tots relacionats amb el viure millor.

En un altre ordre de coses, la construcció d'un *Viure Bé* per contrarestar la Crisi Global, significa acabar amb el consumisme, el malbaratament i el luxe, consu-

mir només allò necessari, baixant la palanca econòmica global fins a nivells de producció i consum d'energia que la salut i els recursos del planeta permetin.

Per aconseguir-ho, es requereix un canvi sobretot als països del nord. Han d'assumir la seva responsabilitat dels danys, aturar el canvi climàtic i la sobreexplotació dels recursos naturals, i afrontar l'esgotament irrevocable de la matèria i l'energia. Han de pagar el "deute ecològic" en comptes que els països del sud paguin el deute extern, i no només amb els països del sud sinó amb tots els països del món.

A les famílies de l'altre pol de la societat que només cerquen luxes a canvi que milions i milions no tinguin possibilitats de viure bé, que gasten milions de dòlars en apimar-se, en combatre l'obesitat, mentre milions moren de fam cada any i la salut del planeta s'agreuja, a aquestes famílies se les ha de persuadir a abandonar el luxe i l'excés de consum, que no pensin només en els diners, en acumular capital, sinó que pensin en la resta, en la humanitat, en el planeta, en la Mare Terra.

Per la gravetat del fenomen, totes les economies occidentals han de donar immediatament un gir radical en el seu rumb. Han d'iniciar les transformacions estructurals necessàries per substituir els actuals models de desenvolupament basats en la mercaderia, en l'explotació irracional de la humanitat i els recursos naturals, en el malbaratament d'energia i en el consumisme.

En un període relativament curt, han d'abandonar la industrialització i la fe en el desenvolupament, així com, també, guarir la seva addicció a solucions tècniques de gran escala. Iniciar canvis locals, regionals i globals vers models que prioritzin la vida, l'harmonia i la complementació entre els éssers humans i amb la natura.

En la construcció del Viure Bé, la nostra riquesa econòmica i espiritual està directament lligada al respecte a la Mare Terra i a l'ús respectuós de les riqueses que ella ens vulgui donar. L'única alternativa per al món en aquesta Crisi Global, l'única solució a les crisis de la natura, és que els éssers humans reconeguem que som part de la Mare Natura, que necessitem restablir les relacions complementàries, de respecte mutu i d'harmonia amb ella.

2012

Març

DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4	19	20	21	22	23	24	25
5	6	7	8	9	10	11	26	27	28	29	30	31	
12	13	14	15	16	17	18							

Dillans		Dimarts		Dimecres			Dijous			Divendres	Julio			
Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Julio				
		1	2	3	4	5	6	21	22	23	24	25	26	27
		7	8	9	10	11	12	13	28	29	30	31		
		14	15	16	17	18	19	20						
2	3	4	5											
9	10	11	12											
16	17	18	19											
23	24	25	26											
30														

5**Dijous Sant**

Vicenç Ferrer
 1818: Victòria de San Martín a Maipú, que conclou la Independència de Xile.
 1976: Juan Carlo D'Costa, obrer, Paraguai.
 1989: Maria Cristina Gómez, de l'Església Baptista, màrtir de la lluita de les dones salvadorenques.
 1992: Fujimori dissol el Congrés, suspèn la Constitució i imposa la llei marcial.

Ex 12,1-8.11-14 / Sl 115
 1Cor 11,23-26 / Jn 13,1-15

6**Divedres Sant**

Marcel·lí
Albert Durero
 1976: Mario Schaeerer, mestre, Paraguai.
 1979: Mor als 39 anys Hugo Echegaray, sacerdot i teòleg de l'alliberament peruà.

Is 52,13-53,12 / Sl 30
 Hb 4,14-16;5,7-9 / Jn 18,1-19,42

Plena: 21h19m a Lliura

7**Dissabte Sant**

Joan Baptista de La Salle
 Dia mundial de la salut.

Gn 1,1-2,2 / Gn 22,1-18 / Ex 14,15-15,1
 Is 54,5-14 / Is 55,1-11 / Ba 3,9-15.32-4,4
 Ez 36,16-28 / Rm 6,3-11 / Mt 28,1-10

8

Diumenge de **PASQUA**
 Hch 10,34a.37-43 / Sl 117
 Col 3,1-4 / Jn 20,1-9

Dionís

Festa «Vesakh», naixement de Buda (566 a.C.).
 1827: Neix Ramón Emeterio Betances, revolucionari que va concebre la idea del Crit de Lares, insurrecció portoriquenya contra el domini espanyol.
 1977: Carlos Bustos, sacerdot caputxí, testimoni de la fe entre els pobres de Buenos Aires, assassinat.

Dia mundial del Poble Gitano.

Establert pel Primer Congrés Mundial Gitano, celebrat a Londres, aquest mateix dia, el 1971.

16 Dilluns

Hch 4,23-31 / Sl 2

Jn 3,1-8 Anicet

Engràcia

1952: Triomfa la revolució: camperols i miners aconseguixen la reforma agrària a Bolívia.

1977: Es constitueix el Comitè pro defensa de presos, perseguits, desapareguts i exiliats polítics de Mèxic (EUREKA).

1984: 17 milions de persones es manifesten a São Paulo demanant les eleccions «Directas ya».

2002: Carlos Escobar, jutge paraguaia, ordena la captura i extradició del dictador Alfredo Stroessner, asilat a Brasília, per la mort el 1979 d'una dirigent sindical del gremi docent.

17 Dimarts

Hch 4,32-37 / Sl 92

Jn 3,5a.7b-15

1695: † Juana Inés de la Cruz, poetessa mexicana.

1803: Mor Toussaint L'Ouverture, lluitador per l'alliberament d'Haití.

1990: Tiberio Fernández, i companys, màrtirs de la promoció humana, Trujillo, Colòmbia.

1996: Matança d'Eldorado de Carajás, Pará, Brasil. La policia militar de l'Estat mata 23 persones.

1998: César Humberto López, de FraterPaz, assassinat, San Salvador.

Dia internacional de la lluita camperola.
És el "Primer de maig" dels camperols.

18 Dimecres

Hch 5,17-26 / Sl 33

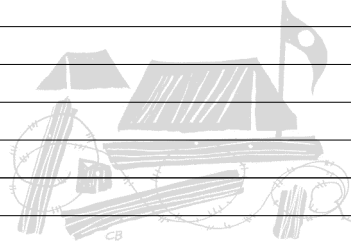
Jn 3,16-21

Perfecte, Galdí

1537: Francisco Marroquín, primer bisbe consagrat a les Índies, fundador de les primeres escoles i hospitals, pastor de Guatemala.

1955: Conferència de Bandung, Indonèsia, on es crea el moviment de països no alineats.

1998: Eduardo Umaña Mendoza, advocat defensor dels drets populars, denunciador dels paramilitars, assassinat.

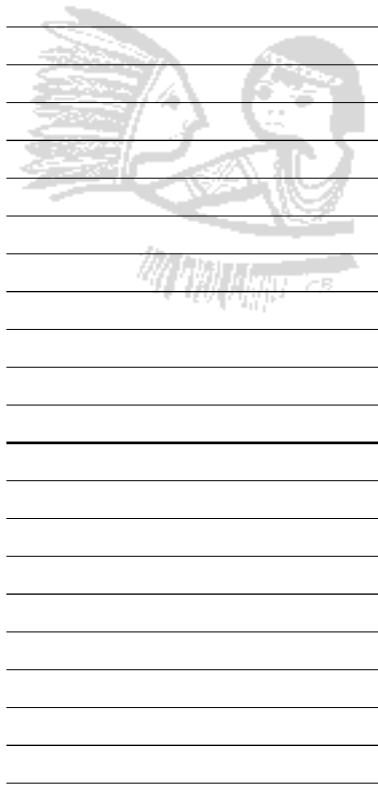
19 Dijous

Hch 5,27-33 / Sl 33
Jn 3,31-36

Lleó, Emma
Olavus Petri

- 1925: Desembarcament de marines a La Ceiba, Honduras.
- 1980: Juana Tun, esposa de Vicente Menchú i el seu fill Patrocino, família indígena de catequistes, que va lluitar per la seva terra, màrtirs d'El Quiché.
- 2005: Adolfo Scilingo, condemnat a Espanya a 640 anys de presó per la seva participació en els «vols de la mort» de la dictadura argentina.
- 2010: 1a Conferència Mundial dels pobles sobre el Canvi Climàtic i els Drets de la Mare Terra. Tiquipaya. Cochabamba. Bolívia

Dia Panamericà de l'Indi.

20 Divendres

Hch 7,51-8,1 / Sl 30
Hch 5,34-42 / Sl 26 / Jn 6,1-15

Sulpici

- 1586: Neix a Lima Rosa de Lima.
- 1871: Els franciscans de Brasil alliberen els esclaus de tots els seus convents.
- 1898: Guerra entre Espanya i els EUA, que envaeixen Cuba, Puerto Rico, Guam i Filipines.
- 1980: Màrtirs indígenes de l'organització popular a Veracruz, Mèxic.
- 1980: «Primavera amaziga»: revolta cultural i democratitzadora dels amazigs de la Cabília algeriana contra el poder central i arabitzador d'Alger.
- 2010: Reynaldo Bignone és condemnat a 25 anys per crims contra la Humanitat durant la dictadura argentina.

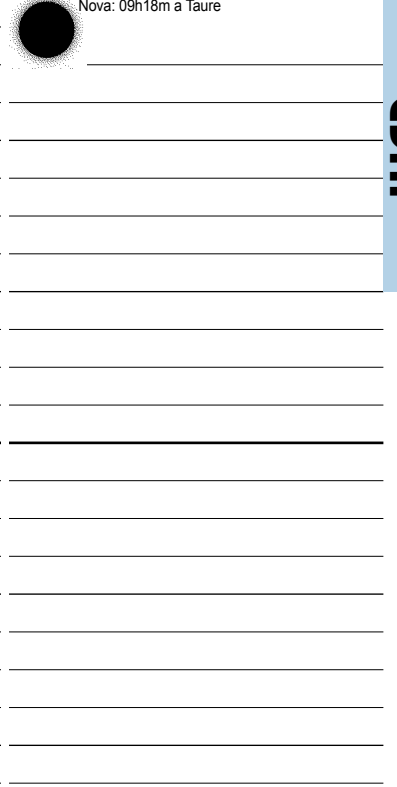

21 Dissabte

Hch 6,1-7 / Sl 32
Jn 6,16-21

Anselm

- Naixement de Mahoma. Dia de perdó per al món.
- Naixement de Rama. Religió Sj.
- 1792: Decapiten Joaquín da Silva Xavier, «Tiradentes», precursor de la Independència de Brasil.
- 1960: Brasília es constitueix com a capital de Brasil.
- 1965: Mor torturat Pedro Albizu Campos, independentista de Puerto Rico.
- 1971: Mor F. Duvalier, Haití.
- 1989: Juan Sisay, màrtir de la fe i de l'art popular a Santiago de Atitlán, Guatemala.
- 1997: Gaudino dos Santos, indi patxó, mor cremat a Brasília per uns joves. **15 anys.**
Nova: 09h18m a Taure

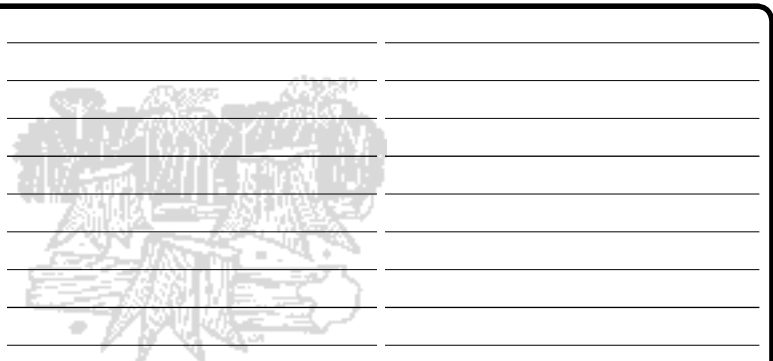
22

3r Diumenge de Pasqua
Hch 3,13-15.17-19 / Sl 4
1Jn 2,1-5 / Lc 24,35-48

Soter, Caius, Agapit

- 1500: Pedro Alvares Cabral desembarca a Brasil. Comença la invasió al Sud.
- 1519: Cortés desembarca a Veracruz amb 600 soldats, 16 cavalls i peces d'artilleria.
- 1638: Hernando Arias de Ugarte, bisbe de Quito i de Santa Fe, Colòmbia, defensor dels indis.
- 1982: Félix Tecu Jerónimo, camperol achí, catequista delegat de la Paraula, Guatemala. **30 anys.**
- 1990: Paulo i José Canuto, màrtirs de la lluita per la terra, a Rio Maria, PA, Brasil, assassinats.
- 1997: L'exèrcit assalta l'ambaixada del Japó a Lima assassinant els 14 ocupants de l'MRTA.
- 2009: S'exhumen les restes d'Angelelli, per confirmar el caràcter martiriàl del seu assassinat.

Dia Internacional de la Mare Terra (ONU).

23 Dilluns

Hch 6,8-15 / Sl 118
Jn 6,22-29

Jordi,
Toyohiko Kagawa

1971: Revolta indígena contra les proves atòmiques que contaminen l'illa d'Anchitks, Alaska.

Dia del Llibre i dels Drets d'Autor.

«Per haver coincidit en aquest dia de 1616 la mort de l'Inca Garcilaso de la Vega, la de Miguel de Cervantes i la de William Shakespeare».

24 Dimarts

Hch 7,51-8,1a / Sl 30
Jn 6,30-35

Fidel

1915/17: Mort i deportació de gairebé un milió i mig d'armenis.

1965: Intervenció dels EUA a la República Dominicana, amb 40.000 homes.

1985: Laurita López, catequista, màrtir de la fe a l'Església salvadorenca.

2010: Mor a la presó Paul Shaefer, cap de la «Colònia Dignitat» al Sud de Xile durant la dictadura.

25 Dimecres

1Pe 5,5b-14 / Sl 88
Mc 16,15-20

Marc

1667: Pedro de Betancourt, apòstol dels pobres a Guatemala, canonitzat el 30.07.2002.

1975: Es constitueix l'Associació Indígena de la República Argentina (AIRA).

abril

Lined writing area for notes.

26 Dijous

Hch 8,26-40 / Sl 65
Jn 6,44-51

Anaclel, Marcel·lí, Isidor.
1995: Assassinat de Quim Vallmajó (Navata, Alt Empordà, 1941) a Rwanda, missioner a Àfrica.
1998: Assassinat a Guatemala Mons. Gerardi, després de publicar l'informe «Nunca Más», que documenta 55.000 violacions de drets humans, atribuïdes en un 80% a l'exèrcit.

27 Divendres

Hch 9,1-20 / Sl 116
Jn 6,52-59

Zita, Montserrat
1977: Rodolfo Escamilla, sacerdot, màrtir, Mèxic.
1999: El Tribunal del Deute Extern de Rio de Janeiro, Brasil, determina que no es pagui.
2010: Bety Cariño i Jyri Jaakkola, mexicana i finlandès, defensors dels DDHH, assassinats en atac armat a la seva caravana de solidaritat, a Oaxaca, Mèxic.

28 Dissabte

Hch 9,31-42 / Sl 115
Jn 6,60-69

Pere Chanel
1688: Carta Regia de Portugal restablint l'esclavitud i guerra justa contra l'indígena.
1965: Lyndon Johnson ordena enviar la República Dominicana.
1985: Cleúsa Carolina Rody Coelho, agustina missionera recoleta, assassinada per la seva defensa dels indígenes a la Prefectura Apostòlica de Lábrea, Brasil. Va desaparèixer el 28 d'abril i van trobar-ne el cadàver el 3 de maig.

29

4t Diumenge de Pasqua
Hch 4,8-12 / Sl 117
1Jn 3,1-2 / Jn 10,11-18

Caterina de Sena

1991: Moisés Cisneros Rodríguez, marista, màrtir de la violència i la impunitat, Guatemala.
1982: Mort d' Enrique Alvear, bisbe, pastor i profeta de l'Església a Xile. **30 anys.**
2009: El jutge Garzón obre una causa per jutjar els responsables de les tortures a Guantánamo durant l'administració Bush.

Creixent: 11h57m a Lleó

DONA I SUMAK KAWSAY, BON VIURE

MARGOT BREMER

Asunción, Paraguay

La visibilització de la dona en l'espai públic es va fer possible mitjançant la lluita organitzada de moltes dones que varen trencar amb una tradició mil·lenària de subordinació. El més revolucionari ha estat el canvi a una nova visió de la humanitat, en haver rescatat l'ésser humà del binomi dona/home per a la interrelació entre ells, alliberant la societat no només d'una mirada androcèntrica del món, sinó de rols de gènere inadequats. A partir d'ara, home i dona s'han de considerar en igualtat, respectant i valorant mútuament la seva diversitat. Però això només és el començament d'un procés que necessita que es dugui a terme per poder inaugurar una nova època. En aquest moment històric, amb involucions dràstiques i alhora evolucions importantíssimes, encara no s'ha aconseguit l'equilibri entre els gèneres. S'ha de continuar la lluita doncs el reconeixement d'igualtat entre gèneres és un paradigma per al restabliment de molts altres desequilibris entre suposats antagonismes.

Alguns Principis de Vivència del Sumak Kawsay

Per poder interrelacionar la causa Dona amb el *Sumak Kawsay*, el Bon Viure, cal conèixer alguns principis. La utopia del Bon Viure es basa en una concepció còsmica de la realitat percebuda en les terres andines d'Abya Yala, fa milers d'anys, una proposta de convivència anomenada *Sumak Kawsay* pels Quítxua, que inclou tota la societat humana i totes les formes de vida que hi ha a la terra. No han d'existir desigualtats en drets, ni entre vida de la natura i vida humana, ni entre home i dona, ni entre indígenes i no-indígenes, ni entre grups socials, ni entre extensions de territori... Hi ha d'haver condicions de vida favorables per a tothom. Allò que sosté, enforteix i desenvolupa aquesta vida en la seva rica diversitat és la qualitat d'interrelacions que apunten a una comunitat còsmica. Aquesta comunitat es construeix en la diversitat mitjançant els principis del *Sumak Kawsay*: reciprocitat, solidaritat, igualtat, respecte mutu a la diversitat. Compta amb el suport de tothom. Aquí, la diferència entre dona i home no es concentra en un *status* d'igualtat, sinó que es fixa en el dinamisme de les relacions que orienta a la

interdependendització i complementació. Respecte d'aquest principi Fernando Huanacuni Mamani comenta: "tots i tot som part de la Mare Terra i de la vida, de la realitat. Tots depenem de tots, tots ens complementem. Cada pedra, cada animal, cada flor, cada estrella, cada arbre i el seu fruit, cada ésser humà: som un sol cos, estem units a totes les altres parts o fenòmens de la realitat". La pràctica d'aquest interrelacionament en reciprocitat neix d'una profunda saviesa i espiritualitat la mestra de la qual és la mateixa Pachamama, que ho condueix tot cap a una convivència equilibrada entre les formes de vida que hi ha en ella.

Els pobles andins afirmen que *Sumak Kawsay* és un "somni per a tots els humans, no només per als indígenes". Aquest oferiment ens anima a cercar sintonies existents entre aquesta proposta indígena i la visió femenina sobre la vida i la convivència.

Coincidències del Bon Viure i la Causa de la Dona

En la perspectiva de la dona, la cura i la sostenibilitat de vida sempre han estat prioritàries; això mateix ens afirma la utopia del Bon Viure. Aquesta visió és inherent als dos "moviments" que estan emergint en aquest moment històric amb molt de vigor. Sabem que una nova visió pot propulsar un canvi també en la visió política de com sostenir la vida d'un país i del món. El Bon Viure cerca l'equilibri humà i ambiental per arribar a una harmònica convivència, així com la dona ho plasma en l'ecofeminisme. Per aquesta finalitat, ambdues parts, Dona i Bon Viure, lluiten per una nova proposta de decreixement de consum i reducció d'un estil de vida que va ser imposat pel capitalisme individualista. L'experiència adquirida en aquesta lluita afirma que enmig d'aquest procés d'alliberament ja comença el Bon Viure. "Inserir-se en el camí d'alliberament ja és un bon viure, un camí de gràcia", diu Elsa Támez.

Visió holística

El repte de sostenir la vida a la terra, necessita d'una visió holística i equilibrada, present tant en la dona com en el *Sumak Kawsay*. Tant la terra com la dona generen i tenen cura de la vida. Ambdues, per naturalesa i trajectòria, es caracteritzen per

la seva obertura a la diversitat. La dona lluita per ser reconeguda com a ésser humà, ni inferior ni superior, diferent a l'home, per poder entrar en millors relacions. El Bon Viure defensa l'ésser humà com a part de la natura. Ambdós cerquen, des d'una visió holística, la totalitat en un harmònic equilibri entre les diversitats. Imaginem-nos com seria des d'aquesta doble perspectiva la redistribució dels productes a nivell econòmic, així com l'eliminació de privilegis i desigualtats a nivell social!

La diversitat apunta a més comunitarietat

En la lluita de la dona per la igualtat, la seva finalitat no és mai la inversió de l'ordre actual: no vol pas "girar la truita", per assumir ella el rol d'home a la societat. No. Tant la dona, com el model del Bon Viure, cerquen unitat dins de la diversitat, doncs com més s'organitzen en grups particulars, més augmenten el seu sentit comunitari/social. La diversitat és tan necessària per a la vida de l'ésser humà com la diversitat biològica per a la vida mateixa. En realitat una certa crisi causada per les diversitats, ajuda a prendre consciència de les veritables necessitats de l'ésser humà.

De les desigualtats a la diversitat

Les desigualtats existents són una de les causes principals per a la lluita per més igualtat. Una situació de desigualtat és l'espai en què ressorgeix la consciència d'experimentar-se despulrat/da del seu dret sagrat a la igualtat i llibertat. L'alliberament d'injustes desigualtats necessàriament cerca un altre model de convivència en el qual ningú no estigui marginat ni exclòs. La desigualtat sempre amenaçarà un ordre injust establert, que impossibilita relacions harmòniques. Aquesta situació tenia la seva matriu en una interrelació desequilibrada entre home i dona. Avui dia urgeix sortir d'una visió unilateral i monofacètica de la realitat i entrar en una altra més multilateral i plurifacètica per veure tota la realitat. Les aportacions, tant de la dona com del Bon Viure, en la seva lluita per la igualtat entre gèneres i entre les ètnies, són significatius per al canvi de la nostra societat. Atès que, en incloure el dret de diversitat, però en igualtat, sorgeix una nova oportunitat d'organitzar el futur al voltant de perspectives diferents, que poden accelerar el desenvolupament d'una societat alternativa: més plural, diversa, complementària, igualitària i integral. La lluita de la

dona i del Bon Viure per més igualtat és pionera per arribar a una societat alternativa.

Reflexió final

Malgrat les grans coincidències que trobem entre les lluites i propostes de la dona i el Bon Viure, també existeixen algunes diferències.

Per exemple, en la perspectiva del Bon Viure no és pas possible pensar que cadascú/na lluiti pel millorament de la seva pròpia vida, sinó que és prioritari que tots els humans, juntament amb tots els altres éssers vivents d'aquesta terra, visquin bé.

Hi ha una altra diferència en l'aspecte del Bon Viure: és impensable que la dona es percebi individual i aïlladament; la natura està en ella, la constitueix, li dóna sentit de pertinença; això no obstant, aquesta visió és absent en la dona moderna. Però sabem que les diferències es complementen mútuament. Poso el cas del consumisme, que sempre cerca la dona en primer lloc, alienant-la. La dona ha de ser la primera en aprendre del Bon Viure a entrar en un procés de descolonització. Els pobles andins havien exercitat durant segles la descolonització per ressignificar permanentment aquest seu projecte de vida...

Tinguem sempre en compte que en la recerca de transformar les desigualtats no n'hi ha prou de conformar-se amb una sola perspectiva; en calen moltes per aconseguir un veritable canvi civilitzador. Els moviments que propugnen noves perspectives, s'han d'articular per superar l'herència d'un patriarcat monolític que havia impedit percebre altres mirades de la nostra realitat.

És hora de desfer el "camí únic". Vivim en una *kairós*, ja que l'obertura a la diversitat, tant en la perspectiva del Bon Viure com de la Dona, sintonitza amb el pluralisme que ha irromput trencant el "pensament únic".

Descolonitzar i ressignificar són tasques permanents per poder-se articular des de la seva pròpia particularitat per una unitat en la diversitat. El reconeixement de les diversitats, pel que estan lluitant la dona i el model del Bon Viure, pren tot el seu sentit quan aquestes persegueixen projectes comuns.

Avui dia és molt necessària una aliança entre la Dona i el Bon Viure per testimoniar junts nous camins que generin una humanitat i un món amb més igualtat i més unitat en la diversitat.

2012

Abril

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1	16	17	18	19	20	21	22
2	3	4	5	6	7	8	23	24	25	26	27	28	29
9	10	11	12	13	14	15	30						

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
Dillans	1	Dimarts	2	Dimecres	3	Dijous	
7	8		9		10		
14	15		16		17		
21	22		23		24		
28	29		30		31		

DI Dm Dc Dj Dv Ds Dg   DI Dm Dc Dj Dv Ds Dg   Juny
1 2 3   18 19 20 21 22 23 24
4 5 6 7 8 9 10   25 26 27 28 29 30
11 12 13 14 15 16 17

Divendres		Dissabte		Diumenge	
4	Divendres	5	Dissabte	6	Diumenge
11		12		13	
18		19		20	
25		26		27	

MAIG	
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	

30 Dilluns

Hch 11,1-8 / Sl 41
Jn 10,1-10

Pius V
1948: Vint-i-un països firmen a Bogotà la carta constitutiva de l'OECA.
1977: Es crea l'associació de les Madres de la Plaza de Mayo, Argentina.

1

Dimarts

Hch 11,19-26 / Sl 86
Jn 10,22-30

Josep Obrer

Felip i Santiago

1980: Conrado de la Cruz, sacerdot, i Herlindo Cifuentes, catequista, segrestats i morts, màrtirs, a Guatemala.
1981: Raynaldo Edmundo Lemus Preza, de la CEB Guadalupe, a Soyapango, El Salvador, capturat i desparegut pel seu compromís cristià, amb el seu amic Edwin Lainez.

2

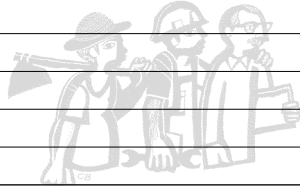
Dimecres

Hch 12,24-13.5 / Sl 66
Jn 12,44-50

Anastasi

1979: Luis Alfonso Velázquez, nen de 10 anys, màrtir de la dictadura somocista, Nicaragua.
1981: Es crea la Unió de Nacions Indígenes del Brasil (UNI).
1994: Sebastián Larrosa, estudiant camperol, màrtir de la solidaritat entre els pobres del Paraguai.
1997: Mor Paulo Freire, fundador de la pedagogia alliberadora llatinoamericana. **15 anys.**

Dia internacional dels treballadors.

Lined writing area for notes, consisting of multiple horizontal lines.

maig

3

Dijous

1Cor 15,1-8 / Sl 18
Jn 14,6-14

Felip i Jaume

1500: Fra Henrique de Coimbra, primer missioner europeu que trepitja terra brasilera.

1991: Felipe Huete, delegat de la Paraula, i quatre companys, màrtirs de la Reforma Agrària, a El Astillero, Hondures.

Dia (de l'ONU) de la llibertat de premsa.

4

Divendres

Hch 13,26-33 / Sl 2
Jn 14,1-6 Màxim

Ciríac, Mònica

1493: Butlla Inter Caetera per la qual el Papa fa donació de les terres del nou Continent als Reis Catòlics.

1521: Pedro de Córdoba, primer apòstol missioner dels dominics a Amèrica. Autor del primer catecisme a Amèrica.

1547: Cristóbal de Pedraza, bisbe d'Hondures, "Pare dels Indis".

2010: Martínez de Hoz, superministre ideòleg de la dictadura, detingut als seus 84 anys d'edat, Buenos Aires.

5

Dissabte

Hch 13,44-52 / Sl 97
Jn 14,7-14

Màxim

1862: Mèxic derrota els francesos a Puebla.

1980: Isaura Esperanza, «Chaguita», catequista, de la Legió de Maria, màrtir salvadorenca.

2001: És assassinada Bàrbara Ann Ford, 64, religiosa nord-americana. Vivia al Quiché des de 1989.

6

5è diumenge de Pasqua
Hch 9,26-31 / Sl 21
1Jn 3,18-24 / Jn 15,1-8

Primer diumenge de maig: Dia dels Màrtirs d'Hondures

Heliodor

1977: Oscar Alajarín, militant de l'Església metodista, màrtir de la solidaritat a l'Argentina. **35 anys.**

1987: Rubén Darío Vallejo, sacerdot, Colòmbia.

1994: La Cort Constitucional de Colòmbia legalitza la «dosi personal» de narcòtics.

Plena: 05h35m a Escorpí

---

7 Dilluns

Hch 14,5-18 / Sl 113

August, Flàvia, Domitila

Jn 14,21-26

1937: Judici a Prestes, 16 anys de presó. Brasil.

1991: Capturen el fazendeiro Jerônimo de Amorim, per ordenar la mort d'un sindicalista, Brasil.

8 Dimarts

Hch 14,19-28 / Sl 144

Víctor i Acaci

Jn 27-31a

1753: Neix Miguel Hidalgo, pare de la Pàtria, Mèxic.

1770: Carles III ordena «que s'extingeixin els diferents idiomes indis i s'imposi el castellà».

1987: Vicente Cañas, missioner jesuïta, assassinat pels que cobejaven les terres dels indis que ell acompanyava, a Mato Grosso, Brasil. **25 anys.**

1989: Nicolás van Kleeef, sacerdot vicentí d'origen holandès assassinat per un militar a Santa María, Chiriquí, Panamà.

Dia de la Creu Roja Internacional.

9 Dimecres

Hch 15,1-6 / Sl 121

Jn 15,1-8

Pacomi, Gregori Ostienc

1982: Luis Vallejos, arquebisbe d'El Cuzco, Perú, amenaçat de mort per la seva opció preferencial pels pobres, mor en «accident». **30 anys.**

1994: Pren possessió de la Presidència de Sud-àfrica, després de les primeres eleccions multirracials de la història del país, en las quals va obtenir el 62% dels vots, Nelson Mandela, primer president negre del seu país, i el pres polític amb més anys a la presó.

maig

Blank writing area with horizontal lines.

10 Dijous

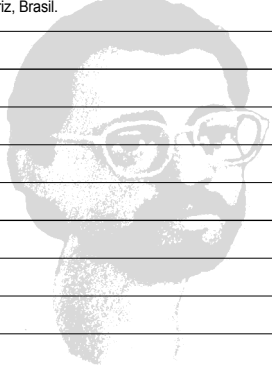
Hch 15,7-21 / Sl 95
Jn 15,9-11

Joan d'Àvila, Antoni

1795: El zambo José Leonardo Chirino encapçala la insurrecció de Coro, Veneçuela, amb indis i negres, "per la llibertat dels esclaus i l'eliminació dels impostos".

1985: Ime García, sacerdot, i Gustavo Chamorro, militant, màrtirs de la justícia i la promoció humana a Guanabana, Colòmbia.

1986: Josimo Morais Tavares, sacerdot, assassinat pels latifundistes, màrtir de la pastoral de la terra, a Imperatriz, Brasil.

Divendres

Hch 15,22-31 / Sl 56
Jn 15,12-17

Anastasi

1974: Carlos Múgica, sacerdot, màrtir del poble de les «villages miserias». www.carlosmugica.com.ar

1977: Alfonso Navarro, sacerdot, i Luis Torres, escolà, màrtirs a El Salvador. **35 anys.**

Dissabte

Hch 16,1-10 / Sl 99
Jn 15,18-21

Nereu, Aquil-leu, Pancraç

Dia atribuït a l'esclava Anastasia, que simbolitza totes les negres torturades i violades fins a la mort pels propietaris blancs de les hisendes.

1957: L'OIT adopta el Conveni 107 sobre Poblacions Indígenes i Tribals, que protegeix l'indi.

1980: Walter Voodeckers, missioner belga, compromès amb els camperols pobres, màrtir a Escuintla, Guatemala.

Minvant: 23h47m a Aquari

13

6è diumenge de Pasqua
Hch 10,25-26.34-35.44-48 / Sl 97
1Jn 4,7-10 / Jn 15,9-17

Fàtima

1829: Naixement de Segundo Ruiz Belvis, patriota i revolucionari porto-riqueny.

1888: S'aboleix jurídicament l'esclavitud al Brasil, quan ja el 95% dels negres havien aconseguit la llibertat per ells mateixos (lleí àurea).

1977: Luis Aredez, metge, màrtir de la solidaritat entre els pobres de l'Argentina. **35 anys.**

1998: L'exèrcit ocupa a Bogotà la seu de la Comissió de Justícia i Pau de la Conferència Nacional de Religiosos de Colòmbia.

Dilluns

Hch 1,15-17.20-26 / Sl 112

Maties
1811: Independència del Paraguai. Festa nacional.
1904: † Mariano Avellana, missioner popular, claretià, Xile.
1980: Matança del riu Sumpul, El Salvador, on hi moren més de 600 persones.
1980: Juan Caccya Chipana, obrer, militant, víctima de la repressió policial al Perú.
1981: Carlos Gálvez, sacerdot, màrtir a Guatemala.
1988: Camperols màrtirs per la causa de la Pau, Cayara, Perú.
1991: Porfirio Suny Quispe, militant i educador, màrtir de la justícia i solidaritat a Perú.

Dimarts

Hch 16,22-34 / Sl 137

Isidre Llaurador, Joana de Lestonnac
1903: Afusellen a Panamá, el general i guerriller Victoriano Lorenzo, heroi nacional.
1986: Nicolás Chuy Cumes, periodista evangèlic, màrtir de la llibertat d'expressió a Guatemala.
1987: Màrtirs indígenes, víctimes de la desposseïció de les seves terres, a Bagadó, Colòmbia.
2011: Comencen arreu de les places de l'Estat espanyol les acampades dels Indignats.

Dia Internacional dels objectors de consciència.

16 Dimecres

Hch 17,15.22-18,1 / Sl 148

Joan Nepomucè, Ubald
1818: Joan II aprova l'arribada de colons suïssos cap a l'actual Nova Friburg (estat de Rio de Janeiro), després de la fam de 1817 a Suïssa.
1981: Edgar Castillo, periodista, assassinat, Guatemala.

maig

Dilluns

Hch 19,1-8 / Sl 67

Jn 16,29-33 Felícia i Gisela, Joan Eliot
 1897: Mor a Puerto Plata Gregorio Luperón, heroi de la independència de la República Dominicana.
 1981: Pedro Aguilar Santos, sacerdot, màrtir, Guatemala.
 1991: Jaime Gutiérrez Alvarez, religiós, Colòmbia.
 1991: Irene McCormack, missionera, i companys, màrtirs per la causa de la pau, Perú.

Dia mundial (de l'ONU) de la diversitat cultural

Nova: 01h47m a Bessons

22 Dimarts

Hch 20,17-27 / Sl 67

Jn 17,1-11a Joaquina Vedruna, Rita de Càsia
 1937: Matança de Caldeirão, Brasil.
 1965: Brasil envia 280 soldats, sol·licitats pels EUA, en suport al cop a Santo Domingo.

Dia internacional de l'ONU de la biodiversitat.
 Estan en perill d'extinció el 22% de les espècies de mamífers, el 23% de les d'amfibis, i el 25% de les de rèptils. En tot el món, entre el 1970 i el 2005, la biodiversitat ha descendit un 30%.

23 Dimecres

Hch 20,28-38 / Sl 67

Jn 17,11b-19 Desideri, *Ludwig Nommensen*
 1977: Elisabeth Káseman, militant luterana, màrtir dels pobres, Buenos Aires, Argentina. **35 anys.**
 2008: Tractat Constitutiu de la Unió de Nacions Sud-americanes, UNASUR. 12 països d'Amèrica del Sud.

Setmana de solidaritat amb els pobles de tots els territoris colonials.

maig

24 Dijous

Hch 22,30;23,6-11 / Sl 15

Vicenç de Lerins

Jn 17,20-26

1822: Batalla del Pincincha, plena independència de l'Equador.

1986: Ambrosio Mogorón, infermer espanyol, i companys camperols, màrtirs de la solidaritat a San José de Boyacá, Nicaragua.

2005: Edickson Roberto Lemus, lluitador per la reforma agrària, assassinat a Progreso, Hondures.

2011: El matrimoni d'ambientalistes José Cláudio Ribeiro da Silva i Maria do Espírito Santo, Nova Ipxuna, PA, Brasil, assassinats per lluitar contra la devastació de la selva.

25 Divendres

Hch 25,13-21 / Sl 102

Vicenta López Vicuña

Jn 21,15-19

Gregori VII

1810: Revolució de maig, Dia de la Pàtria Argentina.

1987: Bernardo López Arroyave, sacerdot colombià màrtir a mans de terratinents i militars. **25 anys.**

26 Dissabte

Hch 28,16-20.30-31 / Sl 10

Felip Neri, Marianna Paredes

Jn 21,20-25

1966: Independència de Guyana.

1969: Enrique Pereira Neto, sacerdot, 28 anys, màrtir de la justícia a Recife, Brasil.

maig

27

Pentecosta

Hch 2,1-11 / Sl 103

1Cor 12,3b-7.12-13 / Jn 20,19-23

Agustí de Cantorbery

Joan Calvi

1975: S'oficialitza el quítxua al Perú.

2008: Detinguts 98 exagents de la DINA, aparell repressor de la dictadura de Pinochet, per l'«operació Colombo», amb 119 assassinats.

2011: Adelino Ramos, líder camperol, víctima per la seva lluita contra el latifundi devastador. Porto Velho, RO, Brasil.

EL BON VIURE GUARANÍ: TEKÓ PORĀ

BARTOMEU MELIÀ

Asunción, Paraguay

Més enllà de la nostàlgia

La relativa fascinació que exerceix en les societats modernes la idea del *bon viure* ¿no seria un salt en el buit? Perquè s'expressa en simples queixes, malestars i descontentaments, però no s'assenta en fets de memòria assumits conscientment, ni es projecta en propostes concretes. El sentiment del "mal viure" en què viu la majoria de la població es presenta com una fatalitat de la qual només en sortim apel·lant a un *bon viure utòpic*, sense peu en la realitat de cada dia.

La solució no és pas recórrer a formes de vida exòtiques, que per la seva raresa són irrealitzables i ahistòriques. Posar les societats indígenes com a model del *bon viure*, no és una il·lusió?

Els passos que ens han conduït al mal viure, sovint es repassen fent una història regressiva dels nostres errors i desviacions –guerres, economies de mercat, capitalisme, dictadures, consumisme, individualisme, empobriment–, però, ¿som conscients que aquests camins no es poden simplement descaminar, esborrant-ne les ingrates petges dels nostres "pecats"? La queixa nostàlgica no és camí de futur.

La filosofia guaraní del bon viure

A qui recórrer, llavors? Doncs sí, a les societats indígenes d'Amèrica, però no pas com a imitació, sinó com a filosofia i forma de vida. Tornar als indis, com a solució no es confon amb aspectes circumstancials d'anar despulat o pintat, viure en poblats rodons, conrear aliments naturals o cantar i dansar en les festes del blat de moro. No tornem als indis com si estiguéssim de vacances, o per un temps.

El bon viure és una forma de vida que els Guaranís anomenen *tekó*, això és "forma de ser i estar, és sistema, és costum, hàbit", el significat del qual ja es va donar en el primer diccionari, el *Tesoro de la lengua guaraní*, del 1639, pel jesuïta Antonio Ruíz de Montoya; significa fins i tot allò que avui anomenem cultura. I roman encara avui entre tots els guaranis que conec.

Aquest *tekó* és un concepte que sobrepassa la particularitat d'una llengua i es constitueix en referència filosòfica global. Ara bé, aquest *tekó* rep alhora diversos qualificatius i qualitats, essent tal vegada el primer i més important el *tekó porā*: la bona manera de ser i viure. Aquest *tekó porā*, més que una idea o concepció abstracta, és experiència sentida que penetra en el ser

i l'estar. Estar en un lloc que no és només habitació sinó experiència de vida, és de suma importància per als guaranis.

Personalment no hagués sabut mai el significat de l'expressió *tekó porā* si no se m'hagués donat l'ocasió d'estar en aquesta forma de ser. Què hi ha? Hi ha pobresa de recursos, moderació en el consum i pau en la convivència. Aquesta experiència de vida va des de l'aixecar-se de l'hamaca, prendre el mate al costat del foc, sentir com s'escampa la boira de la matinada, anar recorrent el corriol on s'han col·locat les trampes o arribar fins als camps de conreu, per tenir-ne cura, netejar-los i resar-hi.

Més radical va ser el bon viure que vaig experimentar quan en els anys setanta vaig tenir l'oportunitat de viure llargues temporades entre els Enawené Nawé del riu Juruena, a Mato Grosso (Brasil), a qui anomenaria els "benedictins de la selva", pels llargs rituals de cant i dansa de 12 a 16 hores per dia, en cicles d'un a dos mesos. En aquesta experiència acompanyava en Vicente Cañas, assassinat pels latifundistes el 8 de maig de 1987 (cf. el martirologi d'aquesta mateixa Agenda).

Reciprocitat de béns i paraules

Allò més ressaltant del bon viure és la reciprocitat en l'intercanvi de béns, que els guaranis expressen amb la paraula *jopói*: mans obertes un per l'altre. Però més important que aquesta circulació generalitzada de béns, no regida per deutes que s'hagin de pagar al seu temps i en quantitats fixes, sinó pel desig de mostrar-se generós, és la del *jopói* o reciprocitat de paraules. No hi pot haver *tekó porā* on la paraula no circuli amb llibertat i sense recel.

Lloc privilegiat de la paraula és el *tekó marangatú*, la forma de ser sant i religiós, expressat mitjançant les paraules bones i veritables dels mites i els relats exemplars. Del *tekó marangatú* n'és part essencial també el ritual en la seva doble dimensió de cant i dansa, llenguatge embolcallant en el qual participa tota la comunitat en espiral ascendent vers Els de Dalt. En les festes rituals no hi manquen la beguda i els aliments amb els quals es tanca de manera concreta i tangible la reciprocitat.

El *tekó porā* compta també amb un altre element que el sustenta i alhora en mostra la seva propietat; és el *tekó katú*, la forma de ser autèntic i legítim, norma i llei

del bon viure. Tot això constitueix una veritable filosofia –i teologia– guaraní, formulada sistemàticament, de què la majoria d’ells en saben donar raó, no pas només els savis i xamans, els ancians i ancianes, sinó fins i tot nens i adolescents.

És comú que cadascú, a la seva manera, sigui capaç d’explicar els seus propis coneixements i experiències. Profetes i poetes en l’acte de cantar la seva inspiració, són també teòlegs, que saben explicar l’origen de la Paraula i les relacions de les paraules entre elles. Aquesta és una constatació que els etnògrafs enregistren amb admiració.

La teologia de la paraula-ànima suposa la filosofia de la morada terrenal com a reflex imperfecte d’una perfecció ideal, la fascinació per la terra nova i, sobretot, la preeminència de l’amor mutu, el símbol del qual és la festa ritual amb beguda i cant a la manera d’un banquet sense fi.

El lloc on som el que som

En la cosmovisió guaraní, la terra habitada pels humans es concep com a *tekohá*, lloc de vida i convivència amb tots els éssers que hi ha. *Ñandé rehoká* és el lloc on som el que som, el lloc de la nostra forma de ser i de la nostra cultura. La paraula *tekohá* conté una visió holística, és a dir, significa i produeix alhora relacions econòmiques, socials, polítiques, ecològiques i religioses, de tal manera que “sense *tekohá* no hi ha *tekó*” (sense lloc del ser no hi forma de ser). El guaraní necessita la terra amb tota la seva vida dins, per poder viure la seva cultura i per ser guaraní.

La vida guaraní està destinada a la interrelació, a la reciprocitat. El mite dels Bessons destaca la interrelació entre la terra i la humanitat com a primer ordre creacional: *Ñanderuvusú (El Nostre Pare gran) duia el sol en el seu pit. Ell va dur la creu originària (yvyrá joasá), la va posar en direcció a l’Est, hi va posar el peu a sobre i es va començar a fer la terra. La creu resta fins al dia d’avui com a suport de la terra. Quan Ell en retirí el suport, la terra caurà.* (Inici del mite dels Bessons).

Se sol atribuir als indígenes d’Amèrica una concepció de la terra com a “mare”, sina de fertilitat i pits d’abundància. Aquesta imatge no és pas comuna ni típica dels guaranis; la terra és per a ells, més aviat, un cos cobert de pell i pèls, revestit d’ornaments. El guaraní té una percepció visual i plàstica de la terra, i fins i tot auditiva. Que bonic és veure i escoltar la terra amb els seus múltiples colors i les seves innombrables veus! La muntanya és alta: *ka’á yvaté*; és gran: *ka’á guasú*; és bonica: *ka’á porā*; és àuria i perfecta: *ka’á ju*; és com

una flama lluenta: *ka’á rendy*; és la cosa brillant. Els rius són clars: *y satí*; blancs: *y morotí*; negres: *y hu*; rojos: *y pytā*; o com un corrent d’aigua coronat de plomes: *paragua’y*. El mar és, en fi, el color de tots els colors: *pará*.

El mal a la terra

És cert que la història més recent ha privat els pobles guaranis de les seves selves, ha dut la deforestació a les seves muntanyes i el verí dels agrotòxics als seus rius i rierols; el *tekó porā* ha esdevingut *tekó vai*, mal viure insuportable per al qual no hi ha paraules.

La història colonial és per al guaraní una progressió de mals que sembla no tenir final ni límit. El pitjor de tots els mals colonials serà senzillament negar la terra als guaranis. On anar? Tant a orient com a occident, la mateixa devastació, el mateix clos. Aquella terra que encara no ha estat traficada ni explotada, que no ha estat violada ni edificada –que era una de les projeccions ideals de la terra-sense-mal: *yvy marane’y*, senzillament ja no existeix. Desapareixen les selves i les muntanyes, tot es torna camp i el camp és reclamat pel blanc per a les seves vaques i per plantar-hi soja. Tota terra ha esdevingut mal; el *mba’é meguā* –la cosa dolenta– ho cobreix tot.

Migrant i, per tant, sovint trans-terrat, el guaraní no havia estat mai un des-terrat. Ara, en la recerca de la terra-sense-mal, només tem el dia que només hi haurà mal sense terra; seria el desterrament total.

S’ha parlat del pessimisme guaraní, del que en seria prova l’enorme quantitat de suïcidis els darrers anys, especialment entre joves, ells i elles. Penjats o enverinats, neguen la paraula del bon viure. Però la memòria del *tekó porā* encara és molt present i es parla del bon viure com a quelcom possible que està per tornar. Les paraules que refereixen aquesta forma de ser i estar no han pas perdut força. La recerca de la *yvy marane’y*, de la terra-sense-mal, dóna alè al sacseig incansable de les seves maraques i al retronar dels seus bastons de ritme en les nits de cant i dansa.

Els pobles de la nostra Abya-Yala són allà i reclamen amb paciència i amb fermesa alhora la convivència de reciprocitat de béns i paraules, un sistema just d’intercanvi en tota la nostra vida; va ser possible i és possible; i ho consideren vàlid per a tots els temps. Els pobles i nacions indígenes d’Amèrica són memòria del nostre futur, i si no existissin, s’haurien d’inventar. Com tots nosaltres, que ja també estem en l’hora d’inventar-nos de nou.

2012

Maig

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6	21	22	23	24	25	26	27
7	8	9	10	11	12	13	28	29	30	31			
14	15	16	17	18	19	20							

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
4		5		6		7	
11		12		13		14	
18		19		20		21	
25		26		27		28	

28 Dilluns

1Pe 1,3-9 / Sl 110
Mc 10,17-27

Emili i Just

1926: Cop d'Estat que porta el dretà Salazar al poder a Portugal, fins a la seva mort el 1970.

1993: Javier Cirujano, missioner, màrtir de la pau i la solidaritat a Colòmbia.

2001: La justícia francesa crida Henry Kissinger, exsecretari d'Estat dels EUA, implicat en assassinats de ciutadans francesos sota el règim de Pinochet.

2004: Amèrica Central firma un TLC amb els EUA que han de ratificar els Congressos dels respectius països.

Creixent: 22h16m a Verge

29 Dimarts

1Pe 1,10-16 / Sl 97
Mc 10,28-31

Màxim

Jiri Tranovsky

1969: El «cordobazo»: explosió social contra la dictadura d'Onganía, a Córdoba, Argentina.

1978: Matança d'un centenar d'indígenes quechis a Panzós, Guatemala.

1980: Raimundo Ferreira Lima, «Gringo», camperol, sindicalista, agent de pastoral, màrtir a Conceição do Araguaia, Brasil.

2001: La jutgessa Servini, de l'Argentina, reitera a Xile la sol·licitud d'extradició de Pinochet per jutjar-lo per l'assassinat del general Prats.

2009: Detenen a Santiago de Xile un dels soldats que va executar Victor Jara, 35 anys després.

30 Dimecres

1Pe 1,18-25 / Sl 147
Mc 10,32-45

Ferran, Joana d'Arc

1961: El dictador dominicà Rafael Leónidas Trujillo mor assassinat.

1994: María Correa, religiosa paraguaiana, germana dels indígenes Mby'a i profeta de la denúncia a la seva terra. Paraguai.

1996: La comissió de desapareguts polítics aprova la indemnització a la família de Fiel Filho, Brasil.

maig

4 Dilluns

2Pe 1,1-7 / Sl 90
Mc 12,1-12

Francesc Caracciolo
1559: L'Oidor Fernando Santillán informa de les matances d'indis a Xile.
1980: José María Gran, missioner, i Domingo Batz, sagristà, màrtirs a El Quiché, Guatemala.

Dia internacional dels nens víctimes innocents de l'agressió.

Plena: 13h12m a Sagitari

5 Dimarts

2Pe 3,12-15a.17-18 / Sl 89
Mc 12,13-17

Bonifaci
1573: Execució del cacic Tanamaco (Veneçuela).
1981: Es descobreix el primer cas de SIDA de la història, a Los Angeles, EUA.
1988: Agustín Ramírez i Javier Sotelo, obrers màrtirs de la lluita dels marginats del Gran Buenos Aires, Argentina.
2000: La Cort d'Apel·lacions de Santiago retira la immunitat a l'expresident de facto Pinochet, acusat per 109 querrelles als tribunals xilens i buscat internacionalment.

Dia mundial del Medio Ambiente

6 Dimecres

2Tm 1,1-3.6-12 / Sl 122
Mc 12,18-27

Norbert
1940: Mor Marcus Garvey, líder negre jamaicà, mentor del panafricanisme.
1980: José Ribeiro, líder de la nació indígena Apurinya, assassinat, Brasil.
1989: Pedro Hernández i companys, líders indígenes, màrtirs del reclam de la pròpia terra a Mèxic.

7 Dijous

1Tm 2,8-15 / Sl 24
Mc 12,28-34

Robert Seattle

1494: Castella i Portugal signen el Tractat de Tordesillas negociant les seves respectives àrees d'expansió a l'Atlàntic.

1978: Comença l'organització del Moviment Negre Unificat (MNU).

1990: Gna. Filomena Lopes Filha, apòstol de les faveles, Nova Iguaçu, Brasil, assassinada.

1998: Centenars de soldats cauen sobre representants indígenes reunits a El Charco, Guerrero, Mèxic, als quals confonen amb guerrillers: moren 10 camperols i un estudiant.

2005: Després de 30 anys de lluita, es retornen les terres dels camperols de les Lligues Agràries Paraguaianes.

8 Divendres

2Tm 3,10-17 / Sl 118
Mc 12,35-37

Salustià, Medard

1706: Una carta reial ordena segrestar la primera tipografia del Brasil, instal·lada a Recife.

1982: Luis Dalle, bisbe d'Ayaviri, Perú, amenaçat de mort per la seva opció pels pobres, mor en un «accident» provocat i mai aclarit. **30 anys.**

2001: Tres militars i un sacerdot són condemnats per l'assassinat de Mons. Gerardi, tot i que queden alguns dubtes per aclarir en el cas.

9 Dissabte

2Tm 4,1-8 / Sl 70
Mc 12,38-44

Efrem, Columbà, Aidà, Bede

1597: José de Anchieta, canari d'origen, evangelitzador del Brasil, «Gran Pare» dels guaranis.

1971: Héctor Gallego, sacerdot colombià, desaparegut a Santa Fe de Veraguas, Panamà, per la seva defensa dels camperols.

1979: Juan Morán, sacerdot mexicà, màrtir en defensa dels indígenes mazahues.

1981: Toribia Flores de Cutipa, dirigent camperola, víctima de la repressió al Perú.

10

Corpus Christi
Ex 24,3-8 / Sl 115
Hb 9,11-15 / Mc 14,12-16.22-26

Críspul i Maurici

1521: Els indis destrueixen la missió de Cumaná (Veneçuela) construïda per Las Casas.

1835: S'aprova al Brasil la pena de mort inapel·lable contra l'esclau que mati o molesti al seu senyor.

1993: Norman Pérez Bello, militant, màrtir de la fe i l'opció pels pobres, Colòmbia.

Dilluns

Hch 11,21b-26;13,1-3 / Sl 97

Bernabé

1980: Ismael Enrique Pineda i companys, promotors de Càrites a San Salvador, desapareguts a El Salvador.

Minvant: 12h41m a Peixos

12 Dimarts

1Re 17,7-16 / Sl 4

Mt 5,13-16

Gaspar, Joan de Sahagún

1514: Per primer cop es llegeix un «requerimiento» (al cacique Catarapa), en la veu de Juan Ayora, a la costa de Santa Marta, Colòmbia.

1981: Joaquín Neves Norte, advocat del Sindicat de Treballadors Rurals de Navirai, Paraná, Brasil, assassinat.

13 Dimecres

1Re 18,20-39 / Sl 15

Mt 5,17-19

Antoni de Pàdua

1645: Comença la Insurrecció Pernambucana per expulsar el domini holandès del Brasil.

2003: El Suprem de Mèxic concedeix la extradició a Espanya de Ricardo Cavallo, torturador durant la dictadura argentina, per ser jutjat per Garzón.

juny

14 Dijous

1Re 18,41-46 / Sl 64

Mt 5,20-26

Eliseu, *Basili el Gran*,

Gregori Naciàncè, Gregori de Niça

1977: Mauricio Silva, sacerdot uruguaià, germanet de l'Evangeli, escombriat a Buenos Aires. Segrestat i desaparegut. **35 anys.**

1980: Cosme Spessoto, sacerdot italià, rector, màrtir a El Salvador.

1983: Vicente Hordanza, sacerdot missioner al servei dels camperols, Perú.

2005: El Suprem argentí declara inconstitucionals les lleis d'obediència deguda i punt final.

Divendres

Os 11,1b.3-4.8c-9 / Int. Is 12,2-6

Ef 3,8-12.14-19 / Jn 19,31-37

Cor de Jesús

1932: Comença la guerra del Chaco entre Bolívia i el Paraguai.

1952: Mort de Víctor Sanabria, arquebisbe de San José de Costa Rica, fundador de l'Acció Catòlica, defensor de la justícia social.

1987: Dotze persones són assassinades a Santiago de Xile per serveis de seguretat en el que es va anomenar «Operació Albània» o «Matança de Corpus Christi». **12 anys.**

1989: Teodoro Santos Mejía, sacerdot, Perú.

2005: La Suprema Cort de Mèxic declara no prescrit el delictes de l'expresident Echeverría per genocidi, per la matança d'estudiants de 1971.

16 Dissabte

Is 61,9-11 / Int. 1Sm 2,1.4-8

Lc 2,41-51

Cor de Maria

Joan Francesc de Regis

1976: Matança de Soweto, Sud-àfrica: 700 nens assassinats per negar-se a aprendre «afrikaans», la llengua de l'opressor.

1976: Aurora Vivar Vásquez, militant, sindicalista, màrtir de les lluites obreres del Perú.

1978: Se signa el Tractat Torrijos-Carter pel qual els EUA cediran el Canal a Panamà.

jUNY

17

11è diumenge ordinari

Ez 17,22-24 / Sl 91

2Cor 5,6-10 / Mc 4,26-34

Ismael i Samuel

1703: Neix John Wesley a Anglaterra.

1983: Felipa Pucha i Pedro Cuji, camperols indígenes, màrtirs del dret a la terra a Cullcutuz, Equador.

1991: S'acaba l'apartheid a Sud-àfrica.

Dia internacional contra la desertificació.

18 Dilluns

1Re 21,1-16 / Sl 5
Mt 5,38-42

Germà
1954: El president de Guatemala Jacobo Arbenz renuncia davant d'una invasió fomentada per la CIA.
1997: El Brasil aprova la llei que permet privatitzar les comunicacions.

19 Dimarts

Romuald

1764: Neix José Artigas, alliberador de l'Uruguai i "pare" de la Reforma Agrària.
1867: Maximilià, emperador imposat als mexicans, és afusellat.

1986: Matança a les presons de Lima, Perú.
Nova: 17h02m a Bessons

20 Dimecres

Silveri

2Re 2,1,6-14 / Sl 30
Mt 6,1-6.16-18

1820: Mor Manuel Belgrano, prohom argentí.
1923: Mor assassinat Doroteo Arango, «Pancho Villa», general revolucionari mexicà.
1979: Rafael Palacios, sacerdot, màrtir de les comunitats de base salvadorenques.
1995: Greenpeace, amb el suport de l'opinió pública, aconsegueix que Shell i Esso renunciïn a enfonsar a l'oceà la plataforma petrolera Brent Spar, evitant que se n'enfonsin 200 més.

Dia mundial (de l'ONU) de les persones refugiades.

juny

Series of horizontal lines for writing.

21 Dijous

Lluís Gonzaga
Onèsim Nesib

1984: Sergio Ortiz, seminarista, màrtir de la persecució contra l'Església a Guatemala.

Eclo 48,1-15 / Sl 96
Mt 6,7-15

22 Divendres

Joan Fisher, Tomàs Moro

1534: Benalcázar entra a Quito i la saqueja.
1965: Arturo Mackinnon, d'origen canadenc i Missioner de Scarboro, assassinat als 33 anys a Monte Plata pels militars per defensar els pobres, màrtir a la Rep. Dominicana.
1966: Manuel Larrain, bisbe de Talca, president del CELAM, pastor del poble xilè.

1993: Aprovació a Nicaragua de la "Ley de Lenguas" que cooficialitza i afavoreix les llengües indígenes.

2Re 11,1-4.9-18.20 / Sl 131
Mt 6,19-23

23 Dissabte

Zenó, Marcial

1524: Arriben a les costes mexicanes els «dotze apòstols de la Nueva España», franciscans.
1936: Neix Carlos Fonseca fundador del FSLN.
1967: Matança de Sant Joan, al centre miner «Siglo XX», Bolívia, on moren miners i les seves famílies. 45 anys.

2Cro 24,17-25 / Sl 88
Mt 6,24-34

Any nou andí.

Solstici d'hivern al Sud i d'estiu al Nord,
a la 1h09m

24

Naixement de Joan Baptista
Is 49,1-6 / Sl 138
Hch 13,22-26 / Lc 1,57-66.80

Naixement de Joan Baptista

1541: Rebel·lió indígena a l'oest de Mèxic (Guerra de Mixton).

1821: Batalla de Carabobo, Veneçuela.

1823: Es constitueix la Federació de les Províncies Unides de Centre Amèrica, que durarà ben poc.

25 Dilluns

2Re 17,5-8.13-15a.18 / Sl 59

Guillem, Màxim

Confessió d'Augsburg, Felip Melancton

1524: Col·loqui dels sacerdots i savis asteques amb els «Dotze Apòstols de Mèxic».

1975: Els màrtirs d'Olancho: Iván Betancourt, colombià, Miguel «Casimiro», sacerdots, i 7 companys camperols hondurenyes.

26 Dimarts

2Re 19,9b-11.14-21.31-35a.6 / Sl 47

Pelai

1541: Mort violenta de Pizarro.

1822: Històrica trobada de San Martín i Bolívar a Guayaquil.

1945: Es signa la Carta de las Naciones Unides a San Francisco, que començarà a existir oficialment el 24.10.1945.

1987: Es crea la Confederació dels Pobles Indígenes de Mèxic. **25 anys.**

Dia internacional de lluita contra l'ús indegut i el comerç il·lícit de drogues.
Dia internacional de suport a les víctimes de la tortura.

27 Dimecres

2Re 22,13;23,1-3 / Sl 118

Ciril d'Alexandria

1552: Domingo de Santo Tomás i Tomás de San Martín, dominics, primers bisbes de Bolívia, defensors dels indis.

1982: Juan Pablo Rodríguez Ran, sacerdot indígena, màrtir de la justícia a Guatemala. **30 anys.**

1986: El Tribunal Internacional de La Haia declara els EUA «culpables de violar el Dret Internacional per la seva agressió contra Nicaragua».

Creixent: 05h30m a Lliura

Series of horizontal lines for writing notes.

junior

28 Dijous

2Re 24,8-17 / Sl 78
Mt 7,21-29

Ireneu

1890: El govern republicà, en obrir les portes del Brasil als emigrants europeus, estableix que els africans i asiàtics només podran entrar amb autorització del Congrés.

1918: Desembarcament de marines a Panamà.

1954: El president de Guatemala Jacobo Arbenz és derrotat.

2001: Wlademiro Montesinos ingressa a la presó de la base naval d'El Callao, on ell mateix havia fet construir cel·les especials per als líders terroristes, Perú.

2009: Cop d'Estat a Hondures contra el president constitucional Manuel Zelaya.

29 Divendres

Pere i Pau

1995: Conflicte de terres a São Félix do Xingú, Brasil. Moren 6 camperols i un policia.

1997: Condemnats els tres fazendeiros que havien ordenat l'assassinat de Josimo Tavares (Brasil, 10 de maig 1986). **15 anys.**

30 Dissabte

Protomàrtirs de Roma

Joan Olof Wallin

1520: La «nit trista», derrota dels conqueridors a Mèxic.

1975: Dionisio Frijas, camperol, màrtir de les lluites per la terra a la Rep. Dominicana.

1978: Hermógenes López, rector, fundador de l'Acció Catòlica Rural, màrtir dels camperols guatemalencs.

2008: Manuel Contreras, excap de la policia de la dictadura és condemnat a dues cadenes perpètuas per l'assassinat de l'excomandant en cap de l'Exèrcit xilè Carlos Prats i la seva esposa, a Buenos Aires el 1974. També condemnen 7 agents més de la DINA.

13è diumenge ordinari
Sb 1,13-15; 2,23-24 / Sl 29
2Cor 8,7.9.13-15 / Mt 5,21-43

Cast. Secundí, Aaró

Caterina Winkworth, John Mason Neale

Festa nacional del Canadà.

1974: Mor Juan Domingo Perón, tres vegades president de l'Argentina.

1981: Tulio Maruzzo, sacerdot italià, i Luís Navarrete, catequista, màrtirs a Guatemala.

1990: Mariano Delaunay, mestre, màrtir de l'educació alliberadora a Haití.

2002: Entra en vigor el Tribunal Penal Internacional, malgrat l'oposició dels EUA. **10 anys.**

QUINA ÉS LA GRAN CAUSA PER LA QUAL VIURE I LLUITAR?

LEONARDO BOFF

Petrópolis, RJ, Brasil

La humanitat s'està enfrontant a un problema que mai en la seva història se li havia presentat abans: haver de lluitar i comprometre's seriosament per la seva supervivència.

1. Les amenaces que planen damunt la Terra

Fins fa poc podíem explotar els recursos i serveis de la natura segons ens venia bé. Podíem tenir els fills que volíem. Podíem intervenir en els ecosistemes segons la voluntat i el poder dels empresaris. Podíem fer tantes guerres com creguéssim necessàries per defensar-nos o atacar un eventual agressor. Ara ja no podem pas seguir per la mateixa ruta. Hem creat una màquina bèl·lica de mort, amb armes nuclears, químiques i biològiques que tenen la capacitat d'aniquilar totalment l'espècie humana sense deixar cap supervivent.

Ja no podem tractar el planeta Terra com sempre ho hem fet, com una mena de bagul amb recursos il·limitats. Ens hem adonat que els recursos són escassos, i molts ja no són renovables. El nostre projecte d'un desenvolupament il·limitat ja no l'aguanta aquest planeta petit, vell i limitat. Si continuem amb la nostra voracitat de consum i de producció de més i més béns a base de depredar la natura, ens trobarem amb una tragèdia ecològica i social. És plausible, segons grans científics que, amb l'augment del gas metà, que és 32 vegades més agressiu que el diòxid de carboni, es pugui produir un escalfament abrupte. El clima pot fer un salt de 3-4 graus Celsius. Si això s'esdevingués, cap forma de vida avui coneguda tindria condicions de supervivència, inclosa l'espècie humana. Potser alguns éssers humans es podrien salvar en petits oasis, reclosos en algun punt del nord de la Terra.

2. Un nou començament: canvi de ments i de cors

Davant d'aquesta situació dramàtica, diu la Carta de la Terra, un dels documents més seriosos, nascut des de les bases de la humanitat i assumit per la UNESCO el 2003: "Com mai abans en la història, el destí comú ens fa una crida a començar de cap i de nou. Això requereix un nou sentit d'interdependència i de responsabilitat". Això ens recorda les paraules de

Jesús: "Si no es converteixen, tots moriran". Convertir-se és inaugurar un nou començament, amb una altra ment i un altre cor. És el que la situació de la Terra i de la Humanitat estan exigint. Ara s'imposa: o canviem, o la nostra civilització pot desaparèixer.

Aquest és el tema dels temes. La nova centralitat no és pas quin futur té Occident, o l'Església Catòlica. Sinó: quin futur tenen la Terra i la Humanitat, i en quina mesura Occident i l'Església col·laboren per garantir un futur comú. Això no sembla pas constituir un contingut de la consciència col·lectiva ni de les nacions ni de les Esglésies. Cadascuna d'aquestes instàncies pensa en els seus propis interessos i no pas en el destí comú. I així anem posposant decisions que en un moment donat podrien arribar massa tard. Pot passar com en temps de Noé: ell predicava la urgència de canvis i les persones no hi paraven esment, es continuaven divertint, casant-se... I va arribar el diluvi, que va devastar la Terra. Només que ara és diferent, perquè ja no és pas possible una Arca com la de Noé, que en va poder salvar uns quants i deixar morir la resta: ara, o ens salvem tots, o ens n'anem tots a trobar-nos amb el pitjor.

3. Hi ha esperança: és crisi, no pas una tragèdia

Malgrat les amenaces greus, nosaltres, els cristians, tenim la ferma convicció que la vida és més forta que la mort, i que la llum té més dret que no pas les tenebres. Déu ha assumit la Terra com el seu temple. L'Esperit l'habita amb totes les seves energies creadores i el Pare que ho atreu tot no permetrà que aquesta seva obra d'amor tingui una fi tràgica.

De cares a la dramaticitat de la present situació es poden fer dues lectures: com un escenari de tragèdia, o de crisi. En la tragèdia tot acaba malament. En la crisi tot passa per un procés de purificació i maduració. Allò que és accidental i merament afegit no s'aguanta, i cau.

Roman allò essencial, al voltant del qual es pot construir un nou assaig civilitzatori. Aquesta ens sembla que és la situació actual. Lentament, estem construint una nova forma d'habitar la Terra, de produir, de consumir i de tractar les deixalles.

Implicarà moltes renúncies i molt patiment. Cap part es fa sense dolor. Però aquest dolor no és d'un moribund, sinó d'un nou naixement. Per tal que aquesta transició sigui possible i garanteixi un futur sostenible resulten urgents algunes opcions prèvies que anem a considerar ràpidament.

4. Rescat de la raó cordial i sensible

Fins ara era la raó funcional-analítica la que coordinava totes les relacions socials i presidia els processos productius. Per aquesta raó que es va implantar en la modernitat a partir del segle XVII la Terra és un simple objecte, sense intel·ligència, amb el que tenim només una relació d'utilitat. No és pas quelcom viu, mare de tota la comunitat de la vida. El domini de la raó instrumental analítica ha esmorteït la raó cordial i sensible, per la qual sentim la nostra pertinença a un tot més gran, el crit de la Terra i dels pobres, i ens mobilitzem per superar aquesta situació. En aquesta raó radiquem els valors i la cura envers tots els que viuen. Si no rescatem la raó cordial que complementi l'altra, no hi ha com sentir, estimar i tenir cura de la Terra com a Mare i Pacha Mama.

5. La Terra com a Mare i Gaia

Des de la més alta ancestralitat, la Terra fou viscuda com a Gran Mare, Pacha Mama dels andins, Tonantzín dels mesoamericans. I aquesta és la visió de tots els pobles originaris encara existents. Modernament s'ha confirmat empíricament que la Terra és viva, un superorganisme que articula allò físic, allò químic i allò ecològic, de tal manera que sempre es fa apta a produir i reproduir vida. L'han anomenada *Gaia*, nom que els grecs donaven a la Terra viva i productora de vida. Aquesta visió inicialment només era una hipòtesi, però a partir del 2002 s'ha comprovat com una realitat científica. Per aquesta raó i per insistència del President de Bolívia, l'indígena Evo Morales Ayma, es va presentar a l'ONU un projecte segons el qual el dia 22 d'abril, Dia de la Terra, passés a ser el *Dia de la Mare Terra*. Després de moltes resistències i discussions el dia 22 d'abril de 2010 l'Assemblea solemnement i per unanimitat, va proclamar la jornada.

Aquest reconeixement està ple de conseqüències pràctiques. Canvia la relació envers la Terra. Si senzillament és terra, hom la pot comprar, vendre i explotar. Però a una mare ningú la pot vendre, ni comprar ni explotar, sinó estimar-la, venerar-la i tenir-ne cura. Aquesta actitud haurà de prevaler si volem posar límits a la voracitat industrialista. Produïm per

atendre demandes humanes però respectant els cicles i els límits de la Mare Terra.

6. L'ésser humà és la Terra que sent, cuida i estima

Hi ha un llegat que ens ve dels astronautes, aquells que han tingut el privilegi de contemplar la Terra des de fora, des de la lluna o les seves naus espacials. Han testimoniat que des d'allà no hi ha diferència entre Terra i Humanitat. Ambdues formen una única i esplèndida realitat, inseparable i indivisible. Això ve a confirmar la visió dels pobles originaris que saben que són la pròpia Terra que camina, aquell tros de Terra que sent, pensa, estima, cuida i venera. Nosaltres som Terra. Per això *home* ve d'*humus*, terra fèrtil, i *Adam* en hebreu significa fill i filla de la Terra fecunda, anomenada *adamah*. Si veritablement ens sentim Terra, tot allò que s'hi esdevé també ens esdevé a nosaltres, en el bé i en el mal. Encara més: som responsables de la salut de la Terra. La nostra missió és ètica: de tenir cura, i com a jardiners protegir tota la riquesa i biodiversitat del paradís terrenal, de l'Edèn. Si no ens acceptem com a Terra, tenim poques raons per tenir-ne cura. És la nostra única Casa Comuna, no en tenim cap altra.

7. El bon viure com a nou paradigma civilitzacional

Les cultures andines han desenvolupat, en centenars de generacions, un concepte que tradueix la mena de relació que mantenen amb la Terra. És el *bon viure* (*sumak kawsay*). No es pot pas identificar amb l'occidental *viure millor*, com a sinònim de qualitat de vida. En el sistema imperant, qualitat de vida implica més accés a mitjans de consum. I per tal que alguns puguin viure millor, molts han de viure pitjor. Ben al contrari, el *bon viure* suposa una concepció d'harmonia de l'ésser humà amb la natura, amb les seves energies, i una cura amorosa envers la Pacha Mama. Implica relacions d'equitat entre tothom de la societat i la construcció d'una democràcia comunitària, potser una de les contribucions més significatives a la idea de democràcia occidental, amb prou feines representativa i delegatícia. El *bon viure* no pretén pas acumular, sinó una economia d'allò suficient i decent per a tothom.

Tot això sembla utopia. Però és una utopia necessària, més adequada al ritme de la natura, i possiblement la que triomfarà en el futur, quan la humanitat es descobrirà com a espècie, amb el mateix destí que la Mare Terra. Com deia Chateaubriand: no hi ha res més fort que una idea quan arriba el moment de la seva realització. Aquest moment s'està apropant. □

2012

Juny

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3	18	19	20	21	22	23	24
4	5	6	7	8	9	10	25	26	27	28	29	30	
11	12	13	14	15	16	17							

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
2	3	4	5
9	10	11	12
16	17	18	19
23	24	25	26
30	31		

Dl Dm Dc Dj Dv Ds Dg   Dl Dm Dc Dj Dv Ds Dg   *Agost*
           1 2 3 4 5   20 21 22 23 24 25 26
 6 7 8 9 10 11 12   27 28 29 30 31

JULIOL

Divendres		Dissabte		Diumenge	
Divendres	Dissabte	1	Diumenge		
				1	
					2
					3
					4
					5
					6
					7
6	7		8		8
					9
					10
					11
					12
13	14		15		13
					14
					15
					16
					17
					18
20	21		22		19
					20
					21
					22
					23
					24
27	28		29		25
					26
					27
					28
					29
					30
					31

2 Dilluns

Am 2,6-10.13-16 / SI 49
Mt 8,18-22

Vidal, Marcial

1617: Rebel·lió dels tupinambes (Brasil).

1823: Acaba la guerra d'independència de Bahía, Brasil, amb la conquesta de Salvador.

1925: Neix el revolucionari africà Lumunba.

1991: El Congrés Nacional Africà, de Sud-àfrica, fa la seva primera Conferència legal després de 30 anys.

3 Dimarts

Ef 2,19-22 / SI 116
Jn 20,24-29

Tomàs apòstol

1951: S'aprova al Brasil la llei Alfonso Arinos, que condemna com a contravenció penal la discriminació de raça, color i religió.

1978: Pablo Marcano García i Nydia Cuevas assalten el Consolat de Xile a San Juan, per denunciar l'absurditat de celebrar la independència del país (EUA) que la nega a Puerto Rico.

1987: Tomás Zavaleta, franciscà salvadorenc, màrtir de la solidaritat, a Nicaragua. **25 anys.**

Plena: 20h52m a Capricorn

4 Dimecres

Am 5,14-15.21-24 / SI 49
Mt 8,28-34

Isabel de Portugal

1776: Independència dels EUA. Festa nacional.

1974: Antoni Llidó Mengua, sacerdot diocesà espanyol, detingut i desaparegut sota el règim de Pinochet.

1976: Alfredo Kelly, Pedro Dufau, Alfredo Leaden, Salvador Barbeito i José Barletti, màrtirs de la justícia, Argentina.

Series of horizontal lines for writing notes.

9 Dilluns

Os 2,16.17b-18.21-22 / SI 144

- Roser de Chiquiquirá
 1816: En el Congrés de Tucumán, Argentina, les Províncies Unides del Riu de la Plata declaren la seva independència d'Espanya. Festa nacional.
 1821: San Martín proclama la independència de Perú.
 1880: Joaquín Nabuco funda la Societat Brasileira contra l'esclavitud, que va tenir una gran actuació a places públiques i clubs.
 1920: Pedro Lersa, estibador a Recife, lluitador pels drets dels treballadors, engarjolat i mort a la presó.

10 Dimarts

Os 8,4-7.11.13 / SI 113B

- Cristófol
 1509: Naixement de Calvi, a França.
 1973: Independència de les Bahames. Festa nacional.
 1980: Faustino Villanueva, sacerdot espanyol, màrtir al servei del poble indígena quiché, Guatemala, cosit a trets al seu despatx parroquial.
 1988: Joseph Lafontant, advocat, màrtir de la defensa dels drets humans a Haití.
 1993: Mor Rafael Maroto Pérez, lluitador incansable per la justícia i la llibertat a Xile, sacerdot.
 2002: Es descobreix al Txad un crani de 7 milions d'anys, de l'hominid conegut més antic.

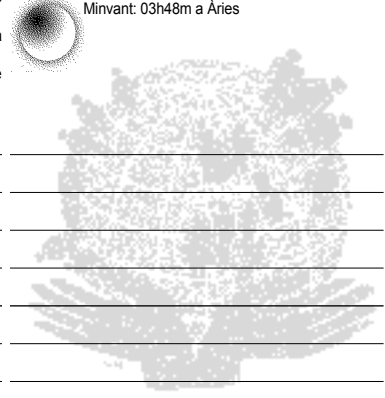
11 Dimecres

Os 10,1-3.7-8.12 / SI 104

- Benet
 1968: Fundació del Moviment Indígena dels EUA (American Indian Movement).
 1977: Carlos Ponce de León, bisbe de San Nicolás, màrtir de la justícia a l'Argentina. **35 anys.**

Dia mundial de la població.

Minvant: 03h48m a Àries

Dijous

Os 11,1-4.8c-9 / Sl 79

Mt 10,7-15

Joan Gualbert

1821: Bolívar crea la República de la Gran Colòmbia.

1917: Vaga general i insurrecció a São Paulo.

1976: Aurelio Rueda, sacerdot, màrtir dels habitants dels tuguris a Colòmbia.

13 Divendres

Enric

1900: Neix Juana Fernández Solar, santa Teresa de Jesús dels Andes, carmelita descalça xilena.

1982: Fernando Hoyos, jesuïta, educador entre els camperols, i Chepito, de 15 anys, escolà, morts per l'exèrcit, Guatemala.

1989: Natividad Quispe, indígena, 90 anys, Perú.

1991: Riccy Mabel Martínez, violada i assassinada per militars, símbol de la lluita del Poble d'Hondures contra la impunitat militar.

2007: Final de la impunitat legal a l'Argentina: la Cort Suprema declara nuls els indults als repressors.

2008: Rodolfo Ricciardelli, fundador del Moviment de Sacerdots pel Tercer Món, Argentina.

14 Dissabte

Is 6,1-8 / Sl 92

Mt 10,24-33

Francesc Solano

Camil de Lelis

1616: Francisco Solano, missioner franciscà, apòstol dels indis al Perú.

1630: Hermandarias publica al Paraguai les primeres ordenances en defensa dels indis.

1969: Esclata la «guerra del futbol» entre El Salvador i Hondures, causada per l'expulsió de colons salvadorencs de territori hondureny.

15

15è diumenge ordinari

Am 7,12-15 / Sl 84

Ef 1,3-14 / Mc 6,7-13

Bonaventura

Vladimir

1972: Héctor Jurado, pastor metodista, màrtir del poble uruguaia, torturat.

1976: Rodolfo Lunkenbein, missioner, i Lorenzo Simão, cacic bororo, màrtirs del poble indígena al Brasil.

1981: Misael Ramírez, camperol, animador de comunitats, màrtir de la justícia, Colòmbia.

1991: Julio Quevedo Quezada, catequista de la Diòcesi d'El Quiché, assassinat per les forces de la seguretat de l'Estat, Guatemala.

Dia internacional de l'ONU de la Família.

19 Dijous

Is 26,7-9.12.16-19 / SI 101

Justa i Rufina, Arseni

Mt 11,28-30

1824: Iturbide, emperador de Mèxic, és afusellat.

1936: Els obrers armats de Barcelona i altres poblacions aturen l'alçament militar contra la República. Comencen 3 anys de Guerra Civil.

1979: Triomfa la Revolució Sandinista.

1983: Yamilet Sequiera Cuarte, catequista, Nicaragua.

Nova: 06h24m a Cranc

20 Divendres

Is 38,1-6.21-22.7-8 / Int. Is 38

Elies

Mt 12,1-8

1500: Reial cèdula que ordena alliberar tots els indis venuts com a esclaus a la Península, i tornar-los a les Índies.

1810: Independència de Colòmbia. Festa nacional.

1923: Doroteo Arango, «Pancho Villa», general revolucionari mexicà, mor assassinat.

1969: L'ésser humà, en la persona del comandant Neil Armstrong de l'Apol·lo XI, trepitja la Lluna per primer cop.

1981: Matança de Coyá, Guatemala: tres-cents morts, dones, ancians i nens.

21 Dissabte

Mq 2,1-5 / SI 9

Llorenç de Bríndisi

Mt 12,14-21

1980: Wilson de Souza Pinheiro, sindicalista, lluitador en favor dels camperols pobres, assassinat a Brasília (AC), Brasil.

1984: Sergio Alejandro Ortíz, seminarista, Guatemala.

1987: Alejandro Labaca, Vicari d'Aguaricó, i Inés Arango, missonera, a la selva equatoriana. **25 anys.**

Comença el Ramadà.

22

16è Diumenge ordinari

Jr 23,1-6 / SI 22

Ef 2,13-18 / Mc 6,30-34

Maria Magdalena

1980: Jorge Oscar Adur, sacerdot assumpcionista, ex-president de JEC, Raúl Rodríguez i Carlos Di Pietro, seminaristes, desapareguts, Argentina.

23 Dilluns

Mq 6,1-4.6-8 / Sl 84
Mt 12,38-42

Brigida
1978: Mario Mujía Córdoba, "Guigui", obrer, mestre, agent de pastoral, màrtir de la causa obrera a Guatemala.
1980: Mor en combat la infermera i alfabetitzadora nicaragüenca Juana Cruz.
1983: Pedro Àngel Santos, catequista, màrtir de la fe i de la solidaritat amb el seu poble salvadorenc.
1987: Màrtirs camperols de Jean-Rabel, a Haití.
1993: 8 nens del carrer, assassinats per un esquadró de la Candelera de Rio de Janeiro.

24 Dimarts

Mq 7,14-15.18-20 / Sl 84
Mt 12,46-50

Cristina
1783: Neix Simón Bolívar a Caracas.
1985: Ezequiel Ramim, missioner combonià, màrtir de la Terra, defensor dels «posseiros» a Cacoal, Rondônia, Brasil. Assassinat.

25 Dimecres

Hch 4,33;5.12.27-33;12,2 / Sl 66
2Cor 4,7-15 / Mt 20,20-28

Jaume
1495: Diego Colón funda a la Hispaniola (Rep. Dominicana) la ciutat de Santiago de los Caballeros.
1524: Es funda Santiago de los Caballeros, Guatemala.
1567: Fundació de «Santiago de León de Caracas».
1898: Els EUA envaeixen Puerto Rico.
1901: Els EUA imposen a Cuba l'esmena Platt (la base de Guantánamo).
1952: Puerto Rico: «Estat Lliure Associat dels EUA».
1976: Wenceslao Pedemera, camperol dirigent pastoral, màrtir a la Rioja, Argentina.
1978: Carlos Enrique Soto Arrivi i Arnaldo Darío Rosado, assassinats per la policia, Puerto Rico.
1980: José Othomaro Cáceres, seminarista, i els seus 13 companys, màrtirs a El Salvador.
1981: Àngel Martínez Rodrigo i Raúl José Léger, catequistes missioners laics, Guatemala.
1983: Luis Calderón i Luis Solarte, militants, màrtirs de la lluita dels "destechados" de Popayán, Colòmbia.

26 Dijous

Jr 2,1-3,7-8.12-13 / Sl 35

Mt 13,10-17

Joaquim i Anna

1503: El cacic Quibian (Panamà), destrueix la ciutat de Santa Maria, fundada per Colom.

1927: Primer bombardeig aeri de la història del Continent, a càrrec dels EUA, contra Ocotzal, Nicaragua, on unes hores abans s'hi havia instal·lat Sandino.

1953: Assalt contra la caserna Moncada a Cuba.

Creixent: 10h56m a Escorpi

27 Divendres

Jr 3,14-17 / Int. Jr 31

Mt 13,18-23

Celestí

1909: Setmana tràgica a Barcelona, reivindicacions obreres fortament reprimides.

1991: Eliseo Castellano, sacerdot, Puerto Rico.

28 Dissabte

Jr 7,1-11 / Sl 83

Mt 13,24-30

Innocenci

Johan Sebastian Bach, Heinrich Schütz, George Frederic Handel

1821: Independència del Perú. Festa nacional.

1980: Matança de 70 camperols a San Juan Cotzal, Guatemala.

1981: Stanley Francisco Rother, nord-americà, assassinat, després de 13 anys de servei sacerdotal compromès en favor dels pobres a Santiago de Atitlán, Guatemala.

1986: Els cooperants Yvan Leyvraz (suís), Bernd Koberstein (alemany) i Joël Fieux (francès) assassinats per la Contra a La Zomopera, Nicaragua.

29

17è Diumenge ordinari

2Re 4,42-44 / Sl 144

Ef 4,1-6 / Jn 6,1-15

Marta

Maria, Marta i Llätzer de Betània, Olaf

ELEMENTS D'ESPIRITUALITAT EN LA REVOLUCIÓ BOLIVARIANA

LA LLUM DEL DIA IL·LUMINA L'AURORA

MARCELO BARROS

Recife, Pernambuco, Brasil

Parlar d'“espiritualitat” no és pas sacralitzar un procés que és i s'ha de mantenir laic i autònom. Res de lligams a interessos religiosos o visions messiàniques. En el nou procés social i polític, emergent a diversos països de Llatinoamèrica, l'expressió “espiritualitat bolivariana” apunta a una transformació més profunda de les estructures i mostra com el mateix camí social pot ajudar la gent a trobar dintre seu el millor de si mateix. La revolució no és tan sols socioeconòmica i política. Uneix la dimensió social amb l'interior de cada ésser humà i amb una amorositat comunitària que sobrepassa l'àmbit social i polític, que va més enllà. Una recerca present en els vells camins espirituals és l'esforç d'unificació interior. En el seu moment, i a la seva manera, Simón Bolívar ho reprèn: “Algú es torna veritablement revolucionari quan el seu pensament, les seves paraules i la seva manera de viure coincideixen”. La recerca d'aquesta unitat, viscuda dins el procés revolucionari, obre les persones a una nova Ètica de justícia i a un mirament envers la vida, a una igualtat en la relació de gènere, a la sensibilitat ecològica, a la dimensió plaent i a l'art. Amb tota la raó, n'hi ha que veuran aquest fenomen com una expressió cultural. Hi ha moviments populars que l'anomenen “mística”. Les tradicions indígenes i afrodescendents veuen la presència de l'Esperit en els elements de la natura, en el caràcter de les persones i en tot allò que uneix les comunitats per a una vida més vida. En un llenguatge antic que, a cada època, necessita ser reinterpretat, diverses tradicions religioses parlen d'“espiritualitat”, com a manifestació de l'Esperit, font de tot amor. D'altres simplement atribueixen aquest procés a l'energia amorosa de la mateixa humanitat i de l'univers.

1. Allò que constitueix el bolivarisme

Aquí anomenem “procés bolivarià” el camí social i polític que, en diversos països de Llatinoamèrica, parteix de les comunitats i dels moviments populars, i és íntegra en la lluita pacífica i democràtica per

l'alliberament integral dels pobles del continent. A l'Equador es parla de “revolució ciutadana”. A Bolívia, s'accentua més el protagonisme indígena. Fins i tot en d'altres països, com el Paraguai, l'Uruguai, El Salvador i Nicaragua, importants canvis socials i polítics, d'alguna manera, es relacionen amb el somni del líder revolucionari Simón Bolívar, a començaments del segle XIX. A Veneçuela, al llarg de la història dels darrers dos segles, la figura de Bolívar i els objectius pels quals va lluitar i va donar la vida han inspirat molts moviments d'alliberació. En aquests últims anys, ha estat la mística laica i humanista del procés polític i social el que, amb raó, s'ha anomenat “revolució bolivariana”. Hi ha qui veu el bolivarisme només a partir del poder. És la conquesta de governs més d'esquerra o proclius a un nou tipus de socialisme amb vista al segle XXI. El fet que, en aquests països, persones lligades als sectors populars, han arribat al poder ha estat fonamental. Les conquestes socials i polítiques s'han dut a terme justament perquè s'han basat en les cultures indígenes i en les lluites dels sectors populars per la seva llibertat.

2. Les arrels de l'espiritualitat bolivariana

Abans d'esmentar els elements per a un camí espiritual bolivarià, cal que ens obrim al que ja existeix. En l'experiència viscuda en aquests països, ja es revela una rica font d'espiritualitat que pot alimentar les persones i les comunitats involucrades en el procés.

Aquest camí revolucionari es nodreix de la confiança de la gent pel rumb seguit, d'una profunda esperança que aquest procés porta, dintre seu, una novetat més gran (un nou món possible) i, sobretot, de l'energia amorosa per garantir la victòria d'aquest somni.

El procés bolivarià va sorgir i es va desenvolupar en un context de cultures considerades cristianes. Més enllà del fet que molts líders i lluitadors es reconeixessin cristians (Hugo Chávez, Rafael Correa i d'altres), la majoria de les comunitats involucrades en aquest procés són cristianes. Des dels anys seixanta, les comunitats eclesiaístiques de base, els grups evangèlics

populars i els corrents de la Teologia de l'Alliberament han contribuït perquè, cada cop més, aquest projecte sigui vist com un instrument d'actualització del que teològicament pot ser vist com una etapa de realització, tot i que parcial, de mites i idees indígenes, com ara la Terra sense Mals, el Bon Viure, etc. En el llenguatge bíblic, aquest projecte assenyalava i anticipava alguna cosa del projecte diví per al món. El camí de l'espiritualitat és accentuar aquest aspecte del procés, ajudar que sigui permanentment revisat i perfeccionat a partir d'aquest model. Als anys vuitanta, la Teologia de l'Alliberament insistia en una "mística del regne". L'espiritualitat bolivariana pot concretitzar aquest concepte, i tornar-lo més macroecumènic (a partir de les tradicions indígenes i afrodescendents) i més secular (no pas com a quelcom sobrenatural o transcendent en el sentit tradicional del terme).

3. Pistes per aprofundir aquest camí

Mai ningú no ha necessitat ensenyar a un jove la manera de festejar o d'expressar el seu amor. Així, el camí espiritual no té receptes generals o regles estrictes. La veritat és que, com deia Erich Fromm, l'amor és un art. I més encara, l'amor comunitari i revolucionari, que no és instintiu i exigeix una educació encara més gran. És per això que poden ajudar aquests petits consells:

3.1. És un procés de conversió i sensibilització amorosa

Tots els antics camins espirituals insisteixen en la necessitat d'una etapa d'iniciació o noviciat. Paulo Freire parlava d'un "procés de conscienciació". No es tracta d'un aprenentatge intel·lectual, sinó d'un entrenament per a la mateixa conversió i perfeccionament interior. En la lluita per la independència de l'Índia, Mahatma Gandhi deia: "Comença per tu el canvi que proposes al món." No pressuposis que ja està preparat o que tot vingui espontàniament o sense mètode. Sigues humil i exigeix de tu mateix una vigilància permanent per tal de recomençar i avançar en el camí.

3.2. Inserció de la vida i convivència amb els pobres

No n'hi ha prou amb ajudar els pobres de base o "atendre" les persones necessitades per deixar-se tocar per aquesta sensibilitat solidària. La inserció su-

posa una certa capacitat de conviure, de "perdre el temps" amb els més necessitats i, d'alguna manera, fer l'experiència de la vida a prop seu. No es tracta de canonitzar el "basisme" [les actuacions de base], sinó de no perdre el vincle real amb el poble, a través del qual es pot alimentar aquesta mística. Forma part d'aquesta inserció l'interès per la cultura dels pobres, per la forma de resar i celebrar de les comunitats, ja sigui en les tradicions autòctones o en les expressions de la religió cristiana popular.

3.3. Aquest és un camí que no es fa tot sol

Aquest canvi d'esperit (els evangelis parlen de "metanoia"; és a dir: d'una transformació de la ment) només s'assoleix a través d'una educació per al diàleg. Aquest diàleg pressuposa una obertura real envers l'amistat interpersonal com a valor i camí espirituals. Els companys poden ser més que simples col·legues de feina i lluita. En aquesta idea de l'amistat com a experiment de la gràcia, és bo aprofundir en les relacions privilegiades amb algú (un company o una companya) amb qui puguis compartir més profundament la vida i obrir-te a l'opinió de l'altre. Cal estar sempre obert a la crítica dels companys i exercir amb un mateix una autocrítica permanent. A la Rússia de la dècada dels vuitanta, Gorbatchov parlava de "perestroika" (procés de rectificació) i "glasnost" (transparència).

3.4. La integració de les tres místiques

Avui dia conviuen en el món la mística del culte al cos, a la salut i al benestar personal. En tants manuals d'autoajuda que el Capitalisme ajuda a divulgar hi ha el risc d'un determinat egocentrisme espiritual. Amb tot, quan hom evita tot això, hom troba una tradició fèrtil i fecunda. L'espiritualitat bolivariana reintegra el cos i l'eroticitat espiritual en el camí revolucionari. Una altra dimensió és la còsmica, que ve de les tradicions negres i indígenes, i ara per ara és fonamental a l'hora de tenir cura del medi ambient. Finalment, l'obertura al Misteri, que al nostre continent s'expressa en la pluralitat de moltes confessions religioses, i que el Bolívarisme pot articular en un ric camí de diàleg i de col·laboració. En el fons, és l'opció per la vida de la qual Jesucrist va dir: "Jo he vingut perquè les ovelles tinguin vida, i en tinguin a desdir (Jn,10,10).

2012

Juliol

DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1	16	17	18	19	20	21	22
2	3	4	5	6	7	8	23	24	25	26	27	28	29
9	10	11	12	13	14	15	30	31					

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
Dillans	Dimarts	1	Dimecres	2	Dijous		
6	7	8		9			
13	14	15		16			
20	21	22		23			
27	28	29		30			

2 Dijous

Eusebi Vercelli

Jr 18,1-6 / Sl 145

Mt 13,47-53

1981: Carlos Pérez Alonso, sacerdot, apòstol dels malalts i els presos, lluitador per la justícia, desaparegut a Guatemala.

Plena: 05h27m a Aquari

3 Divendres

Lídia

Jr 26,1-9 / Sl 68

Mt 13,54-58

1492: Colom salpa de Palos de Moguer en el seu primer viatge cap a les Índies occidentals.

1980: Mataça de miners a Caracoles, Bolívia, després d'un cop d'Estat: 500 morts. 1999: Ti Jan, sacerdot compromès amb la causa dels pobres, assassinat a Port-au-Prince, Haití.

4 Dissabte

Joan Ma Vianney

Jr 26,11-16.24 / Sl 68

Mt 14,1-12

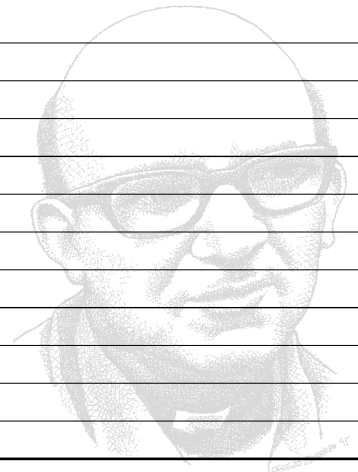
1849: Anita Garibaldi, heroïna brasilera lluitadora per la llibertat a Brasil, Uruguai i Itàlia.

1976: Enrique Angelelli, bisbe de La Rioja, Argentina, profeta i màrtir dels pobres.

1979: Allirio Napoleón Macías, sacerdot màrtir a El Salvador, metraliat damunt l'altar.

1982: Es destruït per l'alcaldia de Salvador, el «terreiro» Casa Blanca, el primer de Brasil.

2006: Julio Simón, condemnat per terrorisme d'estat: primer cas després de l'anul·lació de les lleis de punt final i obediència deguda, Argentina.

5

18è Diumenge Ordinari

Ex 16,2-4.12-15 / Sl 77

Ef 4,17.20-24 / Jn 6,24-35

Blanca, Osvald

1499: Alonso de Ojeda arriba a La Guajira, Colòmbia.

6

Dilluns

Dn 7,9-10.13-14 / Sl 96
2Pe 1,16-19 / Mt 17,1-9

Just i Pastor
Transfiguració

1325: Es funda Tenochtitlán (Mèxic DF).

1538: Fundació de Santa Fe de Bogotà.

1524: Batalla de Junín.

1825: Independència de Bolívia. Festa nacional.

1945: Els EUA tiren la bomba atòmica sobre Hiroshima.
120.000 morts.

1961: Conferència de Punta del Este: es funda l'«Aliança
pel Progrés».

1962: Independència de Jamaica. Festa nacional. 50 anys.

1978: Mor Pau VI.

1987: Els 5 presidents de C.A. firmen els tractat Esquipu-
las II.

2000: Detenen a Itàlia el major argentí Jorge Olivera per
ordre de captura internacional, en relació amb la desa-
parició d'una jove francesa durant la dictadura militar
argentina.

7

Dimarts

Jr 30,1-2.12-15.18-22 / Sl 101
Mt 14,22-36

Sixt i Gaietà

1819: Amb la victòria de Boyacá, Bolívar obre el camí per
l'alliberament de Nueva Granada.

1985: Christopher Williams, pastor evangèlic, màrtir de la fe
i la solidaritat a El Salvador.

8

Dimecres

Jr 31,1-7 / Int. Jr 31
Mt 15,21-28

Domènec de Guzmán

1873: Neix Emiliano Zapata, el dirigent camperol de la
Revolució Mexicana, que va posar definitivament la
reforma agrària en el programa de les lluites socials
latinoamericanes.

1997: Vaga general a l'Argentina, amb el 90% d'adhesió.

2000: La Cort Suprema de Xile retira la immunitat parlamen-
tària a l'ex-president i dictador Pinochet.

9

Dijous

Jr 31,31-34 / Sl 50

Mt 16,13-23

Fabià, Romà

1945: Els EUA tiren la bomba atòmica sobre Nagasaki.

1991: Miguel Tomaszek i Zbigniew Strzalkowski, franciscans, missioners al Perú. 1995: Corumbiara, Rondônia, Brasil. En un conflicte amb els treballadors sense terra a la Hisenda Santa Elena, la Policia Militar mata 10 treballadors i arresta 192 persones, amb crueltat.

2000: Mor Orlando Orio, ex-desaparegut, testimoni, profeta de la vida, figura de referència de l'Església compromesa de l'Argentina.

2007: El banc més gran de França, BNP Paribas, bloqueja 3 fons d'inversió: comença la crisi econòmica mundial.

Dia de l'ONU de les poblacions indígenes.

Minvant: 20h55m a Taure

10

Divendres

Na 2,1.3;3,1-3.6-7 / Int. Dt 32

Mt 16,24-28

Llorenç

1809: Primer crit d'independència a l'Amèrica Llatina continental, el de l'Equador. Festa nacional.

1974: Tito de Alencar, dominic, torturat fins al suïcidi, Brasil.

1977: Jesús Alberto Páez Vargas, líder del moviment comunal, segrestat i desaparegut, Perú. **35 anys.**

Dissabte

Ha 1,22-2,4 / Sl 9

Mt 17,14-20

Clara d'Assis

1992: Comença la marxa de 3000 sense terra a Rio Grande do Sul, Brasil.

1997: Comença la "crisi asiàtica", que s'expandirà a les finances de tot el món.

12

19è Diumenge ordinari

1Re 19,4-8 / Sl 33

Ef 4,30-5,2 / Jn 6,41-51

Julia

1546: Mor Francisco de Victoria a Salamanca.

1976: 17 bisbes, 36 sacerdots, religiosos i laics llatinoamericans són detinguts per la policia en una reunió religiosa a Riobamba, Equador.

1981: IBM inicia el mercat dels ordinadors personals, que revolucionarà la vida humana.

1983: Margarita Maria Alves, presidenta del Sindicat rural d'Alagoa Gande, Brasil, màrtir de la terra.

Dia internacional de l'ONU de la joventut.

16 Dijous

Ez 12,1-12 / Sl 77
Mt 18,21-29

Roc, Esteve d'Hongria

1976: Coco Erbetta, catequista, universitari, màrtir de les Iluïtes del poble argentí.

1993: Màrtirs indígenes yanomamis, de Roraima, Brasil.

2005: Assassinat de Roger Schutz, fundador del moviment ecumènic de Taizé, França.

2006: † Alfredo Stroesner, dictador paraguaià, acusat de crims contra la Humanitat, exiliat al Brasil.

17 Divendres

Ez 16,1-15.60.63 / Int. Is 12
Mt 19,3-12

Jacint

1850: San Martí mor a França.

1997: El Moviment dels Sense Terra ocupa dos hisendes a Pontal do Paranapanema, SP, Brasil.

Nova: 17h54m a Lleó

18 Dissabte

Ez 18,1-0.13b.30-32 / Sl 50
Mt 19,13-15

Helena

1527: El cacic Lempira és assassinat durant una conferència de pau (Hondures).

1952: Alberto Hurtado, sacerdot xilè, apòstol dels pobres, beatificat el 1993. **60 anys.**

1993: Màrtirs indígenes ashàninkes, Tziriri, Perú.

2000: Dos policies militars de Rondônia són considerats culpables pel jutge de la matança de Corumbiara contra els sense terra, Brasil.

Series of horizontal lines for writing notes.

agost

19

20è Diumenge Ordinari
Pr 9,1-6 / Sl 33
Ef 5,15-20 / Jn,16-22

Joan Eudes

1991: Intent de cop d'Estat a la Unió Soviètica.

Series of horizontal lines for writing notes.

23 Dijous

Ez 36,23-38 / Sl 50
Mt 22,1-14

Rosa de Lima

1948: Fundació del Consell Mundial d'Esglésies.
1975: A Paraguai es crea l'Institut Nacional de l'Indi.

Dia internacional de l'ONU del record del tràfic d'esclaus i la seva abolició.

24 Divendres

Ap 21,9b-14 / Sl 144
Jn 1,45-51

Bartomeu

1617: Rosa de Lima, patrona i primera santa canonitzada d'Amèrica.

1882: Mor l'abolicionista Luiz Gama.

1977: Primer Congrés de les Cultures Negres de les Amèriques.

1980: 17 dirigents sindicals reunits a la finca del bisbat d'Escuintla, Guatemala, desapareguts.

Creixent: 15h53m a Sagitari

25 Dissabte

Ez 43,1-7a / Sl 84
Mt 23,1-12

Josep de Calassanç

Lluís de França

1825: Independència de l'Uruguai. Festa nacional.

1991: Alessandro Dordi Negroni, missioner, màrtir de la fe i la promoció humana, Perú.

2009: La Fiscalia dels EUA decideix investigar casos de possibles tortures de la CIA durant el govern Bush.

26

21è Diumenge ordinari
Jos 24,1-2a.15-17.18b / Sl 33
Ef 5,21-32 / Jn 6,60-69

Teresa Jornet

1968: Inauguració de la Conferència de Medellín.

1977: Felipe de Jesús Chacón, camperol, catequista, assassinat pels militars, El Salvador. 35 anys.

2005: La Cort Suprema de Xile desafora l'exdictador Pinochet.

SUMAK KAWSAY I REGNE DE DÉU

QUÈ DIU EL «SUMAK KAWSAY» INDÍGENA AL «REGNE DE DÉU» DE JESÚS DE NAZARET?

JOSÉ MARÍA VIGIL

Panamà, Panamà

Sumak Kawsay (SK) és una utopia indígena, amb diversos noms i matisos en les diferents llengües i cultures d'Abya Yala, que els darrers anys va adquirint un rostre i pes nou en la consciència llatinoamericana, perquè els pobles indígenes l'estan proposant amb nova força arreu del continent, reivindicant-la com la seva aportació pròpia a la construcció de la societat que tots desitgem.

Jesús de Natzaret també va fer la seva proposta, la utopia del Regne de Déu (RD), que els seus seguidors hem fet nostra en el cristianisme alliberador. Els cristians llatinoamericans no estàvem acostumats a haver-nos-les amb cap altra utopia que no fos la de Jesús. Com encaixar ara la presència de la utopia indígena del SK? Ens les podem haver amb les dues utopies?

N'hi ha que diuen que els cristians/es només podem atendre una utopia, la de Jesús, que cap altra mereixeria la nostra atenció. D'altres diuen que la proposta de Jesús és completa i no es podria enriquir amb cap altra... Són combinables les dues utopies? O tal vegada són la mateixa?

Només la Utopia de Jesús, el Regne de Déu?

S'ha de recordar abans de res que la Utopia de Jesús no va pas ser una invenció seva... Ell va prendre la idea i l'expressió RD de la utopia que els profetes venien anunciant i proclamant feia uns quants segles. Jesús no va pas pretendre ser original; va assumir la utopia del seu poble, assumint-la i quedant-se'n amb el millor.

D'altra banda, tal com el cristianisme l'ha assumida, la utopia de Jesús, el RD, no té un contingut perfectament definit, ni és un paquet tancat... Més aviat, com a "u-topia" (sense lloc) que és, és una aspiració profunda, un horitzó ideal en el qual sempre s'expliciten somnis nous...

Encara més: no és que només el cristianisme sigui utòpic; moltes altres cultures i pobles ho han estat, i ho són. En realitat, el cristianisme, durant la major part de la seva història, va perdre la seva dimensió històrico-utòpica, en convertir-se en religió de diferents imperis, gens amics d'utopies socials transformadores... De fet, el cristianisme alliberador,

el de la teologia i l'espiritualitat de l'alliberament, representa una recuperació històrica del "moviment de Jesús", allò que ell realment va inspirar, una apassionada recerca històrico-utòpica no pas d'un "altre món", sinó d'aquest mateix però totalment introduït en el somni de Déu i dels mateixos éssers humans...

Molts pobles –potser tots– d'alguna manera viuen la nostàlgia d'un "altre món" al qual se senten convocats per una força misteriosa que els mena tots a convergir en la recerca del Bé... Tots els cors humans somien amb la utopia, amb l'amor ple, amb el Bé...

On trobar aquest món? Com donar un rostre concret a aquesta utopia? Jesús no va donar una "definició" de RD. Un adagi teològic tradicional ens ho posa més fàcil: *ubi bonum, ibi regnum*, "on hi hagi el bé, allà hi ha el Regne". Què és aquella utopia del RD amb la qual somiem? No seria res més que... "la suma de tots els béns, sense cap mal barrejat". Tots els éssers humans, tots els pobles han somiat i somien amb el Bé, amb el Bé major, i amb la Vida, la Vida en plenitud, imaginada d'una o altra forma. En realitat, la Utopia humana no es podrà definir mai, perquè en aquell moment quedaria limitada, i paralitzada. Segons anem avançant en el camí de la història l'horitzó utòpic es va allunyant, desvelant nous paisatges, noves llacunes per omplir, exigències renovades per a la consecució del Bé i de la Vida en plenitud. En aquest intent de concretar la utopia global de la humanitat en cada moment històric ¿no hi cabrien totes les aportacions, les antigues i les noves, les dels uns i les dels altres? Serà que la Utopia és una originalitat que els cristians podem reivindicar en exclusiva?

Si ja no ens creiem que hi hagi "pobles elegits", ni pobles "deixats de la mà de Déu", sinó que el Misteri de la Realitat Darrera es comunica amb tots ells, a la Seva manera, des de les limitacions i les possibilitats de cada cultura, bé podem admetre que:

- tots els pobles poden aportar la seva gràcia, la seva recerca, la seva inspiració, la seva intuïció de la Utopia,

- nosaltres mateixos tenim límits, i sobretot incoherències i contradiccions –com qualsevol cultura,

com tota realitat humana. Aleshores, l'actitud més correcta seria l'obertura de cor, escoltar totes les aportacions que cerquen el Bé i la Vida plens, acollint-les com vingudes de la *mateixa única font* que ens inspira a tots. Al final descobrim que tots els diàlegs sobre la Utopia, no només ens enriqueixen i ens confronten, sinó que convergeixen amb les aspiracions profundes de tot ésser humà.

Què diu el *Sumak Kawsay* al Regne de Déu

Amb una actitud així, oberta, humil i macroecumènica, serà fàcil dialogar, fins i tot “deixar-se interpel·lar” pel SK. Vegem-ho.

- RD i SK, en el fons, d'alguna manera, coincideixen. Si la Utopia que va anunciar Jesús, per la qual va viure i lluitar, fou la Vida, i la Vida en abundància (Jn 10, 10), en plenitud ¿quina altra cosa significa SK, el Bon Viure, el viure en plena harmonia amb nosaltres mateixos, amb la comunitat, amb la Natura i amb el Misteri? Coincidència de fons, convergència històrica, complementarietat inevitable...

- En coincidir amb el RD, el SK ens recorda un element essencial que el cristianisme va oblidar durant molts de segles: que el RD no pot ser només per a l'altre món, sinó que s'inicia i s'ha de construir ja en aquest món. El *Bon Viure* i *Bon Conviure* ens recorda als seguidors de Jesús que el RD també és una utopia intrahistòrica, i que s'ha de construir realitzant i expandint el bé aquí: *ubi bonum, etiam ubi bonum vivere... ibi regnum*.

El cristianisme històric va estar-se massa temps pensant que el RD seria un regne interior, espiritual, de les “ànimes”, una realitat “sobre-natural” (i tot sovint una mica contra-natural, enemiga de les realitats naturals). Massa temps els cristians van viure obsessionats només per la vida després de la mort, pel cel o l'infern... El SK ens recorda que també el RD s'ha de construir aquí, en aquesta vida abans de la mort, en aquest mateix món.

- Potser, la lliçó més gran que ens dóna el SK als cristians té a veure amb la natura. El cristianisme, que, com ja reconeixen molts, ha estat “la religió més antropocèntrica” (Lynn White), ha viscut d'esquenes a la natura, ignorant-la per una part, i per l'altra, sotmetent-la a una depredació immisericordiosa. El SK ens recorda que hem de superar aquest “punt cec ecològic” que de fet el cristianisme ha patit en la seva història.

Farà falta en primer lloc superar l'antropocentrisme,

“especisme” (cf. P. Ribeiro en aquesta mateixa Agenda, p. 222), pel qual no hem tingut ulls per res més que per al món humà, i alliberar la natura del desencantament a què l'hem sotmesa amb l'antropocentrisme primer, i amb el racionalisme cartesià i el mecanicisme newtonià després. Reencantar la nostra visió de la natura, reconèixer-li la seva dimensió misteriosa, i sobretot, reconèixer-nos-en part i necessitats d'integració harmoniosa i plena amb la seva vida, ja és una “revelació” urgent que hem d'agrair al SK.

- El SK ens fa l'immens favor de recordar-nos i de denunciar la complicitat encara no superada del cristianisme amb el model occidental de comprensió del món, és a dir, amb el capitalisme, la injustícia sistèmica, el desenvolupisme, la minusvaloració de la natura, la devastació dels recursos naturals...

Són defectes greus, antiutòpics, antiecològics, que no han pas caigut del cel, sinó que han nascut dins de la matriu cultural cristiana. I encara hi són, consentides per bona part de la institució, i encara ben instal·lades, fins a l'extrem de posar en perill la integritat del planeta sense que la societat “cristiana” sigui capaç de despertar i frenar el desastre que se'n tira a sobre. El SK ens recorda que sense resistir al capitalisme i al model occidental depredador, el RD no quedaria realment actualitzat tal com Jesús l'anunciaria i practicaria avui.

- Com a utopia que és de pobles germans que varen ser oprimits i sotmesos, privats fins i tot del dret a fer la seva contribució peculiar a la societat humana amb les seves riqueses culturals i religioses, la reivindicació actual que els pobles indígenes fan de la seva cosmovisió utòpica no pot més que ser saludada amb entusiasme pels cristians/es, com un signe que Déu va exaltar els humils, va derrocar els que s'havien instal·lat en un tron opressor, i va parlar i segueix parlant per boca de molts, especialment dels petits.

- El SK ha de ser per a nosaltres una crida a la humilitat, a la rectificació, i a una nova actitud històrica i política. I alhora hem de fer una aportació crítica als nostres germans indígenes, que tracten de recuperar i reconstruir retrospectivament el seu patrimoni tradicional utòpic, doncs ells també poden caure en la incoherència i en la manca de testimoni.

2012

Agost

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
3	4	5	6
10	11	12	13
17	18	19	20
24	25	26	27

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	<i>Octubre</i>
1	2	3	4	5	6	7	22	23	24	25	26	27	28	
8	9	10	11	12	13	14	29	30	31					
15	16	17	18	19	20	21								

SETEMBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge	
Divendres	1	Dissabte	2	Diumenge	
					1
					2
					3
					4
					5
					6
					7
7		8		9	8
					9
					10
					11
					12
					13
14		15		16	14
					15
					16
					17
					18
					19
21		22		23	20
					21
					22
					23
					24
					25
28		29		30	26
					27
					28
					29
					30

27

Dillans

2Ts 1,1-5.11b-12 / Sl 95
Mt 23,13-12

Mònica

1828: L'Acord de Montevideo, patrocinat per la Gran Bretanya, assegura la independència de l'Uruguai.

1847: El superintendent anglès i el rei miskito anuncien l'abolició de l'esclavitud, a la Costa Atlàntica de Nicaragua.

1987: Héctor Abad Gómez, metge, màrtir de la defensa dels DDHH a Medellín, Colòmbia.

1993: La llei 70/93 reconeix els drets territorials, ètnics, econòmics i socials de les comunitats negres de Colòmbia.

1999: Mor Mons. Hélder Câmara, germà dels pobres, profeta de la pau i l'esperança, Brasil.

28

Dimarts

2Ts 2,1-3a.14-17 / Sl 95
Mt 23,23-26

Agustí

1994: Jean-Marie Vincent és assassinat a Port-au-Prince, religiós montfortià, compromès amb els drets humans. Durant els 3 anys del govern colpista de Raoul Cédras, més de 100 sacerdots, religiosos i religioses van ser empresonats o obligats a abandonar les seves parròquies.

29

Dimecres

Jr 1,17-19 / Sl 70
Mc 6,17-29

Martiri de Joan Baptista

1533: «Bateig i execució» d'Atahualpa.

1563: Es crea la Real Audiència de Quito.

1986: Malgrat la prohibició del cardenal de Rio de Janeiro, es desenvolupa la III Trobada de Religiosos, Seminaristes i Sacerdots negres de Rio de Janeiro.

agost

30

Dijous

1Cor 1,1-9 / Sl 144

Lc 24,42-51

Félix, Esteve Zudaire

1985: 300 agents del FBI envaeixen Puerto Rico i arresten a més d'una dotzena de lluitadors per la independència.

1993: Polícies i un esquadró de la mort executen 21 persones a la favela «do Vigário Geral», a Rio de Janeiro.

**Dia internacional dels desapareguts.
(Amnistia Internacional i FEDEFAM)**

31

Divendres

1Cor 1,17-25 / Sl 32

Mt 25,1-13 Gil

Ramon Nonat

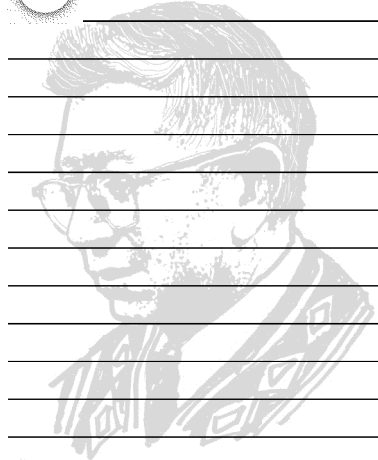
1925: Els marines dels EUA acaben una ocupació d'Haïtí de deu anys.

1962: Independència de Trinitat i Tobago.

1988: Mor Leónidas Proaño, bisbe dels indis, a Riobamba, Equador.

2001: La Cort Interamericana de DDHH condemna Nicaragua per haver violat els drets dels indígenes mayagna de la Costa Atlàntica.

Plena: 15h58m a Peixos

1

Dissabte

1Cor 1,26-31 / Sl 32

Mt 25,14-30

Nit de l'ascensió de Mahoma: és traslladat de La Meca a Jerusalem, d'on va pujar al cel.

1971: Julio Spósito Vitali, estudiant, 19 anys, militant cristià, màrtir de les lluites del poble uruguaià, assassinat per la policia.

1976: Inés Adriana Coblo, militant metodista, màrtir de la Causa dels pobres, Buenos Aires.

1978: Sorgeix el grup d'Unió i Consciència Negra, després dels Agents de Pastoral Negres.

1979: Jesús Jiménez, camperol, Delegat de la Paraula, màrtir de la Bona Notícia als pobres a El Salvador, assassinat.

setembre

2

22è Diumenge ordinari

Dt 4,1-2.6-8 / Sl 14

St 1,17-18.21b-22.27 / Mc 7,1-8.14-15.21-23

Antolí, Elpidi

6

Dijous

1Cor 3,18-23 / Sl 23

Joan de Ribera

Zacaries

1839: Penge Manuel Congo, cap del Quilombo a la Serra do Mar, destruït pel futur Duc de Caxias. Brasil.

1995: 2.300 sense terra ocupen l'hisenda Boqueirão, Brasil. En seran expulsats.

7

Divendres

1Cor 4,1-5 / Sl 36

Regina

1822: Independència del Brasil. Crit d'Ipiranga. "Crit dels Exclosos" al Brasil.

1968: Clausura de la Conferència de Medellín.

1981: Assemblea Nacional de creació del Grup d'Unió i Consciència Negra.

8

Dissabte

Mq 5,1-4a / Sl 12

Nativitat de Maria

1522: Juan Sebastián Elcano completa la primera volta al món.

1974: Ford concedeix a Nixon «perdó ple i absolut per tots els delictes que hagués pogut cometre quan ocupava la presidència».

Dia internacional de l'alfabetització.

Minvant: 15h15m a Bessons

Series of horizontal lines for writing notes or reflections.

9

23è Diumenge ordinari

Is 35,4-7a / Sl 145

St 2,1-5 / Mc 7,31-37

Pere Claver

1613: Alçament de Lari Qaxa, Bolívia (aimarà i quítxues s'enfronten als espanyols).

1654: Pedro Claver, apòstol dels esclaus negres a Cartagena, Colòmbia.

1990: Hildegard Feldman, religiosa, i Ramón Rojas, catequista, màrtirs de la fe i el servei als camperols colombians.

Series of horizontal lines for writing notes or reflections.

10

Dillans

1Cor 5,1-8 / Sl 5

Lc 6,6-11

Protus i Jacint

Nicolau de Tolentino

1924: Els marines ocupen diverses ciutats hondurenyes per donar suport a un candidat presidencial.

1984: Policarpo Chem, delegat de la Paraula, catequista, Verapaz, Guatemala, segrestat i torturat per les forces de seguretat.

Dimarts

1Cor 6,1-11 / Sl 149

Lc 6,12-19

1714: Barcelona cau assetjada per les tropes borbòniques després de tres mesos de resistència. Pèrdua de les llibertats i persecució de la llengua catalana. Diada Nacional de Catalunya.

1973: Cop d'Estat a Xile contra el president constitucional Allende.

1981: Sebastiana Mendoza, indígena, catequista, màrtir de la solidaritat, Guatemala.

1988: Màrtirs de l'església de Sant Joan Bosco, a Port-au-Prince, Haití.

1990: Myrna Mack, antropòloga, lluitadora pels drets humans, assassinada a Guatemala.

2001: Atemptat terrorista contra les Torres Bessones de Nova York i el Pentàgon de Washington.

2008: Matança de camperols a El Porvenir, Pando, Bolívia, a las ordres de terratinents i empresaris amb la connivència del Prefecte Leopoldo Fernández, avui empresonat.

12

Dimecres

1Cor 7,25-31 / Sl 44

Lc 6,20-26

Leonci i Guido

1977: Màrtir de Steve Biko a la presó del règim blanc de Sud-àfrica. 35 anys.

1982: Alfonso Acevedo, catequista, màrtir del servei als desplaçats d'El Salvador. 30 anys.

1989: Valdício Barbosa dos Santos, sindicalista rural de Pedro Canário (ES), Brasil.

2001: L'endemà de l'atac a les Torres Bessones, Barbara Lee, congressista per Califòrnia, vota en contra de concedir a Bush poders especials per envair l'Afganistan.

13

Dijous

1Cor 8,1b-7.11-13 / Sl 138

Joan Crisòstom

1549: Juan de Betanzos es retracta de la seva opinió anterior que els indis no eren humans.

1589: Rebel·lió sagnant dels maputxes a Xile.

1978: L'ONU aprova una resolució en la qual es reafirma el dret de Puerto Rico a la independència i a la lliure determinació.

1980: Premi Nobel de la Pau a Adolfo Pérez Esquivel, arquitecte argentí, empresonat i torturat.

14

Divendres

Nm 21, 4b-9 / Sl 77

Exaltació de la Creu

1843: Naixement de Lola Rodríguez, autora de l'himne de la insurrecció del 23.9.1868 contra el domini espanyol a Puerto Rico, «la Borinqueña».

1856: Batalla de San Jacinto, derrota dels filibusters de William Walker a Nicaragua.

1992: Comença la I Assemblea del Poble de Déu (APD). Es crea el terme «macroecumenisme».

15

Dissabte

Hb 5,7-9 / Sal 30

Jn 19,25-27

1810: «Crit de Dolores» a Mèxic.

1821: Independència d'Amèrica Central. Festa nacional a tots els països d'Amèrica Central.

1842: Afusellen a San José de Costa Rica, Francisco de Morazán, unionista centreamericà.

1973: Arturo Hillerns, metge, màrtir del servei als pobres a Xile.

1974: Antoni Llidó, sacerdot català, desaparegut, màrtir a les presons de Xile.

1981: Pedro Plo Cortés, indígena achí, delegat de la Paraula, Baja Verapaz, Guatemala.

16

24è Diumenge ordinari

Is 50,5-9a / Sl 114

St 2,14-18 / Mc 8,27-35

Corneli i Cebrià

1501: El rei dóna autorització al governador de les illes del Carib per dur-hi esclaus negres.

1821: Independència de Mèxic. Festa nacional.

1931: Fundació a São Paulo del Front Negre Brasilèr, més tard violentament clausurat per Getulio Vargas.

1955: Insurrecció cívico-militar que derroca el president constitucional Perón.

1973: Assassinat del cantautor xilè Víctor Jara.

1983: Guadalupe Carney sj, assassinat per l'exèrcit hondureny.

Dia internacional (ONU) per la capa d'ozó.

Nova: 04h10m a Verge

17

Dillans

1Cor 11,17-26.33 / Sl 39

Lc 7,1-10

Robert Bel-larmino

1645: Juan Macías, germà dominic, confessor de la fe i servidor dels pobres al Perú colonial.

1980: Mor en accident Augusto Cotto, baptista militant salvadorenc.

1981: John David Troyer, missioner menonita dels EUA, màrtir de la justícia a Guatemala.

1982: Alirio, Carlos i Fabián Buitrago, Giraldo Ramírez i Marcos Marín, camperols, catequistes de Cocomá, Colòmbia, assassinats. **30 anys.**

1983: Julián Bac, celebrador, i Guadalupe Lara, catequista, màrtirs a Guatemala.

Any Nou Jueu: 5773

18

Dimarts

1Cor 12,12-14.27-31a / Sl 99

Lc 7,11-17

Josep de Cupertino *Dag Hammarskjöld*

1810: Independència de Xile. Festa nacional.

1945: Decret de Getulio Vargas que només permet la immigració al Brasil a persones que «preservin i desenvolupin en la composició ètnica del país la seva ascendència europea».

1969: El «Rosariaz». La ciutadania doblega les forces policials.

1973: Miguel Woodward Iriberry, sacerdot xilè rector a Valparaíso, Xile, assassinat per la dictadura de Pinochet.

1998: Miguel Àngel Quiroga, marianista, assassinat per paramilitars, Chocó, Colòmbia.

2006: Jorge Julio López, lluitador pels DDHH, primer desaparegut en democràcia, Argentina.

19

Dimecres

1Cor 12,31-13,13 / Sl 32

Lc 7,31-35

Gener

1973: Joan Alsina (missioner nascut a Castelló d'Empúries), Omar Venturelli, Etienne Marie Louis Pesle de Menil, sacerdots víctimes de la policia de Pinochet.

1983: Independència de San Cristóbal i Nevis.

1985: Terratrèmol a la ciutat de Mèxic.

1986: Charlot Jacqueline i companys, màrtirs de l'educació alliberadora, Haití.

1994: Els EUA desembarquen a Haití per reposar el president Jean Bertrand Aristide.

2001: Yolanda Cerón, directora de la Pastoral Social de la diòcesi de Tumaco, Colòmbia, assassinada pel seu compromís amb els drets humans.

20

Dijous

1Cor 15,1-11 / Sl 117
Lc 7,36-50

Andreu Kim, Fausta

- 1519: Hernando de Magallanes salpa de Santlúcar.
- 1976: És assassinat a Washington l'excanceller del règim popular d'Allende, Orlando Letelier. Gairebé 20 anys després en serà declarat culpable el director de la DINA, Manuel Contreras.
- 1977: Els pobles indis d'Amèrica Llatina fan sentir la seva veu per primera vegada al Palau de les Nacions de Ginebra.
- 1978: Francisco Luis Espinosa, sacerdot i companys màrtirs a Estelí, Nicaragua.
- 1979: Apolinar Serrano, José López, Félix Salas i Patricia Puertas, camperols i dirigents sindicals, màrtirs a El Salvador.

21

Divendres

Ef 4,1-7.11-13 / Sl 18
Mt 9,9-13

Mateu

- 1526: Arriba el primer europeu a les costes equatorianes.
- 1956: El dictador Anastasio Somoza mor a mans de Rigoberto López Pérez, Nicaragua.
- 1973: Gerardo Poblete Fernández, salesià xilè, assassinat a Iquique per la dictadura de Pinochet.
- 1981: Independència de Belice.

Dia internacional (de l'ONU) de la Pau.

22

Dissabte

1Cor 15,35-37.42-49 / Sl 55
Lc 8,4-15

Maurici

- 1862: Els esclaus dels EUA són alliberats jurídicament.
- 1977: Eugenio Lyra Silva, advocat popular, màrtir de la justícia, Santa Maria da Vitória, Brasil.

Equinocci, de primavera a l'hemisferi Sud i de tardor al Nord, a les 16h49m
Creixent: 21h41m a Capricorn

23

25è Diumenge ordinari
Sb 2.12.17-20 / Sl 53
St 3.16-4,3 / Mc 9,30-37

Lli i Tecla

- 1868: El «crit de Lares», (Puerto Rico): Ramón E. Betances inicia el moviment independentista i emancipador de l'esclavitud.
- 1905: Mor Francisco de Paula Víctor, negre, considerat sant per la comunitat negra brasilera.
- 1973: Mor Pablo Neruda.
- 1989: Henry Bello Ovalle, militant, màrtir de la solidaritat amb el jovent, a Bogotá, Colòmbia.
- 1993: Sergio Rodríguez, obrer i universitari, màrtir de la lluita per la justícia a Veneçuela.
- 2008: «Dia del sobrepassament»: vam començar a gastar un 30% de recursos més dels disponibles en el planeta.

27

Dijous

Sir 3,1-11 / Sl 89

Lc 9,7-9

Vicenç de Paül

Dia d'Enriquillo, cacic quisqueia que va resistir la conquesta espanyola a la República Dominicana.

1979: Guido León dos Santos, heroi de la classe obrera, mort per la repressió policial a Minas, Brasil.

1990: Germana Agustina Rivas, religiosa del Bon Pastor, màrtir a La Florida, Perú.

28

Divendres

Sir 3,1-11 / Sl 143

Lc 9,18-22

551 a. de C.: Naixement de Confuci a Xina.

1569: Casiodoro de Reina porta a la impremta la seva traducció de la Bíblia. Dia de la Bíblia.

1871: Llei brasilera «del ventre lliure», que separaria les criatures negres dels seus pares esclaus, com a primers «menors abandonats».

1885: Llei brasilera «del sexagenari», que deixaria als carcers els esclaus negres amb més de 60 anys, augmentant així el nombre de captaires.

1990: Pedro Martínez i Jorge Euceda, periodistes militants, màrtirs de la veritat a El Salvador.

29

Dissabte

Dn 7,9-10.13-14 / Sl 137

Jn 1,47-51

Miquel, Gabriel, Rafael

1871: Els benedictins, primera orde religiosa que allibera els seus esclaus al Brasil.

1906: Segona intervenció armada dels EUA a Cuba, que durarà 2 anys i 4 mesos.

1992: La Cambra brasilera destitueix el president Collor.

30

26è Diumenge ordinari

Nm 11,25-29 / Sl 18

St 5,1-6 / Mc 9,38-43.45.47-48

Plena: 05h19m a Àries

Jeroni

1655: Coronilla i companys, cacics indígenes, màrtirs de l'alliberament, Argentina.

1974: Carlos Prats, general de l'exèrcit xilè, i la seva esposa, màrtirs de la democràcia, a Xile.

1981: Honorio Alejandro Núñez, celebrador i seminarista, màrtir pel seu poble hondureny.

1991: Vicente Matute i Francisco Guevara, màrtirs de la lluita per la terra, Hondures.

1991: José Luis Cerrón, universitari, màrtir de la solidaritat entre els joves i els pobres d'Huancayo, Perú.

1991: Cop d'estat contra el president constitucional Jean-Bertrand Aristide, Haití.

SUMAK KAWSAY I POSTNEOLIBERALISME

EL PROBLEMA NO ÉS EL NEOLIBERALISME, SINÓ EL CAPITALISME

PABLO DÁVALOS

Exviceministre d'Economia de l'Equador

- Una de les paradoxes més visibles a l'Equador és que, alhora que és una economia dolaritzada, té la legislació més avançada sobre "el bon viure". Com conviuen aquestes dues realitats? Quina materialitat té, més enllà de la Constitució, la qüestió del bon viure?

- Nosaltres fem el dòlar per a totes les transaccions; no tenim moneda nacional. Aleshores els dòlars han de venir necessàriament per la via del comerç exterior. Això ha obligat l'economia equatoriana a ser molt oberta envers els mercats mundials. En estar molt oberts, som molt vulnerables. L'esquema de dolarització s'ha sostingut, bàsicament, per les remeses que envien els immigrants. I, a més, per la conjuntura dels alts preus del petroli...

- És a dir, que la dolarització se sosté per ingressos externs...

- Aquestes dues fonts, el petroli i les remeses, han sostingut la dolarització, cosa que ha comportat que l'economia equatoriana es converteixi en una economia de rendistes, de consum, en la qual no hi ha producció. Això també es pot veure en el fet que la desocupació –oberta i encoberta– assoleix el 60% de la població activa. És a dir, de cada 100 equatorians amb capacitat de treballar tot just uns 40 tenen una feina formal.

- Quina mena de proposta sorgeix dels moviments?

- Davant d'això, els moviments socials, i en especial el moviment indígena, han proposat un nou paradigma de vivència i convivència que no es fonamenta ni en el desenvolupament, ni en la noció de creixement, sinó en nocions diferents com la convivialitat, el respecte a la natura, la solidaritat, la reciprocitat, la complementarietat. Aquest nou paradigma o aquesta nova cosmovisió s'anomena la teoria de *sumak kawsay* o el "bon viure" i efectivament la Constitució equatoriana l'ha recollida com a règim alternatiu de desenvolupament.

- Els punts centrals del seu caràcter alternatiu?

- En **primer** lloc, cal trencar les individualitats estratègiques, perquè en el capitalisme hom primer pensa en ell mateix, hom diu "primer jo, jo sóc ciutadà, jo sóc consumidor, jo maximitzo els meus

beneficis i utilitats...". El *sumak kawsay* planteja una solidaritat dels éssers humans entre ells mateixos, que el discurs del neoliberalisme ha trencat. Però, a diferència del discurs del socialisme –que plantejava una relació amb una societat més gran i d'aquesta societat amb l'Estat–, en el *sumak kawsay* la relació de l'individu ja no és pas amb l'Estat sinó amb la seva societat més immediata, amb la seva comunitat, on els éssers humans tenen els seus referents més propers. I aquesta societat alhora es relaciona amb altres societats més grans de tal manera que les estructures de poder es construeixen de baix cap a dalt i no pas de dalt cap a baix.

La **segona** cosa que planteja el *sumak kawsay* és treure'ns del cap la noció que "més és preferible a menys". És a dir, que sempre haguem de "produir i tenir més", segons resa el paradigma del desenvolupament, del creixement, de l'acumulació. I a no veure en els objectes l'ontologia dels éssers humans.

- Això suposa un canvi radical en les formes de vida...

- Per això la **tercera** proposta té a veure amb la dimensió del temps. Creiem que el temps és lineal i, per tant, creiem en l'acumulació. L'estructura del temps vigent en aquest moment pertany al capital. El *sumak kawsay* planteja tornar el temps a la societat: una noció de temporalitat en la qual el temps pugui ser circular i obert.

Un **quart** element és conferir-li un sentit ètic a la convivència humana. Per al neoliberalisme hi pot haver democràcia política però no hi pot haver democràcia econòmica, per això la formació d'utilitats de les empreses i dels consumidors no té absolutament res a veure amb l'ètica. El *sumak kawsay* proposa un canvi: ja no puc emmascarar decisions socials en nom d'un consum individual. I això significa que els recursos que han estat produïts per l'explotació laboral o la depredació ambiental ja no poden ser objectes de l'intercanvi social. Ara hem aconseguit certa legislació, per exemple per defensar-nos de l'esclavitud o del treball infantil. Però hem d'anar més enllà.

- *Quan es parla d'alternativa en el Con Sud, generalment es postula el neodesenvolupamentisme contra el neoliberalisme. Quins serien els trets alternatius a aquesta via neodesenvolupamentista que avui és la que té un consens relatiu a la regió?*

- El centre del problema no és pas el neoliberalisme, sinó el capitalisme. El neoliberalisme és una forma que assumeix el capitalisme, una forma concentrada en el poder que tenen les corporacions i el capital financer-especulatiu. El capitalisme pot crear noves formes ideològiques, polítiques, simbòliques, i una manera de reinventar-se i aconseguir legitimitat a través d'aquestes formes que ni tan sols són keynesianes, sinó neodesenvolupamentistes. Fonamentalment impliquen pensar que si nosaltres explotem la natura tindrem recursos per fer obra social. Això és una enganyifa; com ho va ser allò que es deia en l'època del neoliberalisme: que si ho privatitzàvem absolutament tot, aconseguiríem tenir estabilitat econòmica. Mai la vam tenir. Ara és el mateix: si explotem tots els recursos de la natura, tampoc tindrem recursos per al sector social, ni per a la plena ocupació.

- *Vostè adverteix sobre la capacitat del neoliberalisme per reinventar-se?*

- Estem veient com Amèrica Llatina entra en un procés de reconversió caracteritzat per la desindustrialització i la producció de *commodities* basades en matèries primeres, on els governs usen el monopoli legítim de la violència per garantir la desposseïció territorial, que significa la propietat de pobles ancestrals, per posar aquests recursos naturals a circular en l'òrbita del capital. El neoliberalisme, a través del Consens de Washington i les polítiques del Fons Monetari Internacional (FMI) i del Banc Mundial (BM), han adequat les economies en funció de les necessitats del sistema-món, però això no significa que el neoliberalisme hagi assolit les metes d'estabilitat macroeconòmica, ni molt menys. Ara estem passant a una nova dinàmica sustentada en la producció i en la renda de matèries primeres. S'ha d'estar atent als discursos que volen justificar aquestes derives extractivistes. El sistema que anomenem capitalisme s'ha de canviar, amb les relacions de poder que el travessen, amb els imaginaris que el constitueixen. El capitalisme ha d'anar a l'arxiu de la història de la humanitat, perquè si continua, posarà en risc la vida humana sobre el planeta Terra.

- *Des de la seva perspectiva, el neodesenvolupamentisme és compatible amb el liberalisme. Això té a veure amb cert gir en les "receptes" dels organismes internacionals com el Banc Mundial?*

- El neoinstitucionalisme econòmic és la doctrina, el corpus teòric-analític-epistemològic que està conduint les transformacions i el canvi institucional d'Amèrica Llatina i el món. L'institucionalisme planteja un discurs crític als mercats. Hi ha un text d'Stiglitz, "El malestar en la globalització", publicat a principis del 2000, on es converteix en el crític més dur de l'FMI i l'acusa de coses que nosaltres des de l'esquerra ja l'havíem acusat la dècada dels vuitanta. Però resulta que aleshores Stiglitz era president del BM! És a dir, treballava a Washington a l'oficina de davant la de l'FMI. Això explica perquè tens el BM realitzant estudis sobre la reactivació de l'Estat; n'hi ha un del 1997, "Reconstruint l'Estat", que planteja la forma de reconstruir l'Estat i la institucionalitat pública. Però també recomana la participació ciutadana, la democràcia directa, el respecte a la natura, l'eliminació de la flexibilització laboral, etc. Aleshores, una de dues: o el Banc Mundial es va tornar d'esquerres o l'esquerra es va tornar del Banc Mundial.

- *Quina és la seva resposta?*

- Cal començar a indagar i a posicionar els debats econòmics. Perquè la dècada dels vuitanta teníem clar què significaven el Consens de Washington i el neoliberalisme. En la versió de Friedman, Hayek, Von Mises o dels neoliberals criolls, com Cavallo. Resulta que el neoliberalisme va canviant, mutant; el capitalisme del 2000 no és pas el de 1990, en absolut. Per això ara s'encamina a d'altres expedients teòrics molt més complexos, amb una *episteme* més interdisciplinària. I què fem a l'esquerra? Ens quedem criticant el Consens de Washington, quan ja l'han criticat el mateix FMI i fins i tot el BM! I resulta que ara, a la dècada del 2010 veiem com els canvis teòrics es donen cap al neoinstitucionalisme i l'esquerra llatinoamericana no ha creat la seva oportunitat d'analitzar i discutir amb el neoinstitucionalisme econòmic. No ens podem quedar en els marcs epistemològics que justifiquen la nova imposició neoliberal. Per això, aquí a l'Equador parlem de postneoliberalisme, per referir-nos a l'etapa del canvi institucional.

2012

Setembre

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2	17	18	19	20	21	22	23
3	4	5	6	7	8	9	24	25	26	27	28	29	30
10	11	12	13	14	15	16							

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
1	Dillans	2	Dimarts	3	Dimecres	4	Dijous
8		9		10		11	
15		16		17		18	
22		23		24		25	
29		30		31			

1

Dillans

Job 1,6-22 / Sl 16
Lc 9,46-50

Teresa del Nen Jesús
1542: Comença la guerra de l'Araucània.
1949: Triomf de la Revolució Xinesa.
1991: Els militars expulsen el president constitucional d'Haïti, Aristide, i comença una matança.
1992: Julio Rocca, cooperant italià, màrtir de la solidaritat al Perú. **20 anys.**

Dia internacional de les persones d'edat.

Dia mundial dels sense sostre (Primer dilluns d'octubre).

2

Dimarts

Job 3,1-3.11-17.20-23 / Sl 87
Lc 9,51-56

Àngels custodis
1869: Naixement de Mahatma Gandhi.
1968: Matança de Tlatelolco, a la Plaça de les Tres Cultures, de Mèxic DF.
1972: La United Brand Company comença a enviar el territori Brunka, Hondures.
1989: Jesús Emilio Jaramillo, bisbe d'Arauca, Colòmbia, màrtir de la pau i del servei.
1992: Repressió policíaca contra els presos de Carandirú, São Paulo: 111 morts i 110 ferits.

Dia internacional per la No Violència (ONU)

3

Dimecres

Job 9,1-12.14-16 / Sl 87
Lc 9,57-62

Francesc de Borja
1980: Maria Magdalena Enríquez, baptista, secretària de premsa de la Comissió de DDHH, defensora dels drets dels pobres, El Salvador.
1990: Reunificació d'Alemanya.

4

Dijous

Job 19,21-17 / Sl 26

Lc 10,1-12

Francesc d'Asís

Teodor Fliedner

1555: El concili provincial de Mèxic prohibeix el sacerdoci als indis.

1976: Omar Venturelli, màrtir per lliurar-se als més pobres a Temuco, Xile.

2007: Ingressen a la presó la vídua i els cinc fills de Pinochet per apropiació de fons públics.

Dia mundial de l'Amnistia.

5

Divendres

Job 38,1.12-21;40,3-5 / Sl 138

Lc 10,13-16

Plàcid i Mauri

1995: L'exèrcit guatemalenc assassina 11 camperols a la comunitat «Aurora 8 de octubre», per desanimar el retorn dels refugiats exiliats a Mèxic.

Dia internacional de l'ONU dels professors.

6

Dissabte

Job 42,1-3.5-6.12-16 / Sl 118

Lc 10,17-24

Bru

William i Tyndal

1981: 300 famílies sense sostre resisteixen el desallotjament a J. Robru, São Paulo.

7

27è Diumenge ordinari

Gn 2,18-24 / Sl 127

Hb 2,9-11 / Mc 10,2-16

Roser

Enric Melcior, Muhlenberg

Nostra Sra. del Roser, patrona dels negres, Brasil.

1462: Pius II censura oficialment la reducció d'africans a l'esclavitud.

1931: Naixement de Desmond Tutu, arquebisbe negre sud-africà, premi Nobel de la Pau.

1973: Màrtirs de Lonquén, Xile.

1978: José Osmán Rodríguez, camperol Delegat de la Paraula, màrtir a Hondures.

1980: Manuel Antonio Reyes, capellà, màrtir per lliurar-se als pobres, a El Salvador.

2001: Els EUA comencen la invasió de l'Afganistán.

8

Dillans

Ga 1,6-12 / Sl 110

Lc 10,25-37

Taís i Pelàgia

1970: Néstor Paz Zamora, seminarista, universitari, fill d'un general bolivià, màrtir de les lluites d'alliberament del seu poble.

1974: Es reuneix a Asunción el Primer Parlament Indígena Amèrica del Con Sud.

1989: Mor Penny Lemoux, periodista, defensora dels pobres d'Amèrica Llatina.

Minvant: 09h33m a Cranc

9

Dimarts

Ga 1,13-24 / Sl 138

Lc 10,38-42

Dionís Lluís Beltrán

1581: Mor Luis Beltrán, missioner espanyol a Colòmbia, dominic, predicador, canonitzat el 1671, patró principal de Colòmbia el 1690.

1967: Ernesto Che Guevara, metge, guerriller, internacionalista, assassinat a Bolívia. **45 anys.**

Dia internacional de l'ONU del correu

10

Dimecres

Ga 2,1-2.7-14 / Sl 116

Lc 11,1-4

Tomàs de Villanueva

1987: I Trobada dels Negres del Sud i Sud-est del Brasil, a Rio de Janeiro. **25 anys.**

2007: Cadena perpètua per a Christian Von Wernich, capellà dels torturadors a l'Argentina.

Dia mundial de l'ONU de la salut mental.

**Dia Internacional contra els desastres naturals.
Segon dimecres d'octubre**

octubre

15

Dillans

Ga 4,22-24.26-27.31-5,1 / Sl 112

Lc 11,29-32

Teresa d'Àvila

1535: Pedro de Mendoza s'endinsa al Río de la Plata amb 12 vaixells i 15.000 homes.

1980: El president Figueiredo expulsa del Brasil el sacerdot italià Víctor Miracapillo.

1994: Aristide retorna al poder a Haití després de la interrupció pel cop militar de Raoul Cedras.

2008: General Sergio Arellano Stark, cap de la Caravana de la Mort, enviat a presó 35 anys després, Xile.

Nova: 14h02m a Lliura

16

Dimarts

Ga 5,1-6 / Sl 118

Lc 11,37-41

Margarida Ma Alacoque

1952: Es crea la CNBB, Conferència Nacional de Bisbes Brasilers (catòlics).

1992: Es concedeix el premi Nobel de la Pau a Rigoberta Menchú.

1997: Fulgêncio Manoel da Silva, líder sindical i polític, assassinat a Santa Maria da Boa Vista, Brasil. 15 anys.

1998: Pinochet és detingut a Londres. Més de 3100 persones van ser torturades, desaparegudes i/o assassinades durant els 17 anys que va durar la seva dictadura.

2008: Garzón obre la primera causa contra el franquisme.

Dia mundial de l'alimentació (FAO, 1979).

17

Dimecres

Ga 5,18-25 / Sl 1

Lc 11,42-46

Ignasi d'Antioquia

1806: Mor Jean-Jacques Dessalines, cap de la revolució d'esclaus a Haití que va ser exemple per a tota Amèrica.

1945: La mobilització popular impedeix el cop anti-Perón a l'Argentina.

2003: Derrocament de Gonzalo Sánchez de Lozada, president de Bolívia, per alçament popular.

Dia mundial per a l'eradicació de la pobresa.

Series of horizontal lines for writing.

18

Dijous

2Tm 4,9-17a / Sl 144

Lc 10,1-9

Lluc evangelista

1859: Alçament antiesclavista a Kansas, EUA.

1977: Matança de la sucrera Aztra, Equador. Més de 100 morts, per protestar contra l'empresa que no els pagava.

1991: "Tortura, nunca mais" identifica 3 víctimes enterrades clandestinament a São Paulo.

19

Divendres

Ef 1,11-14 / Sl 32

Lc 12,1-7

Pere d'Alcàntara

Pau de la Creu

1970: Mor a Mèxic Lázaro Cárdenas, patriota mexicà.

2001: Digna Ochoa, advocada, assassinada pel seu compromís, al Centre de DDHH Agustín Pro, Mèxic D.F.

20

Dissabte

Ef 1,15-23 / Sl 8

Lc 12,8-12

Laura

1548: Fundació de la ciutat de La Paz.

1883: Fi de la guerra de límits entre Xile i el Perú.

1944: El dictador Ubico és derrocat a Guatemala per insurrecció popular.

1975: Raimundo Hermann, sacerdot nord-americà, capellà entre els indis quítxues, màrtir dels camperols del poble de Bolívia.

1978: Oliverio Castañeda de León. Màxim dirigent de l'Associació d'Estudiants Universitaris (AEU) de la Universitat de San Carlos de Guatemala. Símbol de la lluita per la llibertat.

1988: Jorge Eduardo Serrano sj, Colòmbia.

Setmana (de l'ONU) pel desarmament.

21

29è Diumenge ordinari

Is 53,10-11 / Sl 32

Hb 4,14-16 / Mc 10,35-45

Úrsula, Celina, Hilarió

1973: Gerardo Poblete, sacerdot salesià, torturat i mort, màrtir de la pau i la justícia a Xile.

22

Dillans

Ef 2,1-10 / Sl 99
Lc 12,13-21

María Salomé

1976: Ernesto Lahourcade, gremialista, màrtir de la justícia a l'Argentina.

1981: Eduardo Capiou, religiós belga, màrtir de la solidaritat a Guatemala.

1987: Nevardo Fernández, màrtir de la lluita per les reivindicacions indígenes a Colòmbia. **25 anys.**

2009: Gregorio Álvarez, darrer dictador d'Uruguai (1981-1985), condemnat a 25 anys de presó.

Creixent: 05h32m a Capricorn

23

Dimarts

Ef 2,12-22 / Sl 84
Lc 12,35-38

Joan de Capestrano

Santiago de Jerusalem

1981: Marco Antonio Ayerbe Flores, estudiant universitari, Perú.

1986: Vilmar José de Castro, agent de pastoral i militant per la terra, assassinat a Caçú, Goiás, Brasil, per la UDR dels terratinents.

1987: João «Ventinha», posseïdor a Jacundá (PA), Brasil, assassinat per tres pistolers. **25 anys.**

24

Dimecres

Ef 3,2-12 / Int. Is 12

Antoni Ma Claret, arquebisbe de Santiago de Cuba

1945: Comença a existir oficialment l'ONU. Dia de l'ONU.

1977: Juan Caballero, sindicalista porto-riqueny, assassinat per esquadrons de la mort. **35 anys.**

2005: Mor Rose Park símbol de la lluita per la igualtat racial als EUA.

2009: Víctor Gálvez, catequista, promotor de DDHH, assassinat per la seva resistència a les multinacionals mineres i d'electricitat. Malacatán, San Marcos, Guatemala

Dia mundial d'informació sobre el desenvolupament

Dia de les Nacions Unides.

Aniversari de la signatura de la Carta de l'ONU, 1945.

25

Dijous

Ef 3,14-21 / Sl 32
Lc 12,49-53

Crisant, Gaudenci

1887: Un sector de l'exèrcit brasiler, solidari amb la lluita popular, es nega a ser utilitzat per destruir els palenques dels negres.

1975: Wladimir Herzog, periodista, assassinat per la dictadura militar a São Paulo.

1983: Els EUA envaeixen Granada i posen fi a la revolució del New Jewel Movement.

1987: Carlos Páez i Salvador Ninco, indígenes; Luz Estela i Nevarado Fernández, obrers, Colòmbia. **25 anys.**

1988: Alejandro Rey i Jacinto Quiroga, agents de pastoral, màrtirs de la fe, Colòmbia.

1989: Jorge Párraga, pastor evangèlic, i companys, màrtirs de la causa dels pobres, Perú.

2002: Mor Richard Shaull, teòleg de l'alliberament presbiterià, missioner a Colòmbia i el Brasil. **10 anys.**

26

Divendres

Ef 4,1-6 / Sl 23
Lc 12,54-59

Felicíssim, Evarist

Felip Nicolai, Johann Heemann, Paul Gerhard

1981: Ramón Valladares, secretari administratiu de la Comissió de drets humans a El Salvador, assassinat.

1987: Herbert Anaya, advocat, màrtir dels Drets Humans a El Salvador. **25 anys.**

Festa Islàmica del Sacrifici o Aid al-Adhà

27

Dissabte

Ef 4,7-16 / Sl 121
Lc 13,1-9

Gustau

1553: Mor a la foguera Miquel Servet, condemnat tant per catòlics com per protestants, màrtir de les llibertats de pensament, de consciència i d'expressió.

1866: Pau de Black Hills entre Xeiennes, Sioux i Navajos, i l'exèrcit dels EUA.

1979: Independència de San Vicente i les Granadines. Festa nacional.

2010: Mor Néstor Kirchner, president d'Argentina que impulsà el judici als crims de la Dictadura.

28

30è Diumenge ordinari
Jr 31,7-9 / Sl 125
Hb 5,1-6 / Mc 10,46-52

Simó i Judes

Processó del Senyor Negre dels Miracles (Crist) a Lima, segons la tradició afroperuana.

1492: Colom arriba a Cuba en el seu primer viatge.

1880: Naixement de Luisa Capetillo. Va participar a la creació de la Federació Lliure dels Treballadors de Puerto Rico. Va advocar pel socialisme, l'emancipació de l'ésser humà i de la dona.

1986: Mauricio Maraglio, missioner, màrtir de la lluita per la terra, Brasil. **25 anys.**

ÉS URGENT CANVIAR DE MODEL

MINISTERI DE RELACIONS EXTERIORS

La Paz, Bolívia

Com a conseqüència de la cultura de dominació de la natura, la nostra Mare Terra, la nostra Pachamama, està malalta, ferida de mort. El planeta s'està escalfant i el clima està canviant. L'augment exponencial de l'escalfament global està provocant canvis extraordinaris en el clima. Els trastorns del fenomen del *Niño* i la *Niña*, sequeres, inundacions, onades de calor, huracans i tornados cada vegada sovintegen més i són més forts. Es presenten condicions climàtiques extremes que no hem vist mai abans, augmentant les pluges en algunes regions i causant severes sequeres en d'altres, tenint efectes negatius en l'agricultura, la silvicultura i la pesca a totes les regions. Les inundacions a l'orient de Bolívia els darrers anys són un resultat directe d'aquest fenomen.

Estem vivint un canvi climàtic sense precedents causat directa i únicament per l'ésser humà. Hi ha proves aclaparadores que l'activitat humana és la principal responsable de l'escalfament observat des de 1950, particularment pels patrons de consum de la "civilització" occidental des de l'època industrial. S'estima que l'any 1751 les emissions de CO₂ provinents de cremar combustibles fòssils eren de tres milions de tones. L'any 2006, se'n van emetre a l'atmosfera 8.379 milions de tones.

La concentració a l'atmosfera de gasos que provoquen l'efecte hivernacle ha augmentat substancialment des del començament de la revolució industrial (un 37% en 200 anys). La concentració preindustrial era de 280 ppm (parts per milió) mentre que el 2008 va ser de 390 ppm, i si no deixem d'emetre aquests gasos, ens encaminem a les 600 durant aquest segle XXI, mentre en el darrer milió d'anys, fins al 1960, la concentració de CO₂ a l'atmosfera no va superar mai les 310 ppm. Les 600 ppm no s'han assolit en el planeta des de fa 18 milions d'anys, mentre que la variació de CO₂ no ha superat aproximadament el 10% en el planeta durant els darrers 10.000 anys.

Si passem d'un increment de 2° C sobre la temperatura mitjana preindustrial, els danys seran molt severes. El 2004 ja havíem incrementat la

temperatura 0,8° C. La temperatura depèn de la concentració de CO₂. Si superem els 400 ppm (el 2016 al ritme actual), assolirem inevitablement els 2° C abans del 2050.

Però la precària situació del planeta en l'actualitat no és pas culpa del 80% de la població mundial, que vivim en condicions de pobresa, sinó que està causada directa i principalment pels models de desenvolupament i consum irresponsable des de l'època industrial de l'anomenada civilització occidental. La set de guanys sense límits, la recerca de luxe, ostentació i malbaratament del 20% més enriquit de la població, mentre milions moren de fam arreu del món, ens ha fet dependre a tots totalment del consum excessiu dels recursos del planeta, convertint-ho tot en mercaderia i exposant-ho a la sobreexplotació tant dels boscos, la flora i la fauna, l'aigua, la terra, el genoma humà i la mateixa vida com dels minerals i els combustibles fòssils (carbó, gas i petroli), que són els majors causants de les emissions globals de Gasos d'Efecte Hivernacle (GEH). Des de 1860, Europa i Amèrica del Nord han contribuït amb el 70% d'emissions de CO₂. Els països empobrits, un 25%.

Les causes d'aquesta Crisi Global, que la sentim cada dia amb més força, es troben en els models dominants de desenvolupament capitalistes i socialistes que prioritzen un ràpid creixement econòmic i demanden una acumulació col·lectiva i individual de riquesa, tot per respondre a un consumisme desenfrenat i insaciable, que requereix una explotació cada vegada més irresponsable dels recursos naturals. Impulsats per la civilització occidental i ara emprats tant a nivell mundial com local, aquests models d'exagerada i il·limitada industrialització no són cap solució per a la humanitat i és impossible que es puguin generalitzar al conjunt de la població mundial, perquè augmenten la petjada ecològica i amenacen la supervivència dels éssers vius i la subsistència del planeta en no deixar que els recursos naturals es renovin al ritme amb el qual es consumeixen.

Tot i essent ells els principals causants d'aquesta

Crisi Global, els models de desenvolupament continuen com abans amb el creixement il·limitat, aplicant les receptes de mercat per generar cada vegada més guanys i consum irracional. Les empreses multinacionals i els interessos del capital financer internacional no paren la seva expansió, peti qui peti, fins al darrer racó del planeta. Continuen amb l'explotació cada vegada més irracional i irresponsable dels cada vegada més escassos recursos naturals del planeta i fins i tot cerquen com fer negoci amb la mateixa malaltia que aquests models produeixen.

En continuar avançant aquesta crisi, es pot convertir en una amenaça per a la pau mundial quan les nacions-estat entrin en curses sagnants per tots els racons del planeta per la supervivència i el control sobre el cada vegada menor accés al petroli i el gas natural, l'aigua dolça, els minerals clau, els boscos i les terres per a aliments, entre d'altres recursos, desencadenant guerres com les del petroli i gas a l'Iraq, Afganistan, Sudan i Geòrgia.

Amb aquest panorama, ja no n'hi pas prou amb lluitar per alliberar les nacions empobrides de l'opressió i explotació dels països enriquits, per alliberar el Sud del Nord, lluitar per la independència i la sobirania nacional davant l'imperialisme. El problema principal ja no és pas la "pobresa" del Sud, el problema és la mal entesa "riquesa" del Nord, un consum creixent i excessiu per al qual ja no n'hi ha prou amb un sol planeta; l'empobriment del Sud i l'enriquiment del Nord avancen paral·lelament a la destrucció de la natura.

Ja no val només suggerir el socialisme davant del capitalisme o neoliberalisme, suggerir el desenvolupament sostenible enfront del desenvolupamentisme, suggerir l'harmonia Home-Natura davant la cultura de dominació de la natura, suggerir la Cultura de la Vida enfront dels models de desenvolupament capitalistes i socialistes. Ja no podem pas escollir de manera voluntària entre dues opcions, dues forces equivalents que es barallen en un context estàtic, escollint l'alternativa que ens sigui més útil. Ja no ens podem quedar intentant resoldre les contradiccions estàtiques entre capital i treball, entre Nord i Sud, entre multinacionals i nacions originàries, entre domini militar i la força de l'energia comunal.

No vivim pas temps "normals", sinó temps

excepcionals. Hem d'obrir els ulls, prendre consciència de la crisi, anar més enllà del que és normal, entendre la importància de les tendències dinàmiques en el món, reconèixer els efectes greus sobre l'equilibri de la natura i el probable ensorrament de la societat occidental quan s'acabi l'energia barata i s'agreugi el canvi climàtic. La convergència d'aquestes tendències causarà un canvi que ens caurà a sobre amb tota la seva força. La vella societat està morint i no acaba de néixer una nova vida. La situació revolucionària està madurant, en paraules de l'esquerra.

Però, més enllà d'això, ens convoca la *Pachamama*, ultratjada i pacient. El gran *Pachakuti* ens espera, s'acosta un canvi còsmic i tel·lúric, un canvi d'era, una inexorable albada carregada de nova vida, de recuperació d'identitat i de força.

En aquesta situació, el mateix ensorrament de la societat occidental i les amenaces al planeta deshabiliten l'opció de fer valer una continuació dels models de desenvolupament capitalistes i socialistes o trobar camins que prometin més del mateix. Això ens presenta l'oportunitat que el món ens escolti i el gran repte de posar a la taula del debat els nostres principis, els nostres codis, d'impulsar la Cultura de la Vida com l'única solució que pugui salvar la humanitat i el planeta davant els efectes de la Crisi Global. Entremig d'aquesta disjuntiva, necessitem tenir l'habilitat i la preparació de trobar els camins concrets que ens menin a la construcció d'una nova vida o, tal vegada, ben just a un nou equilibri de supervivència. Necessitem veure com tenir cura i enfortir el ressorgiment dels pobles originaris indígenes per tal que siguin una guia per a la salvació de la humanitat i el planeta.

Per tant, necessitem tenir en compte aquestes tendències dinàmiques per assentar les bases, els fonaments de la reconstrucció de la societat humana. Sense aquests fonaments, sense aquesta base, tota la resta, tot el que es parla de combatre l'explotació, la discriminació i l'empobriment de la majoria de la població, lluita contra la pobresa i l'analfabetisme, la recuperació, nacionalització, industrialització i ús sostenible del gas i altres recursos naturals, producció i consum de productes ecològics, diversificació industrial, promoció d'exportacions i obertura de nous mercats... es basa en una anàlisi fora de la realitat i, per tant, no servirà de res.

2012

Octubre

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7	22	23	24	25	26	27	28
8	9	10	11	12	13	14	29	30	31				
15	16	17	18	19	20	21							

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
Dillans	Dimarts	Dimecres	1	Dijous			
5	6	7	8				
12	13	14	15				
19	20	21	22				
26	27	28	29				

DI	DM	DC	DJ	DV	DS	DG	DI	DM	DC	DJ	DV	DS	DG	<i>Desembre</i>
					1	2	17	18	19	20	21	22	23	
3	4	5	6	7	8	9	24	25	26	27	28	29	30	
10	11	12	13	14	15	16	31							

NOVEMBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge	
2	Divendres	3	Dissabte	4	Diumenge
9		10		11	
16		17		18	
23		24		25	
30					

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	

29

Dillans

Ef 4,32-5,8 / Sl 1
Lc 13,10-17

Narcís
1626: Els holandesos compren als indis l'illa de Manhattan per 24 dòlars.
1987: Manuel Chin Sooj i companys, camperols i catequistes màrtirs a Guatemala.
1989: Matança dels pescadors d'El Amparo, Veneçuela. Plena: 20h49m a Taure

30

Dimarts

Ef 5,21-33 / Sl 127
Lc 13,18-21

Alfons Rodríguez
1950: Insurrecció nacionalista a Puerto Rico, dirigida per Pedro Albizu Campos.
1979: Santo Dias da Silva, 37 anys, líder sindical, metal·lúrgic, militant de la pastoral obrera, màrtir dels obrers brasilers.
1983: Raúl Alfonsín és elegit a l'Argentina després de la dictadura dels militars.
1987: El Congrés de Nicaragua aprova l'Estatut d'Autonomia de les Regions del Carib, primera autonomia multiètnica d'Amèrica Llatina.
1999: Dorcelina de Oliveira Folador, persona amb una discapacitat física, del Moviment Sense Terra, alcaldessa de Mundo Novo, Brasil, assassinada.

31

Dimecres

Ef 6,1-9 / Sl 144
Lc 13,22-30

Dia de la Reforma protestant
1553: Apareix la primera comunitat negra d'Amèrica Llatina que no va experimentar l'esclavitud, a Esmeraldas, Equador. El seu líder: Alonso Illescas.
1973: José Matías Nanco, pastor evangèlic, i companys, màrtirs de la solidaritat, Xile.

Dia universal de l'estalvi.

Series of horizontal lines for writing, organized into three columns corresponding to the dates 29, 30, and 31.

1

Dijous

Tots Sants
 Ap 7,2-4.9-14 / Sl 23
 1Jn 3,1-3 / Mt 5,1-12a

1950: Els nacionalistes porto-riquenys Oscar Collazo i Grisello Torresola ataquen la Casa Blair com a part de l'Alçament de Jayuya.

1974: Florinda Soriano, Doña Tingó, de les Lligues Agràries, màrtir del poble dominicà.

1979: Mataça de Tots Sants, La Paz, Bolívia.

1981: Simón Hernández, indígena Achi, delegat de la Paraula, camperol, Guatemala.

1981: Independència d'Antigua i Barbuda. Festa nacional.

2004: L'exèrcit xilè reconeix la responsabilitat en els crims comesos durant la dictadura de Pinochet.

2

Divendres

Fidels Difunts
 1979: Primera Trobada de les Nacionalitats i Minories (Cuzco).

Jb 19,1.23-27a / Sl 24
 Flp 3,20-21 / Mc 15,33-39;16,1-6

3

Dissabte

Martí de Porres
 1639: Mor Sant Martí de Lima, al Perú. Fill d'esclava negra, va lluitar contra els prejudicis fins que els dominics el van acceptar com a religiós.

1903: Panamà se separa de Colòmbia amb el suport dels EUA. Festa nacional.

Flp 1,18b-26 / Sl 41
 Lc 14,1.7-11

4

31è Diumenge ordinari
 Dt 6,2-6 / Sl 17
 Hb 7,23-28 / Mc 12,28b-34

Carles Borromeo
 1763: Els Ottawa (EUA) ataquen Detroit.
 1780: Rebel·lió contra els espanyols liderada per Tupac Amaru, Perú.
 1969: Carlos Mariguela és executat a São Paulo.

5

Dillans

Flp 2,1-4 / Sl 130
Lc 14,12-14

Zacaries i Isabel

1838: Independència d'Hondures.

1980: Fanny Abanto, mestra, líder d'educadors, animadora de CEBs de Lima, vinculada a les lluites populars, testimoni de la fe.

1988: Araceli Romo Álvarez i Pablo Vergara Toledo, militants cristians màrtirs de la resistència contra la dictadura a Xile.

6

Dimarts

Flp 2,5-11 / Sl 21
Lc 14,15-24

Leonard

1866: El decret imperial núm. 3275 allibera els esclaus de la nació que estiguin disposats a defensar el Brasil a la guerra contra el Paraguai.

1988: José Ecelino Forero, agent de pastoral, màrtir de la fe i del servei a Colòmbia.

Dia Internacional de l'ONU per a la Prevenció de l'Explotació del Medi Ambient en la Guerra.

7

Dimecres

Flp 2,12-18 / Sl 26
Lc 14,25-33

Ernest

John Christian Frederik Heyer

1513: Ponce de León es possessiona de Florida.

1917: Triomfa la insurrecció obrera i camperola a Rússia i comença la primera experiència de construcció del socialisme en el món.

1962: Mor Leonor Roosevelt, activista pels DDHH i primera dama dels EUA.

1978: Antonio Ciani. Dirigent estudiantil de l'AEU a Guatemala. Desaparegut.

1983: Augusto Ramírez Monasterio, franciscà, màrtir de la defensa dels pobres, Guatemala.

Minvant: 01h35m a Lleó

Series of horizontal lines for writing, organized into three columns corresponding to the days of the week.

12

Dillans

Tit 1,1-9 / SI 23
Lc 17,1-6

Josafat

1838: Abolició de l'esclavitud a Nicaragua.

1980: Nicolás Tum Quistán, catequista ministre de l'eucaristia, màrtir de la solidaritat, Guatemala.

2008: El jutge Baltasar Garzón ordena investigar les execucions de l'època franquista a Espanya.

13

Dimarts

Tit 2,1-8.11-14 / SI 36
Lc 17,7-10

Leandre

1969: Indalecio Oliveira Da Rosa, sacerdot, 33 anys, màrtir dels moviments d'alliberament del poble uruguaià.

Nova: 23h08m a Escorpi

14

Dimecres

Tit 3,1-7 / SI 22
Lc 17,11-19

Dídac d'Alcalà

1960: Vaga nacional de 400.000 ferroviaris, portuaris i mariners, Brasil.

A large section of the page containing multiple horizontal lines for writing, organized into three columns corresponding to the days of the week.

19

Dillans

Ap 1,1-4;2,1-5a / Sl 1

Lc 18,35-43

Abdies, Crispí

1681: Roque González, primer testimoni de la fe a l'Església paraguaiana i els seus companys jesuïtes Juan i Alfonso, màrtirs.

1980: Santos Jiménez Martínez i Jerónimo "Don Chomo", pastors protestants, camperols, màrtirs a Guatemala.

2000: Fujimori, des del Japó, presenta per fax la seva renúncia a la presidència del Perú.

20

Dimarts

Ap 3,1-6.14-22 / Sl 14

Lc 19,1-10

Fèlix de Valois, Octavi

1542: Les Lleis Noves regulen les encomiendas d'indis. Sutils primides el 1545 romanen de fet fins 1710.

1695: Mort-martiri de Zumbi dels Palmars. Líder dels Palenques de Palmars. Dia nacional brasiler de la Consciència Negra.

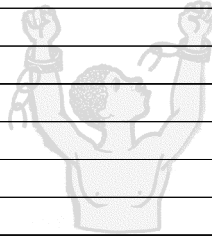
1976: Guillermo Woods, sacerdot missioner, excombatent nord-americà al Vietnam, màrtir i servidor del poble de Guatemala

2000: Condemnat a cadena perpètua Enrique Arancibia, exagent de la DINA xilena, per atemptar contra el general Prats a Buenos Aires el 30.09.1974.

Dia internacional dels Drets del Nen.

Dia mundial per la industrialització d'Àfrica.

Creixent: 15h31m a Aquari

21

Dimecres

Ap 4,1-11 / Sl 150

Lc 19,11-28

Presentació de Maria

1831: Colòmbia es proclama Estat sobirà, dissolent-se la Gran Colòmbia.

1966: Fundació de l'Organització Nacional de Dones de Chicago.

1975: Matança de camperols per mercenaris contractats pels latifundistes a La Unión, Hondures.

Dia mundial (de l'ONU) de la televisió.

JUSTÍCIA COM A EQUITAT

MARC PLANA

Mataró, Catalunya

En la societat mundial a la qual estem entrant, intercultural, pluralista, creixentment laica, «del coneixement»... la Teologia de l'Alliberament no pot seguir fent una aportació estrictament tancada en el seu món judeocristià de referències bíbliques. Ha de preguntar-se per la possibilitat del replantejament teòric del principi «d'alliberament», en diàleg amb la filosofia política actual.

Va ser John Rawls qui, el 1971, va posar el tema de la justícia en el focus de la filosofia política. A *Teoria de la justícia*, Rawls va proposar una teoria per a fonamentar «una societat democràtica entesa com un sistema equitatiu de cooperació social a través del temps». Es tracta d'un sistema comprensiu el subjecte del qual són les institucions, que han de dilucidar i respondre a allò que ens devem els uns als altres pel sol fet de viure en grup. Allò just no seria aleshores allò que estaria bé que fèssim, sinó allò que tenim l'obligació de fer en una societat interdependent: no gaudiríem d'una llibertat efectiva només si la guanyem a pols, ni tindríem accés a assistència mèdica només si la comprem o el govern està de bones. Es tracta dels drets que com a comunitat tenim l'obligació de garantir.

Rawls dedueix que una societat justa seria aquella on els seus ciutadans poden escollir el seu propi projecte de vida (atesa la seva capacitat de racionalitat) i a la vegada són capaços de ser sensibles a les exigències de la cooperació social (atesa la seva raonabilitat). Aquesta societat permetria el desenvolupament de dos principis. El primer regula aquells béns socials que en cap cas poden ser distribuïts de manera desigual: les llibertats i els drets bàsics de ciutadania. Un determinat grau d'autonomia innegociable és necessari per a què cada persona o poble pugui generar i seguir el seu projecte de vida. L'autonomia individual també és entesa aquí com a garantia de dignitat humana. Kant escrivia que els humans hem de tractar-nos sempre com a finalitat i no només com a mitjans. Fins aquí, podríem estar parlant d'abstraccions acadèmiques si no fos perquè un simple repàs al panorama actual posa en dubte la realitat d'aquesta autonomia: la globalització imposa models restringits a les seves directrius econòmiques; l'ésser humà no és només literalment un simple mitjà en maquiles i en xarxes de tràfec, sinó que també sembla ser una peça més

d'un tauler on l'acceptació paulatina de les regles del joc redefeix cada cop més a la baixa l'autonomia i redistribueix les llibertats efectives d'una manera molt desigual. Doncs bé, segons el concepte de justícia de Rawls, qualsevol desigualtat en àmbit de drets no només és moralment reprovable, sinó també injusta; cosa que hauria d'implicar a les institucions en la seva regulació. No obstant, Rawls no predica l'estricta igualtat material i accepta una distribució desigual de béns materials sempre que aquesta no entri en contradicció amb el primer principi i sota les condicions que redefeix el segon: només s'acceptaran les desigualtats vinculades a càrrecs accessibles a tothom en igualtat d'oportunitats i aquelles que beneficiïn estructuralment a la part més desfavorida. El principi torna a suspendre el model actual: les diferències econòmiques creixen no només entre els països sinó també en el seu interior.

Una alternativa oposada a Rawls és pensar la justícia com una garantia per a què les institucions no decideixin què fer amb l'individu (i amb els seus béns). La protecció que en part Rawls ofereix a l'individu es torna absoluta en aquesta proposta, fins al punt que el poder i la comunitat són concebuts com a oposats a l'individu. Des d'aquesta altra perspectiva, crear un espai d'igualtat de condicions passa per evitar sobrecarregar l'individu amb restriccions que impedeixin seguir la seva lliure voluntat (i menys, si aquesta càrrega es fa en nom d'una justícia redistributiva que obligui a desprendre's d'allò que hom té). Es tracta d'un argument de pes, doncs és el fonament de l'estat actual de les coses i de la confiança de la llibertat com a font de moral. Davant d'aquest argument, la crítica pro-Rawls explica que no podem anomenar igualtat d'oportunitats a la simple desregulació o liberació, sinó meritocràcia. En el camí cap a la igualtat, no només cal evitar imposicions, sinó també promoure accions per a dissoldre les circumstàncies socials i na-

turals que afecten determinats éssers humans. De forma contrària, la meritocràcia només seria una manera efectiva de legitimar la nova desigualtat resultant. «Allò injust no és haver nascut pobre o amb deficiències físiques. Allò injust és que la societat no faci res per a impedir que aquestes contingències moralment arbitràries perjudiquin socialment els individus» (Àngel Puyol).

L'accés a una igual llibertat i ciutadania per a tots, per tant, ha de ser promogut per les institucions fins i tot quan implica regulació social. Com diu el filòsof Owen Fiss, no només es tracta de deixar parlar sinó de repartir altaveus, pel que es fa necessari promoure l'educació o evitar una excessiva concentració de poder i recursos. Una consideració cal fer al respecte ¿Es comprometen aquestes propostes amb una idea substantiva del bé (és a dir, amb una idea i amb una promoció determinada de com ha de ser la ciutadania)? Sens dubte. Però pensar, amb la nostra perspectiva històrica, que la desregulització és una regla de joc imparcial és senzillament ingenu. D'una altra banda ¿Ha de ser vista aquesta idea substantiva del bé com una imposició? L'ésser humà és sempre resultat d'una «imposició» social, però no és igual que el disseny d'aquesta ciutadania depengui d'un poder interessat i allunyat de nosaltres o d'un poder més sensible a interessos privats que al benestar públic que d'un debat obert, raonat, plural i lliure. Ni hem d'acceptar que els altres pensin per nosaltres ni desertar (i deixar de ser conscients) de la nostra quota social de poder. Crec que el 15M ha vingut a expressar una reivindicació similar al respecte.

La globalització ha plantejat un desafiament important a Rawls. Avui dia, les interaccions individuals van molt més enllà d'allò estatal. La pregunta, aleshores, és saber si es pot parlar de justícia global si no existeixen institucions que puguin garantir-la més enllà dels estats. Els anomenats cosmopolites pensen que la nacionalitat és moralment irrellevant i que hi ha obligacions morals prèvies i més fortes entre tots els individus. Aquestes obligacions haurien de fer-nos capaços d'organitzar-nos a favor de la igualtat global. Els estatalistes, en canvi, pensen que l'estat és l'única font de moral pública. Reconeixen que la desigualtat existeix més enllà, però acabar amb ella és més un tema de la solidaritat (obligatòria només en consciència) que de justícia (que implica les institucions). Els debats entre uns i altres són rics: ¿és acceptable tenir

un diferent nivell de deure amb el nostre veí, a qui els meus impostos financen la seva operació, que amb el camperol tanzà amb qui només m'uneixen els voluntaris llaços de la solidaritat? Quin tipus d'igualtat global es crea a través de les relacions sempre filtrades per la nació? És possible crear institucions globals i una idea de ciutadania global? El debat ha fonamentat fins i tot propostes concretes com l'alternativa a les patents farmacèutiques del filòsof alemany Thoma Pogge.

La crítica més consistent a Rawls és la referida a les condicions de raonabilitat. Deia abans que la justícia es fonamenta en una idea de ciutadà sensible als deures d'un amb els altres. Doncs bé, no està tan clar que, malgrat trobar una situació ideal de diàleg i de pacte, els éssers humans no generem sempre estructures de poder que supeditin la raó i les necessitats dels altres a la nostra manera de veure el món (i a la nostra capacitat d'imposar-la). Dit d'una altra manera, una de les preocupacions de la filosofia política actual és la disgregació de la societat, la seva manca de cohesió, la poca capacitat de la raó per a fonamentar adhesió a pactes de vida acceptables per a tots. Davant d'aquesta situació, –que alguns temen estructural–, ¿és possible que sorgeixi la consciència social pel sol fet que s'espera això de nosaltres en una societat justa? Quins impediments trobem per a l'ús d'aquesta consciència i per a la confiança social? Aquesta és una de les preguntes que la filosofia política tracta de respondre per evitar un món on les necessitats alienes no siguin capaces de justificar solucions polítiques consensuades quan, a canvi, exigeixen cedir part de la meua llibertat. En aquest sentit, Amartya Sen (*La idea de la justícia*) proposa partir de casos concrets per a arribar a una praxis de justícia més lligada a necessitats reals i menys dependent de l'adequació de la realitat a teories comprensives com la de Rawls.

Escriu Joan Vergés que la filosofia política ha de promocionar «un ideal factible, una utopia realista que pugui fer-nos creure que pot existir més justícia social». Rawls és una cita imprescindible en aquest camí. Nozick, el seu principal crític, va dir: «Avui dia, els que fan filosofia política han de treballar segons la teoria de Rawls o bé explicar perquè no ho fan». Per això, el pensament de Rawls i els debats que es renoven amb l'avenç de la societat haurien de ser per a la Teologia de l'Alliberament un punt de trobada i una oportunitat per al diàleg.

2012

Novembre

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
3	4	5	6
10	11	12	13
17	18	19	20
24	25	26	27
31			

Dl Dm Dc Dj Dv Ds Dg   Dl Dm Dc Dj Dv Ds Dg   Gener/2013
 1 2 3 4 5 6   21 22 23 24 25 26 27
 7 8 9 10 11 12 13   28 29 30 31
 14 15 16 17 18 19 20

DESEMBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge	
Divendres	1	Dissabte	2	Diumenge	
					1
					2
					3
					4
					5
					6
					7
7	8		9		8
					9
					10
					11
					12
14	15		16		13
					14
					15
					16
					17
					18
21	22		23		19
					20
					21
					22
					23
					24
28	29		30		25
					26
					27
					28
					29
					30
					31

26

Dillans

Ap 14,1-3.4b-5 / Sl 23

Lc 21,1-4

Joan Berchmans

1984: Màrtirs camperols de Chapi i Lucmahuayco, Perú.

27

Dimarts

Ap 14,14-19 / Sl 95

Lc 21,5-11

Virgili

1977: Fernando Lozano Menéndez, estudiant universitari peruà, mort durant la seva detenció i interrogatori pels militars.

1980: Juan Chacón i companys dirigents del FDR, màrtirs a El Salvador.

1992: Intent de cop d'estat a Veneçuela. **20 anys.**

28

Dimecres

Ap 15,1-4 / Sl 97

Lc 21,12-19

Caterina Labouré

1975: El FRETILIN, Front Revolucionari per un Timor Est Independent, declara la independència del país, est era colònia de Portugal.

1976: Liliana Esthere Aimetta, metodista, màrtir de la Causa dels pobres, Buenos Aires.

1978: Ernesto Barrera, «Neto», sacerdot, obrer, màrtir de les CEBs, El Salvador.

1980: Marcial Serrano, rector, màrtir dels camperols d'El Salvador.

Plena: 15h46m a Bessons

Lined writing area for notes, consisting of multiple horizontal lines across the page.

10

Dillans

Is 35,1-10 / Sl 84
Lc 5,17-26

Eulàlia de Mèrida

1898: Espanya, derrotada, cedeix Puerto Rico i Filipines als EUA.

1948: L'ONU proclama la Declaració Universal dels Drets Humans.

1996: Es concedeix el Nobel de la Pau a José Ramos Horta, autor del pla de pau per al Timor Est del 1992, i a Carlos Ximenes Belo, bisbe de Díli.

1997: El govern socialista francès aprova la reducció de la jornada setmanal a 35 hores.

Dia de l'ONU dels drets humans.

Dia internacional dels Pobles Indígenes.

11

Dimarts

Is 40,1-11 / Sl 95
Mt 18,12-14

Damas

Lars Olsen Skrefsrud

1978: Gaspar García Laviana, sacerdot, màrtir de les lluites d'alliberament, Nicaragua.

1994: Primera Cimera Americana, a Miami. Els governs decideixen crear l'ALCA, sense la participació dels pobles. El 2005 fracassarà.

1997: S'aprova el Protocol de Kyoto per reduir l'emissió dels gasos que provoquen l'efecte hivernacle.

12

Dimecres

Zac 2,14-17 / Sl 95
Lc 1,39-45

Guadalupe, Juan Diego

1531: Maria s'apareix a l'indí Juan Diego al Tepeyac, on s'adorava Tonantzin, la «venerable Mare».

1981: Matança d'«El Mozote», centenars de camperols a Morazán, El Salvador.

1983: Prudencio Mendoza "Tencho", seminarista, màrtir, Huahuatenango, Guatemala.

2002: El Congrés de Nicaragua desafora l'ex-president Alemán, per frau milionari contra l'Estat.

2009: Megajudici argentí sobre l'ESMA, amb Astiz, Cavallo i altres acusats de tortura i desaparició de 85 víctimes. S'inicien diversos megajudicis.

20

Dijous

Is 7,10-14 / Sl 23

Domènec de Silos, Ceferí

Lc 1,26-38

1818: Luis Beltrán, sacerdot franciscà, «primer enginyer de l'exèrcit alliberador» dels Andes, Argentina.
1989: Els EUA ataquen i envaeixen Panamà per capturar Noriega.

Creixent: 06h19m a Peixos

Divendres

Ct 2,8-14 / Sl 32

Pere Canisi

Tomàs Apòsto/

1511: Homilia de Fra Antonio de Montesinos a La Española.

1907: Matança a Santa Maria de Iquique, Xile: 3.600 víctimes, miners en vaga per millors condicions de vida.

1964: Guillermo Sardiña, sacerdot, solidari amb el seu poble en la lluita contra la dictadura, Cuba.

2009: Lula proposa una Comissió de la Veritat brasilera per jutjar els 400 morts, 200 desapareguts, 20.000 torturats de la dictadura militar de 1964 a 1985 al Brasil, amb els seus 24.000 repressors i 334 torturadors.

Solstici: d'estiu al Sud i d'hivern al Nord, a les 12h12m

22

Dissabte

1Sm 1,24-28 / Int. 1Sm 2

Francesca X. Cabrini

Lc 1, 46-56

1815: És afusellat José María Morelos, heroi de la independència de Mèxic, després que la Inquisició el desterrés.

1988: Francisco «Chico» Mendes, 44 anys, líder ecologista a Xapurí, Brasil. Assassinat pels latifundistes.

1997: Matança d'Acteal, Chiapas. Paramilitars dels latifundistes i del governant PRI maten 46 indígenes tzotzils pacifistes, reunits en oració, ja al seu tercer dia de dejuni.

2010: Cadena perpetua per a Jorge Videla, dictador argentí, i 16 exmilitars, per crims contra la humanitat.

23

4t Diumenge d'Advent

Mq 5,1-4a / Sl 79

Hb 10,5-10 / Lc 1,39-45

Joan de Kety

1896: Conflicte entre els EUA i la Gran Bretanya degut a la Guyana veneçolana.

1972: Un terratrèmol de 7 punts Richter destrueix Managua i causa la mort a més de 20 mil persones. **40 anys.**

1989: Gabriel Maire, assassinat a Vitoria, Brasil per la seva pastoral compromesa.

27

Dijous

1Jn 1,1-4 / SI 96
Jn 20,2-8

Joan evangelista

- 1512: Promulgació de noves lleis reguladores de "encomenda" dels indis, per les denúncies de Pedro de Córdoba i Antonio Montesinos.
- 1979: Angelo Pereira Xavier, cacic de la nació Pankararé, Brasil, mort en lluita per la terra.
- 1985: El governador de Rio de Janeiro firma la llei 962/85 que prohibeix la discriminació racial als ascensors dels edificis.
- 1996: Vaga d'un milió de sud-coreans contra la llei laboral que facilita els acomiadaments.
- 2001: Petrona Sánchez, líder camperola i de l'organització de dones, assassinada per les FARC a Costa de Oro, Chocó, Colòmbia.
- 2007: És assassinada Benazir Butto, al Pakistan.

28

Divendres

1Jn 1,5-2,2 / SI 123
Mt 2,13-18

Sants Innocents

- 1925: La columna Prestes ataca Teresina, PI, Brasil.
- 1977: Matança dels camperols d'Huacataz, Perú.
- 2001: Edwin Ortega, camperol chocoà, líder juvenil, assassinat per les FARC en una assemblea de joves al riu Jiguamandó, Colòmbia.
- 2010: Govern i Universitat acorden continuar les excavacions per trobar reseqes de desapareguts durant la dictadura, Montevideo.

Plena: 11h21m a Cranc

29

Dissabte

1Jn 2,3-11 / SI 95
Lc 2,22-35

Tomàs Becket

- 1987: Més de 70 garimpeiros de Serra Pelada, Marabá, Brasil, tirotejats al pont del riu Tocantins, atacats per la Policia Militar. **25 anys.**
- 1996: Acords de Pau entre el Govern guatemalenc i la guerrilla que posen fi a 36 anys d'hostilitat, més de 100.000 morts i 44 aldees arrasades.

Dia internacional per la biodiversitat.

30

Sagrada Família
Eclo 3,2-6.12-14 / SI 127
Col 3,12-21 / Lc 2,41-52

Sabí

- 1502: Salpa d'Espanya la flota més gran d'aleshores: 30 vaixells amb uns 1.200 homes, sota el comandament de Nicolás de Obando.

1 Dm	1 Dv	1 Dv
2 Dc	2 Ds	2 Ds
3 Dj	3 Dg	3 Dg
4 Dv	4 Dl	4 Dl
5 Ds	5 Dm	5 Dm
6 Dg	6 Dc	6 Dc
7 Dl	7 Dj	7 Dj
8 Dm	8 Dv	8 Dv
9 Dc	9 Ds	9 Ds
10 Dj	10 Dg	10 Dg
11 Dv	11 Dl	11 Dl
12 Ds	12 Dm	12 Dm
13 Dg	13 Dc <small>Cendra</small>	13 Dc
14 Dl	14 Dj	14 Dj
15 Dm	15 Dv	15 Dv
16 Dc	16 Ds	16 Ds
17 Dj	17 Dg	17 Dg
18 Dv	18 Dl	18 Dl
19 Ds	19 Dm	19 Dm
20 Dg	20 Dc	20 Dc
21 Dl	21 Dj	21 Dj
22 Dm	22 Dv	22 Dv
23 Dc	23 Ds	23 Ds
24 Dj	24 Dg	24 Dg
25 Dv	25 Dl	25 Dl
26 Ds	26 Dm	26 Dm
27 Dg	27 Dc	27 Dc
28 Dl	28 Dj	28 Dj
29 Dm		29 Dv
30 Dc		30 Ds
31 Dj		31 Dg <small>Pasqua</small>

1 Dl	1 Dc	1 Ds
2 Dm	2 Dj	2 Dg
3 Dc	3 Dv	3 Dl
4 Dj	4 Ds	4 Dm
5 Dv	5 Dg	5 Dc
6 Ds	6 Dl	6 Dj
7 Dg	7 Dm	7 Dv
8 Dl	8 Dc	8 Ds
9 Dm	9 Dj	9 Dg
10 Dc	10 Dv	10 Dl
11 Dj	11 Ds	11 Dm
12 Dv	12 Dg	12 Dc
13 Ds	13 Dl	13 Dj
14 Dg	14 Dm	14 Dv
15 Dl	15 Dc	15 Ds
16 Dm	16 Dj	16 Dg
17 Dc	17 Dv	17 Dl
18 Dj	18 Ds	18 Dm
19 Dv	19 Dg <small>Pentecosta</small>	19 Dc
20 Ds	20 Dl	20 Dj
21 Dg	21 Dm	21 Dv
22 Dl	22 Dc	22 Ds
23 Dm	23 Dj	23 Dg
24 Dc	24 Dv	24 Dl
25 Dj	25 Ds	25 Dm
26 Dv	26 Dg	26 Dc
27 Ds	27 Dl	27 Dj
28 Dg	28 Dm	28 Dv
29 Dl	29 Dc	29 Ds
30 Dm	30 Dj	30 Dg
	31 Dv	

1 Dl	1 Dj	1 Dg
2 Dm	2 Dv	2 Dl
3 Dc	3 Ds	3 Dm
4 Dj	4 Dg	4 Dc
5 Dv	5 Dl	5 Dj
6 Ds	6 Dm	6 Dv
7 Dg	7 Dc	7 Ds
8 Dl	8 Dj	8 Dg
9 Dm	9 Dv	9 Dl
10 Dc	10 Ds	10 Dm
11 Dj	11 Dg	11 Dc
12 Dv	12 Dl	12 Dj
13 Ds	13 Dm	13 Dv
14 Dg	14 Dc	14 Ds
15 Dl	15 Dj	15 Dg
16 Dm	16 Dv	16 Dl
17 Dc	17 Ds	17 Dm
18 Dj	18 Dg	18 Dc
19 Dv	19 Dl	19 Dj
20 Ds	20 Dm	20 Dv
21 Dg	21 Dc	21 Ds
22 Dl	22 Dj	22 Dg
23 Dm	23 Dv	23 Dl
24 Dc	24 Ds	24 Dm
25 Dj	25 Dg	25 Dc
26 Dv	26 Dl	26 Dj
27 Ds	27 Dm	27 Dv
28 Dg	28 Dc	28 Ds
29 Dl	29 Dj	29 Dg
30 Dm	30 Dv	30 Dl
31 Dc	31 Ds	

2013

octubre

novembre

deseembre

1 Dm

2 Dc

3 Dj

4 Dv

5 Ds

6 Dg

7 Dl

8 Dm

9 Dc

10 Dj

11 Dv

12 Ds

13 Dg

14 Dl

15 Dm

16 Dc

17 Dj

18 Dv

19 Ds

20 Dg

21 Dl

22 Dm

23 Dc

24 Dj

25 Dv

26 Ds

27 Dg

28 Dl

29 Dm

30 Dc

31 Dj

1 Dv

2 Ds

3 Dg

4 Dl

5 Dm

6 Dc

7 Dj

8 Dv

9 Ds

10 Dg

11 Dl

12 Dm

13 Dc

14 Dj

15 Dv

16 Ds

17 Dg

18 Dl

19 Dm

20 Dc

21 Dj

22 Dv

23 Ds

24 Dg

25 Dl

26 Dm

27 Dc

28 Dj

29 Dv

30 Ds

1 Dg Advent, A

2 Dl

3 Dm

4 Dc

5 Dj

6 Dv

7 Ds

8 Dg

9 Dl

10 Dm

11 Dc

12 Dj

13 Dv

14 Ds

15 Dg

16 Dl

17 Dm

18 Dc

19 Dj

20 Dv

21 Ds

22 Dg

23 Dl

24 Dm

25 Dc

26 Dj

27 Dv

28 Ds

29 Dg

30 Dl

31 Dm

No és cap novetat, avui dia, dir que la transició espanyola cap a la democràcia va ser un camí a mitges. Va ser una nova etapa que s'obria amb esperança per a la població que havia patit el llarg silenci de la dictadura. Els rovellats forrells de les presons es varen obrir per a milers d'empresonats que havia engabiats la tirania; la vida de la gent va sentir un alè d'aire fresc que oxigenava els pulmons d'una oposició que havia patit tota classe de càstigs en l'anonimat de les cel·les o dels paredons. El nou règim es va legitimar amb conceptes com ara democràcia o estat de dret i amb canvis com la descentralització de l'estat o el dret a vaga. Malgrat tot, pilars fonamentals van restar intactes. Franco havia significat durant dècades el garant anticomunista a Espanya, fet que havia representat un pacte de sang amb el capitalisme internacional, l'oligarquia espanyolista, l'exèrcit i l'alta jerarquia de l'església catòlica. Molts dels actes d'aquestes institucions no van quedar només amnistiats *de facto*, sinó que aquestes institucions van conservar el seu poder i la seva influència en el nou ordre social; un ordre que va quedar legitimat pel suport de l'esquerra institucional antifranquista a la constitució; un ordre que poc a poc va naturalitzar la seva imatge i va deixar un seguit de causes per resoldre i pendents de sumar-se a la transició. Són aquestes les nostres causes perdudes, que només són causes pendents i que van reapareixent recurrentment a la nostra història, expressades de maneres diferents, protagonitzades per nous actors, però amb la insistència de les causes que no es donen per vençudes.

Els darrers 30 anys sumen un bon inventari dels principals focus de crítica prioritari per aquestes Causes Pendents: una forma concreta de democràcia que hauria de gestionar el benestar públic però que sembla més preocupada pels interessos privats; un diàleg social que és més fruit d'una estètica que el resultat de promoure una capacitat real de participació horitzontal; els privilegis de la banca i els seus aliats polítics i financers que engoleixen dins l'economia els drets que mereixem no haver de comprar perquè són drets i no mercaderies; la mà estesa cap al capitalisme expansionista internacional en forma de multinacionals i la impunitat dels especuladors amb el territori; el

compromís ciutadà i l'ús social de la nostra llibertat cada cop més tancada en l'espai privat; la degradació d'un territori sobreexplotat, la situació de Catalunya i la seva relació amb el món, els privilegis de la cúpula de l'església, la malversació de recursos en l'esport d'elit, els privilegis de les forces armades i la seva vinculació amb l'OTAN. Les Causes Pendents no són perdudes perquè sempre han estat latents. El poble català sempre ha sabut escoltar la seva veu interior, superar les adversitats i contradiccions internes i mantenir la flama de l'esperança. La seva, la nostra força, s'ha manifestat pacíficament sortint al carrer en moments històrics de màxim compromís, esdevenint un exemple per al món. Un exemple que també han personificat durant tots aquests anys Casals i la força del seu violoncel; la poesia, l'esperança, la coherència i el testimoni de Pere Casaldàliga; el missatge pedagògic, informat i incansable d'Arcadi Oliveres; l'escola emancipadora de Ferrer i Guàrdia o els esforços de Joan Peiró a favor del diàleg social, a qui els governs respectius van castigar amb l'assassinat; la resistència de Xirinacs; la denúncia de les connivències feixistes del franquisme de Neus Català, empresonada al camp nazi de Ravensbrück, o la valentia de Miguel Núñez... noms que se sumen a molts personatges anònims i que van viure i viuen proposant amb lucidesa i anteposant les necessitats del col·lectiu social als seus interessos particulars. Només així podem parlar de Causes, d'altra manera les nostres propostes només són una defensa més o menys egoista d'interessos privats.

Actualment, es critica el franquisme però no l'herència que la *democràcia* va legitimar i que va silenciar valors i anhels. Bona part de la classe política i sindical de la transició s'ha homologat amb tots els defectes de les velles castes europees, que vetllen més pels interessos del sistema i de la pròpia classe que no de necessitats de treballadors, de l'ecologia o de la cultura del país. Arribat aquest moment, crec que cal una nova transició, ideada i conduïda pel poble en autèntic diàleg, que ens porti a la plena sobirania solidària i que faci que aquelles causes eternament pendents esdevinguin Causes Obertes on el poble sigui l'autèntic protagonista de la seva història.

DIÀLEG PER A LA MOBILITZACIÓ

JORDI CALVO RUFANGES

Centre Delàs d'estudis per a la pau (Justícia i Pau)

Els esdeveniments socials més importants dels últims temps, sobretot pel seu abast global, poden ser el procés del Fòrum Social Mundial, que a casa nostra ha donat com a fruit el FSCat (Fòrum Social Català) i el moviment del 15-M, també denominat de les *acampades* i, a l'estranger, *spanish revolution*. Entre aquests dos moments de protesta-proposta social podem establir clars lligams en relació a la reivindicació de diàleg d'ambdós, tant entre els seus participants, com amb la societat i els centres de decisió política i econòmica.

La principal funció dels fòrums socials és establir marcs de confiança, intercanvi i aprenentatge entre els seus participants, a través de la creació d'un espai de trobada obert, on es prohibeix la participació a partits polítics i a entitats governamentals (llista que es veu completada amb la prohibició a la participació de les organitzacions violentes). La creació d'un nou model de trobada dels moviments socials ha afavorit la creació de xarxes, el llançament d'accions, la coordinació de mobilitzacions i saber qui som i què fem. Els fòrums socials, però, no han aconseguit establir un clar diàleg amb la societat, amb l'opinió pública, i només ho han fet en un grau molt baix amb els àmbits polítics i econòmics. Tanmateix, polítics o membres dels governs participen als fòrums a títol individual, que es veuen obligats per una vegada a escoltar més que a parlar. Dels fòrums socials s'ha aconseguit transmetre un missatge molt important a la societat: que el neoliberalisme i fins i tot el capitalisme, no són inevitables i que hi ha alternativa. No hi ha qui no conegui el lema "un altre món és possible" que ara trobem fins i tot a anuncis publicitaris.

El 15-M es diferencia principalment dels fòrums socials perquè els seus protagonistes no són (inicialment) subjectes organitzats a través d'entitats, sinó persones individuals, que mostraven rebuig a la participació a les acampades tant de partits polítics, governs i violents. També mostraven aquest rebuig cap a entitats socials, encara que amb el temps han anat obrint el moviment a la societat civil organitzada, per aprofitar la seva experiència i coneixements sobre

les temàtiques objecte de les seves protestes. Potser és per això, –per ser un moviment compost per gent nova, no vinculada a cap entitat–, que el diàleg amb la societat i amb els centres de poder existents ha sigut més exitós. Els mitjans de comunicació han donat una cobertura del 15-M inimaginable per a qualsevol altre moviment social. Aquesta ha estat la clau perquè la seva veu arribés als governs, als partits polítics i podem imaginar que també als poders econòmics, ja que d'alguna manera tots ells estan lligats entre si.

No obstant, el diàleg necessita alguna cosa més que el creuament de missatges enviats a través de mitjans de comunicació des d'un espai col·lectiu com els fòrums socials o les assemblees del 15-M i de respostes articulades des dels centres de poder, també filtrades per la premsa, televisió, ràdio o internet. Aquest és, doncs, el taló d'Aquil·les dels moviments socials: la seva necessitat d'establir mecanismes que afavoreixin un diàleg real amb els poders. No és fàcil, perquè ambdues experiències socials fugen de la representativitat i, com a molt, arriben a nomenar portaveus que no tenen capacitat decisòria. Aquí està el poder intern dels moviments: no escullen líders (i si ho fan són gairebé sempre qüestionables), cosa que afavoreix la cohesió interna i l'apropament de nous activistes que veuen que la seva veu té tant valor com la dels activistes o intel·lectuals més rellevants dels moviments socials. Cal trobar la manera que les dues necessitats –representativitat i horitzontalitat– siguin cobertes, sense trencar l'espai de trobada (i diàleg) dels fòrums socials o les assemblees participatives del 15-M.

El diàleg no és només un mètode pels moviments, ni només una manera d'entendre's, sinó que és un valor indispensable per afrontar el canvi social. El sistema capitalista promou l'antidiàleg a través de l'individualisme, la jerarquitització de les relacions, la democràcia liberal que només deixa parlar la ciutadania un cop cada quatre anys, convertint-nos en consumidors en lloc de ciutadans... La millor manera de construir alternatives és incorporant el diàleg a la nostra acció social.

L'ALTERITAT BEN ENTESA

CÉCILE BARBEITO

Escola de cultura de Pau, UAB

La diversitat de les societats, ja sigui per motius de valors i d'ideologies diverses, per procedències diferents, o altres causes obliga a reflexionar sobre la nostra relació en societat. L'alteritat (del llatí *alter*, un altre), es pot entendre com la relació que s'estableix amb l'altra persona, des de la *meva* pròpia visió. Encara que en principi l'alteritat té connotacions neutres, ja que la concepció de l'altre o la relació que s'estableix amb aquest pot oscil·lar de la conciliació a la competició, és difícil desvincular aquest terme de l'altruisme: l'esforç per promoure el bé cap als altres. Aquest article opta per reflexionar sobre l'alteritat ben entesa, és a dir, aquells lligams que es basen en les relacions constructives i faciliten l'apropament a l'altre, tot exposant el concepte a partir d'algunes aportacions fetes per cultures ben diferents.

La voluntat de viure la diversitat de manera constructiva i d'apropar-nos a l'altre amb voluntat conciliadora i d'aprenentatge mutu obliga a concebre formes d'entendre l'alteritat des de la voluntat crítica d'acostar i entendre aquest "altre", i alhora de qüestionar-nos a nosaltres mateixes. En la cultura occidental, l'alteritat s'ha vinculat a termes com l'empatia, o la necessitat de superar l'endocentrisme. El filòsof Edgar Morin ressalta la necessitat que l'educació del futur superi l'autoconcepte positiu. Morin advoca entre altres coses per superar l'auto-mentida (*self-deception*), la tendència de les persones a mentir-se a si mateixes, recordant principalment allò que els retorna una imatge positiva*. En aquest mateix sentit, nombrosos psicòlegs socials ja havien observat que la gran majoria de les persones tenim un autoconcepte superior a la mitjana. Això significaria que tant individualment com en el grup al que sentim que pertanyem, tenim tendència a pensar que som millors, o que tenim més raó que els altres. L'alteritat ben entesa, per tant, podria començar per assimilar que encara que la nostra necessitat d'autoestima ens porti a considerar-nos millor que els altres, això no té perquè ser cert. Aquesta autocrítica inicial s'ha de completar amb l'esforç de ficar-se en la

pell de l'altre, de desenvolupar l'empatia –l'habilitat d'entendre els sentiments de l'altre– i la capacitat de reconèixer i respectar les necessitats de les altres persones, tant com es reconeixen i es respecten les pròpies.

Altres cosmovisions també han aportat reflexions importants sobre el concepte d'alteritat. A l'Àsia, el confucianisme considera que les persones èticament superiors són les que desenvolupen el *ren*, o bons sentiments cap als altres. El *ren* consisteix essencialment a ser benèvol cap a les altres persones i, segons el mateix Confuci, "la benevolència consisteix a estimar els altres" (Analectes XII, 22). Desenvolupar la virtut del *ren* és tan cabdal per al confucianisme, que es diu que una persona que reuneix moltes virtuts és una persona de *ren*. La cosmovisió africana ens regala el concepte d'*ubuntu*, del qual es poden trobar equivalents en diferents idiomes africans, i conegut per l'important rol que va complir en la reconciliació a Sud-àfrica. *Ubuntu*, que podria traduir-se com "humanitat" en idioma bantu, remet a la idea que les persones són el que són en relació a les altres, que la humanitat d'una persona depèn de la humanitat de les altres. Aquesta concepció col·lectiva del jo implica que si una altra persona és deshumanitzada, torturada, humiliada o tan sols tractada injustament, això ens resta humanitat. L'idioma zulu fa ressò d'aquesta humanitat reflectida en l'altre amb el proverbi *umuntu ngumuntu ngabantu* (una persona és una persona a través de les altres persones). A Sud-àfrica, personalitats com Nelson Mandela o Desmond Tutu van recórrer al valor d'*ubuntu* per cridar a la calma, evitar venjances i afavorir el clima de reconciliació al país en sortir del règim segregacionista de l'Apartheid.

Així, l'alteritat ben entesa pot relacionar-se amb l'autocrítica, la benevolència i l'empatia. A més, la concepció de *ubuntu* convida a difuminar la concepció de l'alteritat, superant la distinció entre l'altre i jo, i concebre una humanitat col·lectiva.

* Morin, E. (2000). Els 7 sabers necessaris per a l'educació del futur. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya, pàg 86.

INDIVIDU I COMUNITAT EN EL MÓN CONTEMPORANI: UNA DISCUSSIÓ PRIORITÀRIA

JOEL FELIU

Dept. de Psicologia Social Universitat Autònoma de Barcelona

soy otro cuando soy, los actos míos
son más míos si son también de todos,
para que pueda ser he de ser otro,
salir de mí, buscarme entre los otros,
los otros que no son si yo no existo,
los otros que me dan plena existencia,
no soy, no hay yo, siempre somos nosotros,

OCTAVIO PAZ

Tots tenim clar que les comunitats en què vivim (familiars, afectives, ciutadanes, tribals...) tenen una història; també que les persones tenim cadascuna la nostra història, però de vegades oblidem que la manera en què ens pensem, allò que anomenem la nostra subjectivitat, té també una història. En diferents èpoques i cultures les persones ens hem anat pensant de manera diferent: de vegades, per exemple quan se'ns ha considerat esclaus o de races inferiors, hem estat incapaços de pensar-nos com a persones; tot sovint, com quan ens hem considerat membres d'una determinada casta, gremi, feu o família, hem pogut pensar-nos com a membres d'una comunitat, de manera que no hem estat capaços d'imaginar-nos fora d'aquesta; la nova manera de pensar-nos, en el món de la globalització neoliberal, és en forma d'individus.

Tant és així, que per a poder entendre quins són els reptes a què s'enfronten les nostres comunitats actualment, el primer que cal fer és no oblidar que la recent irrupció del capitalisme en la història de la humanitat va venir acompanyada de l'aparició de l'individu autònom amb una força amb què no ho havia fet mai fins aleshores. Aquesta entrada històrica obrí tot un món de possibilitats al nou individu, que pogué desprendre's amb més facilitat dels rols que la comunitat li adscriuïa. Fins i tot a nivell psicològic quan la persona es començà a pensar a si mateixa com a individu (únic, original, especial...) la possibilitat de mantenir-se en un món comunitari va deixar de ser atractiva. Avui dia, el model de societat que la modernitat de consum ha inventat segueix impulsant la persona a desitjar excloure's de la comunitat voluntàriament, o si més

no a viure en comunitats nuclears, cada vegada més reduïdes, comunitats que no tinguin la força de coacció que tenien les antigues, que ens permetin desitjar i consumir lliurement. Això ha estat possible perquè les persones ja no es deuen a les seves comunitats, sinó a si mateixes i, tot i que seguim pertanyent a comunitats, quan aquestes no ens ajuden a aconseguir els nostres objectius personals, aleshores podem prescindir-ne; la comunitat és, de fet, optativa. Malauradament es dona el cas que l'individu és més vulnerable que la comunitat i per això no és pas casualitat que sigui el liberalisme, com a ideologia que vetlla per la preservació de l'individu i la consecució de les seves necessitats, la ideologia que acompanyi el capitalisme global.

Així doncs, la nostra circumstància històrica consisteix en el fet que en les societats contemporànies els individus ens concebem a nosaltres mateixos com a unitats separades i desvinculades ontològicament dels altres individus i de la societat. Però individu i societat són inextricables, l'individu no deixa de ser un producte concret i particular d'un moment històric determinat, no té una existència natural i autònoma. De fet, l'existència en el discurs i en la pràctica quotidianes d'un suposat individu autònom i separat de la societat, és sobretot una manera de dissimular les relacions de poder que construeixen aquests individus.

Per tot plegat l'ansiosa recerca del nostre veritable jo, tant aconsellada per l'exitosa literatura d'autoajuda, basada en un suposat autoconeixement independent del coneixement de les condicions de vida de les nostres comunitats de pertinença, només provoca el tancament reflexiu sobre un mateix; porta a deixar d'actuar sobre el nostre entorn; a deixar de comprometre'ns amb el canvi de les circumstàncies que ens han fet com som; comporta no adonar-nos en que són les circumstàncies socials i històriques les que han modelat la manera en què ens pensem; i, provoca que no ens adonem que són les nostres circumstàncies les que han de canviar primer per a poder canviar nosaltres, i no al revés com sovint es pensa. □

Sóc de la generació que tenia 20 anys a la dècada de 1960. La generació que va vibrar amb l'èxit de la Revolució Cubana, la victòria de l'heroic poble vietnamita sobre la més gran potència bèl·lica i econòmica de la història (EUA); que adorava els Beatles i, gràcies a la píndola anticonceptiva, va conquerir l'emancipació de la dona i la revolució sexual, i va reduir els prejudicis i discriminacions envers l'homosexualitat.

Generació que, a l'Amèrica Llatina, es va mobilitzar als carrers i a les selves contra les dictadures militars. Generació que tenia com a exemples de vida persones altruistes com el Che Guevara, Luther King, Mandela. Generació que va presenciar la realització del Concili Vaticà II, convocat per l'airós papa Joan XXIII, i va aprendre a respirar una fe alliberadora conjuntament amb els pobres i féu sorgir les Comunitats Eclesiàstiques de Base i la Teologia de l'Alliberament.

En fi, la generació que es movia inspirada per paradigmes fundats en grans narratives, en ideals històrics, en utopies de llibertat. La generació que pretenia canviar el món i somiava en uns ulls ben oberts com a nou projecte de civilització, en el qual fossin suprimides la misèria, la fam, l'exclusió social, l'imperialisme, l'opressió, i hi predominessin la solidaritat, la generositat, el dret de tots a tenir assegurats els seus drets humans i planetaris.

El somni es va acabar. El socialisme va fracassar (encara resisteix a Cuba enmig de dificultats, conquestes socials i compromisos internacionalistes) i el món es tornà unipolar sota l'hegemonia del capitalisme neoliberal. S'introduí la globocolonització (la imposició al planeta sencer del model de vida made in USA), s'incrementà el bel·licisme (Iraq i Afganistan) i les guerres de baixa intensitat, s'aïllen a una Àfrica rebutjada després de segles de colonització.

Quin futur?

Noves tecnologies de comunicació escurcen el temps i l'espai i promouen l'homogeneïtzació cultural seguint patrons consumistes. Els somnis deixen lloc a ambicions (de poder, fama, bellesa i riquesa); la recerca de l'hedonisme se superposa a l'ètica del treball; l'especulació predomina sobre la producció; la relativització dels valors fragilitza les institucions pilars de la modernitat, com la família, l'Església,

l'escola i l'Estat.

La realitat es fragmenta com el gir al·lucinat d'un calidoscopi. La postmodernitat emergeix i amb ella l'interès individual com a paràmetre prioritari. Regnen el culte excessiu al cos (fitness); la performance de l'artista sembla tenir més importància que la seva obra d'art; les religions abracen els criteris del mercat i prometen miracles per emportar; el fonamentalisme ressuscita el Senyor dels Exèrcits.

La mort de les ideologies de llibertat i el predomini de l'òptica neoliberal com a sinònim de democràcia i llibertat acceleren el procés de deshumanització. La transformació d'allò col·lectiu en privat; d'allò social en individual; d'allò històric en momentani. El que era el poble es transforma en un conglomerat de persones; les classes s'esfilagarsen en interessos personals moguts pel mimetisme reflectit en el comportament de l'elit; la nació es deixa recolonitzar per la progressiva mercantilització del poble global.

Davant d'aquesta realitat fragmentada sorgeix una pregunta: Quin futur? La barbàrie d'un capitalisme depredador, excloent, de repressió implacable al flux migratori dels pobres, d'escalfament global i de degradació ambiental, de l'imperi del narcotràfic i de l'entreteniment audiovisual (televisió i internet) desproveït de contingut?

Un món basat en la competència, en la progressiva apropiació privada de la riquesa, en la transformació dels drets socials, com l'alimentació, salut i educació, en mers productes als quals tens accés només si els pots pagar?

El Fòrum Social Mundial proposa: "Un altre món possible". És possible? Quin seria el disseny i els paradigmes d'aquest altre món possible?

Si volem escapar de la barbàrie no queda altra esperança que la defensa intransigent del medi ambient; del repudi a totes les formes de prejudicis i discriminacions, fonamentalismes i segregacions; del diàleg interreligiós i de l'espiritualitat capaç de potenciar la nostra capacitat d'estimar i de ser solidaris. No hi haurà futur saludable si des d'ara, en el present, no hi ha un enfortiment dels vincles gregaris de moviments socials, associacions, sindicats i partits, en funció de projectes comunitaris i drets col·lectius.

ALLIBERAMENT I SUMAK KAWSAY

UNA MIRADA DES DE L'EQUITAT DE GÈNERE

ELSA TAMEZ

San José, Costa Rica

Tal desafiament suposa el rescat del caràcter històric del temps, de les grans narratives, del valor de les causes humanitàries, d'una visió de món i de la vida que trenqui els límits de l'aquí i l'ara per projectar-se en un futur que passa a tocar i, al mateix temps, sobrepassa tots els models de futur – allò que Jesús va anomenar el Regne de Déu, que no resideix allà al cel, si no al davant, la culminació de tots els nostres somnis i utopies.

En resum, es tracta de buscar una qualitat de vida el més pròxima possible a la proposta del *sumak kawsay* (viure en plenitud) dels pobles originaris andins que del consumisme exagerat dels “shoppings”. “Viure en plenitud” o “bon viure” no coincideix amb la proposta consumista d'una existència amb el suport dels diners, la possessió de béns de confort, les condicions de seguretat predominant sobre les de llibertat.

Sumak kawsay és considerar suficient o bastant, mantenir una bona relació amb la natura, gaudir de qualitat de vida lliure d'estrès, de pol·lució, de competència desenfrenada. Un bon viure enriquit d'espiritualitat, de vincles irrompibles d'amistat, de celebració freqüent dels dons de la vida i dels fruits del treball, de la fe fer-ne festa.

Causes convergents

Si *sumak kawsay* mereix figurar com la nostra Gran Causa actualment, s'ha de comprometre amb les grans causes capaces de convergir en aquesta direcció. Hi ha moltes causes sectorials o corporatives, com la indígena, la de la dona, la dels homosexuals, la dels negres, la dels sense sostre, la dels immigrants i, entre altres, l'ecològica. El desafiament és com ampliar tantes lluites dintre d'una visió sistèmica, doncs pretendre obtenir totes les conquestes de cada una d'aquestes causes dintre del capitalisme neoliberal és afirmar que es pot obtenir roba nova recosint diversos teixits vells...

És necessari, cada vegada més, articular les lluites dels diversos moviments populars i socials, de manera que el moviment de les dones no sigui mer espectador del que passa al moviment dels sense sostre i aquests no deixin d'assistir a mobilitzacions del moviment indígena. Sense que la lluita d'un es torni la de tots, difícilment s'atraparà el somni d'una societat que afavoreixi la vida en plenitud.

La vida només val la pena si està moguda per sentiments i pràctiques d'amor, de justícia, de respecte a la identitat i als drets dels altres. Només així serem capaços de saciar la nostra fam de pau i d'eixugar la nostra set de bellesa. □

Alliberament és un procés continu d'una situació d'opressió que cerca el *bon viure*. M'agrada el terme *Sumak Kawsay* perquè dóna contingut a l'objectiu de viure processos d'alliberament. Hem viscut tantes lluites... la majoria perdudes, és cert; com el coronel Buendía de *Cien años de soledad*, que va fer 30 revolucions, totes perdudes. I, això no obstant, som aquí; encara creiem, esperem; ballem a les festes a vegades amb les fotos dels màrtirs i desapareguts enganxades a la paret de la sala, ells ens veuen i somriuen: ens acompanyen. Això és així perquè els processos d'alliberament es viuen simultàniament amb el *bon viure*. No es lluita sense alegria, amb la cara llarga, per les terres dels pobles originaris, l'alt cost de la vida o contra la violència envers les dones. Inserir-se en el camí de l'alliberament ja és un bon viure, un camí de gràcia.

Alliberament és un procés continu i comunitari. Es comença i s'espera el *sumak kawsay*. Quan dic *comunitari* és que hi som junts dones i homes, de diferents cultures, motivats pel *sumak kawsay* per a tots i totes. Parlar d'alliberament sol, sense *sumak kawsay*, pot amagar discriminacions racials i patriarcals; però parlar de *sumak kawsay* en el procés comunitari d'alliberament treu a la llum les veritables relacions interhumanes entre homes i dones i amb la natura. Perquè el *bon viure*, el *sumak kawsay*, no es pot aconseguir en la lluita per la justícia a seques, doncs aquesta tendeix a postergar, o a deixar de banda, les dimensions del *bon viure* quotidià: el petó, una panotxa a la brasa ben feta o compartir amb l'altre o l'altra una queixaladeta d'un taco calentó amb fesolets i salsa picant ple de gust. *Sumak Kawsay* s'emmarca dins de l'ètica de la cura, dimensió imprescindible en les lluites per la justícia.

Per a les dones és summament important parlar de *sumak kawsay* quan es parla d'alliberament dels pobles, o d'alliberament de les dones. Si no hi ha *sumak kawsay* no hi ha alliberament, encara que, haguem aconseguit una conquesta salarial o haguem aconseguit que es reconegui una mica més les dones. *Viure bé* és viure un veritable procés d'alliberament. Per altra banda *sumak kawsay* sense una visió d'alliberament a l'horitzó no té sentit, és una il·lusió o un viure cínic. □

TRANSFORMAR EL CAPITALISME: UNA NECESSITAT PER AL BON VIURE

JOSEP MANEL BUSQUETA

Bellpuig, Lleida, Catalunya, España

En el capitalisme sempre estan en crisi les persones, els pobles i la natura

La lògica del funcionament del capitalisme és l'obtenció del màxim benefici en el mínim període de temps possible. Tant la satisfacció de les necessitats de les persones com el respecte per la natura i les cultures dels diferents pobles, no són qüestions que el sistema hagi de respectar per garantir el seu funcionament i hegemonia com a sistema rector de la societat. Ans al contrari, l'explotació i l'espoli, han estat i estan a la base de l'obtenció de beneficis. Capitalisme amb rostre humà és impossible.

En essència quan el capitalisme està en crisi no és quelcom negatiu per al seu mateix funcionament. Les crisis actuen com unes tisores de podar, eliminen de la societat tots aquells processos que sobren, els menys eficients, i només deixen que sobrevisquin els processos productius més sòlids. Per al capitalisme la crisi representa la necessitat de reformar-se per poder explotar més i millor.

Actualment, davant la crisi del capitalisme, aquest ni es pot "refundar" ni seria desitjable fer-ho.

Al llarg de la seva història, el capitalisme ha anat travessant moments de crisi que han suposat importants canvis socials i econòmics que han permès assegurar, de nou, un funcionament saludable i vigorós al sistema. La Globalització capitalista fou la fórmula que permeté al capitalisme superar la crisi de la dècada dels seixanta i setanta del segle passat. La Globalització consisteix en una expansió horitzontal i vertical del capitalisme que té en l'estratègia neoliberal el mecanisme de gestió adequat per assegurar aquesta expansió. En l'àmbit horitzontal, sota el comandament de les grans corporacions transnacionals, es produeix una divisió internacional del treball basada en el fet que les diferents parts del procés productiu s'ubiquen allà on es pot produir amb el menor cost possible. El món es converteix en una gran fàbrica. Combinada amb aquesta, es produeix també una expansió vertical del capitalisme. A partir de la dècada dels setanta, el capitalisme estendrà els seus tentacles fins a l'últim racó de la societat susceptible de generar beneficis. Mitjançant els diversos processos de privatització veurem com es converteixen

els drets socials, els recursos naturals i el patrimoni públic en mercaderies, que progressivament, passaran a engreixar els actius dels, cada cop més potents, grups transnacionals tan productius com financers.

L'estratègia neoliberal assegura mitjançant la desregulació i la liberalització l'hegemonia del mercat com a assignador de recursos. Es converteix en l'estratègia de política econòmica funcional a l'avenç i consolidació del model del capitalisme global. Institucions com ara l'OMC, el FMI i la Unió Europea s'erigiran en els bucs insígnia del neoliberalisme. Mitjançant la seva actuació directa o indirecta determinaran l'actuació dels diferents estats, executors finals del pla neoliberal.

A dia d'avui aquest model ha col·lapsat. L'agost de 2007, amb l'eclosió de la crisi financera, es feu evident que la fórmula per restablir els beneficis que s'havia desenvolupat des de la dècada dels setanta estava esgotada. A partir d'aquest moment hem vist com l'expansió del capitalisme s'estancava i l'utilització de tots els recursos, presents i futurs, de les distintes societats es convertia en imprescindible per evitar l'esfondrament del model.

A dia d'avui les societats es troben presoneres en mans del poder financer, que apareix en els mitjans de comunicació sota l'eufemisme dels "mercats". La sortida de la crisi, que es planteja des dels centres de poder, no representa cap bona notícia per a les classes populars. La seva proposta es concreta en aprofundir encara més en els processos d'explotació de les societats per assegurar un domini major sobre l'excedent social. El seu objectiu és convertir la societat en un gran hipermercat i els ciutadans en consumidors amb tants drets com diners posseeixin.

Els líders polítics mundials, servidors fidels dels poderosos, es reuneixen per "refundar" el capitalisme en cimeres magnífiques en les quals dissenyen les mesures que haurien de tornar al capitalisme global envers el seu camí de creixement i expansió. Receptes que a la vegada haurien de permetre controlar els possibles desajustos que genera el seu funcionament per tal que no es tornin a repetir episodis com els actuals. No obstant, les conseqüències socials, ambientals i de negació de la democràcia que ha suposat, des dels seus inicis, el desplegament de la Globalització capitalista s'erigeixen

en restriccions irresolubles per a la seva refundació, fan que aquesta esdevingui inviable. Ni la humanitat ni el planeta poden resistir més la lògica depredadora, autòrta i de tristesa que imposa el capitalisme.

El Socialisme del segle XXI ja no és només un desig, és una necessitat

Avançar cap a un model de societat basat en la cooperació, la democràcia participativa i la solidaritat, on la satisfacció de les necessitats fonamentals de les persones estigui subjecta a pràctiques que respectin i s'integrin en el funcionament de la natura i la diversitat cultural dels pobles, avui ja no és només un desig, esdevé una necessitat.

Realitats com la pobresa global i els processos migratoris que d'ella se'n deriven; el canvi climàtic i tots els desastres humans i ecològics que comporta; la gestió dels recursos naturals escassos, etc. Totes aquestes qüestions no tenen solucions individualitzades. Cap país o grup de països podrà afrontar pel seu compte tots els efectes que es deriven d'aquests problemes sobre les seves societats. S'iniciïn temps on només la cooperació, la comunitat i la solidaritat esdevindran efectives per fer front, amb realisme i serietat, als reptes que se'ns plantegen. A dia d'avui, la lògica de l'egoisme, la competitivitat i el benefici privat resulten inservibles per afrontar amb cert els desafiaments que la humanitat té plantejats davant seu. Continuar transitant, com a únic camí possible, pel camí del capitalisme esdevindria un greu error que ens conduiria, amb total seguretat, cap a escenaris de guerra en diferents parts del món, a la vegada que es posaria en dubte fins i tot la vida futura en el planeta.

Actualment són centenars de milions les persones i molts els pobles, a nivell global, afectats per la lògica de desplegament del capitalisme. Milions de persones afectades per l'atur i la precarietat. Comunitats senceres desplaçades pels efectes del canvi climàtic, empobrides i maltractades per la voracitat dels interessos transnacionals de l'agronogoci, la mineria, els hidrocarburs, etc. Centenars de milions d'éssers humans que ni tant sols poden satisfer les seves necessitats més elementals d'alimentació i salut, en una economia mundial humanament absurda, on el pressupost regular de la FAO per a dos anys equival al que dos països industrialitzats gasten en menjar per a gossos i gats en una setmana, mentre que el pressupost per a 10 anys equival al que el món gasta en armament en un sol dia. Tots aquests éssers humans, germans des de les necessitats i els

sentiments de justícia i dignitat, conformem la llavor del procés de transformació global que ja està en marxa. Sens dubte és difícil, els mecanismes del poder i la seva violència visible i invisible són molt poderosos, però avui s'escolta des dels cinc continents la veu dels que lluiten per aquesta transformació social, únic futur humà per al planeta.

Tímidament els pobles d'Europa comencen a despertar-se del somni narcòtic del consum i de l'individualisme atroç i van prenent consciència de la necessitat de resistir-se al desmantellament dels drets socials conquerits després de segles de lluita. Assistim al nou despertar dels pobles d'Àfrica, on són sobretot els joves els que lideren les demandes de major llibertat política i millores socials. I a l'Amèrica Llatina, després de segles de subordinació, i reprenent l'esperit resistent "nostreamericà", avui els moviments populars compten amb distints projectes emancipatoris, que emanen des de la base i cristal·litzen en processos continentals com l'ALBA.

L'esperit de lluita, de resistència i de cooperació que brota dels projectes dels Sense Terra del Brasil. Les pràctiques de democràcia participativa, democratització de la riquesa i projectes de desenvolupament endogen sorgits des dels "cerros" veneçolans. La proposta del Bon Viure, inspirada en la versió indígena ancestral del "Sumak Kawsay", i que des dels distints pobles indígenes ens planteja, a tots els habitants del món, la necessitat de construir un nou model de societat, on la justícia social i la diversitat cultural s'integrin de manera simbiòtica amb la "Pachamama". Tots ells són un bell mirall que reflecteix com pot ser i cap a on ha d'avançar la societat del futur i que sumats als molts altres projectes que en silenci, pas a pas, van desenvolupant-se en diferents barris, pobles i comunitats d'arreu, han de convertir-se en el crit que anuncia el naixement d'una nova societat, més justa, més digna i més alegre. La societat del Bon Viure, l'única possible. □

L'ECONOMIA SOLIDÀRIA

LUIS RAZETO MIGLIARO

Santiago de Xile

La societat contemporània enfronta reptes gegantins, entre els quals hi ha la pobresa, l'exclusió i la marginació de grans sectors socials i de pobles sencers a diverses regions del món; la desocupació i l'atur de percentatges creixents de la força de treball; gravíssimes injustícies i desigualtats socials que es tradueixen en processos de desintegració de la convivència social; conflictes ètnics i internacionals que s'allarguen sense solució apropiada; la ingovernabilitat i la desafecció ciutadana respecte dels sistemes polítics; l'accentuada delinqüència i corrupció; el deteriorament del medi ambient i els equilibris ecològics; els desmesurats endeutaments privats i dèficits públics insostenibles, que generen una gravíssima crisi financera; deterioraments de la qualitat de vida relacionats amb formes de consum distorsionades; l'esgotament d'importants recursos naturals i fonts d'energia necessàries per continuar el desenvolupament.

L'acumulació i agreujament d'aquest conjunt de problemes porten a la convicció que estem davant l'esgotament i la crisi estructural o sistèmica d'una mena d'economia i d'una forma de desenvolupament basats en la combinació de dos grans actors i sectors econòmics: el de les finances, les empreses i el mercat capitalistes, i el de l'Estat i les polítiques públiques. Si és així, es fa necessària i urgent –per afrontar aquests greus problemes i reptes i evitar un veritable col·lapse civilitzatori **crear i potenciar una nova economia i una nova mena de desenvolupament.** Fins i tot pensem nosaltres que la tasca històrica del present consisteix precisament a **iniciar la creació d'una nova i superior civilització**, que obri l'experiència humana envers nous horitzons.

Cal assenyalar que, per iniciativa dels que experimenten i són majoritàriament conscients de cadascun dels esmentats problemes, s'han anat experimentant activitats i processos tendents a superar-los, i que en els fets estan donant lloc –tot i que encara a petita i insuficient escala– a aquesta nova economia i aquesta nova forma de

desenvolupament necessaris. Iniciatives i processos emergents que s'estan difonent, articulant i essent coneguts i impulsats amb els noms d'“**economia solidària**” i “**desenvolupament humà sostenible**”.

L'economia solidària o economia de solidaritat és una recerca teòrica i pràctica de formes alternatives de fer economia, basades en la solidaritat i la feina. El fonament de l'economia de solidaritat és que la introducció de nivells creixents i qualitativament superiors de solidaritat en les activitats, organitzacions i institucions econòmiques incrementa l'eficiència micro i macroeconòmica, i genera un conjunt de beneficis socials i culturals que afavoreixen els que l'experimenten, la comunitat circumdant i tota la societat.

La solidaritat incorporada a l'activitat econòmica, convertida en força productiva, en criteri de distribució i en forma de consum, és allò que hem anomenat el “**Factor C**” (atès que amb la lletra C comencen moltes de les paraules que l'expressen: comunitat, cooperació, comensalitat, comunicació, comunió, compartir i tantes altres que comencen amb el prefix co-, que significa fer quelcom “junts”). El Factor C és el fonament de l'economia solidària, i es pot entendre com “la unió de consciències, voluntats i emocions rera d'objectius compartits per una comunitat, organització o col·lectiu humà, que potencia els seus integrants i el grup en quant a tal, multiplicant els seus èxits”.

L'economia de solidaritat és un procés real en què convergeixen les recerques de variats i múltiples sectors i grups: grups populars i organitzacions de base, i persones de tots els sectors socials que volen desenvolupar iniciatives empresarials de nova mena, amb sentit social i ètic; moviments cooperatius, mutualistes i autogestionaris; organitzacions i moviments ecologistes, que descobreixen que els problemes del medi ambient són causats per formes econòmiques

i de desenvolupament insolidàries; pobles originaris que lluiten per recuperar la seva identitat i les seves cultures comunitàries tradicionals, i que troben en formes econòmiques comunitàries i solidàries la possibilitat de viure bé, de treballar amb felicitat, integrats a la comunitat i en harmonia amb la natura; organitzacions no governamentals que es proposen objectius de desenvolupament humà i social; institucions públiques i poders locals que veuen en l'economia solidària una manera eficaç de desenvolupament local, institucions religioses que conceben l'economia solidària com una forma de fer economia coherent amb les seves orientacions espirituals i ètiques, intel·lectuals de variades disciplines que cerquen noves respostes als grans problemes socials de la nostra època; economistes que prenen consciència de les limitacions i insuficiències dels marcs teòrics de la seva disciplina convencional.

L'economia de solidaritat és també un **nou enfocament conceptual**, al nivell de la teoria econòmica, referit a les formes econòmiques cooperatives, comunitàries, autogestionàries i associatives. L'economia solidària ha configurat una teoria capaç de: a) proporcionar una guia i criteris d'eficiència econòmica en els processos decisoris i de gestió de les operacions que realitzen; b) garantir una identitat compartida a les experiències i recerques d'economies alternatives; c) assegurar l'autonomia cultural que necessita qualsevol moviment i procés que aspiri a fer canvis profunds en l'economia i en la vida social.

L'economia solidària és un gran **projecte de desenvolupament, transformació i perfeccionament de l'economia**. L'economia de solidaritat apareix com una nova manera de pensar i de projectar processos transformadors eficaços i profunds, en condicions de promoure la consciència i la voluntat dels més amplis sectors que anhelan una vida millor, una vida bona i una societat més humana i convivial.

La dimensió "projecte" de l'economia solidària té diversos nivells, i inclou des d'allò que podem concebre com un projecte personal, fins a un projecte global, passant pels nivells intermedis de la comunitat organitzada.

En l'àmbit personal l'economia solidària es projecta envers el desenvolupament de persones

creatives, autònomes i solidàries, que no són ni individualistes ni massificades, sinó integrades a la comunitat i en relació harmònica amb la natura i el medi ambient. En el projecte de l'economia solidària les persones i les comunitats no deleguen en l'estat ni en poders superiors allò que elles poden desenvolupar per elles mateixes. Així la societat es construeix des de baix cap a dalt, i s'expandeix des d'allò petit fins a allò gran.

El projecte de l'economia solidària no és partidista ni totalitzant. No pretén configurar tota l'economia en base a un model únic d'organització, i ni tan sols conforme a una sola racionalitat econòmica. Podem dir que el projecte de l'economia solidària és pluralista, doncs reconeix la conveniència d'un sector basat en la iniciativa individual, un sector basat en les organitzacions solidàries, i un sector públic o estatal de l'economia. No nega la necessitat i importància del mercat, però es planteja construir un mercat democràtic, just i solidari. No rebutja el desenvolupament econòmic, però exigeix que aquest sigui sostenible, centrat en la persona humana, desplegat en benefici de tota la societat, respectuós amb la natura i el medi ambient.

L'economia solidària proporciona a les persones i als grups que lluiten per una societat justa, lliure, solidària i fraterna, un llenguatge modern, renovat, motivador i captivant, en un context cultural com el d'avui, en el qual les ideologies estatistes han perdut credibilitat, i en el qual concepcions tradicionals del cooperativisme, el mutualisme i l'autogestió semblen haver perdut capacitat de convocatòria.

L'economia solidària ofereix una possibilitat d'integració sota una identitat social comuna, a recerques i experiències transformadores que s'han desenvolupat sota diferents denominacions, essent en realitat convergents en els seus propòsits, i estant en els fets proveïdes d'una mateixa racionalitat econòmica especial, que requereix que s'expandeixi i s'aprofundeixi.

Per ampliar i aprofundir el coneixement de l'economia solidària i el desenvolupament humà sostenible, en el portal www.luisrazeto.net s'hi poden trobar nombrosos articles, llibres, vídeos i cursos oferts gratuïtament per l'autor.

LES CAUSES DE TANTS DESASTRES AMBIENTALS

«BRASIL DE FATO»

Editorial de l'edició 412, del 19/01/2011

El gener de 2011 hem patit una nova tragèdia. Més de 600 persones han perdut la vida a la serra de Rio de Janeiro. I altres dotzenes de persones han pagat amb la seva vida a São Paulo, Minas Gerais...

La televisió i els mitjans de comunicació de la burgesia estan complint el seu paper: van transformar la desgràcia aliena en un espectacle permanent, en el qual assistim a tot, menys a allò més important, que és el debat sobre per què està succeint això.

A la televisió no li interessa debatre les causes. El seu objectiu no és pas resoldre els problemes socials, sinó només augmentar l'audiència, per augmentar els seus ingressos per la publicitat que cobren de les empreses.

A la classe dominant, la burgesia brasilera i els seus representants a l'Estat brasiler, tampoc els interessa debatre quines són les causes d'aquests desastres ambientals. Saben que un debat més profund apuntaria segurament fins i tot cap a ells, com a principals responsables i causants d'aquestes tragèdies.

Però, afortunadament, han aparegut anàlisis serioses, d'estudiosos i especialistes ambientals, que ens porten a entendre i a explicar on són les veritables causes d'aquests "desastres naturals", provocats per l'acció humana, que s'han repetit sistemàticament en el territori brasiler. D'aquestes avaluacions, en podem extreure les principals causes:

1. Estem agredint permanentment el bioma de l'Amazonia i del Cerrado, destruint la vegetació nadiua i introduint el monocultiu i la ramaderia. Això ha alterat el règim de pluges i ha creat un veritable canal que porta pluges torrencials del nord cap al sud-est.

2. En no respectar-se el medi ambient al voltant de les ciutats s'ha comès una agressió, i ja no hi ha àrees de protecció als cims de les muntanyes, ni a les cloterades ni als marges dels rius. De manera que quan augmenten les pluges, cauen directament sobre les zones de vivendes i sobre la infraestructura social existent.

3. Hi ha hagut una impermeabilització de les ciutats en funció de l'automòbil, per tal que pugui anar més ràpid. Tot està asfaltat. I quan plou, la velocitat de les aigües augmenta abruptament, en temps i volum.

4. Tenim una especulació immobiliària perma-

nent, que només cerca lucre i empeny els pobres cap als marges, cloterades, ribes dels rius, torrents i manglars.

5. El model de producció agrícola de l'agronegoci ha introduït el monocultiu extensiu, sobretot amb farratge, canya i soja, que han desequilibrat el medi ambient en destruir la biodiversitat vegetal i animal. Això altera el règim de pluges. O sigui: pluges torrencials, concentrades en volum i en determinats dies. Es deu a una mena d'agricultura que ha trencat l'equilibri que es produïa en la biodiversitat natural. L'agricultura familiar –que practica l'agroecologia i l'agrofloresta– és fonamental per a l'equilibri del règim de pluges, clima i temperatures arreu del territori nacional, fins i tot a les ciutats.

6. Les ciutats brasileres s'estan organitzant només en funció del transport individual, de l'automòbil, que només dóna lucre a mitja dotzena de multinacionals instal·lades al país. Aleshores s'inverteixen voluminosos recursos en obres de vies públiques, es construeixen ponts, túnels, viaductes, s'enterren rierols, etc. Tot això altera l'equilibri que hi havia en els camps ara urbanitzats.

7. La població urbana ha perdut el costum de tenir jardins, horts familiars i més àrees verdes a les ciutats, que podrien regular el volum de les pluges i l'equilibri de les temperatures. La gent és induïda a impermeabilitzar els voltants de casa seva.

8. Cap governant o agència estatal pren mesures preventives que puguin avisar i desplaçar les poblacions a llocs segurs, com es fa a la majoria de països. Fa dos anys Cuba va patir un cicló que va arrasar el seu territori, però només hi va haver tres morts en tot el país, perquè abans van desplaçar milions de persones a refugis i l'Estat els va donar protecció.

Tot això forma part d'una forma capitalista d'organitzar la vida social només per al lucre, cosa que representa el desastre, la desgràcia i un alt cost de vides humanes, cada cop més gran. Per tant, mentre la societat i els governants no prenguin consciència, assumeixin les seves responsabilitats i prenguin mesures concretes per afrontar les veritables causes, desgraciadament veurem com es repetiran periòdicament les tragèdies ambientals i socials.

ESCOLTAR EL CLAM DE LA MARE TERRA

VERS UNA NOVA ESPIRITUALITAT DE CONVIVÈNCIA RESPECTUOSA

*Declaració d'entitats teològiques i religioses
Cochabamba, Bolívia*

La comunitat signant, convocada per la Conferència Mundial dels Pobles sobre el Canvi Climàtic i els Drets de la Mare Terra, després d'una reflexió profunda sobre el rol de les religions i espiritualitats en la legitimitació de sistemes que porten el nostre planeta cap al col·lapse, i reconeixent alhora la seva força vital, expressem la nostra profunda preocupació sobre el Canvi Climàtic i els seus efectes que atempten contra la vida, en especial la de les persones més pobres i vulnerables a moltes parts de la Terra. La Mare Terra i tota la Creació gemega i està en dolors de part i necessita d'una nova espiritualitat holística i ecològica per salvar la vida.

Per tot això que acabem d'esmentar declarem:

1. El clam de la Mare Terra, sustentacle de tota mena de vida, arriba a les orelles de totes les persones de bona voluntat. L'afany d'incrementar les riqueses, la comoditat d'un estil de vida de luxe, el consumisme, l'explotació indiscriminada dels recursos naturals i la contaminació de l'aire, aigua i sòl han provocat que el nostre planeta Terra estigui ben a prop d'un col·lapse climàtic.

2. El Canvi Climàtic és el producte d'una mentalitat humana que considera la Natura com a objecte de dominació, explotació i manipulació i a l'ésser humà com el seu amo i mesura absoluta.

3. Reconeixem que una certa interpretació de la tradició judeo-cristiana ha contribuït històricament a fomentar aquesta mena d'antropocentrisme i l'explotació immisericordiosa de la Natura, malinterpretant la responsabilitat de ser "curós" i advocat de la Creació. Cada sistema religiós ha de fer una revisió crítica del seu rol pel que fa al Canvi Climàtic.

4. Invoquem, juntament amb els pobles originaris i les seves savieses, a una conversió profunda del paradigma imperant, de les estructures opressores així com de les nostres mentalitats, actituds i formes de vida, a fi d'encaminar les nostres vides en sintonia amb la Natura, el cosmos i el gran misteri de la vida.

5. Creiem que les religions i espiritualitats dels

pobles, en diàleg entre elles, ens poden guiar en la recerca d'una vida en harmonia amb el medi ambient, les futures generacions i el cosmos; per això convoquem els líders eclesiàstics i espirituals a esforçar-se per aprofundir en una àmplia campanya de consciencització i conversió de tots els creients, a fi de contribuir a salvaguardar la vida en el nostre planeta Terra. Així mateix els convoquem a incidir en els seus governs i en espais multilaterals com les Nacions Unides per tal que els països es comprometin a assumir més responsabilitat en la cura de la Terra.

6. Exigim als responsables polítics, econòmics i científics que prenguin de manera urgent mesures per respondre eficaçment als efectes del Canvi Climàtic i assegurar les bases d'una vida abundant per a tots i totes, especialment per als més pobres i les futures generacions. Confiem que la propera cimera de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic, COP 16, que se celebrarà el desembre del 2010 a Mèxic, sigui un esdeveniment transcendent per al futur de la humanitat.

7. Ens comprometem a implementar a les nostres organitzacions, institucions religioses i a la vida personal una espiritualitat ecocèntrica i a desenvolupar una tasca de consciencització pel canvi de mentalitat i pràctica consumista.

Adherint-nos a l'"Acord dels Pobles", invoquem l'Esperit vivificant perquè ens guïï i enforteixi en el nostre compromís amb les futures generacions, amb la Mare Terra i tota la Creació.

Cochabamba, 22 d'abril de 2010 (Dia de la Mare Terra)

Signen: Institut Superior Ecumènic Andí de Teologia, ISEAT / Teòlegs-es del Tercer Món, EATWOT / Consell Mundial d'Esglésies, CMI / CETELA / Comunitats religioses inserides en mitjans populars, CRIMPO / Semilla / Església Evangèlica Metodista a Bolívia / Església Evangèlica Luterana Boliviana / Missió 21 / Ameríndia / Xarxa ecumènica fe i política / Serveis de Sant Josep / CLAI- Regió andina / Xarxa de dones-missió 21/ Religioses Jesús-Maria / Cepas-càritas / Misami / CENM / FMM / PFE / Centre Missioner Maryknoll / Missions OMP / Meipi.

PER LA BONA CONVIVÈNCIA, SUPERAR L'“ESPECISME”

PEDRO A. RIBEIRO DE OLIVEIRA y RODRIGO SALLES DE CARVALHO

Juiz de Fora, Minas Gerais, Brasil

El projecte del “viure bé” du una proposta de pau que va més enllà de la somiada “pau universal” entre els pobles. En postular la necessitat d’harmonia entre la humanitat i la natura perquè siguem dignes fills i filles de la mateixa Mare-Terra, l’esmentat projecte posa damunt la taula el tema de la dominació dels “diferents” com si fossin “inferiors”. Aquesta forma de domini es pot trobar al llarg de la història de la humanitat, i sempre té una ideologia que pretén justificar-la en infondre el prejudici contra la víctima de la dominació. N’hi ha prou amb recordar el paper del sexisme, del racisme o de l’eurocentrisme com a instrument cultural de dominació de les dones, els negres i els pobles originaris per la minoria masculina, blanca i “civilitzada”. Sortosament, molts moviments socials han denunciat aquestes ideologies i n’han llevat la força argumentativa –per bé que encara sobreviuen les formes de dominació esmentades. Però ha calgut que les dones, els negres i els pobles colonitzats aixequessin la veu de protesta per ensorrar les ideologies que recobrien la seva dominació.

Ara ens trobem davant d’una altra forma de dominació del “diferent”, en la qual, al revés de les anteriors, les víctimes no han pogut donar mai arguments contra el prejudici que les aixafa, perquè, encara que tinguin veu, no parlen. És l’“especisme”: la dominació de l’espècie *homo sapiens* sobre d’altres espècies vives. Es tracta d’una dominació tan antiga que sembla que hagi de ser natural. En això s’assembla a l’esclavatge, que durant molts segles va ser legal i moralment admès, com si els derrotats a la guerra, i els seus descendents, poguessin perdre la llibertat per sempre més. Avui dia també hi ha gent que justifica l’“especisme” amb la més variada gamma d’arguments. La lectura literal de la Bíblia, per exemple, es fa servir per afirmar que l’ésser humà, “imatge i semblança” del creador, va rebre el mandat de “dominar la terra”. La filosofia es fa servir per conferir als “animals racionals” l’atribut de subjecte en la relació amb la natura. També les ciències del segle XIX van ser usades per justificar la “superioritat” de la societat moderna sobre altres cultures i pobles.

Tots aquests arguments revelen la seva fragilitat

davant del pensament crític, en el transcurs del segle XX, quan queden palesos els mals d’un desenvolupament científic i tecnològic sense límits. La bomba atòmica llançada pels Estats Units contra dues ciutats japoneses, els camps d’extermini nazi, les massacres de poblacions indefenses, l’augment de la distància entre rics i pobres, els règims totalitaris, la superexplotació dels recursos naturals, els desequilibris ambientals i d’altres danys han posat en entredit el mite del progrés sense fi, i ha tirat a terra aquell antic optimisme.

És en el nucli d’aquesta crisi del pensament que es consolida mundialment la consciència dels Drets Humans, apareixen les primeres formulacions dels Drets de la Terra i emergeix la crítica a l’“especisme”. El punt de partida és el mateix de la crítica a d’altres formes de prejudici, que veuen en la diferència una prova de superioritat. En el cas de l’“especisme”, s’atribueix aquesta superioritat a l’*homo sapiens* amb l’argument que aquesta espècie està per sobre de totes les altres, com si no formés amb aquestes la gran “comunitat de vida” de què parla la *Carta de la Terra*. És com si tots els éssers vius es poguessin classificar en tan sols dues categories: la primera és la dels individus pertanyents a l’espècie *homo sapiens* (i, per tant, inclosos, com a mínim en teoria, ja que a la pràctica no és ben bé així, en el camp de la protecció moral i dels drets). L’altra categoria, que aplega tots els individus de la resta d’espècies, està desproveïda de cap valor moral i de drets pel fet de ser “inferior”. Aleshores hom es fa la següent pregunta: ¿és un avantatge per a l’espècie humana, col·locar-se separada i per damunt de totes les altres espècies, i per tractar-les com si existissis només per satisfer els seus desitjos?

Per tal de respondre aquesta qüestió, convé tenir en compte que la consciència dels valors morals és com un cercle, que com més s’obre per incloure nous participants, més rica i complexa es torna. En trencar-se la rigidesa de les societats tancades, es guanya en biodiversitat i en capacitat d’obertura envers la novetat. L’actitud de Jesús de Natzaret va ser exemplar: va acollir i valoritzar els estrangers, els leprosos, les criatures i les dones. Va rompre l’exclusivitat jueva i va instaurar un nou model per a la convivència humana.

La inclusió de l'“altre” en el cercle moral d'una societat no passa per la semblança aparent, fins i tot perquè mai no es dona aquesta semblança total. La inclusió depèn, això sí, d'una igualtat a nivell més profund. Aquest va ser el pas donat pels moviments socials que, en demostrar les fal·làcies i les mentides emprades per sustentar el racisme, el sexisme i d'altres prejudicis que han marginalitzat els “diferents”, han obert el camí per a l'obertura de la societat a la seva plena participació. En aquest procés, tots hi han guanyat: els grups exclosos han sortit de la seva situació marginal i la societat ha guanyat en sociodiversitat.

A partir d'aquesta experiència, cal donar arguments que afavoreixin la inclusió d'altres espècies vives en aquest cercle restringit dels subjectes amb drets. El nostre sentit moral rebutja qualsevol proposta d'excloure persones amb deficiències mentals greus o vells decrepits del camp del dret a una vida amb dignitat. Amb tot, animals com ara vaques, gossos o lleons adults, tot i demostrar tanta o més percepció de si mateixos i de les seves relacions amb l'ambient extern que no pas aquelles persones, són del tot excloses d'aquest dret. Cal posar imperiosament en qüestió aquesta exclusió d'espècies animals capaces de percebre's a si mateixes, de sentir dolor, plaer, necessitats, satisfacció i empatia amb els seus semblants.

Som l'única espècie que es vanta de la seva “consciència”, però la veritat és que hi ha d'altres espècies que exhibeixen un grau de “senciència” superior al nostre. És a dir: percebre molt bé, a través dels sentits, que són éssers individuals en relació amb altres éssers de la seva espècie, amb altres espècies i amb l'ambient natural on viuen. Encara que els límits de la “senciència” no siguin gaire nítids, és del tot innegable que moltes espècies vertebrades –si més no, els mamífers i les aus– tenen aquest atribut.

¿Per quins set sous, doncs, hauríem de realçar la consciència que ens separa de les altres espècies, en detriment de la “senciència” que ens hi uneix? ¿Perquè tots els éssers vius, de totes les espècies que componen la biodiversitat d'aquest planeta (amb excepció de l'espècie *homo sapiens*) són fora de l'àmbit moral regit pel dret a una vida amb dignitat? ¿Com defensar plausiblement que l'evolució, que ha adaptat tots els éssers vius actuals a sobreviure cada un amb les seves qualitats, dona més valor al pensament humà que a l'organització d'estols d'ocells o manades de mamífers?

Uns arguments tan efusius com fal·laciosos són

al·legats per desqualificar qui defensa els Drets Animals i les seves conseqüències en el comportament (llegeixi's el règim alimentari vegetarià), tal com en d'altres temps es va fer contra els abolicionistes, les feministes i els militants dels Drets Humans.

És important recordar que ni l'esclavitud, ni el sexisme, ni el racisme van ser vençuts d'un dia per l'altre. Cada procés va exigir i encara exigeix el seu cost (inclús en vides humanes), temps i militància, que es desdoblen en diferents accions. Però també és fonamental recordar que si no gosem admetre la discussió de les idees corrents, buscar la veritat i lluitar per ella, quedarem empresonats dins un sistema productivista i consumista que està provocant la sisena gran extinció d'espècies del planeta, i que podrà dur fins i tot a l'extinció de la mateixa espècie humana (perspectives optimistes indiquen que la taxa d'extinció actual és set vegades més gran que l'anterior a les societats humanes).

La superació de l'“especisme” exigeix una doble actuació: l'una és la crítica a l'argumentació fal·laciosa que la recobreix; l'altra és l'obertura d'esperit cap a la inclusió d'altres espècies en el camp dels valors i del dret. Gràcies a aquestes espècies, la humanitat podrà atènyer un nivell moral superior, en què els Drets Humans, els Drets Animals i els Drets de la Terra s'abracin i siguin respectats totalment. Encara no sabem amb exactitud com es farà tot plegat, però segur que el primer pas és el de prendre consciència que el que ens diferencia de les altres espècies no pot ser mai un motiu per dominar-les o tractar-les com a coses. És per això que hem de centrar-nos, en primer lloc, en aquestes espècies la “senciència” de les quals és evident. Aquestes espècies seran les primeres incloses en el cercle de protecció moral i de drets.

Ja que estem dotats d'intel·ligència i capacitat per llegir els senyals dels temps, som els agents responsables de l'organització de la gran “comunitat de vida”, per tal d'incloure-hi progressivament més i més espècies. La saviesa ancestral del “viure bé”, en postular la necessària harmonia entre totes les espècies vives, haurà d'aliar-se a les conquestes de la ciència i de la tecnologia modernes, que ja indiquen clarament la necessitat de revolucions morals, a fi de guiar-nos cap a nous camins. És aquest un bon desafiament al pensament i a la pràctica en aquesta dècada que serà decisiva per al futur de la vida al Planeta.

VERS UNA ALTRA NOCIÓ DE «RIQUESA»

HI HA INSTRUMENTS CONCEPTUALS TRADICIONALS QUE JA NO SERVEIXEN

EDGARDO LANDER

Caracas, Veneçuela

Ens trobem davant d'una nova condició planetària històrica que ja podem reconèixer clarament: es tracta ni més ni menys que d'una crisi de civilització, de la impossible continuïtat del "model industrialista i depredador basat en la lluita dels humans contra la natura", en la identificació del benestar i la riquesa com a "acumulació de béns materials", amb les conseqüents expectatives de "creixement i consum il·limitats, de més i més". Això, senzillament, no és possible.

Ja ha deixat de ser una discussió si el model de vida de les comunitats andines o de les comunitats de l'Amazònia agrada més o menys que el model de vida de les comunitats suburbanes nord-americanes, doncs aquest s'ha acabat convertint en una radical impossibilitat. Avui, pensant el planeta en termes de "petjada ecològica", en termes de l'apropiació de la capacitat productiva global de la Terra, amb totes les seves dimensions de vida, es constata que està essent explotada més enllà de la seva capacitat de reposició, de recuperació. Els éssers humans que vivim avui estem usant no només la totalitat de la capacitat de reposició, sinó la part que correspondria a les futures generacions.

Això succeeix, a més, en un context en que una proporció molt important de la població del planeta no té aigua potable ni accés a aliments que cobreixin el mínim de calories diàries necessàries. Estem en una situació en la qual els càlculs mostren que ja fa varies dècades que hem passat a un joc de suma zero: si estem usant més enllà del que hi ha disponible, els rics es fan més rics, necessàriament, reduint els recursos per als més pobres.

Això no és una predicció apocalíptica d'uns ambientalistes enfebrats, sinó una constatació inobjectable. Però, si és així ¿com és que continuem fent vida com si això no estigués passant? ¿Com és que continuen les negociacions de l'OMC, les polítiques públiques en funció del desenvolupament, progrés i industrialització, com si tot això fossin

problemes d'uns altres? La realitat ens indica que un dels límits principals per transformar la societat –més enllà dels límits que posi l'imperi, o les classes dominants, o les multinacionals, o l'oposició de dretes en el cas de les reformes constitucionals– és en els nostres propis caps, en un pensament lligat a la reproducció d'allò existent, en la nostra dèbil capacitat per imaginar altres formes d'entendre les coses.

Les disciplines en les quals estem formats, en particular l'economia, són eurocèntriques, colonials; fraccionen la vida en trossos i, arbitràriament, assignen a uns o altres com el seu objecte. L'economia es redueix a una visió molt particular, que té a veure amb una herència de la construcció de la "societat de mercat" de la tradició liberal –lamentablement assumida en una forma relativament acrítica també per la tradició marxista socialista, en diversos sentits. Així, allò que s'entén per "riquesa", la seva quantificació, la definició de què es mesura i què no es mesura, té un instrument bàsic amb el qual s'avalua tot l'àmbit econòmic: els comptes nacionals. Però aquestes mesuren unes coses i no en mesuren d'altres. No mesuren la capacitat productiva de la vida, tota la capacitat de subsistència que no implica intercanvi mercantil, tot l'àmbit –àmpliament estès en el planeta del treball de les dones a casa com a condició de reproducció; amb prou feines mesuren una porció d'un procés molt més vast. Alhora que ometen els processos destructius, amb la qual cosa moltes vegades apareix com a "acumulació de riquesa" el que en realitat és un "procés sistemàtic d'empobriment col·lectiu", perquè s'estan destruint les condicions que fan possible això mateix que anomenem riquesa.

En aquest sentit, continuar pensant en termes economicistes i antropocèntrics, sobre la idea de "recursos naturals", suposa que l'aigua, la terra i els boscos... són recursos per a la producció econòmica. En termes simbòlics, això opera de la mateixa forma com les feministes han demostrat que funciona la reiteració del llenguatge patriarcal: quan pensem en la

categoria “recursos naturals” automàticament veiem un “recurs” que podem usar; si se’ns està acabant en tenim cura, però com un recurs.

Com podem pensar això en altres termes? Veiem un exemple. Al sud del riu Orinoco, a Veneçuela, hi ha un extensíssim bosc tropical que connecta amb l’Amazònia, amb nivells extraordinaris de precipitació, de diversitat biològica, amb pobles indígenes diversos que porten milers d’anys vivint en aquesta condició. Fins i tot des del punt de vista directament econòmic, és una zona vital per a la Veneçuela contemporània, ja que en depenen les rescloses que signifiquen el setanta per cent de l’electricitat del país. Però resulta que sota aquesta extraordinària riquesa hi ha or, molt d’or. *Garimpeiros* brasilers i veneçolans l’exploten, usant tècniques artesanals; empren unes bombes hidràuliques que aixequen el sòl vegetal i creen grans aiguamolls, utilitzen mercuri per aconseguir que l’or s’hi dipositi i es pugui recollir. Amb això es destrueix la capa vegetal, s’afecta la biodiversitat, la capacitat generativa d’aigua i d’hidroelectricitat. A les basses i pantans prolifera el mosquit del dengue i està tornant el paludisme, malaltia que amenaça la vida de les poblacions indígenes de la zona; el mercuri contamina la cadena alimentària que comença pels peixos d’aquests rius i acaba a les poblacions urbanes. Amb aquest impacte dramàtic es processa l’or que es converteix en lingots, dipositats novament sota terra, ara als soterranis del Banc Central. I els comptes nacionals ens diuen que som “més rics”...

Aquí hi ha alguna cosa que no funciona. Amb els criteris que es reflecteixen en aquest mesurament i avaluació, estem impossibilitats conceptualment per pensar un món diferent. Si volem efectivament pensar en una relació diferent d’allò humà amb la resta de la vida, cal qüestionar els supòsits i les construccions disciplinàries, les formes de mesurar, de quantificar, d’avaluar.

Sota el predomini dels conceptes i instruments que coneixem i que es reproduïen com si de “lleis naturals” es tractés, projectes econòmics tant d’esquerra com de dreta es poden reivindicar igualment com a reeixits. Tant Hugo Chávez com Alán García podrien afirmar que els seus projectes econòmics són meravellosos perquè el creixement

en ambdós països està per sobre del vuit per cent. Aquests mesuraments amaguen així diferències i similituds, però també condicionen els fets; les avaluacions que es desprenen d’aquests números marquen pautes de per on seguir; aleshores són una trampa, doncs poden induir a repetir, a reproduir la forma de fer les coses.

En el món d’avui s’observa una tendència a “continuar fent el mateix però amb un ‘ornament ambientalista’”, amb un aparent interès per la conservació que en la pràctica queda totalment al marge, doncs les decisions fonamentals sobre polítiques econòmiques, sobre inversió, sobre creixement, en suma, sobre el model i les seves mesures... continuen estant dictades des dels organismes internacionals, des de l’Organització Mundial del Comerç –que s’ha convertit en el principal– juntament amb el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional –tot i que aquest darrer està relativament debilitat. Les declaracions de les Nacions Unides sobre el medi ambient resulten esquizofrèniques, ja que parlen d’uns principis, d’unes preocupacions per les cultures i la natura mancades d’incidència, mentre per altra banda reafirmen aquesta economia destructora.

Resulta important reconèixer que els instruments amb què comptem per analitzar aquests afers ja no ens serveixen. Són instruments que converteixen en “natural” i en inevitable allò que venim fent. Són coneixements de matriu colonial i eurocèntrica, unes ciències socials modernes d’origen liberal que han construït com a natural i inevitable aquest patró civilitzador. I aquesta visió es legitima a través de tot el sistema educatiu, de manera molt particular, en els nostres temps, a les escoles d’economia, on es “naturalitza” aquest ordre a través de la quantificació i de l’objectivització de les “lleis econòmiques”.

A aquestes alçades el problema ja no és només l’economia neoclàssica, no és pas únicament el model neoliberal de l’economia, sinó el mateix model de l’economia, la noció mateixa de “riquesa”, la noció de què es quantifica, què mesurem... Aquesta concepció, allò que avui s’entén per riquesa, només ens pot dur a la desaparició de la vida en el planeta.

MATERIALS PEDAGÒGICS SOBRE EL BON VIURE

MARTÍN VALMASEDA

Cobán, Guatemala, equipocauce.com

Cada paràgraf ve acompanyat d'un enllaç a la xarxa. Davant la impossibilitat d'incloure'ls aquí, remetem a la "pàgina d'informació i materials complementaris": latinoamericana.org/2012/info, on els trobareu a la vostra disposició.

1. Expressions directes dels pobles andins

El bon viure, d'Edgar Isch López, voltairenet.org, centra aquest mot en "criar i fer créixer harmònicament la diversitat de la vida a la Pacha (la terra)".

El Sumak kawsay i teories del desenvolupament, per Pablo Dávalos: comparació del SK amb la postura "depredadora" dels tigres asiàtics del desenvolupament.

Reflexió d'Ariruma Kowii sobre el Sumak Kawsay (Llegendes originàries d'Otavallo). Planteja com la mitologia quítxua referent a la fundació dels pobles descobreix situacions, personatges, formes de pensament, fent una incursió en els orígens mítics en els pobles quítxues.

Senyals de les mare-terres andines, de Juan Van Celszen i Porfirio Enríquez, a l'editorial Abya Yala, Quito.

El "camperol indòmit", una veritable agronomia andina que parteix d'un sorprenent coneixement de la variada ecologia local i del clima andí, capritxós com cap altre.

José María Tortosa (Universitat d'Alacant) explica la presència del Sumak Kawsay a les constitucions de Bolívia i l'Equador i esbossa una aplicació d'aquesta forma de viure en altres cultures.

Tatiana Roa Avendaño subratlla la importància del Sumak Kawsay com a resposta antisistèmica davant del concepte individualista del benestar d'Occident...

2. Experiències d'altres cultures similars

El bon Viure també fa una crida des de la selva. La fundació equatoriana Pachamama aporta la seva veu, els seus documentals, la seva presència en aquesta lluita en defensa de la mare terra.

Un paral·lel a la visió andina: el bon viure en l'enfocament maia (*Chaab'il li qayuum* en idioma quechí).

El 2011 es va reforçar aquesta reflexió en els pobles maies. Cf. l'"Agenda de desenvolupament dels pobles indígenes de Guatemala" que marca les dates 2012/21 com a fites en aquest desenvolupament. Publicat per

l'associació *Rex we* (camí verd, en Pocomchí), cerca com desenvolupar "accions estratègiques i polítiques per a la construcció del bon viure del poble indígena".

Juan José Monterroso sobre "La connexió entre el bon viure i la religió", a "Voces del Tiempo" (revista de Guatemala) sobre Terra i espiritualitat maia; diu: "sobre la relació entre Religió/Desenvolupament/ Pobles Indígenes, abordo molt dèbilment el tema del desenvolupament, ja que avui per avui és una categoria prou gastada i que mereix la seva consideració".

Revista *Concilium*, 1992, sobre el tema: Conflictes de la terra, Utopies de la terra.

Terra profanada, terra promesa: dos testimonis sobre la cohabitació dels immigrants de dalt i els de baix a Santo Domingo de los Colorados, Equador.

3. Recerques en altres ambients

Generalment el concepte de bona vida s'expressa en els documents no indígenes com a "desenvolupament sostenible". Tot i que s'ha de tenir en compte que de vegades en aquests documents i ambients hi manca la convicció que no som només respectuosos amb la terra sinó que som "part de la terra".

És especialment recomanable l'article sobre desenvolupament sostenible a Wikipèdia.

La reflexió de Leonardo Boff el "bon viure" apunta a una "ètica d'allò suficient" per a la comunitat, i no només per a l'individu, una visió holística i integradora de l'ésser humà, immers en la gran comunitat terrenal, que inclou l'aire, aigua, muntanyes, arbres, animals... en comunió amb la Pachamama (Terra), amb les energies de l'Univers i amb Déu.

Amb una mirada superficial resultaria estrany dir que l'ecologia i el moviment pels drets feministes tenen una forta connexió. Però Ivonne Gevara ho aclareix a "l'estranya utopia de l'ecofeminisme".

Una postura crítica de la situació humana sobre la terra la trobem a "Els hereus de la terra".

Es poden abordar els problemes ambientals i les seves causes a l'Observatori del Medi Ambient (cf. Go-

ogle).

Es fa difícil de trobar transposicions de la utopia camperola andina a les cultures ciutadanes.

En l'experiència quítxua i aimara, la distància dels llocs i estructures "civilitzades" donen més capacitat de moviment, les seves utopies són més a terra.

Sobre la vigència del desenvolupisme: la necessitat d'un gir conceptual (Gisela Ruiseco) en el qual a partir d'una dura crítica als desastres del desenvolupisme s'acaba proposant el camí del Sumak Kawsay (revista *Volveré*).

El bon viure contra el neoliberalisme. Ho planteja Alipio Montoya: creixement i decreixement econòmic. Amb una dura crítica que ens acaba duent al camí del Bon Viure dels pobles andins.

Amb el llenguatge dels darrers anys ("un altre món és possible") vs. el poder sacrificial del nou ordre, sobre la utopia de la família humana, ens pot ajudar el treball de Javier Vitoria Cormenzana.

El Bon Viure en imatge i so

Que venga el Sumak Kawsay: poema amb fons musical i imatge, per a la campanya de la constitució equatoriana, a Youtube. Hi ha una pel·lícula amb el títol *Sumak Kawsay*, en versions llarga i curta, també a Youtube.

Sumak kawsay, una propuesta alternativa de desarrollo, documental peruà (Karol Altamirano) recomanable per tenir-ne una visió elemental clara.

Com a element pedagògic per a grups juvenils i comunitats s'ofereix *Para que otro mundo sea posible*, un llibre amb vídeos i cançons que se centra en el sentit comunitari de la vida, fonament d'un món realment nou. Publicat per CAUCE.

Un vídeo per a la difusió del pensament sobre el desenvolupament sostenible: SEMAHNAT, a Youtube.

El indio de Bolivia no es boliviano, documental sobre els intents d'emancipació indígenes.

SURREALIDAD audiovisuals, per al desenvolupament sostenible, abordant la Realitat del SUD. "Realitat" sempre subjectiva que expressem en imatges, paraules i sons documentals. Amb la participació d'Alejandro Cook. S'hi poden trobar diversos vídeos sobre l'esforç per a una civilització arrelada a la natura, com "El monte vivo", o "Donde la sierra se une con el mar".

"Cabeza de Vaca": narració en llargmetratge de l'explorador espanyol que va cercar en solitari la integració en el "Nou Món".

Hi ha una experiència "audiovisual" que alguns han

fet o podran fer els que visitin el museu d'antropologia de Mèxic. Recorres admirat els diferents pavellons que presenten la bellesa i poder de les cultures nahuatl, maia... La segona o tercera vegada que el visites te n'adones que en aquell museu hi ha un segon nivell. Puges i et trobes amb els mateixos pobles dels que se'n mostren les grandioses obres d'art però allà reflectint la seva situació actual. El que resta després del saqueig.

S'hi hauria de reflectir un tercer nivell –que no existeix–, els esforços per tal que aquests pobles tornin a ser presents en el món caminant envers "un altre desenvolupament". Comentant el poema *Los nadies*, d'Eduardo Galeano: abans feien art, ara només els resten "artesanies".

Per cert, la pel·lícula argentina *La dignidad de los nadies*, de Fernando Pino Solanas, és un crít per un desenvolupament sostenible popular: històries i testimonis commovedors de la resistència social a l'Argentina, a barris populars, davant la desocupació i la gana produïdes pel model de globalització.

L'esforç dels moviments ciutadans es reflecteix en el documental *Desarrollo sostenible*.

Un suport per aquesta recerca de camins al bon viure el trobem a la coneguda *Carta de la Terra*, presentada en imatges. N'hi ha una interessant versió per a nens.

Les mares de la Plaça de Maig que van començar amb la recerca dels seus fills desemboquen ara en un intent per construir un món on allò no torni a passar: *Las Utopías Son Posibles*: un documental sobre la Universitat Popular Mares de la Plaça de Maig.

Una altra utopia d'un món envers el bon, el just viure és el moviment zapatista. Hi ha una bona quantitat d'escrits i vídeos mercès sobretot a l'art com a comunicador del sotscomandant Marcos, per exemple a la *Historia de las palabras* (Youtube).

Hi ha un moviment important en la recerca del bon viure que és el "decreixement", actitud molt crítica i ben fonamentada contra el camí "suïcida" de l'actual civilització tècnica consumista. Un documental sobre això el trobarem al web d'Antonio Aramayona, que ens posa en contacte amb les utopies en materials audiovisuals i literaris.

Important per conèixer i sentir la filosofia del Bon viure: vídeo guatemalenc de l'associació Tzukkim-pop, *Buen vivir: Tejiendo una nueva Guatemala*.

Que aquests suggeriments ajudin pedagògicament a una bona conscienciació per a un bon viure.

COM QUI PASSA PEL FOC

TESTIMONI

ALEJANDRO DAUSÁ

Argentina-Bolívia

El 17 de setembre de 2004 vaig anar al cementiri de San Vicente, a la ciutat de Còrdova. M'acompanyaven la Joan i en Daniel. Amb veu entretallada, ell va llegir el passatge del profeta Ezequiel que relata la singular visió dels ossos secs. Estàvem sobre el lloc on s'havia identificat a mitjans dels anys 80 la primera fosa comuna. En vam recórrer dues més, obertes aquells dies. Damunt d'una d'elles, i per tal que no la descobrissin, els militars hi van construir el crematori d'aquella necròpolis el 1978. Els especialistes de l'Equip Argentí d'Antropologia Forense calculen que hi ha restes de més de dues-centes persones. Molts esquelets estan complets, uns quants amb restes de roba. A tots els varen llançar allà en diferents mesos de l'any 1976. Se n'han identificat pocs. Vaig tenir una inefable sensació de proximitat afectuosa amb aquests éssers sense nom. Vaig imaginar les seves cares, els seus somnis, els seus amors, les seves lluites, els seus turments, el seu dolor i estupor abans de la mort. Com expressa el P. Quito Mariani en el seu llibre autobiogràfic, "els vaig demanar perdó per no haver mort amb ells".

L'agost de 1976 vaig ser segrestat amb altres estudiants de teologia entre els quals hi havia en Daniel. L'ordre era d'assassinar-nos. La Joan ens va salvar alertant amics i escapant de la pinça que es tanca-va damunt seu a l'Argentina. Des de l'exterior va fer incomptables gestions per garantir les nostres vides. Malgrat que el cas apareix en diversos llibres, mai s'havia denunciat formalment. Els tres ens trobem per fer-ho, juntament amb d'altres testimonis. Ens vam tornar a veure després de més de vint-i-vuit anys, en una setmana intensa de records, abraçades d'amics, testimonis judicials, peces totes d'un complex trencaclosques que avui encara hem de continuar completant. Tanquem un capítol en aquell cementiri solitari, i a manera de pacte amb els que no varen sobreviure.

L'any 2009 vaig tornar a Còrdova amb la meua filla. Vaig entrar amb ella a dos dels centres clandestins de detenció que avui són espais per a la memòria. Ja que bona part del temps de segrest hi vaig estar amb els ulls embenats, vaig intentar reconstruir els fragments d'imatges que conservo. A l'antic D-2

vaig observar amb detall el petit passadís anomenat *tramvia*, on vaig compartir diversos dies amb altres segrestats. En el camp de concentració La Perla vaig tornar a experimentar el particular silenci i els ecos del pati d'entrada (els llocs es carreguen amb la suma d'experiències humanes extremes –vaig tenir una sensació esfereïdora durant una visita que vaig fer al camp de Büchenwald el 1994, la mateixa calma sinistra del paisatge, la mateixa quietud ominosa). A La Perla vaig ser interrogat per un grup de militars que s'especialitzava en l'església catòlica. Ho feien des d'una teologia ultramuntana que sospitava de tot i de tothom, atorgant-se la possessió de la veritat i un poder diví sobre vides i morts.

La major part del temps de detenció la vaig passar en règim de confinament solitari i incomunicació, en un pavelló de presos polítics d'una altra presó. Privat absolutament de qualsevol contacte i de la possibilitat de tenir cap objecte, els meus tresors es reduïen a quatre: un petit got de plàstic que em permetien omplir dos cops al dia amb aigua per veure, una llauna rovellada que emprava d'orinal, un clau que amagava convenientment a la paret, i un rosari rústic que m'havia confeccionat amb un trosset de fusta. Em servia per resar i caminar d'un costat a l'altre de la cel·la durant hores interminables, amb la finalitat d'esgotar-me i poder pal·liar la fred i conciliar el son, esquivant el neguit de les nits, en les quals es produïen la major part de les requisites i trasllats.

No vaig tenir militància partidista. El meu delictes consistia en el compromís sociopastoral amb poblacions de barris marginats, d'acord a les propostes de l'Evangeli i els lineaments del Vaticà II i Medellín. Un dels meus interrogadors va ser explícit: jo no m'havia d'acostar a sectors empobrits, ja que aquesta mena d'acompanyaments els empoderava i, com a conseqüència, es tornaven perillosos.

Argentina va ser l'únic país sotmès a la doctrina de la Seguretat Nacional que va comptar amb l'energic aval d'un poderós sector del clergat i la jerarquia catòlica, ocupat en proveir d'arguments filosòfico-teològics per justificar el projecte de repressió, genocidi, robament de nens i tortura. Aquesta

tasca va començar en realitat a la postguerra, amb l'assessorament tècnic de la missió militar francesa i el recolzament ideològic d'entitats com *Cité Catholique*, amb experiència en la submissió dels pobles argelí i indoxinès. Nombrosos autors es varen ocupar d'aclarir aquest tenebrós tema, destacant-ne l'àmplia i documentada investigació d'Horacio Verbitsky i els treballs del sociòleg jesuïta Gustavo Morello.

Es tracta de capítols horrorosos de la història nacional, que es varen intentar passar per alt per incapacitat o franca complicitat de diferents governs democràtics posteriors a l'etapa dictatorial inaugurada el 1976. Fa només pocs anys que s'han reobert causes i processos judicials, i per això molts botxins ja van morir en absoluta impunitat i en llibertat. Només s'ha condemnat un capellà militar a presó.

Un cop acabada la presó vaig patir l'exili. Després d'un parell d'anys vaig prendre la decisió de retornar, com a deure ètic envers la immensa porció del poble argentí massacrada que no comptava amb el recolzament confortador d'una congregació religiosa. Vaig redactar i firmar una carta amb còpies per a amics; una mena de testament/acomiadament en què assenyalava que qualsevol tropell que em succeís seria responsabilitat directa de la junta militar i el seu aparell de repressió, cosa que haurien de fer pública.

Vaig planificar una tornada alentida amb escales a Mèxic, Panamà i Brasil. D'una banda sentia l'imperatiu de retrobar-me amb profunditat amb Amèrica Llatina, les seves gents, els seus aromes, els seus colors, les seves cultures. D'una altra, un simple càlcul de possibilitats indicava que podia ser el meu darrer viatge. Vaig completar el trienni d'estudis teològics que em mancaven fins a l'ordenació com a sacerdot. Malgrat l'hospitalitat dels germans de congregació, vaig abrigar molt de temps la sensació de ser part de dues experiències de les quals ningú en volia parlar: la de les opcions de vida i tasca pastoral, i la del segrest i presó. Percebia una incomoditat manifesta quan intentava explicar o descriure alguna cosa de tot allò, o bé la invitació més o menys cordial a canviar de tema. Com a conseqüència, em vaig autocensurar durant anys. A això s'hi va sumar el sentiment de culpa per estar viu, quan milers no havien aconseguit escapar.

El que es coneix com a "Cas de la Comunitat de la Salette" en l'àmbit religiós ("Cas Weeks i "Cas Frare" per a les forces repressives) constitueix al meu parer

una refutació fàctica de dos arguments que continuen esgrimint alguns sectors fins i tot després de trenta-cinc anys.

En primer lloc, desmenteix absolutament que el cop de març de 1976 es fes amb la finalitat de combatre les organitzacions armades d'esquerra. Ans al contrari, revela que la repressió sistemàtica i vasta es va planificar i dirigir per trencar possibles àmbits crítics, fins i tot en sectors socials ideològicament distants, amb l'objectiu d'imposar un projecte que necessitava de la desmobilització i l'atemoriment generalitzats com a condició per garantir el saqueig de l'economia nacional. El nostre grup estava condemnat a mort abans de qualsevol investigació; es tractava simplement de l'escarni exemplificador seleccionat contra un sector dels religiosos de la regió de Còrdova, i només la suma de circumstàncies fortuïtes va revertir el nostre destí.

En segon terme, contradiu i alhora desemmascara la fal·laç estratègia difosa, animada i sostinguda per un important sector del bisbat catòlic, que insistia en la importància de no difondre ni reclamar públicament pels casos de segrest, tortures o desaparicions. Quan les denúncies es realitzaven a l'exterior del país se les acusava, a més, d'antipatriotisme. El més greu de tot és que en els anys de plom la Conferència Episcopal Argentina era amb alta probabilitat l'única instància que hagués pogut frenar la repressió. No només no ho va fer, sinó que va desanimar de moltes maneres qui ho va intentar. Com he expressat, fins i tot algunes de les seves figures més poderoses i influents en l'àmbit castrense van avalar el genocidi amb pressupòsits filosòfics i teològics.

Durant com a mínim quinze anys no va passar dia sense que recordés de diverses maneres els successos del segrest i la detenció. Vaig patir amenaces velades i traves en tràmits legals relacionats amb els meus documents d'identitat. Pel que fa a la resta, van quedar instal·lats alguns hàbits i manies personal relacionats amb determinades situacions, sons, llocs. Haver "passat pel foc", d'acord al suggeridor símil paulí, em va obrir l'oportunitat de conèixer certes dimensions llòbregues de la nostra realitat llatinoamericana, però també per refermar la meua voluntat de continuar "compartint la sort amb els pobres de la terra". □

LA CAUSA DELS DRETS HUMANS A BOLÍVIA

EL MEU TESTIMONI SOBRE LA FUNDACIÓ DE L'ASSEMBLEA DE DRETS HUMANS DE BOLÍVIA

GREGORIO IRIARTE

Cochabamba, Bolívia

L'Assemblea Permanent de Drets Humans de Bolívia (APDHB) sorgeix en la clandestinitat més absoluta en temps de la dictadura del general Bánzer el novembre de 1976. En el més absolut secret, en una Parròquia de La Paz neix aquesta institució cridada a tenir una gran importància en el futur de la vida sociopolítica del país.

Vaig haver d'acceptar la feina de redactar l'esborrany que s'hauria d'aprovar en la propera reunió. S'havia de definir quina mena d'organització calia, així com alguns aspectes relacionats amb la seguretat de tots els seus membres sense que allò afectés l'activitat en favor de les persones perseguides, detingudes i exiliades. Aquestes persones eren, sobretot, dirigents sindicals i d'altres organitzacions populars, així com els membres actius dels partits polítics defensors del sistema democràtic.

Les característiques de la nova organització per a la defensa dels drets humans eren les següents:

Hauria de ser una Assemblea. En primer lloc, la nova organització s'autodefineix com a "Assemblea" ja que les decisions s'han de prendre amb la participació i el consens de la majoria del grup, lluny d'una directiva dirigista o elitista.

Els membres amb més representativitat van ser els dirigents sindicals i d'organitzacions populars com ara miners, fabrils, camperols, magisteri, associacions de veïns... La participació dels partits polítics va ser mínima però molt important en tot allò relacionat amb la informació de persones perseguides o detingudes.

L'Assemblea s'havia d'organitzar a cada ciutat i poble important del país, ja que es buscava, no només ajudar les persones perseguides i empresonades, sinó també crear un moviment nacional que, davant l'eliminació dels partits polítics pel règim dictatorial, lluitessin per un canvi real. Calia anar posant les bases per, derrocant les dictadures, donar vida a un autèntic sistema democràtic.

Des de bon principi tot el moviment de defensa dels drets humans a Bolívia es va organitzar com una tasca totalment voluntària, sense cap mena de

retribució. En les freqüents reunions clandestines es passava una bossa on cada un dels participants hi anava posant lliurement la seva aportació voluntària.

Des d'un primer moment hi van participar, juntament amb grups de l'Església Catòlica, membres importants de l'Església Metodista i de l'Església Luterana-Boliviana.

El Consell Consultiu

Per donar certa seguretat a l'Assemblea, unida a la seva visibilitat, es va pensar des del principi en l'organització d'un Consell Consultiu paral·lel a l'Assemblea. Era la part més visible i la que tenia la missió de signar els documents que s'anaven elaborant en base a les contínues denúncies contra el règim dictatorial.

Hi pertanyien alguns membres connotats de la societat i de les diferents confessions religioses. S'ha de destacar la tasca valenta i abnegada que van realitzar a través d'aquest Consell l'expresident de la República Dr. Luís Adolfo Siles Salinas i el sacerdot bolivià Julio Tumiri Javier.

Contactes internacionals

Varen ser nombrosos i molt importants els contactes amb institucions de Drets Humans a nivell internacional pel seu suport moral i econòmic.

Els diferents governs "de facto" de Bolívia estaven disposats a donar la llibertat a molts dels presos ja que els centres penitenciaris i altres llocs tenebrosos de presó estaven saturats, però exigien que els passatges a l'exterior els paguessin les seves respectives famílies. La gran majoria d'aquestes famílies eren pobres, sense cap capacitat per fer-se càrrec de les altes despeses dels passatges. L'Assemblea, a través de la seva "secretaria d'hisenda", s'ocupava de les despeses.

Va ser molt eficaç la tasca que en aquesta delicada funció va complir, durant llargs anys, la germana Amparo Carvajal. També corria a càrrec seu gestionar davant les ambaixades de diferents països per tal que acceptessin aquestes persones desterrades en qualitat d'exiliats polítics.

Els països que es varen mostrar més solidaris i

acollidors varen ser Suècia, Holanda, França, Mèxic i Noruega. Les institucions internacionals que varen col·laborar més eficaçment van ser la Creu Roja Internacional, el Consell Mundial d'Esglésies amb seu a Ginebra, l'Església Luterana Sueca, Pa per al Món, Misereor d'Alemanya, i altres.

L'Assemblea va col·laborar de manera molt eficient en l'èxit de la Vaga de Fam, iniciada per cinc dones del Districte Miner de Catavi-Segle XX, que va aconseguir el derrocament del règim de Bánzer.

L'holocaust dels millors

Bolívia va perdre, en el transcurs de 20 anys de dictadures, els seus millors quadres polítics: Marcelo Quiroga, els màrtirs del Carrer Harrington, Teoponte, Espinal... i tants d'altres.

Personalment, vaig haver de lamentar amb profund dolor la pèrdua dels meus millors amics a favor de la justícia i la llibertat: Mauricio Lefebvre, Federico Escobar, Luís Espinal, Marcelo Quiroga Santa Cruz... En Marcelo era, sens cap mena de dubte, l'home més temut per les dictadures d'aleshores: model de polític, analista, orador, periodista, escriptor... però, sobretot, un home de la més profunda honestedat, tant en el seu comportament personal com en el polític.

Manteníem una estreta amistat. El Govern del General Luís García Mesa i el seu col·laborador Coronel Arce Gómez, temien i odiaven en Marcelo, mentre esperaven l'ocasió propícia per eliminar-lo.

En llegir a la premsa clares amenaces contra en Marcelo em vaig decidir a anar al seu domicili per expressar-li la meva solidaritat. Vivia a l'edifici Apolo en un dels pisos superiors. Li vaig dir amb tota franquesa que en aquell lloc no tenia cap opció per lliurar-se de la persecució que el règim desencadenaria en contra seva.

- Sí, em va respondre, però de moment, no tinc cap altra opció. No fugiré.

- Aquí no tens escapatòria. T'ofereixo casa meva.

- Marcelo, li va dir la seva dona, has d'acceptar l'ofertament que et fa Mossèn Gregorio. Jo et recolzaré des d'aquí.

- D'acord. Acceptaré, va respondre.

A casa meva ja funcionaven algunes elementals normes de seguretat. La primera era trobar un perfecte camuflatge d'identitat de l'hostatjat davant el personal de la casa i les visites. Era com un nou bateig. Se li havia de posar un nom, així com

una nova professió i nacionalitat. També s'havien d'"inventar" els motius per viure a la rectoria.

Amb en Marcelo tot això va ser molt senzill i fins i tot una mica còmic. En Marcelo va passar a ser, des d'aquell moment, un sacerdot argentí amic meu, que es deia mossèn Juan i que havia vingut a Bolívia per seguir uns cursos de pastoral (!). En Marcelo va acceptar amb molt d'humor la seva nova identitat, així com algunes mesures de seguretat: no havia de sortir de la seva habitació quan arribaven persones estranyes; si necessitava parlar per telèfon, no ho havia de fer personalment, etc. Tot va anar molt bé; durant els dos mesos que va viure a casa meva, el camuflatge era perfecte i no hi va haver cap problema.

La fatídica reunió a la COB

Però un nou cop militar s'estava gestant. Arribaven informacions preocupants des de Trinidad. La Comissió per la Defensa de la Democràcia va convocar una reunió urgent a l'edifici de la COB. En Marcelo em va dir que ell havia d'anar a aquella reunió. Jo li vaig desaconsellar, encaridament. En Marcelo em va insistir que ell sentia l'obligació moral de participar en la reunió.

El tràgic desenllaç d'aquella reunió és història sabuda. Els paramilitars del Coronel Arce Gómez, camuflats en diverses ambulàncies, varen arribar fins a l'edifici de la COB i el varen assaltar, agafant com a presos els principals dirigents. A en Marcelo, que era l'objectiu principal, un dels paramilitars li va disparar a boca de canó. Tot i que el govern va donar una informació veraç d'aquest horrible acte, se sap que, greument ferit, en Marcelo va arribar amb vida fins a la Caserna General de l'Exèrcit, on el van torturar salvatgement fins acabar amb la seva vida.

Per més que, tant els seus familiars com l'opinió pública, hagin exigit, de manera constant, la recuperació de les seves restes mortals, mai s'ha aconseguit obtenir una informació seriosa i verídica.

En Marcelo, això sí, ha passat a la història de Bolívia com a model de dirigent polític, no només per les seves qualitats intel·lectuals i d'estadista, sinó per tota la seva trajectòria humana i política, guiada per una línia de conducta basada sempre en els grans principis de l'ètica.

DONANT LA VIDA PEL BON VIURE DELS IMMIGRANTS

TESTIMONI D'UNA CANTORA DEL POBLE

ROSA MARTHA ZÁRATE

San Bernardino, Califòrnia, EEUU

El procés de desenvolupament de la consciència social i la recuperació de la memòria històrica que ara anima la meva pràctica social i de fe, té com a principi l'exemple del meu pare, un lluitador social, de la meva mare, una dona servidora de la comunitat, i de la meva àvia qui, en temps de la revolució cristera a Mèxic, va arriscar la vida per defensar les seves conviccions religioses. Sóc originària de Guadalajara, Jalisco, Mèxic. De nena i jove vaig créixer en un ambient de poble encaixonat a la vall canyera d'Ameca, Jalisco. La meva educació magisterial i musical es va limitar a la mera capacitació professional per funcionar en el sistema capitalista i en la societat.

El 1961 vaig ingressar a la vida religiosa, com una opció de servei. Analitzant la meva vocació i el camí que he recorregut per definir-me i optar explícitament per prendre el meu lloc en el caminar del poble immigrant del qual en sóc part, necessito fer una comptabilitat objectiva del cúmul d'experiències, de testimonis de pobles i persones de lluita que han enfortit la meva esperança i han il·luminat el camí per travessar moments de prova i donar-li a la vida un sentit de transcendència i una raó del perquè lluitem.

Ben just acabades de professar, cinc de nosaltres ens ho vam agenciar per assistir a uns cursos de *Pedagogia de l'Oprimit* que impartia a Guadalajara el mestre Paulo Freire, sense el permís de la superiora. Aquests cursos eren vetats per algunes congregacions religioses, potser per la por de despertar la consciència crítica i trencar amb la innocència social que caracteritzava moltes religioses. Va ser allà on, per primera vegada, vaig començar a sentir coses que em varen incomodar i em feren sentir còmplice del sistema dominant. Vaig poder entendre com el sistema escolar oficial i privat, tal com estan dissenyats pels governs, és un instrument subtil i eficaç per a l'explotació, la pèrdua de la memòria històrica i la infiltració de la dominació. En Pablo ens va donar la clau per qüestionar-nos l'ordre de coses que ens impedeixen ser lliures com a persones i com a pobles; fins avui, aquesta clau em continua obrint portes que es tanquen en travessar-les, i que ben al contrari, m'empenyen a enfrontar

reptes que mai pensava que es podien superar.

Han transcorregut 43 anys des que la comunitat religiosa em va enviar com a mestra d'educació primària a San Ysidro, Califòrnia. En creuar la garita fronterera de Mexicali a Calexico, el meu món va canviar radicalment: vaig experimentar el racisme, l'explotació i la discriminació, fins i tot a l'Església catòlica d'aquell país del nord. Per coses de la vida, César Chávez, el líder del moviment camperol, va arribar al convent a convidar les germanes a unir-nos a la vaga, per exigir justícia per l'assassinat d'un camperol. Jo duia la guitarra a la mà i allà sense més ni més em va convidar a animar els camperols/es en la seva vaga. De la mateixa manera, tot i l'oposició de les germanes, vaig arribar a l'assemblea. Allà, entre banderes roginegres, amb consignes de "Sí que es pot!", vaig començar la meva militància de migrant cantautora.

A partir del dia en què vaig decidir prendre el meu lloc en l'èxode del poble, la tensió a l'interior de la comunitat religiosa se'm va fer més pesada. No va passar molt de temps, quan sacerdots i religioses *chicans/es* em varen convidar a participar en el moviment nacional per la reivindicació dels drets dels batejats de parla hispana a l'Església catòlica nord-americana. Els PADRES (Pares Associats pels Drets Religiosos Educatius i Socials) i les HERMANAS, juntament amb líders laics, vam agafar el liderat d'organitzar el poble en les seves demandes, entre d'altres: que en nomenessin bisbes *chicans*; que s'oferissin serveis religiosos, educatius i sacramentals en espanyol i es respectés la nostra cultura i tradició. La teologia de l'alliberament no va pas trobar fronteres per animar el moviment. Ens vam enllaçar solidàriament amb els moviments i les lluites llatinoamericanes.

Els anys entre 1970 i 1985 varen ser d'una gran mobilització i organització diocesana, regional i nacional. A base de marxades, plantades, mobilitzacions populars... la Conferència Catòlica dels Bisbes nord-americans, varen reconèixer el "Poble Hispà" com un "repte i un compromís". La pastoral hispana, després d'un gran renaixement pastoral, amb el temps es va

anar apagant perquè se la va començar a considerar un perill per a l'*status quo* de l'església i del país. El tancament de les oficines diocesanes de pastoral hispana va donar peu a que molts/es de nosaltres escollíssim altres espais per viure el seguiment de Jesús. En el meu cas la congregació religiosa em va dispensar dels vots, per haver dut un bisbe i 10 sacerdots a la cort civil per violacions al meu contracte laboral, per difamació i discriminació de gènere.

Després de passar la nit fosca del dol per aquest trencament amb la congregació i amb la pastoral hispana, els i les agents de pastoral de la diòcesi de San Bernardino ens vam organitzar com a associació civil i des d'allà vam continuar la tasca de "protegir-nos, ajudar-nos i defensar-nos". Des del 1985 fins ara treballem amb projectes d'educació, organització de barris (Calpullis), defensa dels drets dels immigrants... Hem donat suport a projectes de solidaritat amb lluites llatinoamericanes camperoles i indígenes. Actualment participem en la lluita de més de 2,5 milions d'exbracers, ancians/es que reclamen als EUA i Mèxic el fons d'estalvi que des dels anys 1942 a 1964 se'ls deu, i també en el moviment per la reforma migratòria i la defensa dels drets dels immigrants.

El calvari dels milers d'immigrants que travessen la frontera dia rera dia per arribar al Nord cercant com sortir de la pobresa generalitzada per tot el continent, va essent cada vegada més evident: els crims que es cometen per part de les autoritats, els narcotraficants, els traficants d'òrgans, la tracta de blanques, les violacions sexuals d'homes i dones, l'extorsió, els segrestos... són mostres d'una guerra contra la vida, la dignitat i el dret a la mobilitat humana.

És obvi que els governs no han fet el que els correspon per evitar l'èxode dels seus conciudadans. Està clar que les esglésies no han exercit el seu poder per incidir en una solució justa a aquesta gravíssima situació. Alhora cal recalcar la feina de sacerdots, religioses, laics, poble, organitzacions socials... que han fet els senyalaments oportunament, han obert una cadena d'albergs per a immigrants, i han respost limitadament per remeiar, en part, tant patiment humà. Aquesta és la trinxera en la qual estem donant la vida, lluitant per obrir les fronteres a la ciutadania universal del Bon Viure que els germans indígenes americans ens proposen, en la qual ningú sigui senyalat/da com a estranger, molt menys com a criminal.

Ja que les coses no succeeixen pas per casualitat, els camins de la vida em varen portar a radicar en terra mexicana ocupada, en el cor de l'imperi. Entre tanta desesperança, he après a cantar "de les coses que ens passen, que ens fan tant de mal"; de les possibilitats que tenim per crear un món més humà i de participar en el disseny d'un nou model de nació (mexicana), i solidaritzar-nos amb els països que també estan cercant la seva pròpia emancipació de l'imperi nord-americà.

Les comunitats amb les quals he caminat m'anomenen "Senyora del Cant", com a títol de servei, i així l'he pres. El meu ofici de cantora del poble té la tasca d'animar i ser eco de la part de la història que anem escrivint des del captiveri. Així ho expresso i ho confirmo en aquest cant: "Jo sé que la meua cançó animarà el camí. Finalment hem dit: Prou! Vam emprendre la marxa, ho sé perquè la fe és foc que crema en flama, són segles d'esperança, foc que no s'apaga. Per amor a la Terra Mare nostra, ultratjada, anem a recobrar el nostre ser, la nostra història. Marxem. La victòria s'assoleix quan hi ha un poble que vol caminar. Ho sé, tot el meu ésser ho proclama, arribarà el demà de la nostra llibertat".

El poble immigrant, a l'altra banda de la frontera nord, també està al peu de la lluita solidària. S'han de continuar trencant cadenes, derrocant fronteres. Tenim la clau de la consciència solidària per obrir la porta a la ciutadania universal, on es visqui la pau amb justícia i dignitat. No hi ha marxa enrere.

"... Allà on vaig no hi ha camí de tornada, ja m'espolsa la pols, per ben res me'n torno, la por i els temors van morir fa temps, els i les màrtirs redimeixen amb sang el meu sender... Allà on vaig s'hi arriba per un camí nou, es passa per deserts, fronteres i desvetllaments, es trepitja terra ferma, l'èxode del poble. Me'n vaig, ho he decidit, per ben res me'n torno! Anem a caminar mil nits! Sembrem la nova aurora, a recórrer camins, a escriure la nostra història, anem a recobrar la Nostra Amèrica robada. Anem, que el nostre caminar ja no té retorn. Ha arribat el moment, el temps ha obert les portes, la llibertat ens crida, la primavera treu cap. Anem, que és de covards caminar sense esperança! Sí que es pot!".

EL DESERT

PREMI DEL CONCURS DE
«CONTE CURT LLATINOAMERICÀ 2012»

YOLANDA CHÁVEZ
Los Ángeles, Califòrnia, EEUU

Devia faltar ben poc per l'alba, feia molt fred en aquell desert que per vergonya, no apareixia amb el seu nom en cap mapa; l'Elena, estirada boca enlaire sobre la sorra gelada, mirava vers l'infinit, tractant (gairebé sense aconseguir-ho), de moure els seus dits balbs per apartar els cabells que li cobrien els ulls... volia poder veure les estrelles que s'esvanien, el cel complet, volia veure Déu complet.

"On ets?"

Pensava...

No podia parlar, tenia la gola inflada per haver plorat sense crits.

"Em deixaràs morir aquí?... Vull veure els meus fills un altre cop... És un càstig això?"

El grup de persones amb què havia sortit de la frontera, s'havia escampat amb la persecució de la patrulla. Va veure córrer homes uniformats de rostres similars als perseguits, colpejant i insultant els que aconseguien atrapar; ella i un altre, havien caigut en un clot mirant de posar-se a resguard.

Era allà, immòbil, gairebé sense respirar per tal de no ser vista. Ja havien passat moltes hores i no se sentia cap mena de fressa; va intentar incorporar-se, i en recolzar la seva mà sobre la sorra en va tocar una de freda, immòbil, encarcerada... era la del noi de catorze anys que havia viatjat des de l'Equador per veure la seva mare, ell volia arribar al Canadà.

El va reconèixer quan els primers raigs del sol van començar a il·luminar aquell desert que sempre estava trist...

L'Elena es va agenollar, i va començar una oració per la mare del noi; li va arrencar el rosari del coll, li va posar a la boca morta i li va tancar els ulls.

"En els primers catorze anys de vida, la paraula que

més es pronuncia és: "Mama", ha de ser horrible no ser-hi per sentir-la"

Era part d'aquella oració a Déu que va anar cantant en queixes al cel obert...

"Com se sobreviu amb l'ànima dividida per fronteres?"

Murmurava l'Elena entre plors d'enuig, curtets, que li tallaven el pit com petits ganivets.

"Com se sobreviu sense poder mirar cada dia els teus fills?... Per què no es pot viure quan els teus fills ploren de gana? Com es viu en un país on mai es pot trobar feina? Com redimons se sobreviu en països on el segrest, la corrupció, els assassinats, les violacions als drets humans són el pa nostre de cada dia? Respon-me!..."

El desert commogut, va aixecar una mica de pols per amanyagar la cara de l'Elena, la volia consolar. Quantes vegades havia escoltat aquestes oracions-reclams. Quants cossos de mares, fills, pares, germans... quants crits guardava en el seu ventre de sorra, allà s'havien desfet, allà va conèixer els anhels de pretendre menjar cada dia, allà enterrades hi havia les ànimes amb consciència que volien sobreviure, elles volien viure!, allà hi havia sepultats molts pensaments, de tant en tant, el desert els deixava treure el cap convertits en diminutes floretes blanques sota els arbustos menuts.

"Com a mínim dóna'm un xic d'aigua"

Cridava l'Elena a Déu mentre gratava a la sorra amb les seves mans per fer-li una sepultura als anhels sense cos. El desert es va apressar a deixar que brollés un bassiol d'aigua glaçada, prou com per veure i rentar-se la cara, per treure's la sorra del nas i d'entre les dents, prou com per posar-se dempeus i cercar un punt que li indiqués una direcció a seguir.

Un guspireig va cridar la seva atenció a una distàn-

cia que va calcular, hi podia arribar abans que el sol cremés més. Va donar una darrera ullada a una mare amb fill mort, i va començar a caminar... acompanyada sense notar-ho, pel desert.

"I aquells contes en què vares obrir el mar Roig, en què vares alliberar de l'esclavitud un poble, en què el vares al·limentar en el desert?"

L'Elena pensava que Déu era més bo abans que no pas ara.

"A Abraham li vares donar tanta descendència com les estrelles del cel, a mi com a mínim deixa'm veure els meus fills un altre cop... ja sé que diuen que no sóc una santa, però continuo creient en tu, ho saps, oi?"

De cop, el desert la va treure de la seva particular oració enfonsant un dels seus peus, en tractar de no perdre l'equilibri, va mirar cap al nord: un tràiler de companyia cervesera s'acostava a gran velocitat. L'Elena impulsivament va treure la força que dona el coratge i la impotència, va oprimir l'estómac, i va començar una cursa esbojarrada movent les mans enlairades al cel per tal que el xofer la pogués veure. L'home del tràiler la va veure al peu de l'autopista i va començar a disminuir la velocitat, fins a parar davant seu.

Un núvol de pols va embolcallar la malmesa Elena, el desert es va voler acomiadar, la va abraçar enmig d'un vent sorrenc on suraven les ànimes i els anhels que s'havien quedat a viure amb ell.

"Gràcies, vostè és un àngel!"
Va poder dir l'Elena.

"I vostè és un miracle, ben pocs sobreviuen en aquest desert"

Li va respondre l'àngel blanc, en anglès. □

22 SERVEIS KOINONIA

PATROCINATS PER AQUESTA «AGENDA LLATINOAMERICANA»

<http://servicioskoinonia.org>

TOTS ELS NOSTRES SERVEIS SÓN TOTALMENT GRATUÏTS

- 1) **Revista Electrònica Llatinoamericana de Teologia**
Primera revista de teologia a internet.
- 2) **Servei Bíblic Llatinoamericà**
Comentaris per cada dia. Enviament setmanal gratuït per correu electrònic
-portuguès: <http://www.claret.com.br/servicobiblico>
-italià: www.peacelink.it/users/romero/parola.htm
- 3) **Calendari litúrgic 2000-2036.** També en anglès
- 4) **«Pàgines Neobíbliques»**
Relectura d'escenes, personatges, temes... de la Bíblia.
- 5) **La columna setmanal de Leonardo Boff**
Els divendres, un breu article d'en Leonardo, àgil, periodístic...
- 6) **Curs de teologia popular**
Properament: sobre els «Nous Paradigmes».
- 7) **Biblioteca**
Amb quatre «sales»: general, teològica, bíblica i pastoral.
- 8) **LOGOS**
Articles breus, de temàtica variada.
- 9) **Martirologi Llatinoamericà**
Els màrtirs llatinoamericans de cada dia.
- 10) **La Pàgina de Monsenyor Romero**
Les homilies que Mons. Romero va predicar.
- 11) **La Pàgina de Pere Casaldàliga**
Els seus articles, poesia, circulars, llibres, la compilació de les seves obres...
- 12) **La Pàgina de Cerezo Barredo**
El dibuix de cada diumenge i d'altres.
- 13) **Galeria de dibuixos pastorals**
- 14) **Un servei de pòsters per a la pastoral**
- 15) **Pàgina de l'Agenda Llatinoamericana**
- 16) **Arxiu de l'Agenda Llatinoamericana**
En tres idiomes: castellà, català i portuguès.
- 17) **TAMBO:**
Per «xerrar a gust» en l'ambient d'una comunitat...
- 18) **Servei de «Novetats Koinonia»**
Subscriuiu-vos-hi de franc. Se us avisarà de qualsevol novetat Koinonia.
- 19) **Servei d'enviament per correu electrònic**
Del Servei Bíblic setmanal i les «Novetats Koinonia».
- 20) **Llibres Digitals Koinonia**
En diversos idiomes, públics i imprimibles.
- 21) **Informació:** <http://servicioskoinonia.org/informacion>
- 22) **Col·lecció «Temps axial»:** tiempoaxial.org. Amb la teologia de frontera a l'Amèrica Llatina. □

PEL DOBLE CAMÍ D'EMAÚS

PREMI DEL CONCURS DE
«PÀGINES NEOBÍBLIQUES 2012»

DIEGO FACUNDO SÁNCHEZ CAMPOO

Mendoza, Argentina

Aquell dia de gener, caminava amb la meua companya pels carrers de Cochabamba. Estàvem de vacances i la nostra intenció era arribar-nos fins a La Higuera. Era la tercera vegada que trepitjava terra boliviana i això no obstant... per motius diversos, mai no havia pogut arribar fins al sagrat calvari llatinoamericà. Parlàvem de tot el que havia succeït en el nostre continent en aquells anys difícils, quan la guerra de guerrilles semblava l'únic camí per derrotar tiranies més que "evidents i prolongades", i per treure de la misèria i l'explotació els pobles i la seva gent. Recordàvem també aquell home, que havent conegut la glòria, va deixar terra i família, casa i arada... per emprendre una vegada més el difícil camí de la revolució. Finalment, i amb dolor, pensàvem com hauria estat el moment d'aquell vil assassinat... moment en el qual aquell mateix home feia de la seva pròpia vida l'ofrena final.

Hi volíem estar, respirar l'aire d'aquella petita escola que havia estat testimoni d'aquell divendres sant de passió i de mort. Teníem poc temps i trista fou la notícia en assabentar-nos que les intenses pluges d'estiu havien bloquejat el camí. Ens vam mirar i ens vam adonar que no hi hauria propera estació. Vam quedar entristits. Resignats, vam decidir sortir a conèixer la ciutat abans d'emprendre la tornada.

Així estàvem, quan, de sobte, a la plaça central, un home petit, però gran, se'ns va apropar tímidament.

- *Vostès deuen ser argentins, oi?*

- *Sí, sí...*

- *Me n'he adonat pel mate, ens va dir somrient.*

- *Ah, és clar; això sempre ens identifica...* va dir la meua companya amb certa desgana.

- *I de què estaven parlant? Per què estan així, tot troistois?* (L'home se n'havia adonat del que era evident).

- *Res... que potser mai més puguem tornar a La Higuera... Sap vostè, no es torna a Bolívia cada dia, compren?*, li vaig dir.

- *No... m'expliquen?*

- *Parlàvem del nostre país, home!, del Che*

Guevara, i del lloc on el van matar. Volíem anar-hi però no hi ha camí.

- *El lloc on el van matar? Que no hi ha camí? Com que no hi ha camí a La Higuera?*, va dir somrient. *Veuen, ja ho sabia. Per això m'he apropat a vostès.*

Ens miràvem desconcertats pensant qui seria aquell home. De cop, va treure's del seu sarró un llibre petitíssim.

- *Tinguin això, els interessarà*, va suggerir.

Ens va cridar l'atenció el nom: "Vaig estar al costat del Che. No sabia qui era el Che". Agraïts pel gest, li vam preguntar què significava el títol.

Amb la serenitat que caracteritza els homes de l'altiplà, es va asseure al nostre cantó i va començar:

- *Jo vaig ser guerriller del Che. Va ser el meu comandant, però jo no sabia qui era ell. Per a mi sempre va ser "el comandant Ramón".*

- *Com va ser això? Expliqui'ns una mica més si us plau!*, li vam demanar.

- *És clar que sí, ho faré amb gust*, va dir l'home, i va continuar:

- *El meu nom és Eusebio i sóc camperol d'origen aimara. Amb 17 anys i sense parlar bé el castellà em vaig involucrar en la militància comunista (PCB). Al cap de poc temps vaig ser escollit per complir una tasca revolucionària amb la qual jo mateix havia somiat: lluitar i combatre per acabar amb la dominació del meu poble. I és que eren temps d'extrema pobresa, i la meua Bolívia estava sotmesa a la misèria, l'analfabetisme i la ignorància...*

Així, i amb la generositat i la tendresa que "a vegades" donen els anys, l'Eusebio ens va compartir gran part de la seva vida. De com ell també estava cansat de tanta injustícia i mort, i de com mai es va sentir vençut, fins i tot en els temps més difícils en els quals van perdre companys, van passar gana extrema i fins i tot van ser detinguts i empresonats durant llargs anys. Ens va recordar com aquell Comandant desconegut, amb el qual va compartir llargues tardes, li va ensenyar, no pas sempre amb la millor de les pedagogies, a endurir-se sense perdre la tendresa i a sentir en el més profund de l'ànima

qualsevol injustícia comesa en qualsevol part del món.

- *Era un home diferent el Che, era l'heroi de la revolució cubana! I no obstant es va comportar sempre com si fos un més de nosaltres, va relatar emocionat l'Eusebio, que va afegir que quan varen matar el Che, ell ja feia un temps que estava empresonat. Després amb el pas del temps vaig poder saber qui era realment el meu comandant. Porto més de 40 anys aprenent sobre ell, sobre el seu pensament i la seva acció, i això és el que sempre he tractat de transmetre... Per això he lluitat, va afegir.*

Amb la meua companya ens miràvem, com sorpresos pel que estava passant. La tarda transcorria entre el millor dels aromes, el de la paraula generosa i compartida. En aquest clima de respectuosa trobada nosaltres també li vam explicar sobre la nostra Argentina. Junts i com si ens coneguèssim de sempre, vam fer MEMÒRIA de la "història sagrada" del nostre continent. Dels dolors de part i de les esperances en flor. Vam recordar "altres Ernestos", els seus i els nostres... els de tota la Pàtria Gran. Vam recordar Tupac Katari i Juan Chalmín, Bartolina Sisa i Juana Azurduy, José de San Martín i Simón Bolívar, el Pare Lluís Espinal i Carlos Múgica. Vam recordar els Camilos, els Romeros, els Sandinos i els Zapates, les Mares de la Plaça i les Ramones; els Evos, les Dilmes i tants d'altres... tantes altres. Com deia el gran Rodolfo Walsh, vam unir els somnis i les lluites i les vam fer UNA SOLA. Per no haver de tornar a començar sempre, com si cada batalla per l'alliberament comencés de zero.

Així, va caure la tarda.

L'Eusebio va fer el gest d'anar-se'n, ell tampoc era d'allà.

- *Quedi's a sopar amb nosaltres, li vam dir, encara ens queda tant per parlar!...*

Va acceptar. Vam caminar fins a La Cancha i vam sopar amb ell. Estàvem en això, compartint el pa i el vi –un bon vi de Tarija– quan l'Eusebio, amb veu entretallada ens va fer una confessió:

- *Crec, no obstant, que va ser la mort del Che la que em va acabar d'obrir els ulls. Llavors vaig saber finalment qui era. Aquella mirada final i aquells braços en creu me'n varen recordar un altre d'anterior, i allà el vaig poder reconèixer viu per sempre. I és que qui viu d'aquesta forma ja no mor més... oi?*

Ens vam mirar amb la meua companya i vam assentir. Havíem percebut amb claredat quina era la raó de la seva esperança. I vam sentir que d'aquell matí de tristesa ja no en quedava ben res. Ans al contrari, el nostre cor estava ardent d'amor.

Quan ens en vàrem adonar l'àpat s'estava acabant. Vam brindar, ens vàrem aixecar i ens vam abraçar. L'Eusebio se'n va anar. I estàvem en això, contemplant la partida del petit-gran-home, quan aquest va girar el seu cap i va preguntar:

- *Continuen creient que no hi ha camins cap a La Higuera?!*

- *És clar que sí! Vam cridar somrient. CLAR QUE N'HI HA.*

Vam restar en silenci i un cop més ens vam mirar, aquesta vegada amb alegria. Per allò vist i allò sentit.

Això és el que vam tornar a explicar a la nostra terra.

Que els camins de la resurrecció estan oberts. I que sempre n'hi ha testimonis.

Que hi ha un altre món possible que ja-està-essent-entre-nosaltres.

I que només es tracta de reconèixer-NOS en ell.

Perquè es tracta... tan sols... de reconèixer-LO entre nosaltres.

COMPTEU AMB AQUESTS RECURSOS QUE L'AGENDA POSA A LA VOSTRA DISPOSICIÓ!

- La **pàgina d'informació i materials complementaris** de l'Agenda: latinoamericana.org/2012/info

Tot allò que no cap en aquest llibre de paper però que l'Agenda també us ofereix per a la vostra tasca d'educació popular.

- L'**arxiu telemàtic** de l'Agenda: servicioskoinonia.org/agenda/archivo

Tots els textos dels 20 anys de l'Agenda, organitzats per temes, autor, títol... a disposició pública permanent.

- La **col·lecció digital** de les Agendes aparegudes des de 1992: latinoamericana.org/Desde1992

Podeu col·leccionar totes les Agendes aparegudes aquests anys, en format digital, per a la vostra biblioteca digital personal.

- La «**Cartilla popular**» de l'Agenda: latinoamericana.org

Molt breu, amb unes guies per convertir-la en text-base per a un cursset, taller popular, activitat comunitària o escolar.

- Un «**Curs de teologia popular**», sobre nous paradigmes, properament: servicioskoinonia.org/teologiapopular

- La **col·lecció «Temps Axial»**: tiempoaxial.org i els «**Serveis Koinonia**»: servicioskoinonia.org

REVOLUCIONAR L'ESPIRITUALITAT, CAMÍ CERT VERS EL CANVI SOCIAL

PREMI DEL CONCURS DE
«PERSPECTIVA DE GÈNERO 2012»

MARILÍN PEÑA PÉREZ

Santiago de Cuba

«Naixem mascle i femella i ens tornem homes i dones»

Simone de Beauvoir*

L'actual conjuntura internacional amb els problemes globals que patim per enfrontar el desenvolupament, la crisi econòmica, financera, social i mediambiental que pateix el món i per extensió la nostra Abya Ayala, demana una nova mirada a la qüestió de l'espiritualitat, que ens imposa reptes teòrics i de la pràctica contemporània.

Una mirada a les revolucions liberals dels segles XVIII i XIX deixa veure que les seves conquestes no es van plantejar l'explotació econòmica (doble per ser dona) en la qual es trobaven les fembres. El caràcter patriarcal, monogàmic i individualista de la família capitalista genera papers i rols socials determinats. Abans es podia trobar a la família l'amo i l'esclava, després hi trobem el burgès i la proletària, com a reflex de les relacions socials de dominador/dominat generada en les diferents formes de producció al llarg de la història.

Entendre des de la perspectiva de gènere l'espiritualitat i viceversa, ens posa davant d'un canvi revolucionari, cosa que permetrà transitar cap a la construcció d'un camí envers l'equitat/inequitat. Des de l'antiguitat, Plató considerava "que els homes estan regits per la raó i les dones per l'emoció". Biològicament som diferents? Què som davant les diferències? Som, més que diferents o iguals, éssers humans i aquest és el punt des d'on hauríem de partir en el camí envers la transformació social.

Avançar envers la construcció d'una societat amb equitat passa per sentir respecte pels éssers humans cosa que només és possible si es construeixen relacions humanes basades en l'amor, la qual cosa significa ser portadors d'una alta dosi d'espiritualitat, quelcom que significa canviar les relacions de poder que entenen l'home com allò públic, la força, proveïdor dels recursos de la família, el dominador, el que no plora, no té por, es vesteix de blau com el cel que és immens i dóna cabuda al món, que juga al carrer i té

la darrera paraula. La dona significa l'esfera d'allò privat, que és la casa, allò fràgil, allò dèbil, allò delicat, la que ha de ser dominada i obeir, però que li està permès de plorar, sentir por, que té la responsabilitat amb la criança i l'educació dels fills/es i es vesteix de rosa i se li posen arracades des de ben petita per marcar-li el seu rol en la societat.

El món en què vivim necessita d'éssers humans que derroquin els murs de la individualitat i l'egoisme i que sembrin jardins i escampin llavors de solidaritat i amor en un desplaçament de la qüestió individual envers allò social. L'afer de l'espiritualitat és un afer profundament humà, que fa els éssers humans sensibles a les emocions de la seva època, i per tant ningú pot restar al marge del que s'esdevé al seu voltant.

¿Que potser no emociona veure qualsevol animal amanyagant-ne un altre, veure créixer una planta des d'una llavor que es rega, admirar dos ancians que s'enamoren, sortir a lluitar i defensar els drets de les masses populars, concebre un fill/a i formar una família, gaudir d'una albada i sentir-nos part de l'univers per enfrontar la soledat? Les nostres vides estan mogudes per l'espiritualitat, que hem de convertir, en actes conscients i quotidians, per no negar-nos l'oportunitat els uns als altres d'emocionar-nos, de tenir pors i de lluitar per vèncer-les, d'errar, de ser tendres, solidaris siguem homes o dones, adolescents o ancians, creients en Déu o no.

Lluitar per l'equitat és lliurar una batalla des de l'espiritualitat, comprenent que la contradicció antagònica no és pas entre els homes i les dones, sinó que rau en les relacions socials que construïm i en les que reproduïm estereotips que defineixen relacions de poder per reproduir el poder hegemònic del capitalisme.

Quelcom que incita a reflexionar en els límits del racionalisme i de l'espiritualisme en aquesta hora, és la cosmovisió indígena que pot contribuir a la conformació de la visió de la societat a la qual hem

d'aspirar, basada en el respecte envers la natura, l'enfortiment de la família més enllà dels llaços sanguinis, entesa com tots els homes i les dones que habitem el món i conformem una família ampliada, al *Bon Viure* que significa viure en harmonia amb la Pachamama "perquè no estem a sobre seu com aquell que domina, sinó enmig seu com aquell que hi conviu", en contraposició al viure millor que és sinònim de consumisme, de tenir més que els altres, fins i tot allò que no necessitem però està de moda.

Entendre l'univers, la societat, el comportament d'homes i dones en l'hora actual des de la perspectiva de gènere no canviarà pas el món, però ens obre un nou moment en la lluita de classes; per això és necessari i urgent generar un model d'educació que sigui alliberador, emancipador, inclusiu, equitatiu i que tingui en compte la formació de subjectes portadors d'espiritualitat, com a vacuna que s'enfronti davant la insensibilitat, la cosificació i els valors que promouen el tenir per sobre del ser. Qualsevol projecte emancipador haurà de contenir com a primordial que es prefigurin i generalitzin noves formes de relació intersubjectives en camí envers una societat basada en l'equitat.

En aquesta hora em recordo de la meua àvia quan resava una paraula de Jesús que ha esdevingut refrany i forma part del saber popular cubà: "no és pas només de pa que viu l'home"; certament avui l'espiritualitat és un camí envers el canvi social, on els nostres cossos estiguin guiats per la raó però amb emoció.

Més que discursos, necessitem generar, en la pràctica, processos de desenvolupament humà que es plantegin perspectives des del cor, des de la raó sensible, des de l'afectivitat, la fe en Déu o en un mite, des de, amb i per a l'amor; així ens preservarem com a

espècie, tots del regne animal i fills de la Natura.

Notes:

* Lluitadora francesa (1908-1980). La seva obra pot ser punt de partida per a l'anàlisi de la qüestió de gènere.

¹En el seu article *La mujer y la política* (Variedades, 1924), José Carlos Mariátegui planteja el problema de la democràcia exclusivament masculina. Les llibertats, els drets i la igualtat jurídica que es va assolir durant el procés de la Revolució Burguesa continuava exclouent les dones. Un exemple és que la declaració dels drets de l'home i el ciutadà són lleis dictades des de la perspectiva masculina.

²Silvio Costas en el seu llibre *La comuna de París y las mujeres revolucionarias* aborda que la família individual moderna es funda en l'esclavitud domèstica franca o més o menys dissimulada de la dona, i la societat moderna és una massa les molècules de la qual són les famílies individuals. Avui, en la majoria dels casos, l'home ha de guanyar els mitjans de vida, alimentar la família, com a mínim en les classes posseïdores; i això li dona una posició preponderant que no necessita ser privilegiada d'una forma especial per la llei. L'home és, dins la família, el burgès; la dona hi representa el proletariat (publicat a *Kaos en la Red*, 2008).

³Que és entendre la construcció cultural que domina les relacions socials entre sexes, races, credos, orientació sexual i que atorga poder als uns sobre els altres (nota de l'autora).

⁴Viure bé en la cosmovisió indígena és respectar la Pachamama, que és la Mare Terra posseïdora de donar vida i tenir cura de tots els seus fruits. Per aquestes raons, dins de les comunitats, la dona és valorada i està present en totes les activitats orientades a la vida, la cria, l'educació i la revitalització de la cultura. Els pobladors de les comunitats indígenes valoren la dona com a base de l'organització social, perquè transmet als seus fills els sabers de la seva cultura.

⁵Boff, Leonardo: *Pistes per a una nova visió ecològica i espiritual*, a *Agenda Llatinoamericana* 2010, pàgina 116.

Segona MINGA de Revistes Llatinoamericanes de Teologia!

El 2011, per segon any consecutiu, la Comissió Teològica Llatinoamericana de l'ASETT, Associació de Teòlegs del Tercer Món, ha organitzat una "Minga" o "número col·lectiu" entre les revistes de teologia del continent. El 2010 va ser sobre la "Urgència ecològica planetària". El 2011 ha estat en preparació d'"Els 50 anys del Vaticà II", que es compleixen el 2012. A la Minga hi participen les següents revistes: CHRISTUS, Mèxic; SENDEROS, San José; ALTERNATIVAS, Managua; LA ANTIGUA, Panamà; FRANCISCANUM, Bogotà; VINCULUM, Bogotà; SPIRITUS, Quito; PÁGINAS, Lima; VOZES, Petrópolis; VIDA PASTORAL, Buenos Aires; ACCIÓN, Asunción; ENSAYOS TEOLÓGICOS, Asunción; Quaderns OBSUR, Montevideo; SOLERIANA, Montevideo; HORIZONTE, Belo Horizonte.

Tant el número col·lectiu-minga del 2010 sobre "la urgència ecològica" com el del 2011 sobre el "Vaticà II avui" es poden recollir lliurement en format digital a: <http://Comision.Teologica.Latinoamericana.org>

PUNT DE TROBADA

COMUNICACIONS DELS LECTORS

Estimats germans de Koinonia, estimat José María: Sapigueu que no sóc creient, però, això sí, els vostres valors, els vostres principis, els de Jesús, el Regne, sempre m'han conformat. Mai us imaginareu el dolor que m'abassega per la marxa d'en Comblin. Un dels llibres als quals més vaig recórrer en èpoques de la dictadura, 1982, va ser *El Poder Militar en América Latina*. El vaig llegir i rellegir una i mil vegades; està totalment subratllat... Hi vaig començar a conèixer l'estimat José. Amb ell vaig començar a tenir més fe en l'Ésser Humà...

Tinc molta pena. Us abraça,

Juan Gatica Amengual, Santiago de Xile
gatica_amengual@hotmail.com

L'Agenda Llatinoamericana és un recurs important en la retroalimentació del nostre compromís de fe. Som immigrants membres de Librería del Pueblo - Proyecto Calpulli, al comtat de San Bernardino, Califòrnia. El nostre compromís de treball s'enfoca en el suport, l'educació i l'organització de la comunitat immigrant. Vam iniciar el nostre projecte de solidaritat i treball com una comunitat eclesial de base des de l'any 1974. Eventualment per qüestions de rebuig i problemes amb la jerarquia, vam decidir d'incorporar-nos com associació civil i continuar, des d'aquesta base comunitària, el nostre compromís amb la justícia i el dret.

Des de fa més de tretze anys hem estat usant l'AGENDA LLATINOAMERICANA com un instrument d'educació contínua. En la realitat que vivim com a immigrants ens manquen espais de reflexió que realment alimentin la nostra fe i la nostra pràctica social.

En el programa d'educació i capacitació dels i les membres del nostre equip de treball, hem estat usant aquesta agenda per a la reflexió i anàlisi social. Mensualment ens reunim per fer la lectura corresponent emprant el mètode de: veure, jutjar,

actuar i celebrar.

L'AGENDA LLATINOAMERICANA ha estat una finestra oberta a la resta del continent i ens uneix a mantenir la visió de la problemàtica que afrontem com a poble de Déu, ens enllaça amb les lluites i reptes que afrontem de la mateixa manera que en les possibilitats d'aportar el nostre gra de sorra a aquells canvis que hem de fer des d'aquesta trinxera on ens toca lluitar per tal que la justícia, la dignitat i la pau floreixin en el nostre continent.

Rosa Martha Zárate, San Bernardino, Califòrnia,
EUA
rosamarthazm@hotmail.com

Fins fa un any vaig produir un Programa de Ràdio (que es transmetia en més de 120 ràdios comunitàries llatinoamericanes), que tenia per nom: "Evangeli i Realitat" (enguany probablement, a partir de maig de 2011, torni a l'aire). Per a la seva estructura, usava molt material del "Vigil" de l'Agenda Llatinoamericana, L. Boff, el Bisbe Hesayne, etc. També de José Ignacio López Vigil (Radialistes), Koinonia i dels *compas* de "Fe i Alegria Paraguai", d'ALER i de l'OCCLAC...

Mariano Ledesma, San Pedro, Santiago del Estero
parroquiasanpedrosgo@yahoo.com.ar

Koinonia ha canviat la meua vida. Us ho explico: Gràcies a un sacerdot amic vam arribar a la pàgina; en aquell moment nosaltres començàvem a acompanyar els catequistes de xerrades prebaptismals a la parròquia per després ajudar-los en aquella tasca.

A través de les lectures, tant dels comentaris a les lectures de cada dia i especialment dels diumenges, com del material que ofereixen en biblioteca, vam anar aprofundint en la nostra fe i obrint-nos a un altre cristianisme possible. Avui dia gran part de les nostres lectures són teològiques i ens sentim molt

més segurs en la nostra fe i en el nostre rol com a catequistes. Jo personalment em veig diferent com a persona, la meua forma de veure el món i veure'm en el món ha canviat molt.

Per tot això, gràcies de tot cor. I ara som nosaltres els qui ens posem a l'abast de les persones que se'ns apropen amb la intenció d'aprofundir en la seva fe a la pàgina de Koinonia.

Una abraçada fraterna.

Alice Méndez, Uruguai, alice.embrujo@gmail.com

Sóc un vell lector de l'Agenda. Crec que va ser a la dècada dels noranta, a Nicaragua, quan vaig descobrir aquesta meravellosa forma de sentir-se acompanyat tots els dies! He vist molts exemplars –grapejats, plastificats...– sobreviure sota pluges de muntanya... Així que serà un privilegi enviar-vos aquest text amb una proposta per al 2012. Fraternalment.

Thierry Deronne, Veneçuela,
teletambores@yahoo.fr

Visc a la ciutat de Juiz de Fora, Minas Gerais, Brasil. Cada any rebem 50 exemplars de l'Agenda Latinoamericana que adquirim perquè tenim un grup de reflexió en el qual estudiem cada text de l'Agenda. Enguany, per una sèrie de problemes i oblits, no ens van arribar, i ja no hem aconseguit comprar-les, perquè l'edició s'ha esgotat al Brasil.

Hem intentat prendre-la d'internet, per debatre i estudiar-ne els textos, però només l'hem trobada en anglès. No seria possible posar-la a disposició pública a internet en portuguès?

Seria lamentable no poder treballar els textos de tanta qualitat i que tant contribueixen al nostre creixement i el de les persones amb qui treballem.

El 2010 hem estudiat cada text, i continuem amb aquesta Agenda del 2010, encara avui, perquè coincideix amb el tema de la Campanya de la Fraternitat brasilera del 2011. Per favor, permeteu-nos accedir als textos de l'Agenda en portuguès. Obrigados...

M. Lourdes Evangelista Braga, Juiz de Fora, Brasil
malueb@yahoo.com.br

COL·LECCIÓ «TEMPS AXIAL»

Imprescindible per estar a l'aguait dels avenços que la teologia llatinoamericana de l'alliberament en la seva trobada amb altres fronteres de pensament i per obrir-se als "nous paradigmes" del pensament mundial actual.

Heus aquí els llibres ja publicats:

1. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios*, I.
2. John **HICK**, *La metáfora del Dios encarnado*.
3. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios*, II.
4. Faustino **TEIXEIRA**, *Teología de las religiones*.
5. José María **VIGIL**, *Teología del pluralismo religioso. Curso sistemático de teología popular*.
6. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios*, III
7. Alberto **MOLINER**, *Pluralismo religioso y sufrimiento ecohumano. La contribución de Paul F. Knitter al diálogo interreligioso*.
8. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios*, IV.
9. R. **FORNET-BETANCOURT**, *Interculturalidad y religión*.
10. Roger **LENAERS**, *Otro cristianismo es posible. Fe en lenguaje de modernidad*.
11. Ariel **FINGUERMAN**, *La elección de Israel*.
12. Jorge **PIXLEY**, *Teología de la liberación, Biblia y filosofía procesual*.
13. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios*, V.
14. John Shelby **SPONG**, *Un cristianismo nuevo para un mundo nuevo*. [1a edició esgotada en 3 mesos]
15. Michael **MORWOOD**, *¿Jesús es Dios?*

Sorprenen-vos amb els preus, només explicable pel caràcter voluntari i gratuït de la feina de la col·lecció. També es poden adquirir en format digital a meitat del preu normal... Adreceu-vos a l'editorial: editorial@abyayala.org

Llegiu l'índex, el pròleg, una ressenya del llibre que us interessa... a: <http://tiempoaxial.org>

Espereu també en aquesta col·lecció el proper llibre de José María Vigil sobre *Nous paradigmes*. Els volums 1, 3, 6, 8 i 13 formen la coneguda sèrie «Por los muchos caminos de Dios», projecte teològic col·lectiu de l'EATWOT, que confronta la teologia de l'alliberament amb la teologia del pluralisme religiós. Veieu la sèrie, en quatre idiomes, a: <http://tiempoaxial.org/PorLosMuchosCaminos>
<http://tiempoaxial.org/AlongTheManyPaths>
<http://tiempoaxial.org/PelosMuitosCaminos>
<http://tiempoaxial.org/PerIMultiCammini>

QUI ÉS QUI

ENTRE ELS AUTORS D'AQUESTA AGENDA

Només alguns; d'altres no necessiten presentació per als nostres lectors...

Marcelo BARROS, Camaragibe, Recife, Brasil, 1944, d'una família catòlica d'obers pobres. Bibliista, membre de l'ASETT, ha escrit 35 llibres sobre lectura popular de la Bíblia, Espiritualitat Ecumènica, Teologia de la Terra, Teologia del Macroecumenisme

i del Pluralisme Cultural i Religios. És conseller de la Pastoral de la Terra i del Moviment de Camperols sense Terra (MST) i viu una gran proximitat amb les religions de matriu afrobrasileira. Actualment viu en una comunitat laica a Recife (PE), Brasil, en tractament de salut, i col·labora amb diverses revistes de teologia de diferents països.

Margot BREMER, alemanya, Religiosa del Sagrat Cor de Jesús (rscj). Va estudiar pedagogia a Hamburg i Bonn, i teologia a Bonn i Granada. Des de 1987 al Paraguai, en el CEPAG (Centro de Estudios Paraguaians Antonio Guasch), dona classes a l'Institut de Vida Religiosa (IVR) i a l'Institut Superior d'Estudis Humanístics i Filosòfics (ISEHF), a més de formació de joves camperols (Arandú Rapé), i Assessorament teològic a CONAPI (Coordinació Nacional de Pastoral Indígena). Col·labora a la revista «Acción», tres vegades membre de l'ETAP (Equip Teològic Assessor de la Presidència) de la CLAR, membre d'AELAPI i d'Ameríndia.

Josep Manel BUSQUETA (Catalunya), economista i flequer, especialitzat en temes de desenvolupament econòmic, participa en el seminari d'economia crítica

«Taifa» de Barcelona i és també part activa de diferents moviments socials que actuen en l'àmbit de base. Ha participat en l'elaboració de diferents llibres: *Crítica de la economia ortodoxa*, editat per la Universitat Autònoma de Barcelona, *Todo sobre la renta básica*, dos volums, editorial Virus, i ha publicat diversos articles vinculats a l'anàlisi de la revolució bolivariana en el seu vessant econòmic.

David CHOQUEHUANCA CÉSPEDES, 1961, nascut a Cota Baja, a les ribes del llac Titikaka, Departament de La Paz, és Ministre de Relacions Exteriors de

l'Estat Plurinacional de Bolívia. Els anys vuitanta va començar a participar en processos socials polítics. Va deixar els seus estudis de filosofia per donar suport a les organitzacions camperoles. Va participar en els congressos del Moviment Camperol Indígena i en la campanya «500 Anys de Resistència», que van influir en la recuperació de la seva autoestima com a indígena. Des de 1998 ha treballat en el programa NINA, espai de formació i capacitació, on va exercir de coordinador nacional. El 1990 va fer un postgrau sobre Història i Antropologia sota l'auspici de CIDES-UMSA. Entre el 2001 i 2002 va cursar un Diplomats Superior sobre «Drets dels Pobles Indígenes» a la Universitat Cordillera.

Alejandro DAUSÁ, 1953, Buenos Aires, Argentina. Va estudiar filosofia i teologia. Treballa amb organitzacions populars a Bolívia. És membre de l'equip de formació socioteològica del Centre Martin Luther King, Jr., de L'Havana. Autor d'*Encuentros con el Maestro –la pedagogia de Jesús de Nazaret–* i coautor de *Los caminos originarios –diversidad en las comunidades neotestamentarias*. Escriu per a diferents mitjans virtuals i impresos. Des de 2008 a Bolívia, treballa amb moviments populars, i en formació teològica a l'ISEAT de La Paz.

Pablo DÁVALOS. Economista i professor universitari equatorià. Molts dels seus articles estan disponibles a <http://alainet.org>. També es poden veure nombroses conferències i entrevistes seves a *Youtube*.

Boaventura DE SOUZA SANTOS és sociòleg portuguès, catedràtic de la Universitat de Coïmbra (Portugal) i de la University of Wisconsin-Madison (EUA).

http://es.wikipedia.org/wiki/Boaventura_de_Souza_Santos

Eduardo GALEANO: Montevideo, Uruguai, 1940.
http://es.wikipedia.org/wiki/Eduardo_Galeano

Álvaro GARCÍA LINERA, Cochabamba, Bolívia, 1962, és l'actual Vicepresident de l'Estat Plurinacional

de Bolívia, i membre del partit Moviment al Socialisme. Se'l considera gran artífex de la congregació dels diferents col·lectius polítics que va possibilitar l'elecció de Morales. És el membre més aguerrit del govern actual (en concordança amb la seva corrent ideològica de l'anomenat essencialisme dialèctic) i, en funcions de principal teòric governamental, ha delineat gran part de l'estratègia política del govern de Morales. Veieu també: http://es.wikipedia.org/wiki/Alvaro_Garcia_Linera

Alfredo J. GONÇALVES, Illa de Madeira, Portugal, 1953. Religiós escalabrinà, el carisma del qual és treballar amb els immigrants i refugiats arreu del món. Des de 1969 viu al Brasil. Fou assessor de la CNBB per a la Pastoral Social. Ha treballat sempre en aquesta pastoral: a la perifèria i les favelas de São Paulo, amb els sense sostre, amb els treballadors de la canya. Ha treballat a Ciudad del Este, Paraguai, amb immigrants a la regió de les tres fronteres.

Gregorio IRIARTE. Navarra 1927. A Bolívia des de fa 50 anys. El seu famós llibre «Análisis crítico de la realidad de América Latina» ja s'acosta a la 20a edició i s'ha convertit en el manual de referència i d'estudi sobre la realitat del continent.

Edgardo LANDER, Caracas, Professor de la Universitat Central de Veneçuela. Docent investigador en el Departament d'Estudis Llatinoamericans de l'Escola de Sociologia. Ha coordinat el llibre «La colonialidad del saber: Eurocentrismo y ciencias sociales. Perspectivas latinoamericanas», 2000. Membre de CLACSO.

João Batista LIBÂNIO. Belo Horizonte, MG, Brasil 1932. www.jbllibanio.com.br

http://pt.wikipedia.org/wiki/João_Batista_Libanio

Bartomeu MELIÀ. Mallorca, 1932. Al Paraguai des de 1954.

http://es.wikipedia.org/wiki/Bartomeu_Melià

Marc PLANA, (Mataró, 1974) és investigador al departament de filosofia de la Universitat Autònoma de Barcelona i treballa en un estudi interdisciplinari sobre filosofia política i cinema. Com a guionista audiovisual, ha realitzat diferents treballs i ensenya guionisme a l'ERAM de Girona.

Luis RAZETO MIGLIARO, economista xilè, sens dubte un dels teòrics llatinoamericans més importants en economia solidària o del treball. La seva ha estat una vida dedicada a fonamentar teòricament aquesta economia com l'única digna de l'ésser humà, a fer-ne una «economia comprensiva», a donar-la a conèixer, i a capacitar i formar en ella. Per necessitat i convicció el seu esforç científic ha estat sempre pluridisciplinari, econòmic sens dubte, però també social, antropològic, filosòfic, ètic i espiritual. Com a expressió d'aquest darrer aspecte destaca el llibre *El Proyecto de Jesús*, escrit conjuntament amb Pascuale Misuraca. Practicant d'allò que teoritza i escriu, és director de la Fundació Solidaritat, i de la «Fundació Habitat per a la Humanitat» (Xile). El seu portal: www.economiasolidaria.net.

Pedro A. RIBEIRO D OLIVEIRA, sociòleg, viu a Juiz de Fora, Minas Gerais, Brasil. Actualment és professor a la Mestria en Ciències de la Religió de la PUC-Minas, consultor d'ISER-Assessoria i membre de la coordinació del *Movimiento Nacional Fé e Política*.

Rodrigo SALLES DE CARVALHO (1970) és biòleg i resideix a Juiz de Fora-MG, Brasil. Està fent el doctorat en Biologia a la Universitat de l'Estat de Rio de Janeiro, Brasil. Casat, pare de dues filles, molt interessat per l'ètica ecològica.

Pablo SUESS, Colònia 1938, al Brasil des del 1966. Veieu: de.wikipedia.org/wiki/Paulo_Suess

Elsa TAMEZ. 1951, Monterrey, Mèxic. Estudia en el Seminari Bíblic Llatinoamericà i a la Universitat Nacional, de San José de Costa Rica. Llicenciada en Literatura i Lingüística. Doctora en Teologia en Lausana, Suïssa. El seu darrer treball és un interlineal Nou Testament grec-espanyol.

Martín VALMASEDA, director de CAUCE, Centre Audiovisual de Comunicació i Educació, a Guatemala (www.equipoauce.com), dedicat a la producció de vídeos, enregistraments, fulletons i llibres destinats a ambients educatius i populars.

ADRECES DE CONTACTE DELS COMITÈS CRISTIANS DE SOLIDARITAT

www.comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Rúa Fonseca, 8
15004 A CORUÑA
☎ 981 216 096 Comitè / 981 228 430
Fax 981 216 861 (atenció del COR)
corunia@comitesromero.org

Comitè de Solidaritat amb Amèrica Central

C/ Largo Caballero, 107, 3r 3
04008 ALMERIA
☎ 950 268 416
950 267 074
Fax 950 265 830
almeria@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Passeig Fabra i Puig, 260, 2n 2a
08016 BARCELONA
☎ 933 498 803 Comitè 933 853 558
Fax 933 405 834 (atenció del COR)
barcelona@comitesromero.org
cor.bcn@gmail.com

Comitè Óscar Romero

Molinillo, 1
09002 BURGOS
☎ 947 227 006 / 947 203 727
Fax 947 201 750
burgos@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Passeig Marítim, 30, 6è H
11010 CADIZ
☎ 856 079 035
cadiz@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Pintor Balaca, 38, 2n A
30204 CARTAGENA
☎ 968 082 416 y 968 083 603
cartagena@comitesromero.org

Gipuzkoako

O. Romero Solidaritza Batzordea

Posta Kutxa 1.789
20.080 DONOSTIA (Gipuzkoa)
☎ 943 461 165 Comitè
943 760 420
Fax 943 450 758
donostia@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Cabrales 37
33205 GIJÓN (Astúries)
☎ 985 091 400 Comitè
985 222 602 Fax 985 276 188
asturias@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Santa Eugènia, 17
17005 GIRONA
☎ 972 21 99 16 Fax 972 220 679
girona@comitesromero.org
www.llatinoamericana.org

Comitè Óscar Romero

Pintor R. de Torres 15, 3r E
23700 LINARES (Jaén)
☎ 667 452 228 / 607 693 965
Fax 953 693 300
linares@comitesromero.org

OSCAR ROMERO

Comitè Óscar Romero

Edifici Acadèmia Mariana
c/ Acadèmia 17
25002 LLEIDA
☎ 699 657 752 (Montse)
☎ 646 035 057 (Tony)
lleida@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Argumosa 1, 6è B
28012 MADRID
☎ i fax 915 398 759 Comitè
917 053 284
madrid@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Avda. Juan de Borbón, 16, 2nE
30007 MURCIA
☎ 968 235 011
murcia@comitesromero.org

Comitè Cristià de Solidaritat amb Amèrica Llatina

Apartat 1.104
31.080 PAMPLONA/IRUÑEA
(Nafarroa)
☎ 948 241 439 / 948 121 348
pamplona@comitesromero.org

Baula-Comitè Óscar Romero

Tossa, 12
08710 STA. MARGARIDA
DE MONTBUI (Barcelona)
☎ 938 039 262
baula@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Amposta, bloc 26
baixos A, Torreforta
43006 TARRAGONA
☎ i fax 977 544 328 Comitè
☎ 977 547 339
tarragona@comitesromero.org

Secretaria i coordinació el 2012:
secretaria@comitesromero.org

Grup de Solidaritat Óscar Romero Comitè Oscar Romero

Parròquia de Sant Llorenç
Plaça de la Inmaculada 12
08226 TERRASA (Barcelona)
☎ 937 830 599 i 937 854 540
Fax 937 834 475
terrassa@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Duque 88, Barrio del Castillo
28850 TORREJON DE ARDOZ
(Madrid)
☎ 916 560 505 i 916 563 792
Fax 916 754 415
torrejon@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Monestir de Poblet 14, 11è
46015 VALÈNCIA
☎ 963 474 016 (Mercedes)
valencia@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

Simón Aranda, 13, 1r, Of. 5
47002 VALLADOLID
☎ i fax 983 296 524 Comitè
983 475 574
valladolid@comitesromero.org

Comitè Oscar Romero

Baiona 9-B. Polígono Coia
36209 VIGO (Pontevedra)
☎ 986 468215 /
659852770 (Fernando)
Fax 986 214 110
vigo@comitesromero.org

Comitè Óscar Romero

José Paricio Frontiñan s/n
50004 ZARAGOZA
☎ 976 432 391 Comitè
976 395 875 Fax 976 392 677
zaragoza@comitesromero.org

**Adreces dels Comitès Óscar
Romero de tot el món:**
comitesromero.org/sedes

Comissió

Agenda Llatinoamericana:
llatinoamericana.org
llatinoamericana.blogspot.com

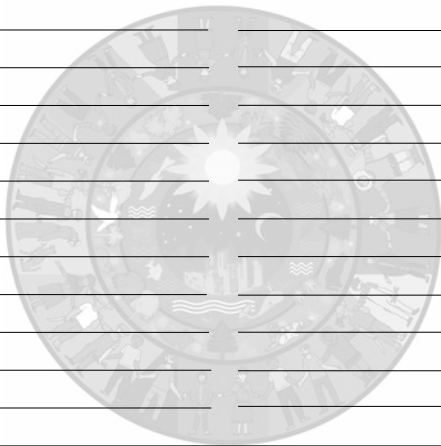

A

@ ☎

@ ☎

B

C

Handwriting practice area for column C, consisting of 18 horizontal lines.

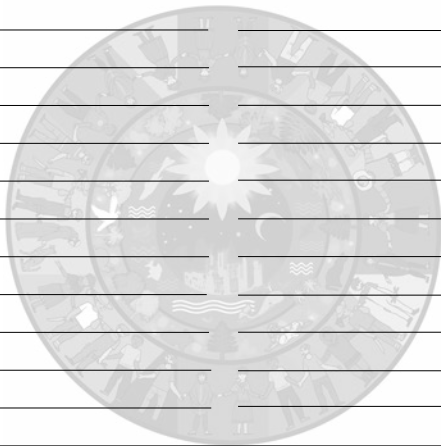
A

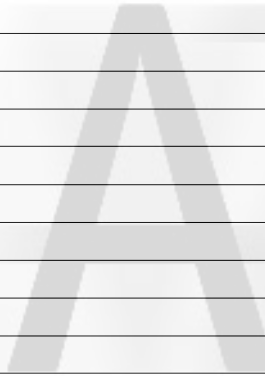
D

Handwriting practice area for column D, consisting of 18 horizontal lines.

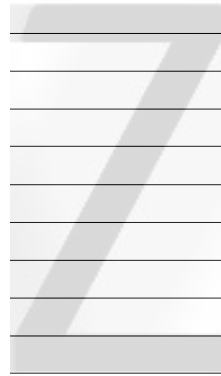
Z

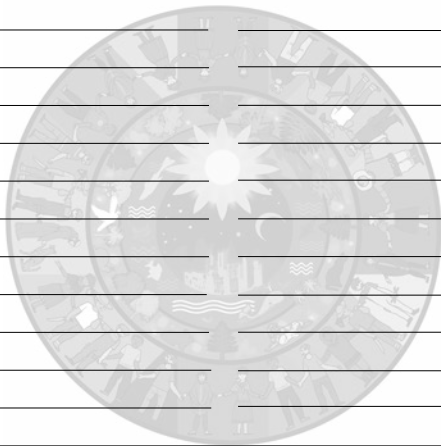

Handwriting practice lines for the letter 'G'. The page contains 20 horizontal lines for writing.

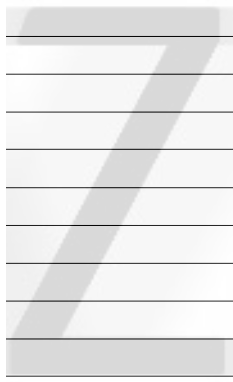

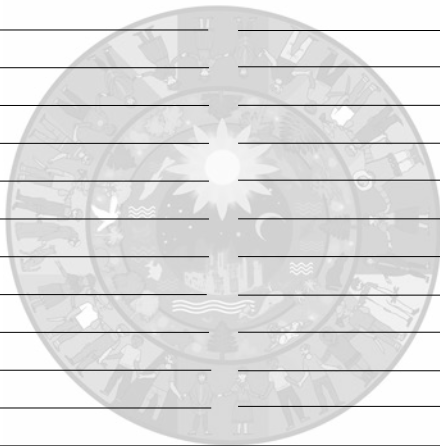
Handwriting practice lines for the letter 'H'. The page contains 20 horizontal lines for writing.

Handwriting practice area with 20 horizontal lines on each page.

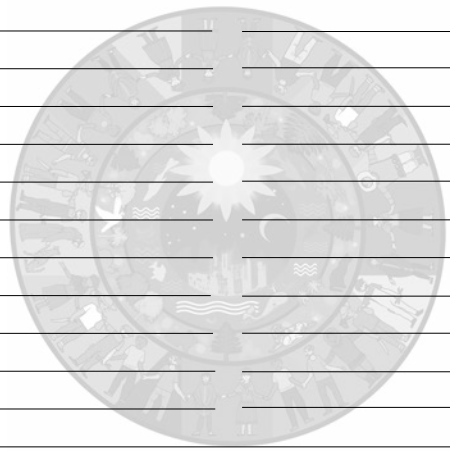

Lined writing area for the left page.

Lined writing area for the right page.

A

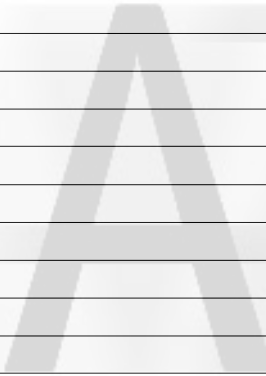
Z

S

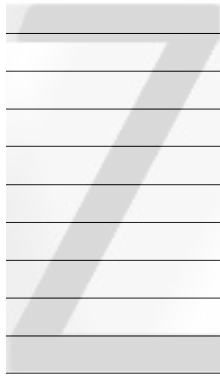
Lined writing area for the letter 'S'. The page contains 20 horizontal lines for handwriting practice.

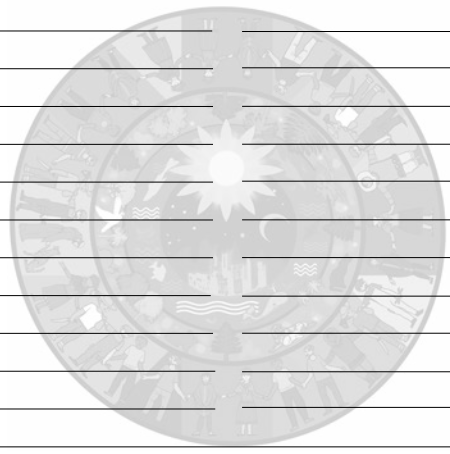
T

Lined writing area for the letter 'T'. The page contains 20 horizontal lines for handwriting practice.

Blank lined writing area for notes.

El 2011 l'Agenda es preguntava «Quin Déu?»; el 2012 es pregunta: «Quina Humanitat?». Quina Humanitat podem i volem ser; quina vida podem i volem viure; quina convivència anhelem...

Aquesta Agenda 2012 també somia i, reforçant la viabilitat dels nostres somnis, s'associa a una paraula alliberadora: el *Bon Viure*

-en versió andina *Sumak Kawsay*-, que ens surt a l'encontre com un evangeli de vida possible, digna i per a totes les persones i tots els pobles.

Bona nova del *Bon Viure*, davant del mal viure de la immensa majoria, i contra «la bona vida», insultant, blasfema, d'una minoria que intenta ser i estar tota sola a la casa comuna de la Humanitat.

El CIMI del Brasil defineix: «El concepte del *Bon Viure* va en la direcció oposada a un model de desenvolupament que considera la terra i la naturalesa com a productes de consum... És un sistema de vida que es contraposa al capitalisme, perquè aquest últim s'ha constituït en un model de mort i explotació...».

Jesús de Natzaret, profeta de la major Utopia, va promulgar, amb la seva vida i amb la seva mort i la seva victòria sobre la mort, el *Sumak Kawsay* del Regne de Déu. Ell és personalment un paradigma, perenne i universal, del *Bon Viure*, del *Bon Conviure*.

Pere Casaldàliga